

LES IN LEZEN

Effectief leesonderwijs voor het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen

O&O-opdracht “Effectief leesonderwijs in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen: identificatie en evaluatie van het praktijkmodel ‘Lezen op School’”

Rapport Onderzoeklijn 2

Verticale en horizontale analyse van de Lezen-op-School projecten

dr. Kim Bellens, Stefan De Clerck, dr. Pieter Verachtert, Eva Maesen & dr. Aster Van Mieghem (ExpertiseCentrum voor Effectief Leren - Thomas More Hogeschool) & Prof. dr. Wouter Schelfhout (Universiteit Antwerpen)

Projectmedewerkers

Prof. dr. Jordi Casteleyn, Prof. dr. Tom Smits & Prof. dr. Mathea Simons (Universiteit Antwerpen)

Promotoren

COLOFON

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van het Vlaams ministerie van onderwijs en vorming.

Les in Lezen

Verticale en horizontale analyse van de Lezen-op-School-projecten
April 2023

Auteurs

dr. Kim Bellens - ExpertiseCentrum voor Effectief Leren - Thomas More
[kim.bellens@thomasmore.be]

Stefan De Clerck - ExpertiseCentrum voor Effectief Leren - Thomas More
[stefan.declerck@thomasmore.be]

dr. Pieter Verachtert - ExpertiseCentrum voor Effectief Leren - Thomas More
[pieter.verachtert@thomasmore.be]

Eva Maesen - ExpertiseCentrum voor Effectief Leren - Thomas More
[eva.maesen@thomasmore.be]

dr. Aster Van Mieghem - ExpertiseCentrum voor Effectief Leren - Thomas More
[aster.vanmieghem@thomasmore.be]

Prof. dr. Wouter Schelfhout - Antwerp School of Education Universiteit Antwerpen
[wouter.schelfhout@uantwerpen.be]

Prof. dr. Jordi Casteleyn - Antwerp School of Education Universiteit Antwerpen
[jordi.casteleyn@uantwerpen.be]

Prof. dr. Mathea Simons - Antwerp School of Education Universiteit Antwerpen
[mathea.simons@uantwerpen.be]

Prof. dr. Tom Smits - Antwerp School of Education Universiteit Antwerpen
[tom.smits@uantwerpen.be]

Met dank aan

We willen graag onze oprechte dank uitspreken aan de stuurgroep en het Vlaams ministerie van onderwijs en vorming voor de opvolging van dit project en hun gewaardeerd advies.

Ook spreken we onze dank uit aan alle coördinatoren, leerkrachten en directies die in het kader van dit project ons te woord stonden en hun materiaal met ons deelden.

Gelieve deze publicatie te citeren als

Bellens, K., De Clerck, S., Verachtert, P., Maesen, E., Van Mieghem, A., Schelfhout, W., Casteleyn, J., Simons, M., & Smits, T.F.H. (2023). *Les in lezen. Verticale en horizontale analyse van de Lezen-op-School-projecten*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

Beleidssamenvatting

In het voorjaar van 2020 lanceerde het Departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Overheid de oproep 'Lezen op school' (LoS). Het betrof een oproep om taalstimulerende activiteiten Nederlands voor schoolgaande kinderen en jongeren op te zetten in samenwerking met de plaatselijke bibliotheken. Het Departement mikte op een verscheidenheid aan aanvragers, met o.a. scholen, hogescholen, bibliotheken, onderwijskoepels, vzw's, enzovoort.

In dit onderzoeksrapport beoogden we de evaluatie van het praktijkmodel 'Lezen op school' (Onderzoekslijn 2). Daartoe maakten we een wetenschappelijke analyse van de 22 LoS-projecten en een bijhorende LoS-praktijk. We gingen na welke initiatieven en activiteiten opgezet werden naar aanleiding van de oproep 'Lezen op school'. Ook gingen we na op welke manier deze initiatieven en activiteiten zijn onthaald in de onderwijspraktijk.

Meer specifiek stelden we drie onderzoeksdoelen voorop in dit onderzoeksrapport. **Onderzoeksdoel 1** betreft het in kaart brengen van elk van de 22 lopende LoS-projecten. We beogen zicht te krijgen op elk LoS-project door een achttal aspecten (aanleiding, doelstellingen en doelgroep, partners en samenwerking, geplande en uitgevoerde acties, monitoring en evaluatie, mate van realisatie, ervaren effecten, en randvoorwaarden) van de projecten in kaart te brengen. **Onderzoeksdoel 2** beoogt generieke uitspraken overheen de 22 LoS-projecten. Hiervoor gaan we op zoek naar een aantal algemene kenmerken van de projecten met betrekking tot de bovenstaande acht aspecten en besteden we voornamelijk aandacht aan de randvoorwaarden voor het succesvol opzetten van een praktijkmodel zoals 'Lezen op School'. **Onderzoeksdoel 3** vormt de brug tussen onderzoekslijn 1 en 2. Hierbij nemen we de systematische meta-review als kader om de LoS-projecten te beschrijven met betrekking tot effectief leesonderwijs. We gaan na in welke mate de opgezette acties binnen de LoS-projecten stroomlijnen met kenmerken van effectief leesonderwijs. De resultaten van dit laatste onderzoeksdoel zijn terug te vinden in het overkoepelende tussentijds onderzoeksrapport van Onderzoekslijn 1 & 2.

Om een antwoord te verkrijgen op bovenstaande onderzoeksdoelen, hanteerden we casestudies als onderzoeksmethodiek. Casestudies zijn bijzonder geschikt om te achterhalen hoe de betrokkenen de LoS-praktijken ervaren en hieraan betekenis gaven (Swanborn, 2010; Yin, 2017). Enerzijds beoogden we zicht te krijgen op de diverse LoS-projecten via documentenanalyses van de projectoproep en -aanvragen en beschikbare data via de overheid, en via interviews met de centrale betrokken (c.q. de projectcoördinatoren). Anderzijds werd per LoS-project ook één school bezocht om een zicht te krijgen op hoe elk LoS-project een vertaling naar de praktijk kon krijgen. Tijdens deze schoolbezoeken hanteerden we verscheidene dataverzamelingstechnieken zoals documentenanalyse, bevragingen, en observaties.

Op deze manier trachten we een steentje bij te dragen aan de realisatie van de kwaliteitsverwachtingen zoals beschreven in het Referentiekader Onderwijskwaliteit.

Op basis van voorliggend rapport kunnen we onderstaande conclusies en aanbevelingen formuleren.

Allereerst blijkt uit de 22 LoS-projecten dat er **in het Vlaamse onderwijslandschap zeer veel dingen gebeuren rond lezen**. Nagenoeg alle projecten konden verder bouwen op reeds bestaande initiatieven rond lezen. De LoS-oproep werd dan ook dankbaar aangegrepen om bestaande initiatieven sterker te stroomlijnen, meerdere losse initiatieven op elkaar af te stemmen, initiatieven verder uit te diepen en nieuwe initiatieven uit te werken. Daarbij is een groot enthousiasme van alle betrokkenen merkbaar. We kunnen dan ook stellen dat de nood om het leesonderwijs in Vlaanderen

te verbeteren, wordt erkend en dat zeer veel onderwijsactoren hun schouders hier mee onder willen zetten.

Dat enthousiasme toont zich ook in de **partnerschappen** die in de LoS-projecten werden opgezet en/of verder uitgediept. Samenwerkingsverbanden werden verinnigd en/of nieuwe partnerschappen werden aangegaan waardoor netwerken werden geïntensifieerd en uitgebreid. Op basis van de succesvolle samenwerkingen die werden vastgesteld in de LoS-projecten, durven we stellen dat de LoS-projecten een bijdrage hebben geleverd aan het verder uitwerken van duurzame samenwerkingsverbanden om het leesonderwijs te optimaliseren.

Echter, uit het onderzoek komen ook een aantal aandachtspunten naar voren.

Zo blijkt allereerst dat het **helder en voldoende afgebakend formuleren van doelstellingen** van fundamenteel belang is om een haalbare koers voor alle betrokken partners te bepalen. Beginnend bij de projectoproep waarin helder gesteld moet worden wat de projecten dienen beogen te bereiken. Vervolgens dienen ook de projectaanvragers (scholen, organisaties die expertise aanleveren, en socioculturele organisaties en gemeentebesturen) duidelijk en haalbaar te formuleren wat zij met het project willen bereiken door op deze projectoproep in te tekenen. Het vooropstellen van enkele afgelijnde doelen kan ervoor zorgen dat er meer bereikt wordt dan wanneer zeer brede, vage, uiteenlopende doelen voorop worden gesteld.

Het voorop stellen van duidelijke en haalbare doelen zorgt ervoor dat het **opvolgen van (de bijdrage van) het project** makkelijker kan verlopen. Deze monitoring en evaluatie gebeurde in de LoS-praktijken nauwelijks. Het monitoren en evalueren van het project betreft het houden van de vinger aan de pols, waarbij voortdurend wordt nagegaan hoe initiatieven onthaald worden, welke bijdrage ze hebben, en op welke punten ze moeten worden bijgestuurd en geoptimaliseerd. Dit gebeurde in de LoS-praktijken in hoofdzaak op basis van buikgevoel. Zo werden in heel wat LoS-projecten bv. acties opgezet die gericht waren op het professionaliseren van de directe betrokkenen in het leesonderwijs, waaronder leraren en bibliotheekmedewerkers. Het effect van deze bijscholingen werd echter in vele gevallen niet in kaart gebracht en beperkte zich in vele gevallen tot de gepercipieerde tevredenheid van de betrokkenen. Het gegeven dat monitoring en evaluatie vaak ontbrak, impliceert dat het zeer moeilijk als niet onmogelijk was om mogelijks ineffektieve praktijken te identificeren en bij te schaven, maar ook dat effectieve praktijken onvoldoende tot hun recht kwamen en verder uitgebouwd kunnen worden.

Dit heeft vervolgens implicaties voor de **duurzame verankering** van de acties na afloop van het project. In heel wat projecten werden acties opgezet waaruit de intentie blijkt om de geïnitieerde initiatieven verder te zetten ook na afloop van het project. Daarbij werden acties uitgerold zoals het uitwerken van een visie rond lezen, het uitbouwen van een leesnetwerk, het opzetten van een uitleensysteem voor boeken, ... Er is echter weinig garantie dat dit ook daadwerkelijk zal gebeuren. Zicht krijgen op 'wat werkt (niet)' zorgt ervoor dat gericht verdere acties kunnen worden opgezet. Dit zorgt ervoor dat de inspanningen van de betrokkenen lonen, wat de kans op continuering van de acties kan verhogen.

Een vierde bedenking betreft het gegeven dat vele initiatieven gericht waren op de **omkadering van het leesonderwijs aan leerlingen**, eerder dan op het effectief (leren) lezen van leerlingen. Zo merkten we dat heel wat LoS-projecten in hoofdzaak inzetten op (1) het creëren van een krachtige leesomgeving (o.a. door het inrichten van gezellige leesplekken op school, door de brug te vormen tussen school en bib, ...) en (2) het professionaliseren van actoren die direct betrokken waren bij het leesonderwijs aan leerlingen, waaronder leerkrachten, bibliotheekmedewerkers, ... en dit door middel van een veelheid aan manieren met onder meer formele professionaliseringsinitiatieven, lerende netwerken, coachingsessies en informele leermomenten. Daardoor/bijgevolg werd in alle LoS-projecten een eerder indirecte bijdrage van het LoS-project verondersteld op de leesmotivatie en de leesvaardigheid van leerlingen, wat wel vaak als ultieme hoofddoelstelling werd geponeerd.

Op basis van de focus en de opgezette activiteiten van de LoS-projecten - die zich in hoofdzaak richtten op de omkadering van het leesonderwijs - kan enerzijds de vraag gesteld worden in welke mate we effecten op de leesmotivatie en leesvaardigheid kunnen verwachten in de korte looptijd van het project. Anderzijds geven scholen en projectbetrokkenen aan dat ze niet weten welke instrumenten hiervoor voor handen zijn, op welke manier dergelijke metingen kunnen gebeuren, en dat ze ondersteuning nodig hebben bij het verwerken en interpreteren van dergelijke data.

Tot slot willen we de kritische vraag opwerpen in welke mate de initiatieven de vooropgestelde **doelgroep** bereikt hebben. De LoS-oproep wilde door het opzetten van leesbevorderende initiatieven in hoofdzaak risicoleerlingen – met name leerlingen met een grotere kans op een lage leesmotivatie en lage leesvaardigheid – bereiken. Vele initiatieven die enigszins gericht waren op leerlingen, kaderen binnen het opzetten van een krachtige leesomgeving. Te denken valt aan het inrichten van knusse leesplekken, het stimuleren van bibbezoek (ook na de schooluren), het uitbreiden van het aanbod aan boeken, ... Kan het zijn dat dergelijke initiatieven in hoofdzaak het lezen aantrekkelijker maken voor kinderen die al een bepaalde mate van leesvaardigheid hebben en die de leesmicrobe al te pakken gekregen hebben? Of zorgen deze initiatieven ervoor dat kinderen die al graag en goed lezen, nog liever en beter gaan lezen? De vraag is dan ook: leiden de projecten ertoe dat *alle* kinderen meer, liever en beter lezen?

Bovenstaande conclusies en aandachtspunten kunnen van meerwaarde zijn om in rekening te brengen bij het uitschrijven van en intekenen op komende gelijkaardige projectoproepen.

Inhoud

1. Inleiding	8
2. Methodologie	11
2.1 Dataverzameling LoS-projecten	11
2.1.1 Data Overheid	11
2.1.2 Data projectcoördinatoren	12
2.1 Dataverzameling LoS-praktijken	13
2.1.1 Interviews	14
2.1.2 Online bevraging	14
2.1.3 Observatie van een les begrijpend lezen of een leesactiviteit	15
2.1.4 Documentenanalyse	15
2.2 Overzicht van de gehanteerde dataverzameltechnieken	15
2.3 Selectie van scholen in functie van LoS-praktijken	16
2.3.1 Uitgangspunten	16
2.3.2 Bijkomende indicatoren	17
2.3.3 Uitzondering	18
2.3.4 Finale steekproef	18
2.4 Analyses	20
2.4.1 Verticale analyse	21
2.4.2 Horizontale analyse	22
3. Resultaten	23
3.1 Een algemene beschrijving van de Lezen op School-projecten	23
3.1.1 Aanvragers en subsidie	23
3.1.2 Deelnemende scholen	24
3.2 Verticale analyses	26
PROJECT 01. Liever Lezen (Hogeschool PXL)	26
PROJECT 02. Lezen in actie! (Katholiek Onderwijs Vlaanderen vzw)	33
PROJECT 03. Lezen met klasse (vzw De Rand)	40
PROJECT 04. Mechelen Leesstad (Thomas More Mechelen-Antwerpen)	46
PROJECT 05. LeesbelevingsLAB en LeesANKERnetwerk Kempen (CNEK/Stuifzand)	52
PROJECT 06. Meer Leeskracht (AVSG)	58
PROJECT 07. Samen L.O.S. – van Boekplezier naar Leesplezier (Wilde Raven vzw)	63
PROJECT 08. Lees wijzer (POV)	69
PROJECT 09. Mee(r)lezers in Gent	77
PROJECT 10. Samen bouwen aan een kwalitatieve leesomgeving op school (Iedereen Leest vzw)	83

PROJECT 11. Leeshelden (Provincie Vlaams-Brabant)	89
PROJECT 12. Boekboxen (Pedagogische begeleidingsdienst GO!)	94
PROJECT 13. Boeken Troef! (ODISEE)	101
PROJECT 14. BIB-er en Lees! (UCLL)	107
PROJECT 15. Essen leest! (Gemeente Essen)	113
PROJECT 16. Lees-hotspots in 1770 (Gemeente Liedekerke)	118
PROJECT 17. Leesrijk Brussel (Onderwijscentrum Brussel)	124
PROJECT 18. Lezen doe je samen! (VIVES)	130
PROJECT 19. Bib op school: iedereen leest mee (Stad Ronse)	136
PROJECT 20. Op weg naar een krachtig leesbeleid met de digitale leescoach (Thomas More Kempen)	144
PROJECT 21. Lezen is fun! (Vrije Basisschool Pius X Zele)	149
PROJECT 22: Bib als anker in een duurzaam leesbeleid (Bibliotheek Westerlo)	154
3.3 Horizontale analyses	160
3.3.1 Aanleiding	160
3.3.2 Doelstellingen en doelgroepen	162
3.3.3 Partners en samenwerking	165
3.3.4 Acties	167
3.3.5 Monitoring en evaluatie	173
3.3.6 Mate van realisatie	175
3.3.7 Ervaren effecten	176
3.3.8 Randvoorwaarden	179
4. Conclusies en aanbevelingen	183
Referentielijst	186
Bijlagen	187
Bijlage 1: Interviewleidraad coördinator(en) Lezen-op-School-project	187
Bijlage 2. Feedback buitenlandse experts	190
1. Feedback Joyce Gubbels	190
2. Feedback Kees Vernooij	192

1. Inleiding

In het voorjaar van 2020 lanceerde het Departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Overheid de oproep ‘[Lezen op school](#)’ (LoS). Het betrof een oproep om taalstimulerende activiteiten Nederlands voor schoolgaande kinderen en jongeren op te zetten in samenwerking met de plaatselijke bibliotheken. Het Departement mikte op een verscheidenheid aan aanvragers, met o.a. scholen, hogescholen, bibliotheken, onderwijskoepels, vzw’s, enzovoort.

Zoals aangegeven in de oproep, beoogde de Overheid met deze projectoproep:

“het opzetten van duurzame samenwerkingsverbanden voor leesbevordering op school [met een versterkte aandacht voor leesmotivatie en begrijpend lezen]. Via de creatie van kwaliteitsvolle leesomgevingen wil dit traject werken aan leesomkadering, vakdidactiek en het stimuleren van een schoolbreed leesbeleid als onderdeel van het taalbeleid op Nederlandstalige scholen in het Vlaams Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor leerplichtige kinderen en jongeren. Regio’s waar kinderen minder in contact komen met het Nederlands, zoals de grootsteden en de Vlaamse Rand, krijgen bijzondere aandacht.”

In het kader van deze oproep werden 22 LoS-projecten goedgekeurd. De projecten liepen twee schooljaren, met name van 1 september 2020 tot en met 31 augustus 2022 en kenden een maximale subsidie van € 250.000 per project.

Dit onderzoeksrapport is één van de deelresultaten van het onderzoeksproject ‘Effectief leesonderwijs in het basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen: identificatie en evaluatie van het praktijkmodel Lezen op school’ (kortweg ‘Les in lezen’), dat in opdracht van het Departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Overheid werd uitgevoerd. In dit onderzoeksrapport, het tussentijds onderzoeksrapport Onderzoekslijn 2, beogen we de evaluatie van het praktijkmodel ‘Lezen op school’. Daartoe maken we een wetenschappelijke analyse van de 22 LoS-praktijken. We gaan na welke initiatieven en activiteiten opgezet zijn naar aanleiding van de oproep ‘Lezen op school’. Ook onderzoeken we op welke manier deze initiatieven en activiteiten zijn onthaald in de onderwijspraktijk. Tot slot wordt de brug gevormd naar de umbrella review die eveneens in het kader van het onderzoeksproject ‘Les in lezen’ werd beoogd (zie Tussentijds onderzoeksrapport Onderzoekslijn 1) en waarbij wordt bekeken in welke mate kenmerken van effectief leesonderwijs aanwezig zijn in en/of geïnitieerd zijn door deze projecten.

Concreet stellen we **drie onderzoeksdoelen** voorop in dit deel van het onderzoeksrapport met bijhorende onderzoeksvragen:

1. Een individuele beschrijving van elk van de 22 lopende LoS-projecten (verticale analyse).
 - Wat is de (gepercipieerde) bijdrage van elk LoS-project aan het leesonderwijs?
 - Welke initiatieven worden opgezet en/of verder uitgewerkt onder impuls van het LoS-project?
 - In welke mate worden de initiatieven als succesvol ervaren door de verschillende betrokkenen?
2. Een overkoepelende beschrijving van de 22 lopende LoS-projecten, met als voornaamste focus de randvoorwaarden voor succes (horizontale analyse).
 - Wat is de (gepercipieerde) bijdrage van de LoS-projecten aan het leesonderwijs in Vlaanderen?
 - In welke mate worden de LoS-projecten als succesvol ervaren door de verschillende betrokkenen?
 - Welke (gepercipieerde) randvoorwaarden en aandachtspunten zijn er voor het welslagen van de LoS-projecten:
 - op inhoudelijk-didactisch niveau?

- op het niveau van het voeren van een ondersteunend onderwijskundig schoolbeleid hierbij?
3. Een beschrijving van de kenmerken van effectief leesonderwijs die de LoS-projecten typeren.
- In welke mate beantwoorden de opgezette initiatieven binnen de LoS-projecten aan kenmerken van effectief leesonderwijs:
 - op inhoudelijk-didactisch niveau?
 - op het niveau van het voeren van een ondersteunend onderwijskundig schoolbeleid hierbij?

We spreken over lopende LoS-projecten, omdat op het moment dat dit onderzoeksrapport werd geschreven (juli-augustus 2022), de LoS-projecten nog niet beëindigd waren maar in hun afrondings- en eindfase zaten.

Onderzoeksdoel 1 betreft het in kaart brengen van elk van de 22 lopende LoS-projecten. We beogen een zicht te krijgen op elk LoS-project door een achttal aspecten van de projecten in kaart te brengen om een antwoord te kunnen formuleren op bovenstaande onderzoeksvragen. De aspecten die we in kaart brengen zijn:

1. Aanleiding

Hier brengen we de aanleiding om het LoS-project in te dienen in kaart, alsook de aanleiding voor de deelnemende scholen om aan het project deel te nemen. Dit geeft een zicht op de context waarbinnen het LoS-project werd opgezet. De ‘Lezen op school’ oproep bood immers zowel ruimte voor nieuwe initiatieven als voor de verderzetting, versterking en/of integratie van succesvolle bestaande initiatieven. Dit geeft ook aanwijzingen over de mate waarin een LoS-beleid (al) verankerd zit in het schoolbeleid.

2. Doelstellingen en doelgroep

We brengen in kaart welke specifieke doelstellingen in elk project worden nagestreefd. Ook brengen we in kaart welke doelen scholen voor ogen hadden met hun deelname aan het project en op welke manier de doelstellingen van alle betrokkenen onderling bij elkaar passen. Dit geeft tevens informatie over de doelgerichtheid van het LoS-beleid, nieuw opgezet of met inpassing van een nieuw initiatief in een breder bestaand beleid. Het geeft informatie over de mate waarin aan belangrijke schoolbeleidsmatige voorwaarden is voldaan. Daarnaast bespreken we hier ook op welke doelgroep het project betrekking had, zowel naar onderwijsniveau (bv. kleuter, lager, secundair onderwijs) als naar eventuele specifieke leerlingengroepen (bv. anderstalige leerlingen).

3. Partners en samenwerking

Aangezien de oproep vanuit het Departement het uitdrukkelijke doel vooropstelde om duurzame samenwerkingsverbanden op te zetten in de LoS-projecten, wordt voor elk LoS-project in kaart gebracht welke samenwerkingen werden opgezet en hoe deze samenwerkingen inhoudelijk vorm kregen. Het al dan niet duurzame karakter van deze samenwerking en de mate van intensiteit van deze samenwerking zal mee de duurzaamheid van het LoS-beleid bepalen.

4. Geplande en uitgevoerde acties

Hiermee brengen we de concrete acties in kaart die zijn opgezet in het kader van het LoS-project. Het kan gaan om nieuwe acties, alsook om acties die naar aanleiding van het LoS-project werden verbeterd, aangepast, verder uitgewerkt. Deze acties kunnen

zich op verschillende aspecten van het voeren van een LoS-beleid situeren, bijv. visieontwikkeling, materieel-infrastructurele ingrepen, professionalisering, interne expertisedeling,...

5. Monitoring en evaluatie

In dit deel geven we zicht op hoe binnen elk LoS-project de voortgang van het project in kaart werd gebracht en welke inspanningen werden geleverd om in beeld te brengen in hoeverre de beoogde projectresultaten ook bereikt werden. Dit wijst op zijn beurt dan weer op de mate waarin een cultuur van kwaliteitsverbetering aanwezig is, ter verdere ondersteuning van het LoS-beleid.

6. Mate van realisatie

Hiermee brengen we in kaart in welke mate het LoS-project en de deelnemende scholen de vooropgestelde doelen (cfr. aspect Doelstellingen) hebben bereikt.

7. Ervaren effecten

In dit deel geven we een beschrijving van de bijdrage die het LoS-project heeft voor alle betrokkenen.

8. Randvoorwaarden

Met oog op lessen te trekken voor de toekomst, brengen we in een laatste aspect in kaart welke aspecten het welslagen van het LoS-project beïnvloedden. Bij deze categorie hebben we ons gefocust op het niveau van het voeren van een ondersteunend (onderwijskundig) schoolbeleid hierbij.

Onderzoeksdoel 2 beoogt generieke uitspraken over de 22 LoS-projecten heen. Hiervoor gaan we op zoek naar een aantal algemene kenmerken van de projecten m.b.t. de bovenstaande acht aspecten. Hierbij besteden we voornamelijk aandacht aan de randvoorwaarden voor het succesvol opzetten van een praktijkmodel zoals 'Lezen op School'. Allereerst bekijken we welke zaken aanwezig moesten zijn in een LoS-project opdat de doelen van het LoS-project ook effectief bereikt werden. Daarnaast bekijken we welke overkoepelende randvoorwaarden overheen LoS-projecten nodig waren om het praktijkmodel 'Lezen op school' tot een succes te maken.

We gaan hierbij in op twee belangrijke dimensies bij het opstarten, ontwikkelen (en onderzoeken) van kwaliteitsvol leesonderwijs, dit mee gebaseerd op de inzichten uit het 'Rapport Onderzoekslijn 1. Umbrella review van effectief leesonderwijs in het basis- en secundair':

- waarbij vanuit het eerste deel 'Pedagogisch-didactische randvoorwaarden' duidelijk wordt dat leesonderwijs aan een aantal vormvereisten en didactische voorwaarden zal moeten voldoen om kwaliteitsvol te kunnen zijn
- en vanuit het tweede deel 'Randvoorwaarden qua onderwijskundig beleid' dat een doelgericht schoolbeleid, met ook de benodigde aandacht voor strategische implementatieprocessen, nodig zal zijn om leesonderwijs concreet tot leven te kunnen laten komen voor alle leerlingen, met betrokkenheid van zoveel mogelijk leden uit een schoolteam.

Onderzoeksdoel 3 vormt de brug tussen onderzoekslijnen 1 en 2. Hierbij nemen we de systematische meta-review als kader om de LoS-projecten te beschrijven met betrekking tot effectief leesonderwijs. We gaan na in welke mate de opgezette acties binnen de LoS-projecten stroomlijnen met kenmerken van effectief leesonderwijs. De resultaten hiervan worden in het overkoepelende tussentijds onderzoeksrapport Onderzoekslijn 1 & 2 besproken.

2. Methodologie

Om een antwoord te verkrijgen op bovenstaande onderzoeksvragen, hanteerden we casestudies als onderzoeksmethodiek. Casestudies zijn bijzonder geschikt om te achterhalen hoe de betrokkenen de LoS-praktijken ervaren en hieraan betekenis gaven (Swanborn, 2010; Yin, 2017). Bovendien laten ze, beter dan bijvoorbeeld vragenlijstenonderzoek, toe om diep in de organisatie van de LoS-projecten te duiken en tot voldoende rijke beschrijvingen te komen.

Voor elke casestudy werden enerzijds gegevens verzameld op projectniveau en anderzijds op niveau van één van de deelnemende scholen. Op projectniveau werd het beeld van elk LoS-project gevoed door een analyse van de projectaanvraag, een analyse van aanvullende projectgegevens die door de Vlaamse overheid werden aangeleverd en een interview met de projectcoördinator. Per LoS-project werd ook één school geselecteerd, waarvan de deelname aan het project (concrete acties, wijze van samenwerking, ervaringen met het geboden LoS-aanbod, enz.) in detail in beeld werd gebracht. Dit gebeurde aan de hand van een schoolbezoek, waarbij o.m. lessen werden geobserveerd, vragenlijsten werden afgenomen en interviews werden gehouden met de lokale projectverantwoordelijke (vaak zorgcoördinator of directielid) en met één of meerdere leerkrachten. De focus van deze dataverzameling op schoolniveau lag op het zicht krijgen op hoe elk LoS-project een vertaling naar de praktijk heeft gekregen. Aandachtspunten bij deze observaties, vragenlijsten, interviews zijn gebaseerd op het theoretisch kader zoals beschreven in het Rapport Onderzoekslijn 1. Umbrella review van effectief leesonderwijs in het basis- en secundair onderwijs.

Onderstaand gaan we eerst in op de data verzameld over de LoS-projecten. Daarna gaan we in op de dataverzameling in de LoS-praktijken, met name de scholen. Vervolgens geven we alle dataverzamelingen die gebeurden schematisch overzichtelijk weer. Om in een vierde paragraaf dieper in te gaan op hoe we tot een selectie van één school per project kwamen als casestudie (N=22). Tot slot gaan we in op de analyses die we maakten aan de hand van deze data.

2.1 Dataverzameling LoS-projecten

Vooreerst werden data verzameld bij verscheidene partijen met betrekking tot de LoS-projecten, met name de Overheid en de projectcoördinatoren. In deze paragraaf bespreken we de verzamelde data bij beide betrokkenen.

2.1.1 Data aangeleverd door het Departement Onderwijs en Vorming

Bij de start van dit onderzoeksproject beschikten we over de **projectaanvragen** van de LoS-projecten zoals die werden ingediend bij het Departement Onderwijs en Vorming voor het verkrijgen van subsidies. Deze goedgekeurde projectaanvragen bevatten informatie over aspecten van de projecten die relevant zijn voor het beantwoorden van de vooropgestelde onderzoeksvragen, namelijk: de aanleiding, de doelstellingen van het project, de samenwerkingsverbanden die werden nagestreefd, de geplande acties met bijgaand tijdspad en de wijze waarop de aanvragers het project wilden monitoren en evalueren. De informatie die we op basis hiervan verkregen, betreft steeds het project zoals het bij aanvang was gepland. Met de projectaanvraag hebben we dus geen zicht op de mate waarin de vooropgestelde plannen ook daadwerkelijk uitgevoerd werden tijdens de looptijd van het LoS-project. Deze aanvraag biedt ons dus geen zicht op de mate van realisatie van het project. Ook

hebben we geen zicht op de ervaren effecten, noch op de randvoorwaarden voor het succesvol realiseren van het LoS-project op basis van deze data.

Daarnaast werden in dit onderzoek **aanvullend data van het Agentschap Onderwijsdiensten (AGODI)** van de Vlaamse overheid geraadpleegd. AGODI stelt jaarlijks volgende indicatoren met betrekking tot het leerlingenpubliek in elke school (op basis van het instellingsnummer) ter beschikking die relevant zijn voor het huidige onderzoeksproject:

- (1) Het aantal leerlingen in de school: het aantal leerlingen dat ingeschreven is in de school op 1 februari van het betreffende schooljaar.
- (2) Opleiding moeder: het percentage leerlingen waarvan de moeder in het bezit is van een diploma of getuigschrift van maximaal lager secundair onderwijs.
- (3) Schooltoelage: het percentage leerlingen dat een schooltoeslag of schooltoelage ontvangt.
- (4) Thuistaal: het percentage leerlingen dat thuis een andere taal dan het Nederlands spreekt. Vanaf dat leerlingen in het gezin met niemand of in een gezin met 3 gezinsleden (leerling niet meegerekend) met maximaal 1 gezinslid Nederlands spreekt, wordt de leerling beschouwd als een leerling die niet-Nederlands spreekt. Broers en zussen worden als één gezinslid beschouwd.
- (5) Buurt met een hoge mate van schoolse vertraging: het percentage leerlingen dat aantikt op dit kenmerk. Een leerling tikt aan op dit leerlingenkenmerk als de leerling behoort tot de 25% leerlingen die in buurten met de hoogste schoolse vertraging wonen.

De data, alsook bovenstaande afbakening van deze indicatoren, werden verkregen via het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (g.d.).

Deze data zijn enkel beschikbaar voor het regulier onderwijs, en dus niet voor het buitengewoon (lager en secundair) onderwijs. De data die in voorliggend onderzoeksrapport gebruikt werden, zijn de data van schooljaar 2020-2021.

De informatie die AGODI ter beschikking stelt over de schoolsamenstelling, werd gekoppeld aan de lijst van scholen die deelnemen aan (één of meerdere) LoS-projecten. De deelnemende scholen werden doorgegeven door de coördinatoren (zie paragraaf 2.1.2). Dit liet ons toe om een meer gedetailleerd zicht te krijgen op de leerlingenpopulatie van de scholen die aan de LoS-projecten deelnamen. Op basis van deze informatie kregen we zicht op de mate waarin de LoS-projecten daadwerkelijk de doelgroepen bereikten die in de LoS-oproep van het Departement werden vooropgesteld. Meer specifiek werd beoogd om scholen in grootsteden en in de Vlaamse Rand te betrekken opdat een groot aandeel risico-leerlingen met betrekking tot taal- en leesvaardigheid bereikt zou worden.

2.1.2 Data projectcoördinatoren

Om aanvullende informatie te verzamelen over de diverse LoS-projecten, werden de **projectcoördinatoren geïnterviewd**. Projectcoördinatoren zijn diegenen die de projecten initieerden, trokken en/of instonden voor de dagelijkse opvolging ervan.

Voor deze interviews werd geopteerd om een semi-gestructureerd format te hanteren. Dit houdt in dat vertrokken werd vanuit een aantal vaste vragen, opdat over de projecten heen vergeleken kan worden, maar de antwoordvrijheid van de respondent voldoende bewaakt werd (Kelchtermans & Ballet, 2009).

Het interview bestond uit drie delen. Het eerste deel, de inleidende vragen, ging in op de duurtijd en aanleiding voor het project. In het tweede deel, de kernvragen, werd de concrete organisatorische

aanpak bevestigd, de concrete pedagogisch didactische aanpak, de doelen en doelgroep, de monitoring en evaluatie, mate van realisatie, en aandachtspunten en randvoorwaarden, waarbij ook werd doorgevraagd naar (de nood aan verdere) beleidsmatige ondersteuning.. In het derde deel, de afsluiting, werden de respondenten bedankt voor hun medewerking en werd hen de kans gegeven om nog iets in te brengen of te vragen wat nog niet vermeld was. Bijlage 1 bevat de volledige interviewleidraad die hiervoor gebruikt werd.

Er werd gestreefd naar één à twee respondenten per project. De interviews vonden gezien de timing van huidig onderzoeksproject plaats in de periode augustus – september 2021, en dus na afloop van projectjaar 1 en vóór de start van projectjaar 2.

Na het interview werd bij **projectcoördinatoren aanvullende data** opgevraagd. Meer specifiek werd aan hen gevraagd om een overzicht te geven van (1) alle scholen die deelnamen in projectjaar 1, met instellingsnummer en met de vraag of deze scholen tot en met het einde van het schooljaar deelnamen, (2) alle scholen die in projectjaar 2 deelnamen met instellingsnummer, en (3) drie scholen die naar het oordeel van de projectcoördinator optimaal aan de slag gingen met de initiatieven en acties die werden opgezet in hun LoS-project. Deze laatste selectie van scholen werd opgevraagd omdat we deze drie scholen in een latere fase konden contacteren voor een eventueel schoolbezoek (zie 2.4). Gezien de planning van voorliggend onderzoek, werd deze informatie opgevraagd in de periode november 2021 – januari 2022. Daarom kon niet worden nagegaan in welke mate de scholen in projectjaar 2 de samenwerking in het kader van het LoS-project aanhielden tot het einde van het schooljaar 2021-2022. De lijst van deelnemende scholen, tezamen met de koppeling van de scholen aan de data van AGODI (zie 2.1.1) lieten ons toe om een zicht te krijgen op het leerlingenpubliek dat met de LoS-projecten werd bereikt.

2.1 Dataverzameling LoS-praktijken

Tijdens elk schoolbezoek vonden er verscheidene vormen van dataverzameling plaats. Deze worden in wat volgt beschreven. De schoolbezoeken vonden plaats in de periode maart – mei 2022 en dienden twee doelen:

1. Zicht krijgen op de randvoorwaarden en aandachtspunten om een LoS-project te laten slagen in de onderwijspraktijk (onderzoeksdoel 1 & 2);
2. Zicht krijgen op de mate waarin kenmerken van effectief leesonderwijs aanwezig zijn in de LoS-projecten (onderzoeksdoel 3).

De **Leesscan werd als kader gebruikt om de dataverzameling in de scholen** vorm te geven. De oproep 'Lezen op school' specificeerde namelijk dat elk LoS-project in de samenwerking met individuele scholen moest vertrekken van een leesfoto die unieke schoolgebonden noden en mogelijkheden in kaart bracht (zie punt 5 in de oproep). Om deze leesfoto te kunnen maken, staat scholen sinds enkele jaren de Leesscan ter beschikking. De keuze voor de Leesscan als inhoudelijk kompas voor de dataverzameling binnen de scholen maakt het tegelijk mogelijk om vanuit een gemeenschappelijk kader te vertrekken én recht te doen aan de unieke focus van de LoS-werking in elke school.

Om het mogelijk te maken het bezoek aan elke school te beperken tot één dag, werden **per schoolbezoek twee leescomponenten als focus** genomen. Aan de projectcoördinatoren werd gevraagd om bij de drie scholen die ze doorgaven als keuze voor schoolbezoek (zie paragraaf 2.1.2), aan te geven aan welke van de vijf componenten uit de Leesscan de scholen werkten in het kader van het LoS-project. Op basis van die informatie selecteerden we twee focussen per school. De keuze voor de leescomponenten die we observeerden in elke school werd bepaald op basis van de leescomponenten waarop de school inzet. In paragraaf 2.4 wordt verder aangegeven hoe de keuze voor scholen en de keuze voor de foci, plaatsvond.

Tabel 1 geeft de verschillende componenten van de Leesscan weer, waarbij per component wordt aangegeven in hoeveel scholen een component de focus van een schoolbezoek vormde.

Tabel 1. Aantal scholen per component van de Leesscan

Leescomponent	Aantal scholen*
Visie, doelen en acties	11
Krachtige leesomgeving	13
Effectieve leesdidactiek	7
Monitoring en feedback	4
Breed leesnetwerk	7

* Voor twee scholen gaven de projectcoördinatoren aan dat aan slechts 1 leescomponent werd gewerkt in het kader van het LoS-project, waardoor in deze scholen slechts 1 focus werd geselecteerd.

2.1.1 Interviews

Ook tijdens de schoolbezoeken werd er geopteerd om met semi-gestructureerde interviews te werken.

Allereerst werd er een interview afgenomen van de persoon in de school die het LoS-project in de school opvolgde. Deze persoon wordt in het vervolg van dit onderzoeksrapport de **vormgever** genoemd. Vaak is de vormgever een directielid van de school, de zorgcoördinator of een beleidsondersteuner. In een enkel geval is dit een leerkracht die vanuit een werkgroep ‘lezen’ nauw betrokken is bij het leesbeleid van de school.

Daarnaast werd ook de **leerkracht** wiens les begrijpend lezen geobserveerd werd (cfr. infra) geïnterviewd. Voor beide interviews maakten we gebruik van een semi-gestructureerde interviewleidraad.

Voorafgaand aan elk interview, legden we de geïnterviewde een aantal stellingen voor die later als vragen in het interview hernomen werden. Deze stellingen betroffen items uit de Leesscan, waarbij enkel die items voorgelegd werden die hoorden bij de twee componenten die als focus voor het schoolbezoek gekozen waren. Per focus gaat het om minimaal 3 tot maximaal 10 stellingen. Aan de deelnemers werd gevraagd om de hoofditens een score te geven gaande van 1 (niet akkoord) tot 4 (akkoord). Bij elk item bestond ook de mogelijkheid om aan te geven dat de respondent geen mening had. Naast de hoofditens waren er telkens een aantal sub-items die meer in detail gingen en het hoofditem verduidelijkte.

De vormgevers kregen de items op schoolniveau aangeboden (bv. “Centrale leesplekken en een zichtbaar boekenaanbod zorgen voor een leesklimaat op school.”), terwijl de leerkrachten gevraagd werd om de items op klasniveau in te vullen (bv. “Ik creëer aantrekkelijke, gezellige en toegankelijke leesplekken in de klas.”). Voor de leescomponenten waarbij in de Leesscan geen items beschikbaar zijn op klasniveau – zijnde *Visie, doelen en acties* en *Breed Leesnetwerk* – werden de beschikbare items op schoolniveau aangeboden aan de leerkracht. In dit geval had de leerkracht de mogelijkheid om “Ik weet het niet” aan te duiden. Vragen waarbij ‘ik weet het niet’ werd aangeduid, werden niet meegenomen in het interview. In het geval van de component *Effectieve leesdidactiek* werden de items op klasniveau gebruikt. Parallel aan de leerkracht, kon de vormgever aangeven dat die geen kennis had over de mate waarin de stellingen beantwoorden aan de huidige situatie in de klas.

2.1.2 Online bevraging

Aangezien per school slechts twee LoS-betrokkenen werden geïnterviewd, gaf dit een eerder beperkt beeld van de eigenlijke schoolpraktijk rond lezen en van het onthaal van het LoS-project in de school. Om toch een enigszins **breder blik** te verkrijgen, werd er een online bevraging uitgestuurd gericht aan alle leerkrachten die zich in de school met leesonderwijs bezighouden. Online bevragingen lenen zich hier uitstekend toe omdat ze praktisch makkelijk inzetbaar zijn. Respondenten kunnen deze

vragenlijst immers invullen waar en wanneer het voor hen past (Nayak & Narayan, 2019). De online vragenlijst bestond uit twee open vragen die peilden naar de gepercipieerde meerwaarde van een deelname aan het LoS-project, met name:

1. Wat heeft het Lezen op school-project voor u opgebracht?
2. Heeft het Lezen op school-project ervoor gezorgd dat u beter leesonderwijs geeft? Zo ja, op welke manier?

Aan de vormgever werd gevraagd om de link naar deze vragenlijst te verdelen onder het team. Ook kreeg elke school een affiche met daarop een QR-code die naar de vragenlijst leidde.

2.1.3 Observaties

Via observaties kan de onderzoeker zelf het fenomeen waarnemen zonder dat het gefilterd wordt, waardoor het een verrijkende techniek is (Yin, 2011).

Allereerst werd een brede observatie uitgevoerd om na te gaan in welke mate zaken de **zaken die in het interview werden aangehaald**, ook werden geobserveerd in de school.

Daarnaast werd in het kader van onderzoeksdoel 3 **een les begrijpend lezen of een leesactiviteit** geobserveerd.

Voor de observaties werd een observatie-instrument ontwikkeld aan de hand van de verdiepende kijkwijzer Effectieve leesdidactiek op klasniveau van de Leesscan. Dit instrument werd uitgetest in twee scholen waarbij de twee projectmedewerkers die de schoolbezoeken gingen uitvoeren elk individueel dezelfde les scoorden. Daarna werden de resultaten onderling besproken. Uit deze bespreking volgden een aantal richtlijnen die erop gericht waren om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid tussen beide projectmedewerkers te verhogen.

Ook voor de andere foci werden observatie-instrumenten op klas- en schoolniveau ontwikkeld, met name observaties met betrekking tot visie, doelen en acties, krachtige leesomgeving, monitoring en evaluatie, en een breed leesnetwerk. Zaken die hieromtrent worden geobserveerd, worden in het observatieformulier aangeduid. Zaken die afwezig waren of niet werden geobserveerd, werden niet gescoord. Deze keuze komt voort uit het gegeven dat het schoolbezoek slechts een kort tijdsbestek had. Wanneer iets niet geobserveerd werd, is het onduidelijk of dit komt door het korte tijdsbestek, of doordat het werkelijk niet aanwezig was. Daarnaast zijn er ook enkele items die moeilijk tot niet te observeren zijn tijdens een reguliere schooldag (bv. samenwerking tussen de school en schoolpartners om het leesonderwijs vorm te geven).

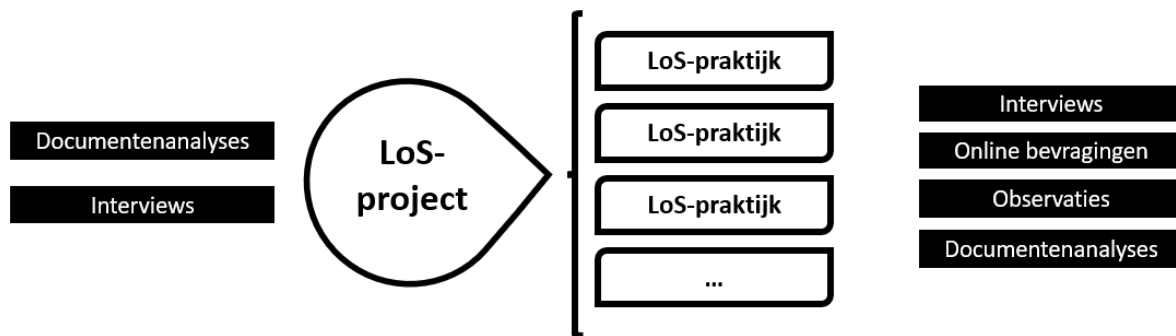
2.1.4 Documentenanalyse

Tot slot werden in de scholen waarbij de focus “Visie, doelen en acties” werd geselecteerd documenten opgevraagd die voorhanden waren betreffende leesvisie en leesbeleidsplan. De meerwaarde van een documentenanalyse is dat de onderzochte documenten reeds tot stand gekomen zijn zonder de tussenkomst van een onderzoeker (Bowen, 2009). Bijgevolg laat het analyseren van deze documenten ons toe verder na te gaan in welke mate het leesonderwijs in de school een grotere kans heeft om effectief te zijn (cfr. onderzoeksdoel 3).

2.2 Overzicht van de gehanteerde dataverzameltechnieken

Figuur 1 geeft visueel weer hoe de verschillende vormen van dataverzameling in de casestudies gehanteerd werden. Enerzijds werden er documentenanalyses (met name projectoproep en projectaanvragen) en interviews ingezet om data te verzamelen op niveau van de LoS-projecten.

Anderzijds werden er interviews afgenomen, online bevestigingen opgezet, observaties uitgevoerd, en documentenanalyses gedaan om meer zicht te krijgen op één LoS-praktijk binnen elk LoS-project.

Figuur 1. Visueel overzicht van de gehanteerde dataverzameltechnieken

De schoolbezoeken – of dus een bezoek aan een LoS-praktijk - werden uitgevoerd door twee projectmedewerkers, waarbij telkens één projectmedewerker instond voor één schoolbezoek en alle dataverzamelingen in de betreffende school. Alle interviews werden na afloop gecodeerd volgens het verbatim-principe, waarbij alles wat de respondent vertelde letterlijk werd uitgeschreven. Ook werden de ingevulde reflectiedocumenten en observatieschema's gedigitaliseerd en werden de documenten met betrekking tot de leesvisie opgeslagen.

2.3 Selectie van scholen in functie van LoS-praktijken

Per LoS-project werd één school bezocht met als doel zicht te krijgen op de vertaalslag die een LoS-project kan krijgen naar de onderwijspraktijk. In deze paragraaf gaan we dieper in op hoe de selectie van 22 scholen tot stand kwam.

2.3.1 Uitgangspunten

Het eerste uitgangspunt voor het selecteren van scholen is dat we scholen wilden bezoeken die intensief aan de slag zijn gegaan met de LoS-initiatieven. Op die manier konden de (effecten van de) LoS-projecten in de meest optimale condities onderzocht worden. Daarom werd in een eerste stap aan coördinatoren gevraagd om drie scholen door te geven die **een model-traject liepen binnen het LoS-project**. Deze data werden opgevraagd op het moment dat aan de projectcoördinatoren werd gevraagd om ons de lijst van alle deelnemende scholen aan het project door te geven die naar hun oordeel (zie paragraaf 2.1.2, periode november 2021 – januari 2022). Deze drie scholen per project vormden de steekproef om de finale steekproef van scholen voor de schoolbezoeken samen te stellen. Het merendeel van de LoS-projecten gaf drie scholen door. Een enkele keer werden meer of minder scholen doorgegeven. Meer scholen werden doorgegeven omdat de coördinatoren van mening waren dat in meer dan drie scholen een inhoudelijk verschillend maar lovenswaardig traject werd gelopen. Minder scholen werden in hoofdzaak doorgegeven doordat minder dan drie scholen betrokken waren bij het LoS-project.

Een tweede uitgangspunt voor het selecteren van scholen voor de schoolbezoeken was de **Leesscan**. De Leesscan is een instrument dat ontwikkeld werd door ODISEE en nauw opgevolgd werd door een verscheidenheid aan belangrijke partners in het leesonderwijslandschap in Vlaanderen (met name AP Hogeschool Antwerpen, Universiteit Gent, Taal Unie, Iedereen leest en Stichting Lezen). Het doel van de Leesscan betreft het aanbieden van een instrument aan scholen om het leesonderwijs en -beleid in hun school in beeld te brengen.

Gedurende de looptijd van de LoS-projecten, en ook van voorliggend onderzoek, werd er een nieuwe versie van de Leesscan uitgebracht. Zowel de componenten als de onderliggende vragen werden hierin aangepast. Gezien de LoS-projecten met de eerste versie van de Leesscan aan de slag gingen bij de start van het project opteerden we in dit onderzoek om die versie te gebruiken om de dataverzamelingen tijdens de schoolbezoeken vorm te geven.

Aan de coördinatoren werd gevraagd om voor elk van de opgegeven scholen aan te geven aan welke van de **5 domeinen van de Leesscan** deze scholen intensief werkten (m.n. visie, doelen en acties; krachtige leesomgeving; effectieve leesdidactiek; monitoring en feedback, en breed leesnetwerk). We sampelden scholen op zo'n manier dat het aantal scholen per domein binnen de groep van finale schoolbezoeken evenredig is met het aantal scholen per domein in de gehele steekproef van scholen (met name ca. drie per project).

Aan de projectcoördinatoren van de LoS-projecten werd bij de start van hun project (september 2021) de Leesscan aangeboden vanuit de Overheid. Ook werd aangeraden om deze Leesscan in te zetten in hun project om zo het leesonderwijs in de deelnemende scholen aan het LoS-project in kaart te brengen. Op het moment dat de LoS-projecten van start gingen, omvatte de Leesscan volgende **vijf componenten**:

- Visie, doelen en acties
- Krachtige leesomgeving
- Effectieve leesdidactiek
- Leesmonitoring op leerling-, klas- en schoolniveau
- Breed leesnetwerk

2.3.2 Bijkomende indicatoren

Vervolgens baseerden we de steekproeftrekking van 22 scholen op een aantal bijkomende indicatoren.

Een eerste indicator was het **onderwijsniveau**. We beoogden een steekproef die zowel basis- als secundaire scholen omvatte, alsook (lager en secundair) buitengewoon onderwijs. We streefden naar een verdeling van het onderwijsniveau dat representatief is voor het geheel aan scholen die aan een LoS-project deelnemen.

Vervolgens streefden we variatie in de drie onderstaande indicatoren¹ na – in vernoemde volgorde:

- Leerlingenpubliek
- Onderwijsnet
- Geografische spreiding (stad versus platteland)

Voor de variatie in **leerlingenpubliek** baseerden we ons op de data beschikbaar via AGODI. Voor de scholen werd een overzicht gemaakt met betrekking tot volgende schoolindicatoren: opleiding moeder, schooltoelage en thuistaal. Spreiding in de uiteindelijke steekproef werd nagestreefd met betrekking tot socio-economische achtergrond² en taal van het leerlingenpubliek.

¹ Deze indicatoren komen voort uit de analyses die gebeuren naar aanloop van de selectie van scholen in internationale onderzoeken (PIRLS, TIMSS). Daaruit komen deze indicatoren naar voren als meest voorspellend om de uitkomsten tussen scholen in Vlaanderen te verklaren.

² Een gemiddelde wordt genomen van de indicatoren opleiding moeder en schooltoelage als indicator van de socio-economische samenstelling van de school.

In heel wat projecten lagen de indicatoren 'onderwijsnet' en 'geografische spreiding' vast. De LoS-projecten waren namelijk vaak beperkt tot (1) één stad of gemeente (bv. LoS-project in Westerlo, Essen, Mechelen, ...) of (2) één onderwijsnet.

We vertrokken van de voorliggende gegevens qua **onderwijsnet** en **geografische ligging** (waarbij het aantal leerlingen in de school als indicatie wordt genomen). In de projecten waar er variatie was in ligging en onderwijsnet (bv. project van Iedereen Leest), zorgden we ervoor dat er scholen geselecteerd werden die de variatie in beide variabelen van de uiteindelijke steekproef optimaal verhoogden.

Samengevat streefden we variatie in de steekproef na op 6 indicatoren in aflopende prioriteit:

- 5 domeinen van de Leesscan
- Onderwijsniveau
- Schoolsamenstelling naar taal
- Schoolsamenstelling naar socio-economische achtergrond
- Onderwijsnet (waarbij we representativiteit naar grootte van het net nastreven)
- Geografische ligging

Deze variatie werd nagestreefd in de lijst van scholen die we bekwamen op basis van de sets van drie scholen waarvan de coördinatoren aangaven dat deze scholen een modeltraject hebben gelopen binnen het LoS-project. Opgemerkt dient te worden dat dit geen representatieve sample is. Er moet dus in het achterhoofd gehouden worden dat de resultaten niet zonder meer generaliseerbaar zijn naar alle scholen die deelnamen aan een LoS-project. De bezochte scholen zijn namelijk 'schoolvoorbeelden' wat betreft de implementatie van het betreffende LoS-project in hun school. Zo ook is generaliseerbaarheid van de resultaten naar het ganse Vlaamse onderwijslandschap in het gedrang.

2.3.3 Uitzondering

Het project Leeshelden van de Provincie Vlaams-Brabant is een vreemde eend in de bijt. Zij werkten in hoofdzaak samen met bibliotheken in plaats van scholen. Scholen geven een selectie van zwakke lezers door en vervolgens gaat een bibliotheekmedewerker met deze leerlingen (3de en 4de leerjaar) aan de slag in de bib zelf. Scholen bezoeken in dit project is weinig zinvol. Daarom selecteren we in dit project één bibliotheek in plaats van een school (op basis van het engagement dat zij vertoonden naar het Lezen op School-project). Tijdens dit bib-bezoek vonden dezelfde dataverzamelingen plaats als in de scholen. Bijkomend werd een kort gesprek gehouden met de directeur van een school, waarbij gepeild werd naar de manier waarop leerlingen geselecteerd werden voor deelname aan het project, en het gepercipieerde succes van dit LoS-project. Voor de selectie van die school werd analoog als de werkwijze bij de andere projecten gevraagd aan de projectcoördinator welke school zich sterk engageert voor het LoS-project.

2.3.4 Finale steekproef

Door de projectcoördinatoren werden in totaal 74 scholen doorgegeven als zijnde scholen die optimaal aan de slag gingen met het LoS-project. Van deze scholen werden - op basis van bovenstaande indicatoren - 22 eerste selectiescholen geselecteerd. Daarnaast werden per project twee reservescholen geselecteerd. Indien de eerste selectieschool niet kon worden bezocht, werden achtereenvolgens deze twee scholen aangeschreven met de vraag of een schoolbezoek ingepland kon worden.

Tabel 2 geeft een overzicht van de finale steekproef. Voor elke indicator worden de beschrijvende statistieken (met name N of range en gemiddelde) voor: (1) alle scholen die deelnamen aan een LoS-

project, (2) de scholen die in aanmerking komen voor schoolbezoek (cfr. de ca. 3 scholen die door de projectcoördinatoren worden aangeduid als scholen die een model-traject lopen binnen het LoS-project), (3) de eerste selectiescholen, (4) de eerste reserveschool en (5) de tweede reserveschool. Enkel voor de domeinen van de leesscan is deze informatie niet voorradig voor alle scholen die deelnamen aan een LoS-project. Dit werd niet opgevraagd om de taakbelasting voor projectcoördinatoren haalbaar te houden.

Voor een aantal scholen was de koppeling met data van AGODI niet mogelijk. Deze worden in Tabel 2 buiten beschouwing gelaten. Het gaat om scholen buitengewoon onderwijs (N = 22; waarvan 5 secundair en 17 buitengewoon lager onderwijs) en om scholen die zeer recent zijn afgesplitst of opgericht (N=16).

Tabel 2 toont aan dat de geselecteerde scholen redelijk representatief zijn met betrekking tot de vooropgestelde indicatoren.

In 20 projecten kon de eerste selectieschool bezocht worden. In twee projecten kon het schoolbezoek niet doorgaan in de eerste selectieschool (omwille van te drukke agenda), en werd de eerste reserveschool bezocht.

Tabel 2. Overzicht finale steekproef selectie schoolbezoeken

		Scholen die deelnemen aan een LoS-project	Scholen die in aanmerking komen voor schoolbezoek	Eerste selectie-scholen	Eerste reserve-scholen	Tweede reserve-scholen
Domeinen van de leesscan						
Visie, doelen en acties			35	13	8	9
Krachtige leesomgeving			43	15	13	9
Effectieve leesdidactiek			22	7	7	7
Monitoring en feedback			9	5	3	1
Breed leesnetwerk			22	7	8	6
Onderwijsniveau						
Basisonderwijs	2 421	357	61	17	16	16
Secundair onderwijs	950	110	10	4	2	2
Buitengewoon onderwijs		22	3	1	1	0
Thuistaal (%)						
Range	0 – 95	0 – 93	0 – 93	0 – 76	0 – 83	0 – 93
Gemiddelde	22	32	38	29	33	30
Socio-economische status (%)						
Range	0 – 91	0 – 91	11 – 84	16 – 84	12 – 75	11 – 77
Gemiddelde	31	35	37	37	36	34
Onderwijsnet						
Gemeenschapsonderwijs	613	112	16	6	5	4
Officieel gesubsidieerd onderwijs	595	123	23	7	6	5
Vrij gesubsidieerd onderwijs	2 163	254	35	9	8	9
Aantal leerlingen (als indicator van geografische ligging)						
Range	8 – 2 100	106 – 1 214	123 – 1 130	123 – 1 130	151 – 1 130	140 – 633
Gemiddelde	339	379	364	384	389	343

2.4 Analyses

Via systematische kwalitatieve analyses beogen we coherentie en structuur te bekomen in de verkregen data over het fenomeen, ofwel de diverse LoS-projecten en een mogelijke vertaalslag naar de praktijken (Ritchie & Spencer, 2002). We maakten eerst per case een verticale analyse of within-case analyse op om een diepgaand zicht te krijgen op het LoS-project en één bijhorende LoS-praktijk (zie 1.4.2 Verticale analyses). Nadien werden alle verticale analyses met elkaar vergeleken door middel van een cross-case analyse of een vergelijkende horizontale analyse om meer algemene inzichten te bekomen over de LoS-projecten en bijhorende LoS-praktijken heen (zie 1.4.3 Horizontale analyse).

2.4.1 Verticale analyse

Eerst werden verticale analyses opgemaakt met het oog op het bereiken van onderzoeksdoel 1 ofwel het verkrijgen van een gedetailleerde beschrijving van elk van de 22 LoS-projecten en één LoS-praktijk die hieraan gekoppeld is. De bekomen data werden per case verwerkt in een doorlopende tekst op basis van **een op voorhand opgesteld format**. Dit format werd opgebouwd aan de hand van de acht eerder beschreven aspecten, met name: aanleiding, doelstellingen, partners en samenwerking, acties, monitoring en evaluatie, mate van realisatie, ervaren effecten en randvoorwaarden.

Zowel de **projectaanvraag als de interviews met de projectcoördinator(en) vormden de basis** om de LoS-projecten in kaart te brengen aan de hand van de eerder beschreven acht aspecten. De projectaanvraag werd doorgelezen en relevante stukken werden gemarkeerd. De interviews met de projectcoördinatoren werden gecodeerd in NVivo, waarbij bovenstaande acht codes als basis werden genomen. De interviews werden getranscribeerd door jobstudent-onderzoekers en nadien thematisch gecodeerd door onderzoeksmedewerkers als basis voor de verticale analyses.

Een aantal zaken dienden verder gespecificeerd te worden bij de gebruikte codes. Binnen de code acties werd een onderscheid gemaakt tussen nieuwe acties naar aanleiding van het LoS-project versus al bestaande acties. Indien het niet duidelijk was of de actie een nieuwe actie is of een reeds bestaande actie, werd het fragment onder de algemene code Actie gecodeerd. Onder de code monitoring en evaluatie werden alle tekstfragmenten gecodeerd die de vorderingen van het project in kaart brachten, alsook die fragmenten die gaan over de inspanningen die gedaan werden om effecten te meten. Tot slot, werden onder de code aandachtspunten en randvoorwaarden alle fragmenten gecodeerd waarin factoren werden benoemd die het proces van het project evenals de ervaren effecten beschreven.

Naast de acht bovenstaande codes werd tijdens het coderen **één restcategorie** als code gehanteerd, met name 'Toekomst'. Onder deze code werden fragmenten geplaatst die gaan over de duurzaamheid van het project, met name hoe zien ze het project verder evolueren als de subsidie voor het LoS-project afloopt.

Er werd afgesproken dat zoveel als mogelijk per grote gehelen wordt gecodeerd, waarbij het **toekennen van één code aan één paragraaf** de voorkeur geniet. Sommige codes kunnen mogelijk echter overlappen. Bijvoorbeeld de code succes of randvoorwaarde zijn beiden van toepassing op een paragraaf waarin een respondent aangeeft dat ze het LoS-project als een zodanig succes hebben ervaren omdat er zoveel engagement van de projectcoördinatoren was. Of wanneer aangegeven werd dat het project een minder groot succes dan verwacht omwille van de impact van de corona-epidemie. Bij dergelijke twijfelgevallen werd afgesproken om twee codes aan het desbetreffende fragment toe te kennen.

Op basis van de projectaanvraag en het interview met de projectcoördinator werd een eerste versie opgemaakt van een verticale analyse per project. Eenmaal beide bronnen werden opgenomen in het document, werden ook de **data van het schoolbezoek** toegevoegd in de uiteindelijke rapportering. Deze materialen werden doorgenomen en toegevoegd in de finale, verticale analyse op het moment dat relevante zaken aangehaald werden.

Om de **betrouwbaarheid van de verticale analyses** te verhogen, werd er optimaal naar gestreefd om de verticale analyses te laten opmaken door een onderzoeker die niet instond voor de dataverzamelingen in het betreffende LoS-project. Dit was mogelijk voor alle projecten op één na. Deze werkwijze liet toe om de verticale analyses in een tweede stap te laten verifiëren en waar nodig aan te vullen door de onderzoeker die het interview met de projectcoördinator uitvoerde en/of de school bezocht.

Tot slot werd de verticale analyse die opgemaakt werd door de onderzoekers opnieuw voorgelegd aan de projectcoördinatoren voor **een member-check**. Aan hen werd gevraagd om in de rechterkolom van

het document aantekeningen te maken. Deze aantekeningen betreffen correcties, herkadringen, extra info, enzovoort. We hanteerden deze werkwijze omwille van twee redenen:

- (1) Hoewel we over een ruime hoeveelheid data beschikken van verscheidene bronnen en op die manier deze data kunnen trianguleren om de betrouwbaarheid te verhogen, blijven deze dataverzamelingen momentopnames. Door de coördinatoren de kans te geven om de gemaakte verticale analyse aan te vullen, verkleinen we verder de kans dat initiatieven die in de LoS-projecten werden opgezet, maar alsnog door de mazen van het net zijn geglipt tijdens de dataverzameling, niet worden opgenomen in de finale verticale analyses
- (2) De LoS-projecten waren nog lopende tijdens het huidige onderzoeksproject. Dit maakte dat onze dataverzameling plaats vond terwijl de LoS-projecten volop in uitvoering waren. Door het tijdsbestek van voorliggend onderzoeksproject, moest de data verzameld worden vóór de afloop van de LoS-projecten. In de projecten werd steeds in meer of mindere mate geschakeld en werden aanpassingen 'en route' doorgevoerd. Om deze za ook ken te ondervangen in dit onderzoeksproject, werd gevraagd aan de projectcoördinatoren om aanvullingen te geven op het einde van hun LoS-project (augustus 2022).

In drie LoS-projecten waren organisaties betrokken die ook deel uitmaken van het onderzoeksteam van Les in Lezen, en dus instonden voor de evaluatie van de LoS-projecten waar zijzelf ook een rol in speelden. Het gaat om volgende projecten:

- 1) Boeken Troef! van ODISEE;
- 2) Mechelen Leesstad 2022 van de Thomas More Mechelen-Antwerpen Hogeschool;
- 3) Boekboxen van de Pedagogische Begeleidingsdienst GO!

Om ervoor te zorgen dat de verticale analyses een voldoende betrouwbare schets van de realiteit geven zonder een te grote bias door de verwevenheid van het onderzoeksteam in zowel het LoS-project als in de evaluatie ervan, werden de verticale analyses van deze drie projecten voorgelegd aan twee buitenlandse experts aangaande leesonderwijs, met name Joyce Gubbels en Kees Vernooij. Beide kregen zowel de verticale analyse als alle verzamelde data toegestuurd en aan hen werd gevraagd om de resultaten van feedback te voorzien. Deze feedback is terug te vinden in Bijlage 2.

Op die manier bestaan de finale verticale analyses die in dit onderzoeksrapport werden opgenomen (zie 1.4.2) uit een analyse die gemaakt werd door de onderzoekers, aangevuld met aantekeningen van de projectcoördinatoren. Bij drie projecten wordt de verticale analyse verder aangevuld met aantekeningen van twee buitenlandse experts.

2.4.2 Horizontale analyse

Via de horizontale analyse gingen we op zoek naar patronen tussen de diverse LoS-projecten. Meer specifiek baseerden we ons daarvoor op de verticale analyses. De gehanteerde categorieën in de verticale analyses werden als vergelijkingspunt vooropgesteld (Eisenhardt, 1989): aanleiding, doelstellingen, partners en samenwerking, acties, monitoring en evaluatie, mate van realisatie, ervaren effecten, en aandachtspunten en randvoorwaarden. Vooreerst werd een brainstorm gehouden met alle betrokken onderzoekers die participeerden aan dit project over waar zij per categorie aan dachten. Vervolgens gingen de onderzoeksmedewerkers gericht met deze input aan de slag en namen zij ook alle verticale analyses opnieuw door om aan te vullen en verduidelijken waar nodig, evenals te verifiëren of de genoemde aspecten overeind bleven met het oog op alle LoS-projecten. Het resultaat van deze analyse kan je terugvinden onder 1.4.3 Horizontale analyse.

3. Resultaten

3.1 Een algemene beschrijving van de Lezen op School-projecten

3.1.1 Aanvragers en subsidie

In de 22 goedgekeurde LoS-projecten zien we verscheidene types van aanvragers terugkomen. Het merendeel van de LoS-projecten (N = 7) werd aangevraagd door openbare besturen, al dan niet met hun bibliotheek als voortrekker in het voorstel. Daarnaast hebben ook vier grote onderwijskoepels een LoS-project lopende (met name Katholiek Onderwijs Vlaanderen, Het Advies en Vormingscentrum voor Steden en Gemeenten, de pedagogische begeleidingsdienst van het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen, en de pedagogische begeleidingsdienst van het GO!). Zes LoS-projecten worden gecoördineerd vanuit een Vlaamse Hogeschool, waarbij Thomas More Hogeschool 2 LoS-projecten lopende heeft. Daarnaast zijn er nog een aantal socio-culturele organisaties die een LoS-project coördineren, gaande van grote, alomgekende organisaties zoals Iedereen Leest! tot eerder kleinschaligere vzw's. Tot slot is er één basisschool die zelf een LoS-project indiende en uitvoert. Een overzicht van deze aanvragers wordt in Tabel 3 gegeven, geordend volgens type van aanvrager.

Goed om in beschouwing te nemen bij het lezen van dit onderzoeksrapport is dat ook de subsidies die de aanvragers aanvroegen en ontvingen, sterk uiteenliepen. De aanvragers mochten maximaal € 250.000 aan subsidie aanvragen. De uiteindelijk toegekende subsidies situeren zich tussen ca. € 26.500 en € 250.000, wat een zeer brede range is. Het gemiddelde subsidiebudget bedraagt € 192.000.

Tabel 3. Overzicht van aanvragers van een LoS-project

Type aanvrager	Naam LoS-project	Indienende organisatie
Basisschool	Lezen is fun!	Vrije Basisschool Pius-X Zele
Hogeschool	Op weg naar een krachtig leesbeleid met de digitale leescoach	Thomas More Kempen Hogeschool
Hogeschool	Lezen doe je samen!	VIVES
Hogeschool	Mechelen Leesstad	Thomas More Hogeschool Mechelen-Antwerpen
Hogeschool	BIB-ber en lees	UCLL
Hogeschool	Boeken Troef!	ODISEE
Hogeschool	Liever Lezen!	Hogeschool PXL
Onderwijskoepel	Boekboxen	PBD GO!
Onderwijskoepel	Lezen in actie!	Katholiek Onderwijs Vlaanderen
Onderwijskoepel	Meer leeskracht	AVSG
Onderwijskoepel	Lees wijzer	POV
Openbaar bestuur	Mee(r)lezers in Gent	Onderwijscentrum Gent
Openbaar bestuur	Leeshelden	Provincie Vlaams-Brabant
Openbaar bestuur	Bib als anker in een duurzaam leesbeleid	Gemeentebestuur Westerlo
Openbaar bestuur	Essen leest!	Gemeentebestuur Essen
Openbaar bestuur	Lees-hotspots in 1770	Gemeentebestuur Liedekerke
Openbaar bestuur	Leesrijk Brussel	Vlaams GemeenschapsCentrum
Openbaar bestuur	Bib op school: Iedereen leest mee	Stad Ronse
Sociaal-culturele organisatie	Samen L.O.S. – van Boekplezier naar Leesplezier	Wilde Raven vzw
Sociaal-culturele organisatie	LeesbelevingsLab en Leesankernetwerk Kempen	Cultuurnetwerk Kempen
Sociaal-culturele organisatie	Lezen met klasse	Vzw De Rand
Sociaal-culturele organisatie	Samen bouwen aan een kwalitatieve leesomgeving op school	Iedereen Leest vzw

3.1.2 Deelnemende scholen

In totaal namen 489 scholen deel aan de LoS-projecten, waarvan 19 scholen twee maal in de database teruggevonden werden. In vijf gevallen ging het om twee aparte vestigingen van de school die deelnemen aan het LoS-project. In 13 gevallen ging het om scholen die in twee LoS-projecten zaten, waarvan het in zeven gevallen ging om scholen die zowel in het LoS-project 'Lezen met Klasse' van De Rand vzw zitten, als in het project 'Leeshelden' van de Provincie Vlaams-Brabant. Wat de andere gevallen betreft van scholen die aan twee LoS-projecten deelnemen, stellen we voornamelijk een overlap vast met het project 'Leeshelden' van Provincie Vlaams-Brabant of met het project 'BIB-ber en lees' van UCLL. Daarbij is één school zowel verbonden aan het project 'Leeshelden' als aan het project 'Samen bouwen aan een kwalitatieve leesomgeving op school' van Iedereen Leest vzw; één school is verbonden aan 'Leeshelden' alsook aan het project 'Lezen in actie' van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Daarbij nemen drie scholen deel aan BIB-ber en lees alsook aan een ander project, hetzij twee scholen aan het project 'Lezen in actie' van Katholiek Onderwijs Vlaanderen, hetzij één school aan het project Boeken Troef! van ODISEE. Verder is één school verbonden aan zowel het project 'Samen bouwen aan een kwalitatieve leesomgeving op school' van Iedereen Leest, als aan het project 'Lezen doe je samen!' van VIVES Hogeschool. Tot slot is er één school verbonden aan drie LoS-projecten, met name de projecten 'Samen L.O.S.' van Wilde Raven vzw, het LoS-project van Iedereen Leest alsook aan het project 'Boekboxen' van de pedagogische begeleidingsdienst GO!.

Per project namen gemiddeld 22 scholen deel, met 1 school als minimum aantal en 83 scholen als maximum aantal doorgegeven scholen per project. Bij het interpreteren van deze cijfers moeten een twee-aantal zaken in het achterhoofd gehouden worden, met name: (1) de projecten verschilden sterk in subsidie die ze aanvroegen en kregen voor het uitrollen van het LoS-project en (2) de manier waarop scholen betrokken werden in de projecten, verschilden zeer sterk binnen en tussen de projecten. Waar bv. een aantal scholen verscheidene uren per week vrijmaakten om het project uit te rollen en intensieve begeleiding kregen van het projectteam, was deelname van andere scholen beperkt tot eenmalig bezoek aan de bibliotheek. Daarnaast zijn er een aantal projecten die andere scholen wilden bereiken in projectjaar 1 en projectjaar 2, waar andere LoS-projecten een samenwerking met scholen aangingen gedurende de 2 projectjaren.

Door de projectcoördinatoren werd aangegeven dat van de 352 scholen die in projectjaar 1 deelnamen aan een LoS-project, slechts 11 scholen (uit 6 verschillende projecten) niet deelnamen tot einde van het schooljaar 2021-2022.

Ook de verschillende onderwijsniveaus waren gerepresenteerd in de totale populatie van scholen die aan een LoS-project deelnamen (zie Tabel 2). Er namen 357 basisscholen deel aan een LoS-project, 110 secundaire scholen en 22 scholen voor buitengewoon onderwijs. Van die laatste ging het om 17 scholen voor buitengewoon lager onderwijs en 5 scholen voor buitengewoon secundair onderwijs.

Daarnaast zien we een verscheidenheid aan onderwijsnetten gerepresenteerd bij de deelnemende scholen. Zo zijn er 112 scholen van het GO! die deelnamen aan (minstens) één LoS-project, 123 scholen van het officieel gesubsidieerd onderwijs en 254 scholen die behoren tot het vrij gesubsidieerd onderwijs.

Qua geografische spreiding kunnen we stellen dat de LoS-projecten zich hebben uitgerold over gans Vlaanderen, van West-Vlaanderen tot Limburg (zie Tabel 4 voor een overzicht van het aantal scholen per provincie). Daarbij zien we ook dat een behoorlijk aantal van de scholen zich situeren in het Brussels hoofdstedelijk gewest (N scholen = 53 met een totaal leerlingenaantal van ca. 16 600 leerlingen). Als we naar twee andere belangrijke centrumsteden kijken, gaat het om 20 scholen in hartje Gent en 24 scholen in hartje Antwerpen die deelnemen aan een LoS-project, met een totaal van net geen 8 400 respectievelijk 11 400 leerlingen.

Tabel 4. Overzicht geografische spreiding deelnemende scholen aan LoS-projecten.

Provincie	Aantal scholen
Antwerpen	108
Brussels hoofdstedelijk gewest	53
Limburg	75
Oost-Vlaanderen	87
Vlaams-Brabant	121
West-Vlaanderen	45

3.2 Verticale analyses

Voor elk LoS-project en één bijhorende LoS-praktijk werd een verticale analyse opgesteld. Een eerste analyse per project en bijhorende praktijk werd uitgevoerd door de onderzoekers zelf (zie linkerkolom). Vervolgens werd feedback opgevraagd bij de projectcoördinatoren op deze eerste analyse als member-check. Omdat de interviews met de projectcoördinatoren plaatsvonden op het einde van het eerste projectjaar, en dus voor de start van het tweede projectjaar, en hier bijgevolg geen zicht op was, werd ook aan de projectcoördinatoren gevraagd om aanvullingen te doen (zie rechterkolom) waar nodig. Op die manier kunnen ook de interpretaties van de onderzoekers in een ruimere en/of andere context geplaatst worden waar de coördinatoren dit nodig achtten. We ontvingen van 21 projecten feedback in de periode juli-augustus. Enkel van het project ‘Meer Leeskracht’ van AVSG ontvingen we geen feedback. Wanneer de projectcoördinatoren aanpassingen maakten in de linkerkolom, hebben we deze niet meegenomen – wat ook herhaaldelijk aan de projectcoördinatoren werd gecommuniceerd. Deze linkerkolom bevat zodoende enkel de analyse van de onderzoekers zelf.

PROJECT 01. Liever Lezen (Hogeschool PXL)	
Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 6 september 2021 Bron tekst italic: interviews met beleidsondersteuner en leerkracht – d.d. 29 april 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
Hogeschool PXL is sterk ingebed in het leeslandschap van het Vlaamse onderwijs en werkte al eerder aan leesprojecten. Ze vinden het zeer belangrijk om hun steentje bij te dragen aan het bieden van optimale leeransen aan elke leerling, ongeacht zijn of haar culturele of socio-economische achtergrond. Goed leren lezen speelt daarin een cruciale rol. Vanuit Hogeschool PXL merken ze dat heel wat leerlingen niet graag lezen. Dit is ook zo bij hun studenten van de lerarenopleiding. Deze lage leesmotivatie vertaalt zich in een laag taal- en leesniveau van de leerlingen. In de nauwe samenwerking met scholen merkt Hogeschool PXL dat heel wat leraren betekenisvolle en motiverende activiteiten proberen op te zetten om leerlingen leesplezier te laten ervaren, maar dat leerkrachten hierin nog onvoldoende kennis en expertise hebben en hierin willen bijleren. Vanuit deze nood is het project ‘Liever lezen’ opgezet, om leerkrachten te leren hoe ze het leesplezier bij hun leerlingen kunnen verhogen en hen te motiveren om te lezen. <i>De school waar het schoolbezoek plaatsvond, nam deel omdat men iets wou doen aan de dalende leesresultaten. In de kleuterschool werkte men al rond begrijpend luisteren en via dit project wou men in de lagere school aan begrijpend lezen werken.</i> <i>De leerkracht merkte dat kinderen niet graag lezen en niet weten wat ze moeten lezen. Ze werkten op school al met Kwartierlezen (dagelijks is er in de klas een kwartier waarin leerlingen vrij mogen lezen) en de leerkracht hoopte door deelname nog meer kennis over het vergroten van leesplezier op te doen.</i>	
B. Doelstellingen	
Het project Liever Lezen stelt twee strategische doelstellingen voorop doorheen de twee projectjaren: 1) Ontwikkelen/Actualiseren van een gedragen schoolbreed leesbeleid als onderdeel van het talenbeleid (2020 – 2021); 2) Implementeren en verduurzamen van muzische werkvormen voor lezen op school ter versterking van de competenties van de 21 ^{ste} eeuw (2021 – 2022). Deze twee doelstellingen zijn gericht op het vergroten van het leesplezier, wat de kern van het project vormt.	Projectcoördinator Michelle Dewulf was coach van de school in Velm. Zij deden mooie interventies, maar zeker ook op vlak van muzisch taalonderwijs:

<p>Elke strategische doelstelling is daarnaast onderverdeeld in 2 operationele doelen. Projectjaar 1 was gericht op (1) het stimuleren van de taalvaardigheid van leerlingen en (2) het verhogen van hun competenties. Beide staan in functie van het vergroten van leesplezier en leesmotivatie. Bij projectjaar 2 lag de focus op muzisch taalonderwijs waarbij men (1) de principes van muzisch taalonderwijs voor leesmotivatie en begrijpend lezen integreert en (2) deze principes implementeert in verschillende vakken. Uit het gesprek met de projectcoördinator bleek dat de scheiding tussen beide doelen en projectjaren in de praktijk niet zo strikt werd aangehouden, waardoor ook in projectjaar 1 al workshops rond muzisch taalonderwijs werden aangeboden. Het ontwikkelen van een gedragen schoolbreed leesbeleid liep ook in projectjaar 2 door.</p> <p>Het hoofddoel van dit project richt zich op het bijbrengen van kennis en expertise aan leerkrachten. Zij vormen dan ook de prioritaire doelgroep van het Liever lezen project. Daarnaast vormen ook de studenten lerarenopleiding een prioritaire doelgroep. Dit vanuit de idee dat als we hen uitrusten met de adequate didactische skills, dit uiteindelijk impact zal hebben op het hele onderwijsveld.</p> <p><i>Uit de interviews met leraar en beleidsondersteuner bleek dat men op de bezochte school in hoofdzaak werkte aan het leesbeleidsplan van de school. Geen van beide respondenten zeggen iets over de principes van muzisch taalgebruik of de implementatie ervan.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - In het eerste trajectjaar werd er een schoolboek gemaakt met alle klassen en werden de werkvormen die besproken en uitgetest werden tijdens workshops op de netwerkdagen uitgetest in de klassen. - In het tweede jaar werkte elke klas maandelijks muzisch rond een (prenten)boek en werd dit getoond aan het volledige schoolteam. Bovendien werden ook de ouders betrokken in de mate van het mogelijke. In het vijfde leerjaar werkten de kinderen bovendien samen met een striptekenaar en kregen de kinderen de kans om zelf strips te maken. Bovendien werd er door de kleuters twee weken gewerkt rond het boek 'Coco kan het' waaraan muzische werkvormen gekoppeld werden (met de focus op beeld, drama en muziek). De kleuters hielden aan het eind van het thema een grote tentoonstelling waar alle kinderen van de kleuterschool en van de lagere school bij elkaar mochten kijken naar de realisaties die volbracht werden. <p>N.B.: De trekker van het kernteam Pieter Ooms volgde eveneens de opleiding postgraduaat Hoogbegaafdheid van Hogeschool PXL. Zo koppelden de leerkrachten in Velm zelfs muzische werkvormen aan boeken in de pluswerking.</p>
<h3>C. Partners en samenwerking</h3>	
<p>Dit project is een samenwerking tussen Hogeschool PXL, Educatief centrum Willewete, 20 scholen en vier bibliotheken gelegen in de steden en gemeenten van de deelnemende scholen (regio Limburg). Hogeschool PXL coördineert het project en voorziet ook in medewerkers die de scholen coachen en pedagogische studiedagen voorzien.</p> <p>Educatief Centrum Willewete is een onderdeel van uitgeverij Clavis en zij bieden workshops aan, bijvoorbeeld rond storytelling. Scholen kunnen bij hen op locatie ook op klasbezoek gaan en ze hebben een interactief begeleidingstraject voor leerkrachten van de deelnemende scholen. De leerkrachten maken daar kennis met het rijke aanbod voor leesbevordering, waaronder het project Kwartiermakers. In een reeks workshops gespreid over twee jaar worden de deelnemende scholen actief begeleid in het werken met boeken in de klas.</p>	

<p>De bibliotheken hebben vooral een adviserende rol en hun medewerkers werden ook uitgenodigd op de netwerksessies. Dit biedt kansen om de connectie tussen scholen en bibliotheken te versterken. De samenwerking met deskundigen uit de bibliotheken is een meerwaarde voor de selectie van een actueel en uitdagend boekenaanbod en leesbevorderende activiteiten.</p> <p>Indien de samenwerking tussen een bepaalde bibliotheek en scholen minder vlot verliep, trachtte men dit vanuit het project te verbeteren. Dit was oorspronkelijk geen doelstelling van Liever Lezen maar bleek gaandeweg noodzakelijk om het project vlot te laten verlopen.</p>	
D. Geplande en uitgevoerde acties	
<p>Projectjaar 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bepalen van de beginsituatie per school: Afname van de Leesscan en diepte-interviews bij de deelnemende scholen. De beginsituatie leidt tot een actieplan per school. - In elke school wordt een kernteam opgericht met maximum vijf leden die elk een andere rol hebben in de school. - Opzetten van het lerend netwerk: minimum twee en maximum vier leerkrachten per school, alsook een medewerker van elke bibliotheek. In dit netwerk deelt men goede praktijkvoorbeelden en expertise om de visie op lezen en de didactische aanpak te versterken. Deze groep komt vier keer per jaar samen. - Netwerkdagen: het kernteam van elke school krijgt tijdens deze sessies impulsen en strategieën rond leesbeleid. Ze krijgen ook een to-do lijst om op school mee aan de slag te gaan. Deze punten worden opgevolgd tijdens de coaching op school. - Workshops door Hogeschool PXL en Willewete over verschillende onderwerpen zoals storytelling, ontluikende geletterdheid, ouderbetrokkenheid, krachtige leesomgeving, prentenboeken in de lagere school ... - Coaching van de scholen na de netwerkdagen: hoe werd de informatie uit de netwerkdag geïmplementeerd in de school? - Naast het kernteam krijgt het volledige schoolteam coaching en vorming tijdens pedagogische studiedagen of personeelsvergaderingen. Deze invulling van de pedagogische studiedagen door Hogeschool PXL stonden oorspronkelijk niet in de projectaanvraag maar kwamen er op vraag van de scholen. - Voor elke school was er een budget voor boeken en inkleding van de boekenhoeken in de klassen. - De leden van het lerend netwerk volgen een interactief begeleidingstraject in het educatief centrum Willewete. - Een aantal klassen per school kunnen hun leerlingen gratis laten deelnemen aan een lesdag bij educatief centrum Willewete, inclusief busvervoer. <p>Projectjaar 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Principes van muzisch taalonderwijs worden geïntegreerd in werkvormen voor leesmotivatie en begrijpend lezen. Deze werkvormen worden in projectjaar 1 uitgetest in een aantal scholen en bibliotheken. - Het expertiseteam van de lerarenopleiding gaat in dialoog met andere lerarenopleidingen en onderwijsdeskundigen rond muzisch taalgebruik ter versterking van 21^e-eeuwse competenties. - De activiteiten die binnen het project zijn opgestart worden gedeeld met scholen en onderwijspartners die niet rechtstreeks bij het project betrokken zijn. <p><i>Zowel de vormgever als de leerkracht die werden geïnterviewd maakten deel uit van het kernteam van hun school. Zij vertelden tijdens de interviews elk afzonderlijk over de netwerkdagen. De leerkracht getuigde dat ze de opdracht kreeg om de</i></p>	<p>Correctie: de principes van muzisch taalonderwijs werden doorlopen in projectjaar 1 en in projectjaar 2 en telkens uitgetest in de 20 scholen. Ook bibliotheken hebben erop ingezet door workshops te organiseren.</p> <p>Met de principes van muzisch taalonderwijs doelen we op het Boek van Karen Reekmans "Taalduiken en articulareren", waarop Liever lezer zich baseerde en liet inspireren om de doelstellingen rond muzisch taalonderwijs te implementeren tijdens de netwerkdagen en de coaching.</p>

nieuw geleerde werkvormen in de klas uit te proberen. Daarna werden deze besproken tijdens de personeelsvergadering en dacht men na op welke manier bepaalde zaken ook in andere klassen konden worden toegepast. Dit vormde de input voor het uitschrijven van het leesbeleid. Hogeschool PXL voorzag in een sjabloon van een actieplan dat de school gebruikte om het leesbeleid uit te werken vanuit de algemene schoolvisie. De schooleigen leesvisie kwam tot stand in samenspraak met het hele leerkrachtenteam. Eerst maakte men tijdens een brainstorm een lijst van alle acties die men al deed en ook waarom dit werd gedaan. Daarnaast bekeek men wat nog ontbrak. Met deze gegevens schreef men een sneuveltekst die van feedback werd voorzien door zowel het schoolteam als de coach van Hogeschool PXL.

In het eerste projectjaar is ook ingezet op de boekenhoeken per klas. Er werd vanuit het project geïnvesteerd in boeken en fysieke leesplekken. Alle boeken van de hele school werden geïnventariseerd en de diversiteit van het aanbod werd bekeken. De lokale bibliotheek was nauw betrokken bij het selecteren van de nieuwe boeken en dacht na over de beste manier om het aanbod zichtbaar te maken in de klas. Eén van de ouders zette de plannen van de leerkracht om naar een echte leesplek.

Vraag interview:

In jullie projectvoorstel schuiven jullie voor het eerste projectjaar een aantal strategische doelstellingen naar voor. In welke mate hebben jullie in de loop van het project gesleuteld aan deze doelstellingen? Waarom?

1. Strategische doelstelling: Ontwikkelen / actualiseren van een gedragen schoolbreed leesbeleid als onderdeel van het talenbeleid:

Operationele doelstelling 1: de taalvaardigheid van de leerlingen stimuleren

Operationele doelstelling 2: de literaire competentie van de leerlingen verhogen

--> deze strategische doelstelling vormde de basis van het project: tijdens elke netwerksessie vertrokken we vanuit het leesbeleid en deden we de opvolging ervan in de coaching.

2. Strategische doelstelling: Implementeren en verduurzamen van muzische werkvormen voor lezen op school ter versterking van de competenties van de 21ste eeuw

Operationele doelstelling 1: integreren principes muzisch taalonderwijs voor leesmotivatie en begrijpend lezen

Operationele doelstelling 2: functioneel inzetten van principes muzisch taalonderwijs ter versterking van de competenties van de 21ste eeuw

--> Tijdens de netwerksessies kregen de deelnemende partnerscholen input aangereikt om hun acties als onderdeel van de doelstellingen in het leesbeleid vorm te geven. Tijdens de eerste netwerksessie werd er al meteen een workshop gegeven door Karen Reekmans vanuit de onderzoeksprojecten 'taalCULTuur' en 'ArtiCULan'. De principes van muzisch taalonderwijs werden verder in de verschillende acties van Liever lezen verankerd zodat de scholen via muzisch taalonderwijs op een inspirerende manier aan leesplezier konden werken.

De scholen kregen telkens een to do mee en die werd opgevolgd in een vraaggestuurde coaching. De scholen gingen telkens met de verschillende acties aan de slag, gekoppeld aan de doelstellingen in het leesbeleid in projectjaar 1 en 2.

E. Monitoring en evaluatie	
<p><u>Op projectniveau:</u> De voortgang en kwaliteitsvolle uitvoering worden visueel in kaart gebracht op een gedeeld digitaal platform. De (tussentijdse) resultaten worden besproken tijdens elke netwerkdag (fysiek of online) in functie van de vooropgestelde projectdoelen. <i>Ook tijdens de interviews met de beleidsondersteuner en de leerkracht kwam het schooleigen digitaal platform ter sprake. De beleidsondersteuner maakte hiervan gebruik om het materiaal met de rest van het schoolteam te delen.</i></p> <p>De resultaten worden eveneens besproken in de vakgroep Nederlands van de lerarenopleiding om zo de verankering in het curriculum van de opleiding kleuter-, lager en secundair onderwijs te faciliteren. De vak-experten Nederlands geven kritische feedback en integreren de verworven inzichten inzake didactiek lezen en algemene taalstimulering Nederlands in het curriculum. De resultaten van dit project zullen ook de kwaliteitsvolle invulling van het postgraduaat Leesbeleid versterken. De interviewsessies met de studenten - voor het postgraduaat zijn dit leerkrachten met praktijkervaring - zullen als klankbord dienen voor de kwaliteitsbewaking.</p> <p><u>Op schoolniveau:</u> Tijdens de coachingsessies informeert de coach van Hogeschool PXL naar de samenwerking binnen het kernteam en worden de werkpunten uit de netwerkdagen opgevolgd.</p> <p><i>Het kernteam vulde een vragenlijst in waaruit blijkt wat de sterke punten van de school zijn en waarop de school nog kan groeien als het over lezen gaat. Onder begeleiding van de coach van Hogeschool PXL legde men in het eerste projectjaar de prioriteiten vast. In het tweede projectjaar gaat men na welke veranderingen de school doormaakte onder invloed van het leesproject.</i> <i>De geïnterviewde beleidsondersteuner maakte een eigen document waarin de doelen van de school werden genoteerd volgens de PDCA-principes: Plan, Do, Check, Act. Dit document werd gebruikt om de veranderingen binnen de school op te volgen. Tijdens de personeelsvergadering is er een vast moment waarop het leesbeleid en het Liever Lezen-project besproken worden. Indien nodig stuurt men de activiteiten in het kader hiervan op schoolniveau bij.</i></p> <p><u>Op leerlingniveau:</u> Tijdens het tweede projectjaar vindt een kwalitatieve impactmeting van het leesplezier bij de leerlingen plaats. <i>Tijdens het schoolbezoek werd niets vermeld over deze impactmeting of de resultaten ervan.</i></p>	
F. Mate van realisatie	
<p>Initieel was dit project gericht op tien scholen, maar omdat het mogelijk was om een extra projectmedewerker aan te werven ging men uiteindelijk met 20 scholen aan de slag. Dit maakte het project heel intensief om op te volgen. Ondanks het vele werk slaagde men er toch in om tijdens het eerste projectjaar de doelstellingen te behalen. Dit laat de scholen toe om in het tweede projectjaar meer zelfstandig te werken. Dit is zeker zo voor scholen bij wie het leesbeleid al na het eerste projectjaar was afgewerkt.</p>	<p>Deze informatie is niet correct. De Vlaamse overheid heeft PXL gevraagd om 20 scholen te betrekken als minimumvoorwaarde voor de toekenning van de projectfinanciering. De projectmedewerkers stonden op voorhand vast.</p>

<p>Eén school gaf aan dat het niet haalbaar was om aan alle netwerk- en coachingsessies aanwezig te zijn, wat geen probleem vormde. Het was vanuit het project niet verplicht om aan alles deel te nemen maar de meeste scholen gingen gretig in op het aanbod.</p>	<p>De scholen hebben op basis van een brainstorm met het schoolteam een leesvisie uitgeschreven die gelinkt was aan hun schoolvisie. Vervolgens schreven ze bijhorende doelen voor het leesbeleid uit op basis van de noden voor lezen specifiek voor hun school/ leerlingenpopulatie. De leesvisie en acties werden afgestemd met het volledige schoolteam. De volledige school ging aan de slag met de gedragen visie, doelen en acties.</p> <p>Dit was de start van het (geactualiseerde) leesbeleid, maar na projectjaar 1 was het leesbeleid enkel op papier een feit en werden er in de klas al enkele acties ondernomen. De dynamiek in de scholen kwam pas in het tweede jaar echt tot stand, o.a. omwille van de sluiting van de scholen door Corona tijdens het eerste projectjaar.</p> <p><u>Het zelfstandig werken zoals in het verslag staat aangegeven</u>, moet dus genuanceerd worden. De 20 scholen kregen telkens na elke netwerkdag een concrete takenlijst waaraan een vraaggestuurde coaching werd gekoppeld om de scholen op die manier een optimale begeleiding te geven. De partnerscholen gaven in de bevragingen aan dat het intensieve coachingstraject een grote meerwaarde heeft gevormd tijdens het project Liever lezen. Wel stond de ene school al wat verder dan de andere school na projectjaar 1.</p>
<p>G. Ervaren effecten</p>	
<p>De projectcoördinator merkt op dat vooral de lagere scholen grote vooruitgang boekten. Sommige scholen stonden bij het begin van het project nog nergens en gingen met grote sprongen vooruit. Eén van de deelnemende scholen kreeg lovende kritiek tijdens het bezoek van de onderwijsinspectie. In secundaire scholen verloopt het proces iets logger en is het moeilijker om schoolbreed aan lezen te werken. Al zijn er wel een aantal scholen waarin ook niet-taalleerkrachten op Gedichtendag met poëzie in hun vak aan de slag gingen.</p> <p>De bibliotheekmedewerkers vonden de combinatie van wetenschappelijke kaders en praktijkervaring interessant. Samen met de uitwisselingsmomenten gaf dit hen een beter zicht op hoe scholen met lezen aan de slag gaan.</p> <p><i>De geïnterviewde beleidsondersteuner van de school uit de case-study merkt meer interesse bij de leerlingen als de leerkrachten beginnen voor te lezen. Ook het diverse aanbod in de vernieuwde klasbibliotheken spreekt de leerlingen aan. De leerkrachten communiceren nu meer over wat de kinderen in de klas doen rond lezen. Regelmatig verschijnt over dit thema een bericht op de Facebookpagina van de school. Tijdens de voorleesweek plaatsten ze hierop foto's van ouders die kwamen voorlezen. Lezen is zichtbaar in de hele school.</i></p> <p><i>Volgens de geïnterviewde leerkracht zorgde dit leesproject ervoor dat bepaalde inzichten tot bij het team zijn gekomen. Hieruit volgden verschillende acties en samenwerkingen. Tijdens de ontmoetingen leerden de scholen veel van elkaar. Voor</i></p>	

<p><i>het project besteedde ze weinig aandacht aan haar klasbibliotheek maar nu kijkt ze op een andere manier naar boeken en de bibliotheek. Bijgevolg is het leesaanbod nu veel rijker en gevarieerder dan voordien. Door deel te nemen zijn de leerlingen warm gemaakt om te lezen en dit effect merkte de leerkracht ook bij zichzelf. Zij leest nu regelmatig terwijl ze dat vroeger enkel in de vakantie deed.</i></p>	
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<p>Aandachtspunten en randvoorwaarden volgens de projectcoördinator:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het fysiek samenkomen van deelnemers. Dit was omwille van corona niet mogelijk in het eerste projectjaar. - Een goede samenwerking tussen bibliotheek en scholen. - Een kernteam dat gedurende het hele project behouden blijft. - Gedragenheid van de visie door de hele school. - Een nauwlettende opvolging van afspraken en activiteiten door het projectteam. - De betrokkenheid van andere actoren, elk met een eigen expertise over lezen en leesonderwijs. - Een aanbod van professionalisering voor medewerkers van de bibliotheken. - Een budget voor scholen om nieuwe boeken aan te kopen <p>Aandachtspunten en randvoorwaarden volgens de school:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een aanspreekpunt voor elke school in de vorm van een coach. - Tijd en ruimte om naast het gewone takenpakket in het kernteam te zetelen. - Een fysieke leesplek in de klas die eventueel ook tijdens andere lesmomenten kan worden gebruikt. - Een leesbeleidsplan dat zorgt voor een doorlopende leeslijn. - Het leesproject is een vast item op elke personeelsvergadering. - Een kernteam met verschillende leden zodat informatie niet enkel tot bij de directie komt. - Budget om de klasbibliotheek uit te bouwen. - Verduurzaming van het leesbeleidsplan zodat er ook na het leesproject aandacht is voor lezen. - Een goede samenwerking met de bibliotheek. - Een bibliotheek die ook voor een dorpschool bereikbaar is. 	<p>De eerste zin klopt niet. Zoals meegegeven tijdens het interview was de grote 'kick-off', dit was de eerste netwerkdag, in Herkenrode (VZW Willewete, de educatieve partner). Bovendien werden de workshops nadien ook georganiseerd in de scholen en sommige workshops gingen door in Willewete. De andere netwerkdagen waren in projectjaar 1 omwille van COVID inderdaad online, in projectjaar 2 fysiek.</p>

PROJECT 02. Lezen in actie! (Katholiek Onderwijs Vlaanderen vzw)	
Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 27 augustus 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met pedagogisch directeur en leerkrachten Nederlands – d.d. 12 mei 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
<p>Ook voor Katholiek Onderwijs Vlaanderen vormden de dalende prestaties van de Vlaamse leerlingen op leesvaardigheid en leesmotivatie (zoals ook internationale studies aantonen) een belangrijke aanleiding om een Lezen op School project op te zetten. De organisatie heeft heel wat expertise rond lezen in huis en zette in het verleden al heel wat initiatieven rond lezen en leesbevordering op poten (bv. expertise van vakbegeleiders taal/Nederlands, begeleidingstrajecten in scholen, nascholingsaanbod voor scholen, regionale lerende netwerken rond dit thema).</p> <p>Specifieke kenmerken van het “Lezen in actie!” project vinden hun grond in de vaststelling dat leesmotivatie-interventies volgens de aanvragers tot nu toe weinig focussen op interventies in de thuiscontext (zie: keuze projectpartners VCOV en focus op betrokkenheid van ouders) en in de ervaring dat het niet eenvoudig is om ouders van kwetsbare leerlingen te betrekken bij leesbevordering. (Aanvullen)</p> <p><i>De bevraagde school voor secundair onderwijs maakte enkele jaren geleden een taalbeleidsplan op, maar het kernteam identificeerde de nood om ook een aanvullend leesbeleidsplan te maken en te implementeren. Deelname aan het “Lezen in actie!” project gaf een duwtje in de rug om hier werk van te maken. Ook de observatie dat leerlingen over de jaren heen lezen steeds minder belangrijk lijken te vinden was voor de school een motivatie om aan het project deel te nemen.</i></p>	<p>Zo blijken onder meer interventies gericht op sociale motivatie, zoals interactie over boeken, positieve effecten te sorteren (Steensel, Sande, & Arends, 2017). Die interactie kan plaatsvinden tussen peers, maar ook tussen kinderen en (groot)ouders. Ook interesse, autonomie, en het stellen van doelen werkt sterk motiverend.</p>
B. Doelstellingen	
<p>Het overkoepelende projectdoel is het zoeken naar en verspreiden van effectieve interventies om de leesmotivatie (en via die weg ook leesvaardigheid) bij kinderen te bevorderen.</p> <p>“Lezen in Actie!” streefde voor het eerste projectjaar een beperkt aantal strategische doelstellingen na: (1) het verhogen van de kennis van en de waardering voor boeken bij leraren, leerlingen en ouders, (2) het sterker maken van leraren in het effectief bevorderen van de leesmotivatie van hun leerlingen, (3) het verankeren van effectieve leesdidactiek en doelgerichte leesbevordering in het beleid van scholen, (4) het versterken van de samenwerking tussen school, bibliotheek en ouders. Het projectplan vermeldt voor het tweede projectjaar enkele bijkomende doelen, maar het is onduidelijk in welk opzicht deze bijkomende doelen essentieel verschillend zijn van de hierboven vermelde doelstellingen.</p> <p>Het project richt zich tot slot expliciet op basis- en secundaire scholen met een kwetsbare leerlingenpopulatie.</p>	<p>In het tweede projectjaar komen er extra scholen bij die met dezelfde doelen aan de slag gaan. Scholen in het tweede projectjaar verdiepen de doelen en zetten expliciet in op een boeken- en leesbeleid. Ze verankeren dat beleid in hun werking en volgen de effecten ervan op. Daarbij komen uitwisselmomenten met andere scholen en specifieke ondersteuning op de school zelf.</p>
C. Partners en samenwerking	
Het project werd ingediend door Katholiek Onderwijs Vlaanderen met VCOV, de Vlaamse Confederatie van ouders en ouderverenigingen, als officiële partner.	

<p>De samenwerking met VCOV werd door de projectmedewerkers als zeer positief ervaren. De inbreng van expertise rond het werken met ouders beantwoordde aan de nood van de deelnemende scholen en pedagogisch begeleiders. VCOV heeft een zeer actieve inbreng in het project gehad: individuele bezoeken aan de deelnemende scholen, organisatie van de Grote Voorleesdag, actieve bijdrage aan promotie van het project (bv. voorstellingsfilmje, project in de kijker + link naar materialen op VCOV-website). De projectmedewerkers benadrukten ook dat de ouderraad een wat meer neutrale actor kan zijn in de leespromotie naar ouders toe (i.p.v. bijvoorbeeld de soms al wat beladen contacten tussen school en ouders van individuele kinderen met verhoogde zorgnoden rond taal/lezen).</p> <p>Samenwerking met bibliotheken gebeurde in “Lezen in actie!” niet via een koepelorganisatie, maar wel via de vaak al bestaande contacten tussen scholen en bibliotheken. De projectmedewerkers van “Lezen in actie!” stimuleerden deelnemende scholen wel sterk tot het aanhalen van de banden met hun plaatselijke bibliotheek, maar speelden geen rechtstreekse rol in de samenwerking.</p> <p>De projectpartners organiseerden een aantal keer (vnl. digitaal) overleg, besteedden aandacht aan onderlinge communicatie en maakten gebruik van digitale platformen om relevante documenten met elkaar te delen. Er werd o.m. ruimte gemaakt voor het uitwisselen van ervaringen, het geven van feedback op elkaars materialen en het voeren van promotie voor elkaars initiatieven.</p> <p>De projectmedewerkers rapporteerden een grote tevredenheid bij alle partners over de inhoud en kwaliteit van de samenwerking.</p>	<p>De scholen kregen (vaak op maat) tips om de samenwerking met de bibliotheek ofwel op te starten, nieuw leven in te blazen of de samenwerking bij te sturen, indien nodig.</p> <p><i>De bezochte school heeft veel internen en zorgt er nu voor dat de leerlingen gemakkelijk naar de bibliotheek kunnen. Daarnaast nemen bepaalde internen nu ook deel aan de Leesjury in de bibliotheek. De samenwerking kreeg door het project een nieuwe start.</i></p>
<p>D. Geplande en uitgevoerde acties</p>	
<p>Veel van de acties die in kader van het “Lezen in Actie!” project werden uitgevoerd waren gericht op literaire gesprekken en op sociale interactie rond boeken en lezen. Dit gold zowel voor acties in de context van de school als acties in de bibliotheek of bij leerlingen en ouders thuis. Uit het gesprek met de projectmedewerkers bleek dat heel wat acties bovendien gebaseerd waren op gangbare wetenschappelijke inzichten (bv. Chambers, Cornelissen, LIST/DENK) en/of geïnspireerd op bestaande methodieken of materialen (bv. verteltassen, Tatertaal, Meet & Read). Voor gebruik in het project werden bestaande zaken aangepast i.f.v. grotere sociale interactie, effectievere didactiek en sterker leesbeleid.</p> <p><u>Boekenarrangementen</u> nemen een centrale rol in het project in. Daarbij wordt één boek in de kijker gezet en herhaald aan de klas voorgelezen en/of samen gelezen. Tijdens dit proces neemt de begeleidende leerkracht een zo weinig mogelijk sturende rol op en maakt hij/zij vooral gebruik van open vragen om het gesprek met en tussen de leerlingen te stimuleren. Aanvullend worden in een arrangement één of meerdere activiteiten voorzien die de interactie rond dit boek verder moeten stimuleren. Principes en technieken die in de arrangementen verwerkt moesten worden omvatten onder meer interactief voorlezen, goede vragen stellen, woordenschat en achtergrondkennis uitbreiden, modelleren en uitlokken van verschillende leesstrategieën, kinderen mogelijkheid bieden om tekst mee te lezen tijdens voorlezen.</p> <p>Voor elke van de 4 gehanteerde leeftijdscategorieën werd binnen het project gestreefd naar 5 boekenarrangementen, waarvan er één door het projectteam werd aangeleverd en de andere vier door de scholen zelf werden samengesteld. Tijdens de vormingssessies voor leraren (zie verder) werd sterk ingegaan op het maken en gebruiken van deze</p>	<p>Door Corona hebben weinig scholen 5 boekenarrangementen uitgewerkt. Wat uitgewerkt werd,</p>

<p>boekenarrangementen. Er werd scholen o.m. een leeswijzer aangeboden die leraren helpt bij de keuze van geschikte boeken. Bovendien werden arrangementen expliciet gelinkt aan leerplandoelen.</p> <p>Van sommige boekenarrangementen werden ook versies gemaakt die ouders thuis met hun kind konden uitvoeren. Daarbij werd het boek zelf niet altijd mee naar huis gegeven, maar werden er wel activiteitenfiches gemaakt die ouders konden inspireren en helpen om thuis rond het (thema van het) boek in interactie te gaan. In de projectaanvraag stond overigens vermeld dat er voor elk aangeboden boekenarrangement drie parallelle versies (school – bibliotheek – thuis) zouden gemaakt worden, maar het is onduidelijk of dit ook zo systematisch is gebeurd.</p> <p>Gemeenschappelijk aanbod in projectjaar 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Digitaal <u>aanvangsgesprek</u> tussen projectmedewerker en kernteam van elke deelnemende school <ul style="list-style-type: none"> - Kennismaking en beginsituatieanalyse via afname Leesscan (ODISEE) - Kernteam = directeur + afvaardiging leraren + afvaardiging middenkader 2. Drie regionale vormingssessies voor <u>leraren</u> (en voor de pedagogisch begeleiders verbonden aan de scholen): <ul style="list-style-type: none"> • 1ste sessie leraren november 2020 (in elke regio apart voor kleuter + graad 1 en 2 LO en voor graad 3 LO + SO): <ul style="list-style-type: none"> - Leessleutels Vlor + boekencirkel Chambers - Introductie boekenarrangement 1, incl. aanpassing naar eigen schoolcontext - Samenwerking met ouders (ism VCOV) - Samenwerking met bibliotheek • 2de sessie leraren januari/februari 2021: <ul style="list-style-type: none"> - Ervaringen uitwisselen - Introductie boekenarrangementen 2 en 3, incl. aanpassing naar eigen schoolcontext - Verdere input rond leessleutels Vlor + boekencirkel Chambers, samenwerking met ouders en bibliotheek • (maart 2021: online opvolgssessie met leraren rond implementatie boekenarrangementen – uitwisseling praktijken en ervaringen) • 3de sessie leraren april/mei 2021: <ul style="list-style-type: none"> - Ervaringen uitwisselen - Introductie boekenarrangementen 4 en 5, incl. aanpassing naar eigen schoolcontext - Verdere input rond leessleutels Vlor + boekencirkel Chambers, samenwerking met ouders en bibliotheek 3. Tussendoor (online) opvolging van <u>kernteams</u> door trajectbegeleider (PBD): 3 x individueel met elk kernteam. Focus op realisatie van schooleigen leesbeleid, verspreiding van kennis binnen team, verbetering van de leespraktijk op de school (o.m. via implementatie van boekenarrangementen). De laatste sessie (mei-juni) omvatte ook een evaluatie van het eerste projectjaar en een vooruitblik naar jaar 2. 4. Vormingssessie voor <u>bibliotheekmedewerkers</u> (maart 2021): <ul style="list-style-type: none"> - Introductie van leessleutels Vlor - Hoe stel je boek in de kijker + hoe stimuleer je interactie rond dit boek? (bv. verteltafels, Fundels) - Inzetten van vrijwilligers ifv interactief (voor)lezen - Hoe leerlingen en hun (groot)ouders enthousiast maken voor boek in de kijker? 	<p>beantwoordde wel degelijk aan de vooropgestelde doelen en zet scholen aan om na het project verder en meer arrangementen uit te werken (in het so ook voor de tweede en derde graad).</p> <p>Van alle boekenarrangementen die de nascholers aangereikt hebben, werden bijbehorende fiches gemaakt voor activiteiten thuis.</p> <p>Elke deelnemende school kreeg bij de start ook een bezoek van een medewerker van VCOV.</p> <p>- Kennismaking, duiding van de voorleesweek en van het oudercafé.</p>
--	--

5. Scholen werden gestimuleerd om deel te nemen aan de Grote Voorleesdag van VCOV. In de sessies voor leraren en kernteams (zie hierboven) werd met hen bekeken hoe ze focus van activiteiten naar aanleiding van dit initiatief konden uitbreiden naar interactie over boeken.
6. In december 2020 werden open oudersessies georganiseerd (opnieuw per regio apart voor twee leeftijdsgroepen – zie hierboven). Deze sessies waren bestemd voor ouders en leraren met vragen over samenwerking met ouders. Kwamen in deze sessie aan bod:
 - Getuigenissen Grote Voorleesdag
 - Vorming over goede samenwerking met ouders (VCOV)
 - Uitwisseling wederzijdse verwachtingen
7. Afsluitende netwerkdag (Stoefdag). Eerst toonmoment met geboekte verwezenlijkingen. Ook met (aparte sessie voor) bibliotheekmedewerkers. Met praatcafé voor ouders (door VCOV). Met workshops rond digitaal lezen, leesbeleid.

In het project werden een aantal concrete initiatieven genomen om “Lezen in actie!” in de kijker te zetten en projectresultaten te verspreiden. O.m. twee sessies op congres naar aanleiding van de Europese Dag van de Talen, Europees vervolgproject in één van de deelnemende scholen.

VCOV maakte een inspiratiebundel met mogelijke activiteiten rond boeken/lezen voor (groot)ouders: “Hoe kan je ouders betrekken bij leesactiviteiten? Materialen en praktijkvoorbeelden voor leraren” (https://www.vcov.be/storage/info/in-de-kijker/629_1641393770.pdf).

Het hierboven vermelde gemeenschappelijke programma werd aan alle deelnemende scholen (incl. ouders) en bibliotheken aangeboden. Daarnaast ondernamen heel wat scholen aanvullend individuele acties, vaak met input/ondersteuning van een pedagogisch begeleider.

Gemeenschappelijk aanbod in projectjaar 2

De projectmedewerkers gaven aan dat het gemeenschappelijk aanbod tijdens het tweede projectjaar – mits enkele beperkte bijstellingen – zou aangeboden worden aan de uitgebreidere groep van ruim 60 scholen. Uit het gesprek met de school (case study) lijken we te mogen opmaken dat dit inderdaad ook het geval is geweest, al kunnen we dit op basis van onze dataverzameling niet bevestigen.

De bevroagde school voor secundair onderwijs had bij aanvang van het project al een uitgebreid track record op vlak van taal- en leesinitiatieven (bv. actieve taal- en leesbeleidsteams, aandacht voor taaltaken in realistische en betekenisvolle contexten, inzetten op voorlezen in de klas, deelname aan de Voorleesweek, leesbevorderingsacties rond de schoolbibliotheek, het creëren van een aangename leesplek). De school zette het aangeleverde boekarrangement in en creëerde zelf meerdere eigen boekarrangementen (bv. rond ‘Zwerveling’ en ‘Kinderen van het verzet’). Deelname aan het project vormde bovendien ook aanleiding tot nieuwe of hernieuwde acties rond lezen in de tweede en derde graad van de school (o.m. bibliotheekbezoek, vrije leestijd op het internaat, deelname aan de Leesjury, plannen voor nieuwe boekarrangementen). Ook is gestart met het opstellen en implementeren van een doorlopende leerlijn lezen doorheen de school.

Enkele ouders van de school sloten ook aan bij het Oudercafé van VCOV in februari.

Het klopt dat het aantal scholen sterk uitgebreid werd en dat we ook kozen voor een andere ‘groepsindeling’. In het tweede projectjaar zijn meer scholen so betrokken en daarom brachten we die meestal samen in een aparte groep. Op de netwerkdag waren zowel basis- als secundaire scholen aanwezig en konden ze elkaars verhaal/ervaringen ... beluisteren, bevragen enz.

E. Monitoring en evaluatie	
<p>Het “Lezen in actie!” project werd aangestuurd door een projectcoördinator, daarin bijgestaan door enkele projectmedewerkers. Het projectteam hield per school een document bij waarin de verschillende contactmomenten en acties werden gedocumenteerd. Daarnaast werd van alle scholen geregistreerd of ze aan de vormingssessies hebben deelgenomen of andere specifieke projectacties (bv. Leesscan) hebben uitgevoerd.</p> <p>Het projectteam heeft een online bevraging uitgevoerd bij de leraren van de deelnemende scholen om gegevens te verzamelen rond de leesmotivatie van hun leerlingen. De respons op deze bevraging was echter te laag om relevante en representatieve conclusies te kunnen trekken. In plaats daarvan werd ervoor gekozen om evaluatiemomenten (bv. rond aangeleverde materialen, het aangeboden vormingstraject) te integreren in de vormingssessies. Dit gebeurde o.m. onder de vorm van focusgroepgesprekken op basis van een interviewleidraad en met ondersteuning van een Padlet. Daarbij werd o.m. bij leraren gevraagd naar voorbeelden van reacties van leerlingen, evenwel zonder dat leerlingen systematisch bevraged werden.</p>	<p>In het project werden twee projectmedewerkers betrokken voor het bao en een voor het so. De drie medewerkers kregen elk een bepaald percentage toebedeeld van de middelen uit het project. Zij waren de rechtstreekse contactpersonen voor de scholen en brachten ook de sessies.</p> <p>Als projectcoördinator heb ik hen vooral ondersteund bij het ontwikkelen van materialen (vanuit onze gekozen visie), bij het opmaken van presentaties, bij de contactmomenten met VCOV, bij intern overleg en ook geregeld bij contacten met scholen die specifieke vragen stelden, waar meer ondersteuning nodig was enz.</p>
F. Mate van realisatie	
<p>Het project startte op 1 september 2020 en liep tot en met 31 augustus 2022. In de samenwerking is er in de loop van het project niets gewijzigd (geen partners bijgekomen of weggevallen). Ook moesten doelen in loop van het project niet worden bijgesteld. Oorspronkelijk zouden in het eerste projectjaar 25 scholen deelnemen, maar 2 scholen hebben bij de start van het project afgehaakt omwille van covid-19. Covid had bovendien als gevolg dat de contacten met scholen grotendeels digitaal moesten verlopen. Ook kreeg het project een kleinere toelage dan aangevraagd, waardoor er beslist is om met vier leeftijdsgroepen te werken ipv met de geplande vijf.</p> <p>In totaal hebben tijdens het eerste projectjaar ruim 130 leerkrachten van de deelnemende scholen toegang gevraagd (en gekregen) tot het materiaal dat door de projectmedewerkers via het digitale platform ter beschikking werd gesteld.</p> <p>De projectmedewerkers leverden cijfers aan over het aantal klassen dat de door hen ontworpen boekenarrangementen hebben opgevraagd en gebruikt. Het boekenarrangement voor de oudste leeftijdsgroep werd gebruikt door 30 klassen uit de 1ste graad van het secundair onderwijs en 19 klassen uit het 6de leerjaar van het lager onderwijs. Het arrangement voor de leeftijdsgroep 3de-4de-5de leerjaar werd gebruikt door 52 klassen. Met het arrangement voor de oudste kleuters en de 1ste graad LO werden 60 klassen bereikt en het arrangement voor de jongste kleuters werd in 36 klassen ingezet. Hiermee werden bijna 200 klassen bereikt, waardoor het aantal bereikte leerlingen aanzienlijk hoger ligt dan in het projectplan vooropgesteld (N=1200).</p> <p>De projectmedewerkers beschouwden de doelen voor het eerste projectjaar als bereikt, al gaven ze ook aan dat ze nog meer hadden willen inzetten op het realiseren van schoolbeleid(splannen) rond lezen. Ook een duidelijkere link met het taalbeleid leek hen wenselijk.</p>	<p>Ondertussen kunnen we meedelen dat we het aantal leerlingen dat we wilden bereiken heel ruim overschreden</p>

<p>In het tweede projectjaar werd het project opgeschaald naar ruim 60 scholen, waarbij de scholen uit het pilootjaar de keuze kregen om ook in het tweede jaar aan boord te blijven. Voor dit tweede jaar zijn geen cijfers over het aantal bereikte klassen of leerkrachten bekend bij de onderzoekers.</p>	<p>hebben, we hebben het streefgetal meer dan verdubbeld. Zowel in het bao als in het so werkten we met kernteams die dan op hun beurt op school de collega's meegenomen hebben en zo kregen we al een ruime verspreiding van de visie, de aanpak en werden materialen heel breed uitgetoet, besproken, aangepast en ontwikkeld.</p>
<p>G. Ervaren effecten</p>	
<p>De projectmedewerkers rapporteren zelf een grote tevredenheid over de acties naar en in de betrokken scholen (en hun leerlingen) en over de samenwerking tussen scholen en bibliotheken. Het bereiken en activeren van ouders beschouwen ze als minder geslaagd, niet in het minst omwille van de impact van covid-19 en de bijbehorende maatregelen. Daarbij zien ze wel bescheiden succes voor de arrangementen die ouders thuis met hun kind mochten uitvoeren, maar een lage opkomst voor de digitale oudersessies.</p> <p>Er is geen systematisch zicht op de eventuele effecten van het project op leerlinguitkomsten, in de eerste plaats de leesmotivatie. Gegevens die hier zicht op zouden kunnen geven zijn eerder anekdotisch maar wel positief, bijvoorbeeld een getuigenis over leerlingen die andere leerlingen aansporen om een bepaald boek te lezen of een leerling die meldt dat het gebruik van graphic novels er voor gezorgd had dat hij voor het eerst sinds lang een boek helemaal had uitgelezen. Ook rapporteerden sommige ouders dat ze dankzij het project de stap naar de bibliotheek hebben gezet.</p> <p>De projectmedewerkers zien een toegenomen vaardigheid van leraren in het kiezen van boeken om in de kijker te zetten en in het voeren van gesprekken met leerlingen rond boeken. Ook lijken scholen en leraren dankzij het project meer en intensiever samen te werken met de bibliotheek in hun gemeente of buurt (bv. bibliotheek die ruimte openzet om met klassen in te komen werken).</p> <p><i>De bevroegde directeur geeft aan dat in haar school het leesbeleid positief geëvolueerd is dankzij deelname aan "Lezen in actie!", bij uitstek door de vormingssessies die de leraren gevolgd hebben. Ze vermeldt veel concrete en praktische ideeën voor leesbevordering uit het project gehaald te hebben. Tot een uitgeschreven leesbeleidsplan is de school evenwel nog niet gekomen. Ook de samenwerking met de plaatselijke bibliotheek is versterkt, wat ook bevestigd wordt door de bevroegde leerkrachten (o.m. één contactpersoon). Tot slot geeft de directeur aan dat het project de school wat meer aandacht heeft doen krijgen voor het in de kijker zetten van en communiceren (bv. naar ouders) over leesinitiatieven op school. De bevroegde leerkrachten bevestigen dat ook voor hun school inspanningen (naar aanleiding van het project) om ouders meer te betrekken bij leesbevordering weinig zichtbaar resultaat hebben opgeleverd.</i></p>	<p>In projectjaar 2 zien we een toename van de participatie door de ouders: zowel wat het oudercafé (met medewerking van VCOV) betreft als wat de scholen doorgeven over wat er thuis met de boekenarrangementen gebeurt.</p> <p>Er waren wel degelijk ouders van hun school aanwezig op het oudercafé!</p>
<p>H. Aandachtspunten en randvoorwaarden</p>	
<p>- Vorming van leraren rond/ focus op interactie/gesprekken rond boeken én juiste keuze van boeken voor de boekenarrangementen werden door de betrokken projectmedewerkers geïdentificeerd als cruciaal ivm motivatie, vergroten achtergrondkennis, enz.</p>	

- Belang van aftoetsen van begrip wanneer je (gesprekken over) boeken inzet als manier om woordenschat en achtergrondkennis te vergroten.
- Aanleveren van voorbeeldmateriaal (bv. arrangementen, kieswijzer, enz.) wordt door verschillende betrokkenen (o.m. bib) als een sterk punt van dit project gezien, samen met voorziene begeleiding voor leraren om vervolgens op basis van voorbeelden zelf materiaal te ontwikkelen. Zeker dit laatste wordt door de projectmedewerkers als belangrijk gezien: ook bibliotheekmedewerkers en scholen benadrukten volgens hen dat enkel materiaal aanleveren vaak niet volstaat.
- Mate waarin leesacties, leesbeleid en deelname aan project gedragen worden door het ganse schoolteam wordt gezien als een belangrijke randvoorwaarde voor succes. Bv. projecten waarbij er slechts één 'trekker' is (i.p.v. kernteam met expliciete steun van directeur) raken moeilijker van de grond.
- De projectmedewerkers zien ook zichtbaarheid van en communicatie rond leesbevorderingsacties als een belangrijke katalysator voor de impact van deze acties. Zorgt er namelijk voor dat meer mensen (ouders, leraren, leerlingen, enz.) bereikt worden.
- Covid-19 heeft een belangrijke impact op de uitvoering van het project gehad.
- Het gebrek aan opkomst voor de digitale oudersessies wijten de projectmedewerkers onder meer aan de gebrekkige toegankelijkheid van dit format voor ouders uit kwetsbare gezinnen.
- Scholen en leraren hebben tijd nodig om zich dingen eigen maken (bv. leren goede boekgesprekken voeren) en om geboden voorbeeldmateriaal en voorbeelden uit andere scholen te hertalen naar hun eigen context.
- Voldoende financiële mogelijkheden om materiaal (o.m. boeken) en begeleiding te voorzien.

De directeur onderschrijft het belang van voldoende financiële middelen voor het aankopen van nieuwe boeken. Zo vraagt een klasproject rond een bepaald boek om 15 à 20 exemplaren van dit boek. Soms biedt het kopen van tweedehands boeken een oplossing, maar niet altijd.

Ook vermeldt de directeur dat het voor leerkrachten niet altijd vanzelfsprekend is om aandacht aan lezen te besteden in andere vakken dan Nederlands en tegelijk voldoende ruimte te behouden voor het nastreven van de specifieke leerplandoelstellingen voor dat vak. Tegelijk geven de bevroegde leerkrachten aan dat de steun van hun directeur bij het uitwerken en uitvoeren van leesbevorderende acties op school erg belangrijk voor hen was.

Volgens de bevroegde leerkrachten heeft het delen van de resultaten van de taalscreening (DIA-TAAL) op de klassenraad in de eerste graad voor een zeker urgentiebesef gezorgd. Hierdoor leken veel collega's ook ontvankelijker voor tips en suggesties uit het taalbeleidsteam van de school die het nauwst bij "Lezen in Actie!" betrokken waren.

PROJECT 03. Lezen met klasse (vzw De Rand)

Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 26 september 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met directie, zorgcoördinator en leerkrachten – d.d. 25 maart 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
<p>De taalproblematiek is sterk aanwezig in de Vlaamse rand, met een groot aandeel leerlingen met thuistaal niet-Nederlands in heel wat scholen. Daarnaast is er een algemene bezorgdheid rond het Vlaams karakter van de regio. Vzw De Rand en Toekomstforum Halle-Vilvoorde (een forum waarin de lokale besturen van Halle-Vilvoorde zich verenigen) zien de nood aan een meer integrale aanpak wat betreft taalbeleid. Onderwijs in het bijzonder wordt aanzien als hefboom hiervoor.</p> <p>Vzw De Rand en Toekomstforum Halle-Vilvoorde grijpen dit project aan om te starten met een meer gecoördineerde aanpak van de taalproblematiek. De ondersteuning is nu teveel versnipperd, er wordt weinig tot geen verbinding gemaakt tussen projecten en domeinen. Er is nood aan een duurzaam kader van maatregelen waarbinnen acties rond taal beter gedijen. Vzw De Rand en Toekomstforum Halle-Vilvoorde willen de krachten bundelen en gemeente-overschrijdend samenwerken rond lezen op school. Dit Lezen op School-project (LoS) is een opstap om in de toekomst in Halle-Vilvoorde met verschillende partners rond taalbeleid te werken en aan een betere link met onderwijs en vrije tijd.</p> <p><i>De school die we in kader van de casestudy bezochten werkt al een tijd aan lezen. Zij doen dit vanuit dezelfde bezorgdheid als de initiatiefnemers. Ook op deze school heeft men een groot aandeel niet-Nederlandstalige leerlingen. De school zag dit project als een kans om nieuwe ideeën en inzichten op te doen.</i></p>	
B. Doelstellingen	
<p>Omdat scholen door de dalende leesprestaties erg zoekende zijn, wil men hen met dit project concrete handvatten aanbieden om van hun school een kwaliteitsvolle leesomgeving te maken. Voor het vormgeven van die handvatten baseert men zich op de verschillende aspecten die in het woord “kwaliteitsvol” vervat zitten, met name:</p> <ul style="list-style-type: none">- Een rijk, kwaliteitsvol en wisselend leesaanbod, dat de intrinsieke leesmotivatie van de leerlingen bevordert en waaraan geregeld stimulerende leesactiviteiten gekoppeld worden.- Een brede kijk op lezen die het belang van lezen de hele dag door impliceert: voorlezen, lezen om lessen in te leiden, lezen als kern van de les om informatie te verwerven, lezen om te ontspannen, lezen om een niet-talig doel te bereiken, ...- Een effectieve leesdidactiek als krachtige basis die niet alleen tijdens taallessen, maar tijdens alle leesactiviteiten ingezet wordt, zodat het leesbegrip van elk kind maximaal gestimuleerd wordt. <p>Gedurende de twee projectjaren werkt men met 18 dezelfde basisscholen uit de regio Halle-Vilvoorde aan volgende strategische doelstellingen:</p> <ol style="list-style-type: none">1) De creatie van kwaliteitsvolle leesomgevingen en het opzetten van leesstimulerende activiteiten voor schoolgaande kinderen uit het basisonderwijs, als onderdeel van een sterk taalbeleid op school en in samenspraak met de openbare bibliotheek (vormgeven van een leesbeleid in scholen).2) Bijdragen tot een succesvolle schoolloopbaan (leesachterstand wegwerken).	

<p>3) Enthousiasme, kennis van en waardering voor het Nederlands verhogen via het versterken van leesbeleid en leesmotivatie.</p> <p>4) Betere afstemming en samenwerking van partners rond lezen (en later taalbeleid in het algemeen) in Halle-Vilvoorde.</p>	
C. Partners en samenwerking	
<p>Het initiële idee om dit LoS-project in te dienen komt van Het Toekomstforum Halle-Vilvoorde. Aangezien dat platform geen rechtspersoonlijkheid heeft, is vzw De Rand de formele indiener van het project, waarbij aanvankelijk werd afgesproken dat Het Toekomstforum de informele coördinatie van het project zou opnemen.</p> <p>Door allerlei wijzigingen in de personeelssamenstelling van het Toekomstforum namen vzw De Rand en het Centrum voor Taal en Onderwijs (CTO) in de loop van het project de coördinatie over. Vzw De Rand is een organisatie die instaat voor taalstimulering in de Vlaamse rand. Waar ze voorheen voornamelijk ervaring hebben met taalpromotietrajecten in het vrijetijdsgebieden, richten zij zich momenteel ook op onderwijs. Binnen dit project doet zij voornamelijk de praktisch-organisatorische coördinatie, met o.a. de communicatie naar lokale besturen, het aansturen van de expertengroep en het opstellen van de financiële en inhoudelijke verslagen. Het CTO staat in voor de inhoudelijke opvolging van het project.</p> <p>Samen met een aantal experts werken vzw De Rand en CTO een aanpak uit op maat van Halle-Vilvoorde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het CTO van de KU Leuven: zij brengen expertise binnen in het project door middel van vormingen en trajecten taalontwikkeling en taalvaardigheidsonderwijs. Zij begeleiden scholen bij het maken van de leesscan. De begeleider volgt het traject samen met het kernteam op. - De Horizon vzw: deze vzw richt zich tot anderstalige of taalzwakke kinderen, kinderen met lees-en leerstoornissen en kansarme kinderen. De vzw heeft reeds vele jaren ervaringen met leesklassen en geeft vorming aan leerkrachten rond taalvaardigheid, leesvaardigheid en didactiek. Zij zijn in dit project tevens de trekker wat betreft de samenwerking met de bibliotheken. - De bibliotheken: zij zullen betrokken worden bij de vormingen die in scholen worden gegeven en ook het boekenaanbod zal in het kader van dit project worden bekeken. De lokale bibliotheek heeft in dit project verschillende opdrachten: het mee begeleiden van workshops en pedagogische studiedagen, ondersteuning van scholen bij het selecteren van boeken die aansluiten bij projecten en thema's van wereldoriëntatie, teams inspireren op klasniveau en tenslotte scholen begeleiden bij het vormen van een leesbeleid. - Het Agentschap Integratie en Inburgering: het agentschap bewaakt of het aanbod ook voldoende geschikt is voor specifieke doelgroepen – zoals kinderen met een lagere sociaal-economische status – en buigen zich over ouderbetrokkenheid. <p>Al deze partners zetel in de expertengroep die het project opvolgt. Aanvullende leden worden afgevaardigd vanuit de pedagogische begeleidingsdienst en de Provincie Vlaams-Brabant dienst Vlaams karakter.</p>	
D. Geplande en uitgevoerde acties	
<p>Projectjaar 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Digitale kick-off met elk team - Vlinderdag: Verzamelen van dromen en noden per school (met ondersteuning van CTO, De Horizon vzw en een medewerker van de lokale bibliotheek) 	

<ul style="list-style-type: none"> - Elke school richt een kernteam op met minstens vier leden met elk een verschillende rol (vb. zorgleerkracht, leraar lager onderwijs, kleuterjuf, ...). Met dit kernteam worden de verschillende acties doorheen het jaar voorbereid en er volgt ook telkens een reflectie. - Onder begeleiding van een projectmedewerker nemen de scholen de Leesscan af. Aan de hand van de resultaten wordt een traject uitgestippeld per school. Dit traject wordt besproken met het schoolteam. - Pedagogische studiedag in elke school rond kwaliteitsvolle leesomgeving. - De kernteams volgen bij CTO de opleiding “Op weg naar een gedragen leesbeleid op school”. - Tijdens een aantal personeelsvergaderingen werkt het schoolteam rond leesvisie en leesonderwijs. De input komt van CTO en de leerkrachten gaan met hun eigen leespraktijk aan de slag. - De Horizon vzw en CTO bieden in dit projectjaar workshops voor leerkrachten aan: <ul style="list-style-type: none"> o Stimulerende leesactiviteiten vormgeven en de klas als prikkelende leesomgeving (De Horizon vzw) o Naar een effectieve leesdidactiek in het lager onderwijs (CTO) o Eén en al oor: krachtig begrijpend-luisteronderwijs in de kleuterschool (CTO) - De leerkrachten gaan met de input van de workshops aan de slag tijdens de experimenteerfasen. - Een medewerker van het CTO komt op de school voor coaching. - Er bestaat de mogelijkheid om extra coaching aan te vragen. Naast het CTO kan ook de bibliotheekmedewerker of de medewerker van De Horizon vzw een kijkje op de klasvloer komen nemen. <p>In de planning voor het eerste jaar stond ook de opstart van leesklassen onder begeleiding van De Horizon vzw op het programma: 20 à 30 leerlingen per school komen twee keer per week samen om met een vaste leerkracht te werken aan leesvaardigheid, leesplezier en spelletjes om de woordenschat uit te breiden. De leerkrachten kunnen bij De Horizon vzw een vorming volgen om concreet aan de slag te gaan met leerlingen met leesmoeilijkheden. Deze activiteit ging omwille van corona niet door in projectjaar 1.</p> <p>Projectjaar 2: Verschillende acties zoals de personeelsvergaderingen, pedagogische studiedagen en de coaching worden herhaald in projectjaar 2. Aanvullend:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Schooloverstijgende tweedaagse voor kernteams - De netwerkdag “Onze school als kwaliteitsvolle leesomgeving” <p><i>De geïnterviewden tijdens het schoolbezoek waren allen heel positief over de workshops die De Horizon vzw gaf, aangezien zij met concrete activiteiten kwamen. De theorie is belangrijk tot een bepaald niveau maar leerkrachten willen vooral concreet materiaal of inspiratie om mee aan de slag te gaan.</i></p>	<p>Kernteams verschilden van school tot school, niet overal de voorgeschreven grootte of samenstelling (wel zoveel mogelijk, maar niet overal 4 leden met verschillende rol).</p> <p>Experimenteerfase en coaching niet op elke school doorgegaan tijdens dat eerste projectjaar door coronamaatregelen (ondersteuning op andere manieren ingezet op afstand, door bv. extra kernteamoverlegjes).</p> <p>De Horizon vzw contacteert alle bibliotheken individueel, organiseert een aantal overlegmomenten met alle bibliotheken samen en betreft de bibliotheken bij de workshop stimulerende leesactiviteiten.</p> <p>De leesklassen werden nog niet opgestart omwille van corona, maar de gesprekken met de leesteam en hun directies, en ook de vormingen voor het leerkrachtenteam vonden wel plaats.</p> <p>De Horizon vzw begeleidt verschillende pedagogische studiedagen en pv’s over diverse onderwerpen: uitgewerkte transfervoorbeelden voor de lessen rekenen, MO en Wo, diversiteit in kinder- en jeugdboeken, meertalige boeken, gedichtenwandelingen, gedichtenworkshops, woordenschat uitbreiden via kinderboeken, boekenhoeken, uitleensystemen, registratiesysteem voor klasbibs, leesmotivatie verhogen.</p>
---	---

	De Horizon vzw werkte 5 verhaldozen die geschonken werden aan de deelnemende bibliotheken en uitgeleend werden door alle scholen. De verhaldozen bevatten elk een kamishibaiverhaal met bijhorende lees- en taalspelletjes. Ze werden uitgewerkt volgens de sleutels van de VLOR.
E. Monitoring en evaluatie	
<p><u>Op niveau van het project:</u> De expertengroep die het project opvolgt (zie C. Partners en samenwerking) kijkt op basis van resultaten naar lacunes in het aanbod in de regio en gaat na welke doelgroepen ondanks inspanningen moeilijker bereikt worden. Ze volgt ook op hoe acties binnen en buiten scholen elkaar kunnen versterken.</p> <p><u>Op niveau van de scholen:</u> Door het afnemen van de Leesscan kreeg men zicht op de beginsituatie van de school. Waar scoort de school al hoog op en waar liggen de groeikansen? Eens een school tijdens de experimenteerfase manieren vond om aan de minder sterke punten te werken, werd nagedacht over verankering van deze activiteiten. Als het nog niet of onvoldoende resultaat gaf, werd besproken wat het team kon ondernemen.</p> <p><u>Op niveau van de leerlingen:</u> De vooruitgang van het leesniveau van de kinderen die deelnemen aan de leesklassen (zie D. Geplande en uitgevoerde acties) wordt nauw opgevolgd door De Horizon vzw die de resultaten van de leestesten bij de zorgcoördinator opvraagt en in kaart brengt. De kinderen worden getest bij aanvang, na vijf maanden en op het einde van het jaar. De Horizon vzw bespreekt de nieuwe leesniveaus van de kinderen van de leesklasjes en bespreekt samen met de zorgcoördinator en de leesleerkracht de vooruitgang van de kinderen.</p> <p><i>De school die geselecteerd werd als case-study gebruikt de AVI-toetsen om zicht te krijgen op het technisch leesniveau, maar verplicht de kinderen niet om op hun niveau te lezen. De leerlingen mogen lezen wat ze willen lezen, zelfs al is het soms wat moeilijk. De leesniveaus worden enkel gebruikt in overleg met het schoolteam. Ouders krijgen enkel het niveau van hun kind te horen als ze er expliciet om vragen.</i></p> <p><i>Vanuit het project zijn een aantal kijkwijzers aangeboden die de directie gebruikte om een schooleigen evaluatie-instrument voor het leesonderwijs te ontwikkelen. Dit zal worden ingezet bij de keuze van een nieuwe taalmethode.</i></p> <p><i>De juf die werd geïnterviewd vindt het moeilijk om zaken zoals leesgedrag, leesmotivatie en leesinteresse te monitoren. In tegenstelling tot technisch lezen en begrijpend lezen kent ze voor deze aspecten geen gepast instrument.</i></p>	Ook tijdens het laatste kernteamoverleg hebben veel scholen de leesscan van aan het begin van het traject er opnieuw bijgenomen en hebben ze gereflecteerd op veranderingen. Een aantal scholen gaan de leesscan ook opnieuw afnemen.
F. Mate van realisatie	
Op het moment dat het interview plaatsvond – bij aanvang van projectjaar 2 – gaven de projectcoördinatoren aan dat ze naar hun gevoel op schema zaten. Alle acties die gepland waren voor het eerste projectjaar konden doorgaan, hetzij soms in een andere vorm omwille van corona. Er was voldoende tijd en ruimte voorzien zodat scholen bij wie het tempo lager lag toch de stappen konden zetten.	Op het einde van projectjaar 2 merken we dat niet alles is doorgedaan zoals gepland, bv. de coaching is in een paar scholen niet doorgedaan. We hebben dat vaak wel opgelost door andere vormen van ondersteuning te bieden.

G. Ervaren effecten	
<p>De projectcoördinatoren geven aan dat het na het eerste projectjaar nog te vroeg is om al effecten van het project te zien. Er beweegt veel in de scholen, maar zeker wat leerlingen betreft is het moeilijk om de effecten in kaart te brengen aangezien er geen begintoets is afgenomen. Pas wanneer het beleid echt vastgezet is, na een jaar of drie, zal het effect zichtbaar zijn. De groei van de taalvaardigheid van kinderen is dan een indirect gevolg van het maken van steeds betere didactische keuzes.</p> <p><i>De directeur en de zorgcoördinator gaven in het interview aan dat de pedagogische studiedagen vaak heel theoretisch waren. Aangezien ze als school al een tijd rond lezen werken, heeft het leesproject niet veel extra's in gang gezet. De input was vaak weinig vernieuwend en bijna elke sessie voelde aan als een herhaling. Daarom werd niet zoveel teruggekoppeld aan het leerkrachtenteam.</i></p> <p><i>Toch haalde men een aantal concrete zaken uit het project. Naast het inzetten op begrijpend lezen heeft men ook ingezet op de creativiteit van leerlingen en hun muzische vaardigheden, wat resulteerde in een schoolfeest dat in het teken stond van poëzie. Ook het jaarthema handelde rond lezen. De taalvisie is onder impuls van het project aangepast aangezien lezen daar niet uitgesproken in was uitgewerkt.</i></p> <p><i>De leerkracht bij wie een les werd geobserveerd maakt onder impuls van het leesproject meer gebruik van coöperatieve werkvormen. Ook zij was enthousiast over de praktische tips die in de bepaalde workshops aan bod kwamen.</i></p> <p><i>De aandacht voor wat in de kleuterschool al gebeurt als voorbereiding op lezen haalde zij ook aan als een belangrijk gevolg van het leesproject.</i></p> <p><i>Uit de antwoorden van de online bevraging kwam naar voor dat het project ervoor zorgt dat de leerkrachten met een kritische blik kijken naar handleidingen en andere leesopdrachten.</i></p>	<p>Effecten bevroegd tijdens laatste kernteam of online: effecten vooral op leerkrachtniveau: bewuster omgaan met taal en lezen, Ook beleidsniveau: kernteam! En PV's anders inrichten > tandwiel'tje 'krachtige leeromgeving voor leraren' heeft ook echt wel gedraaid.</p> <p>Wat deze input van de school betreft, hebben we zelf een beetje het gevoel dat er twee trajecten door elkaar lopen. Deze school zat immers ook nog in een (CTO-)taalbeleidstraject en daarin zat heel wat overlap met LMK. Bovendien zijn ze binnen het taalbeleidstraject niet tot concretisering toegekomen, omdat ze binnen LMK al heel concreet aan de slag gingen en de school dus liever focuste op de 'LMK-acties'. Dat de feedback over te theoretische sessies over de taalbeleidssessies gaat, kunnen we dus helemaal kaderen, maar we de LMK-sessies waren ons inziens wel altijd zeer concreet.</p>
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<p>De projectcoördinatoren vermeldden volgende aandachtspunten en randvoorwaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maak het heel concreet voor de leerkrachten. Zij hebben vaak te weinig tijd om zelf activiteiten uit te werken en vragen materiaal of voorbeelden waar ze onmiddellijk mee aan de slag kunnen. - Stel het kernteam samen uit mensen die binnen de school een verschillende rol opnemen. Hierdoor heeft het kernteam voeling met het team en weet men wat het team haalbaar vindt. Dit is nodig om de motivatie hoog te houden. De aanwezigheid van de directie geeft het kernteam een mandaat. - Zorg voor lokale verankering. Werk met mensen uit de buurt van de school die expertise hebben met (lees)onderwijs. Spreek verschillende organisaties aan die elk vanuit een andere invalshoek naar lezen kijken. - Werk aan een goede verhouding tussen scholen en bibliotheken. In verschillende scholen die deelnamen zorgt de goede communicatie tussen hen en de lokale bibliotheek voor een vlotte samenwerking, maar in andere scholen kent men de bibliotheek, hun medewerkers en aanbod niet. - Sommige scholen hebben geen bibliotheek in de buurt en moeten zich met de bus of ouders verplaatsen. De afstand naar de bibliotheek speelt een rol. - Corona zorgde ervoor dat een aantal activiteiten wegvielen of zijn verplaatst. Leerkrachten hadden op het einde van het schooljaar geen mentale marge meer om ten volle aan het project deel te nemen. Daarnaast was het niet 	

mogelijk om verschillende groepen van leerlingen en leerkrachten bij elkaar te brengen. Online vergaderen geeft langs de andere kant wel de kans om snel even samen te zitten zonder te verplaatsen.

- Het is belangrijk dat de school over een leesvisie beschikt, maar dit wil niet zeggen dat er geen acties kunnen doorgaan zolang deze visie niet op punt staat. Geef leerkrachten de kans om al zaken in praktijk te brengen terwijl er aan de leesvisie wordt gewerkt.
- Laat het project in een regionale context plaatsvinden zodat scholen situaties in andere scholen herkennen, bijvoorbeeld op vlak van doelgroep en taalproblematiek.
- Werk met één duidelijk pedagogisch kader.

De school ziet volgende voorwaarden en randvoorwaarden:

- *Een gevarieerd en hedendaags aanbod dat gekoppeld is aan de leefwereld en interesse van het kind.*
- *Uitnodigende leesplekken op school.*
- *Vorming voor leerkrachten met niet louter theorie maar ook ruimte voor inspirerende en concrete voorbeelden of bronnen waar leerkrachten snel mee aan de slag kunnen.*
- *De samenwerking met de bibliotheek moet goed verlopen.*
- *Je hebt een aantal trekkers nodig die de rest van het team kunnen enthousiasmeren. En dat gaat niet enkel over de leden van het kernteam. Ook andere leerkrachten doen in hun klas inspirerende activiteiten.*

PROJECT 04. Mechelen Leesstad (Thomas More Mechelen-Antwerpen)	
Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 9 september 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met zorgcoördinator en leerkracht – d.d. 19 april 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
<p>De projectaanvragers motiveren het initiatief voor hun project vanuit de dalende leesvaardigheid bij de Vlaamse (en dus ook de Mechelse) leerlingen en vanuit de vaststelling dat verschillen in leesvaardigheid en leesmotivatie in belangrijke mate samenhangen met verschillen in achtergrondkenmerken van leerlingen. De diversiteit binnen de leerlingenpopulatie in de Mechelse lagere scholen impliceert dan ook de aanwezigheid van een aanzienlijk aantal kwetsbare leerlingen.</p> <p>Bijkomende drijfveer was de vaststelling dat er binnen de recente overheidsoproep tot initiatieven voor prioritaire nascholing rond begrijpend lezen geen “Mechels” project werd weerhouden door de Vlaamse overheid. Uit gesprekken met Mechelse scholen en pedagogisch begeleiders bleek volgens de projectaanvragers nochtans de noodzaak om Mechelse scholen te ondersteunen op vlak van het ontwikkelen en realiseren van een effectief leesbeleid.</p> <p>Tot slot vindt het project grond in de vaststelling dat sommige Mechelse scholen aangaven dat ze het moeilijk vinden om ouders van kwetsbare leerlingen te bereiken en te betrekken bij hun pedagogisch-didactisch beleid rond lezen.</p> <p>Het project bouwt deels verder op een al bestaande samenwerking tussen het Mechelse Centrum voor Basiseducatie en bibliotheek Het Predikheren en op een bestaand aanbod vanuit deze twee primaire partners naar de Mechelse scholen toe.</p>	
B. Doelstellingen	
<p>Mechelen Leesstad wil de leesvaardigheid en leesmotivatie bij alle leerlingen in het Mechelse lager onderwijs stimuleren en verhogen. Het project sluit aan bij heel wat acties rond lezen die in het verleden al door Mechelse scholen en andere betrokken organisaties werden opgezet en heeft de ambitie om voor meer samenhang en stroomlijning in deze acties te zorgen.</p> <p>Inhoudelijk krijgt leesbegrip (als onderdeel van leesvaardigheid) de nadruk. Aanvullend is er de hoop dat de projectactiviteiten niet alleen in het lager onderwijs een verschil maken, maar ook een positief effect hebben op de (ondersteuning van de) ontluikende geletterdheid bij de oudste kleuters.</p> <p>In dit Lezen op School-project worden vijf strategische doelstellingen nagestreefd: (1) het professionaliseren van schoolteams en partners rond effectieve leesdidactiek en leesbevordering, (2) het via nog beter toegeruste leraren realiseren van een sterkere school- en klaspraktijk op vlak van begrijpend lezen, (3) het opzetten van een krachtige taalleeromgeving in scholen, (4) het versterken van urgentiebesef omtrent de nood aan kwaliteitsvol leesonderwijs en (5) het uitbreiden van partnerschappen.</p> <p>Deze overkoepelende doelstellingen worden vertaald in 10 operationele doelstellingen die focussen op het inventariseren en analyseren van bestaande praktijken, het professionaliseren van en uitwisselen van kennis tussen schoolteams, het uitwerken en implementeren van een effectief leesbeleid in de Mechelse scholen, het creëren van boekenkoffers en</p>	

<p>bijbehorende educatieve pakketten en het voeren van een publiciteitscampagne rond lezen gericht op alle onderwijsbetrokkenen met specifieke aandacht voor het bereiken van kwetsbare leerlingen en hun ouders.</p> <p><i>De zorgcoördinator van de bezochte school gaf aan dat de school door deelname aan het project drie doelen wilde bereiken: begrijpend lezen bij de leerlingen stimuleren, het leesbeleid actualiseren en een breed leesnetwerk opbouwen.</i></p>	
C. Partners en samenwerking	
<p>Dit project werd aangevraagd door Thomas More Mechelen-Antwerpen vzw, in samenwerking met twee primaire partners: de Stad Mechelen (vnl. via haar bibliotheek Het Predikheren) en het Mechelse Centrum voor Basiseducatie (in de loop van het project hernoemd naar Ligo regio Mechelen).</p> <p>Daarnaast waren vanaf het begin drie secundaire partners actief bij het project betrokken: het Speelgoedmuseum, het Hof Van Busleyden en het Vrijbroekpark. Tijdens het tweede projectjaar werd dit aantal uitgebreid met zes nieuwe secundaire projectpartners (zie ook F. Mate van realisatie).</p> <p>Alle primaire projectpartners konden bogen op uitgebreide ervaring op vlak van lezen, leesbevordering en/of leesdidactiek. Ligo had daarbij vooral expertise in het bereiken van kwetsbare ouders en hun kinderen. Thomas More beschikte over expertise rond effectieve leesdidactiek en Het Predikheren bood scholen vóór de start van “Mechelen leesstad” al boekenkoffers rond algemene thema’s en de mogelijkheid tot bibliotheekbezoek.</p> <p>Het project werd aangestuurd door een team van drie projectmedewerkers (één van elke partner) en opgevolgd door een projectraad en een leesraad (zie E. Monitoring en Evaluatie).</p>	<p>(één van elke primaire partner)</p>
D. Geplande en uitgevoerde acties	
<p>A. <u>Individuele ondersteuning van scholen</u></p> <p>Bij de instap van scholen in het project werd er door het projectteam een <u>intakegesprek</u> met elke school gehouden. Daarnaast werd aan elke school gevraagd om de <u>Leesscan</u> in te vullen (beginsituatieanalyse). Op basis van de verzamelde gegevens stelde het projectteam voor elke school een voorstel van ondersteuningsplan op, waarbij vooral werd ingezet op de componenten uit de Leesscan waarop de school minder goed scoorde. Dit ondersteuningsplan werd met de school besproken en vervolgens beslisten de scholen zelf over de manier waarop ze met dit ondersteuningsplan concreet aan de slag gingen. De projectmedewerkers boden <u>vraaggestuurd advies en begeleiding</u> bij het opstellen van een leesbeleidsplan en het ondernemen van concrete leesacties op school. Daarbij werd ondersteuning rond de leescomponenten “Leesbeleid” en “Monitoring & feedback” verzorgd door Thomas More, ondersteuning rond “Krachtige leesomgeving” door Het Predikheren en ondersteuning rond “Breed leesnetwerk” door Het Predikheren en Ligo. Voor ondersteuning rond de leescomponent “Effectieve leesdidactiek” werden scholen verwezen naar het vormingsaanbod binnen “Mechelen Leesstad” (zie verder). Voorbeelden van concrete ondersteuningsvragen: hoe leerlingen ondersteunen bij het kiezen van boeken, hoe ontlenen van boeken uit de schoolbib organiseren, hoe kinderen laten proeven van verschillende boekengenres, ... In het eerste projectjaar werden op deze manier vijf scholen begeleid door Thomas More, vier door Het Predikheren en drie door Ligo.</p> <p>B. <u>Aanbodgestuurde trajecten</u></p>	<p>In het tweede projectjaar werden op deze manier 13 scholen begeleid door Thomas More, 10 door Het Predikheren en acht door Ligo. 2 scholen die in projectjaar 1 begeleid werden vanuit het project, krijgen nog steeds ondersteuning door Ligo.</p>

<p>Daarnaast werden in “Mechelen Leesstad” drie aanbodgestuurde trajecten uitgewerkt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. “De bib, mijn lees(t)huis”. In dit traject kregen leerlingen de kans om Het Predikheren onder begeleiding van hun leerkrachten en een educatieve medewerker van de bibliotheek te bezoeken. Opzet van dit traject was om leerlingen de bib te leren kennen en hen warm te maken voor latere nieuwe bibliotheekbezoeken. Daarnaast ontwierp Ligo een aanbod voor de deelnemende scholen om in te stappen in een verkort leesgroepentraject voor ouders. Daarbij komen ouders (vnl. moeders) van leerlingen uit dezelfde school drie keer per schooljaar samen in sessies rond het thema lezen. De eerste sessie draait rond het belang van lezen, de tweede rond het leesproces zelf en de derde rond de bibliotheek (met bezoek aan de bib). Het traject is een verkorte versie van gelijkaardige oudertrajecten waar Ligo veel ervaring mee heeft. Omwille van de coronabeperkingen zijn er in het eerste projectjaar geen trajecten van start kunnen gaan. Het is niet duidelijk of dit in het tweede projectjaar wel is kunnen gebeuren. Een deel van het projectbudget werd ingezet om nieuwe boeken aan te kopen voor de collectie van Het Predikheren. 2. “Mechelen, mijn (lees)stad” Thomas More, Het Predikheren en de secundaire partners werkten samen om kwaliteitsvolle thematische boekenkoffers te maken die aansluiten bij de (educatieve) activiteiten van deze partners. Daarbij werd gestart van een voor scholen gratis bezoek aan één van de secundaire partners, waarbij leerlingen de nodige achtergrondkennis en woordenschat rond een bepaald topic konden verwerven. Vervolgens gingen leerkrachten en leerlingen op school aan de slag met de boekenkoffer. Er werden bij de boekenkoffers geen didactische richtlijnen of suggesties bezorgd, maar het gebruik van deze boekenkoffers werd wel toegelicht tijdens de vormingssessies (zie verder). Daarbij stond het stimuleren van talige interactie over de boeken centraal. Ook stonden de projectmedewerkers ter beschikking voor extra (vraaggestuurde) ondersteuning. Per partner werden er twee boekenkoffers voorzien, die voor twee weken door scholen ontleend konden worden. In elke boekenkoffer bevond zich een mix van verschillende boeksoorten, uiteraard inhoudelijk gelinkt aan het onderwerp van het bezoek. 3. “Leesondersteuning op maat” Leesbuddy’s (Stad Mechelen) geven één of twee keer per week naschoolse leesondersteuning aan individuele leerlingen die daar nood aan hebben. <p>C. Vormingsaanbod Een aantal leraren (5 in projectjaar 1; 6 in projectjaar 2) van elke deelnemende school en de educatieve medewerkers van de partnerorganisaties konden een <u>gerichte nascholing</u> volgen bij LEON, het nascholingscentrum van Thomas More Mechelen-Antwerpen. Het aanbod bestond in het eerste projectjaar uit vier sessies: “Begrijpend luisteren komt voor begrijpend lezen” (Helena Taelman), “Fit voor Lezen” (Astrid Geudens), “Aanvankelijk lezen, ook voor anderstaligen” (Astrid Geudens) en “Wijze lessen voor begrijpend lezen” (Stefan De Clerck). Deze laatste sessie werd 2 x gegeven. Scholen beslisten zelf welke leraren ze voor welke sessies inschreven. Het is voor de onderzoekers onduidelijk hoeveel leraren uiteindelijk van dit aanbod gebruik gemaakt hebben.</p> <p>D. Netwerking en communicatie</p>	<p>In het tweede projectjaar gingen de trajecten door zoals gepland.</p> <p>Hoewel dit vermeld staat in de projectaanvraag, werd dit deel van het project geannuleerd wegens te weinig vrijwilligers.</p> <p>Aan het leesproject is ook een onderzoeksluik verbonden. Bij drie scholen werd in de derde graad een leesmotivatievragenlijst afgenomen waarbij men naar de autonome en de gecontroleerde motivatie peilde, zowel voor schools als vrijetijdslezen. De drie scholen worden begeleid in het analyseren van de data zodat ze na het project in staat zijn om dit zelfstandig te doen.</p>
---	--

<p>In de projectaanvraag werd een actieve communicatie rond lezen en leesbevordering door de projectpartners vooropgesteld. Dit onder de vorm van een Leeskaart van Mechelen en een promoposter rond Mechelen Leesstad.</p> <p>Eén of twee keer per projectjaar werden de deelnemende scholen en vertegenwoordigers van de verschillende projectpartners samengebracht tijdens een netwerk- en kennisdelingsevenement. Zo werd op 30 november 2020 een online startevenement georganiseerd voor de 8 deelnemende scholen en de projectpartners uit het eerste projectjaar. Op 20 september 2021 werd een fysiek startevent georganiseerd voor de 24 scholen die aan het tweede projectjaar deelnamen. Op het einde van elk projectjaar was er ook een slotevenement gepland.</p> <p><i>De bevroegde zorgcoördinator geeft aan dat de leeswerkgroep op school aan de slag is gegaan met een boek aangeleverd door de projectmedewerker van Thomas More (m.n. Leer ze Lezen, Didactief). De werkgroep tracht inhouden uit het boek te vertalen naar concrete leesacties op school. Ook is de school, onder begeleiding van de projectmedewerker van Ligo, gestart met organiseren van voorleesmomenten door anderstalige ouders, waarbij geïnteresseerde ouders in hun thuistaal gaan voorlezen in één of meerdere klassen.</i></p> <p><i>De bevroegde school ondernam in het verleden al heel wat acties rond lezen. Met ondersteuning van de projectmedewerker van Het Predikheren heeft de school de inrichting van de schoolbibliotheek geëvalueerd en verbeterd waar nodig (bv. ordening van de boeken, uitleensysteem, nieuwe naam, uitbreiding van de boekencollectie rond specifieke thema's).</i></p>	<p>Tijdens het verloop van het project is er beslist om de actieve communicatie te organiseren via de Facebookpagina van het project.</p> <p>Wegens de toen geldende coronamaatregelen werd het slotevenement in projectjaar 1 geannuleerd. Uiteindelijk moesten we dit ook in projectjaar 2 laten vallen omdat er door het grote personeelstekort in de bibliotheek niemand was om dit te organiseren.</p>
<p>E. Monitoring en evaluatie</p>	
<p>De operationele aansturing van het project gebeurde door de drie projectmedewerkers. Daarvoor kwamen zij maandelijks bij elkaar.</p> <p>Daarnaast werden enkele bijeenkomsten van de projectraad – met daarin een uitgebreidere vertegenwoordiging van de drie primaire partners - georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomsten werd het project op een aantal vlakken intern geëvalueerd (bv. financieel, samenwerking met scholen, ...). Hoewel aangekondigd in de projectaanvraag, gaven de bevroegde projectmedewerkers aan dat de scholen zelf niet systematisch en voorafgaand aan de bijeenkomsten van de projectraad bevroegd werden rond de gepercipieerde meerwaarde van “Mechelen Leesstad”. Enkel spontane reacties van scholen werden als feedback vermeld. Ook de geplande effectmeting (m.n. effect op gegeven leesonderwijs en leesprestaties) werd niet uitgevoerd. Dit bleek namelijk niet haalbaar gezien de grote verschillen qua focus en concrete acties tussen de scholen.</p> <p>Twee keer per jaar werd er een bijeenkomst van de leesraad gepland: in deze raad zetelden vertegenwoordigers van alle betrokken organisaties (primaire en secundaire partners, Stad Mechelen, Orde van den Prince Mechelen, enz.).</p> <p>Ook geven de projectmedewerkers aan dat zij geen zicht hebben op de mate waarin de door leraren nieuw opgedane kennis en vaardigheden ook resulteren in een veranderde praktijk op school.</p>	<p>De scholen blijven deze vragenlijst jaarlijks afnemen, naast bestaande toetsen over technisch en begrijpend lezen. Specifieke doelen hieromtrent worden opgenomen als deel van hun leesbeleid.</p> <p>Uit de afname van de leesmotivatievragenlijst blijkt dat de gemiddelde autonome motivatie voor vrijetijdslezen iets hoger ligt dan de gemiddelde autonome motivatie voor schools lezen.</p> <p>Een positieve trend is dat over de drie scholen heen de gemiddelde autonome motivatie hoger ligt dan de gecontroleerde motivatie, zowel op school als in de vrije tijd.</p>
<p>F. Mate van realisatie</p>	
<p>Het project ging officieel van start op 1 september 2020. De projectmedewerker binnen Het Predikheren werd evenwel pas medio november aangeworven. Het aanbod voor scholen is van start gegaan in december 2020 en januari 2021. Voor het eerste projectjaar was de deelname van 10 pilootscholen gepland, maar werden er slechts 8 gevonden. Alle Mechelse scholen werden aangeboden om deel te nemen in het tweede projectjaar, waarbij iets meer dan de helft van de</p>	<p>Aanvulling: In projectjaar 1 namen een 40-tal leerkrachten deel aan de professionalisering. In projectjaar 2 waren er 125 deelnemers.</p>

<p>scholen (N = 24) toezegde. Het aantal secundaire partners werd vergroot naar 9 (d.i. 3 partners per graad uit het lager onderwijs):</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1ste graad: Figurentheater De Maan, Vrijbroekpark, Tivolipark - 2de graad: Circusatelier Circolito, Speelgoedmuseum, Sportimonium - 3de graad: Hof Van Busleyden, Dossinkazerne, Mechels Broek <p>Omwille van covid-19 en de daaraan verbonden maatregelen konden er minder fysieke schoolbezoeken plaatsvinden dan gepland. Dit werd deels door telefonische contacten en contacten via e-mail opgevangen. Een tweede gevolg was dat er meer tijd dan voorzien gestoken is in werk aan de collectie van Het Predikheren (uitwieden collectie + aankopen nieuwe boeken).</p> <p>Vanaf de maand november tot en met het einde van het eerste projectjaar mochten er geen bibliotheekbezoeken door de scholen worden uitgevoerd. Deze bezoeken konden wel hernomen worden in het tweede projectjaar. Ook de bezoeken aan de secundaire partners mochten omwille van de geldende coronaregels niet plaatsvinden. Het projectteam heeft samen met de secundaire partners bekeken of er een alternatief aanbod mogelijk was, maar voor deze alternatieven bleek weinig animo bij de scholen. Hierdoor verdween de link tussen boekenkoffers en activiteiten bij de secundaire partners en werd de themazetting voor de boekenkoffers eerder vraggestuurd ingevuld, waarbij de bibliotheek op vraag van scholen boekenkoffers samenstelde rond een thema waarrond de school aan de slag was.</p>	<p>In het tweede projectjaar hadden de scholen wel de kans om naar de bibliotheek te gaan wat resulteerde in 124 schoolbezoeken. In totaal vonden 53 schoolbezoeken bij secundaire partners plaats. Daarnaast vroegen de school 46 boekenkoffers aan die niet aansloten bij het aanbod van de partners, maar die kaderden in andere thema's op school.</p>
<p>G. Ervaren effecten</p>	
<p>De projectmedewerkers geven aan dat zij zelf de meeste effecten van het project zien bij de projectpartners. Daarbij lijken effecten zich vooral te situeren op vlak van verdere kennisvergroting en sterkere samenwerking tussen de partners en tussen partners en scholen.</p> <p>De projectmedewerkers hebben geen objectief en systematisch zicht op eventuele uitkomsten van het project bij leraren en leerlingen. Wel maken ze melding van anekdotische positieve reacties van leraren die ze ontmoetten tijdens één van de projectactiviteiten.</p> <p><i>De zorgcoördinator van de bezochte school geeft aan dat de inhoudelijke input vanuit het project (aangeleverde boek + vormingssessie) voor bruikbare kennisvergroting op school heeft gezorgd. Deze extra kennis en de concrete tips en ondersteuning van de projectmedewerkers zouden de school volgens haar in staat stellen om de vele zaken die al lopende waren nog verder te verbeteren.</i></p> <p><i>De bevroegde leerkracht geeft aan dat deelname aan "Mechelen Leesstad" haar nog meer aandacht voor lezen heeft doen krijgen. Daarnaast zag ze zelf vooral in het aanbod van de boekenkoffers een meerwaarde. Ze beoordeelt de koffers als gevarieerd en vertelt dat de kinderen uit haar klas de boeken erg graag lezen. Ook de vormingssessie "Wijze lessen rond begrijpend lezen" werd door haar als heel interessant bevonden. Ze haalde er vooral het inzicht uit dat begrijpende leesvaardigheid ook samenhangt met de mate van voorkennis van leerlingen.</i></p>	

H. Aandachtspunten en randvoorwaarden

- De in “Mechelen Leesstad” ondernomen acties (boekenkoffers, vernieuwen collectie bibliotheek, gratis deelname aan activiteiten secundaire partners, vormingsaanbod voor leraren, enz.) zijn er gekomen mits financiële ondersteuning vanuit Lezen op School. De projectmedewerkers zien een verderzetting van deze financiële ondersteuning als een noodzakelijke voorwaarde om deze acties ook na afloop van het project te kunnen verderzetten.
- Scholen moeten beschikken over voldoende fysieke ruimte om een motiverende leesomgeving te creëren. Daarnaast is het belangrijk dat leraren (en andere schoolteamleden) voldoende tijd krijgen om een effectief leesbeleid te ontwerpen en te implementeren. Dit werd ook bevestigd door de bevroagde zorgcoördinator.
- Het opzetten van een kernteam is volgens de projectmedewerkers belangrijk om voor voldoende slag- en draagkracht in de school te kunnen zorgen. Dat kernteam bestaat dan bij voorkeur uit een vertegenwoordiging van de leerkrachten uit elke graad en iemand van de directie of een beleidsondersteuner. Daarnaast ziet de bevroagde zorgcoördinator ook de aanwezigheid van iemand met een trekkende en coördinerende rol op school als cruciaal.
- De bevroagde school geeft aan dat het aantal beschikbare boekenkoffers soms te weinig was (bv. 2 koffers na een bezoek met 6 klassen) en dat de toegestane ontleenperiode van twee weken voor hen te kort was. De bevroagde leerkracht gaf bovendien aan dat zij graag de boekenkoffer al ter beschikking had vóór het bezoek aan de secundaire partner.
- Scholen zijn sterk verschillend in de snelheid waarmee zij met geboden kennis, materiaal, tips, enz. aan de slag gaan. Daarbij spelen diverse factoren een rol (bv. andere prioriteiten, leiderschap van de directeur, ...)

PROJECT 05. LeesbelevingsLAB en LeesANKERnetwerk Kempen (CNEK/Stuifzand)	
Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 13 september 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met zorgcoördinator en leerkracht – d.d. 15 maart 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
Dit project komt voort uit een bestaand cultureel samenwerkingsverband tussen 7 Kempense gemeenten: Cultuurnetwerk Kempen (CNEK), nu Stuifzand. Dalende leesprestaties, een dalende leesmotivatie en toegenomen regionale uitdagingen op vlak van taaldiversiteit en kansarmoede deden CNEK/Stuifzand besluiten tot het ondernemen van actie om leesbevordering en leesplezier te versterken. <i>Uit het gesprek met één van de leerkrachten van de school uit de case study blijkt dat de dalende leesvaardigheid bij hun leerlingen een belangrijke aanleiding was voor deelname aan het project.</i>	
B. Doelstellingen	
Dit Lezen op School-project heeft drie <i>strategische doelstellingen</i> : (1) leerkrachten en bibliotheekmedewerkers samen laten werken aan een prikkelend leesklimaat in de klas en een bloeiende leescultuur op school, (2) leerlingen in minstens 10 scholen meer en vooral met meer motivatie en plezier laten lezen en (3) het CNEK/Stuifzand en de daarin opgenomen bibliotheken ontwikkelen tot deskundige leesbevorderingspartners voor basisscholen. In het projectplan werden deze drie overkoepelende doelstellingen vertaald in 12 operationele doelstellingen die focussen op het versterken van de kennis en vaardigheden van de leesankers (zie C. Partners en samenwerking), het realiseren van kwalitatieve boekencollecties in de klassen van de deelnemende scholen, het realiseren van positieve uitkomsten bij de leerlingen (leesplezier, leesvaardigheid en zelfvertrouwen) en het versterken van de rol van het CNEK/Stuifzand als centrale speler in de realisatie van een beleid rond leesbevordering. Bij dit alles lag de nadruk op het lager onderwijs. <i>Voor de school waren er twee belangrijke doelen binnen het project: de uitbouw van een kwaliteitsvolle schoolbib en het optimaliseren van de samenwerking met de lokale bibliotheek. In de samenwerking met de bibliotheek was het een belangrijk subdoel om kinderen de bib te leren kennen (context: grote afstand tussen school en bib).</i>	
C. Partners en samenwerking	
In dit project wordt samengewerkt tussen de bibliotheken van de zeven gemeenten die deel uitmaken van het CNEK/Stuifzand, 14 basisscholen en een aantal externe experts en organisaties (De LeesGevers vzw, Daniëlle Daniëls, Iedereen Leest en experts achter Leeskracht, een Facebookgroep rond literatuur en leesbevordering opgezet door de Antwerpse bibliotheken). Sleutelpersonen binnen elk van de partnerorganisaties worden leesankers genoemd. Het project wordt geleid door een stuurgroep met vertegenwoordigers van het CNEK/Stuifzand, de scholen, de bibliotheken en Iedereen Leest.	We organiseerde ook verschillende vormingen met externe experts zoals Pluizer, PXL, Ilona Plichart en Inge Umans. Daarnaast gingen we ook een samenwerking aan met het ABC huis. 15 basisscholen (i.p.v. 14) Ik denk niet dat we kunnen zeggen dat de stuurgroep leidt, maar wel kritisch opgevolgd en geadviseerd.

<p>De samenwerking met De Leesgevers werd naar het einde van het eerste projectjaar opgezegd. Volgens de projectcoördinator leverden zij een zeer zinvolle bijdrage als leescoach op individueel niveau voor de betrokken scholen, maar stonden zij het vormen van een overkoepelend netwerk tussen de leesankers en de overname van de rol als leescoach door de bibliotheken te sterk in de weg. Ook werd er in de samenwerking met de scholen te weinig aandacht besteed aan het uitbouwen van kwaliteitsvolle klasbibliotheken.</p> <p>De inbreng van en samenwerking met de andere externe partners werd door de projectcoördinator als zeer zinvol ervaren. De inbreng van de nodige expertise in het netwerk en de mogelijkheid om ideeën af te toetsen komen daarbij vooral naar voor als belangrijke opbrengsten van de samenwerking met deze partners.</p> <p>Eveneens volgens de projectcoördinator heeft het project de al vooraf bestaande contacten en samenwerking tussen de zeven bibliotheken stevig uitgebreid en versterkt. Hetzelfde geldt voor de samenwerking tussen de bibliotheken en scholen. Daarbij bood het project aan leesankers de nodige tijd en ruimte om expertise uit te wisselen, elkaars praktijk te leren kennen en samen acties uit te werken.</p> <p><i>De school zocht samenwerking met het ABC-huis in functie van het vormgeven van de schoolbib als aangename leesplek. Deze samenwerking werd gefaciliteerd door de projectmedewerker.</i></p>	<p>Samenwerking met Leesgevers werd, door de leesgevers halverwege het eerste schooljaar (eind maart 2021) opgezegd.</p>
<p>D. Geplande en uitgevoerde acties</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Leesankernetwerk (vertegenwoordigers uit bibliotheken, scholen en lokale besturen - 5 bijeenkomsten per schooljaar): uitwerking en aansturing LeesLABs, ervaringen en goede voorbeelden uitwisselen, input voor lokaal en interlokaal leesbevorderingsbeleid, gezamenlijke vorming rond leesplezier • LeesLABs (2 gepland: LAB1 individueel vormings- en coachingstraject voor scholen rond leesplezier en leesbeleving – 7 sessies op school of in bibliotheek + LAB2 creëren van kwaliteitsvolle klascollecties – 5 sessies). Daarin belangrijke rol voor tandem leesanker school + leesanker bib. <p>Leesgevers: oorspronkelijk methodiek Verhalenvinder gepland, maar niet uitgerold owv corona. In plaats daarvan: gestart van analyse van huidige aanpak leesbevordering in de scholen en individuele coachings- en verbeteringstrajecten. Na evaluatie werd samenwerking met Leesgevers stopgezet (zie C. Partners en samenwerking). Er werd ook meer ingezet op sterkere samenwerking binnen het netwerk, eerder dan op het uitbouwen en versterken van de tandems leesanker school + leesanker bib.</p> <p>Bijsturing van de werking tijdens laatste trimester eerste projectjaar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • A. Eerste stap = Leesbad. Daarin: kennismaking met bibliotheek + vorming obv 'De doorgaande leeslijn' (Stichting Lezen Nederland) en expertise Daniëlle Daniëls. Leesbad is voorwaarde voor scholen om te mogen instappen in één van de leesLABs. Moet voor gemeenschappelijke taal en focus zorgen. 	<p>Ik zou niet "eerder dan" zetten. Naast het versterken van de tandem leesanker school + leesanker bib, werd ook meer ingezet op sterkere samenwerking binnen het netwerk gemeentegrens- en netoverstijgend.</p> <p>LeesBAD</p>

<ul style="list-style-type: none"> • (1) Grondige kennismaking met de bibliotheek: welke collectie heeft de bib, wat is er nodig op school, welk aanbod heeft bib voor scholen, enz. • (2) Twee bibliotheekmedewerkers hebben webinar voorbereid en aangeboden waarin doorgaande leeslijn werd voorgesteld. Daarin drie componenten: krachtige leesomgeving, helpende volwassenen en rijke boekencollectie. • Vijf LeesLABs (i.p.v. de geplande twee): labo bibbezoek, labo schoolbib, labo boekenmatch, labo boekencollectie en labo fysieke leesomgeving. Scholen kiezen vrij uit deelname aan één of meerdere labo's, aansluitend bij o.m. nood en haalbaarheid. Doel van labo's = elkaars noden leren kennen, concrete praktijken uitwisselen, ontwerpen en uittesten • LAB Bibbezoek = bibliotheekbezoeken door scholen vormgeven, bv. wat betreft frequentie, duur, activiteiten ter plaatse, enz. Onder de uitgeteste aanpakken: bibliotheekbezoek met focus op leren kennen van uitleensysteem en boekengenres, oudercontacten in de bibliotheek • LAB Schoolbib = hoe kan kwaliteitsvolle boekencollectie op school worden gerealiseerd? Onder de uitgeteste aanpakken: bib en individuele analyseren samen boekencollectie op school (wat heeft school, wat moet er aangekocht worden en wat kan bib leveren?), bib en verschillende scholen analyseren samen boekenaanbod per graad in de deelnemende scholen; maandelijks boekenkoffers, thematische boekenkoffers, leeszaal op school, klasbib of schoolbib, leerkracht en leerlingen kiezen enkele keren per jaar boeken in de bib voor hun klas (Leeskracht). Bovendien heeft elke school een boekencheque van €500 mogen besteden om hun collectie aan te vullen. • LAB Boekenmatch = scholen stimuleren om kinderen hun leesvoorkeuren te laten ontdekken + de leesvoorkeuren van hun leerlingen te leren kennen. Onder de uitgeteste methodieken: 'willen-weten-blad', juiste vragen leren stellen aan leerlingen (i.s.m. Goedele Van De Weyer), vijf-vinger-test. • LAB Boekencollectie = zoeken naar optimale manier om biblioteekcollecties samen te stellen met o.m. aandacht voor aankoopbeleid (bv. pro's en contra's van wisselcollecties, vernieuwingsbeleid), benodigde expertise, enz. • LAB Fysieke leesomgeving = aankleding van fysieke leesplekken in de bibliotheek én op scholen. Zo werd binnen het project geld voorzien om bibmeubels te ontwerpen en maken voor klassen uit de deelnemende scholen. <p>Er werden ook 2 SuperLAB-bijeenkomsten georganiseerd waarbij er uitwisseling werd mogelijk gemaakt over de vijf LAB's heen.</p> <p><i>Het projectvoorstel vermeldt expliciet aandacht voor kinderen uit kwetsbare gezinnen. In de gesprekken met de verschillende betrokkenen kwam deze specifieke focus evenwel nergens duidelijk naar voor.</i></p> <p><i>In het gesprek met de leerkracht geeft zij aan dat de zorgcoördinator en de directie aan de LAB-bijeenkomsten deelnamen en dat zij als leerkracht weinig zicht heeft op de inhoud van en de activiteiten binnen deze LABs. De leerkracht roept daarbij de recente start van de LABs in als mogelijke verzachtende omstandigheid.</i></p> <p><i>Wel geeft ze aan dat de leerkrachten en leerlingen van de school werden bevraagd rond de invulling van de toekomstige schoolbib, een activiteit in kader van het LAB Schoolbib. De samenwerking met de lokale bibliotheek wordt daarbij expliciet vermeld.</i></p>	<p>Elk labo heeft zijn eigen actieplan en doelen. Wat er tijdens de labo's gebeurd is: elkaar leren kennen, concrete praktijken uitwisselen, ontwerpen en uittesten. Dit in functie van het behalen van de opgestelde doelen per labo.</p> <p>Labo's stap (B) => LeesBAD was stap A, dit is stap B LAB = Labo</p> <p>Oudercontacten niet zozeer, wel ouderbetrokkenheid</p> <p>Goedele Vermaelen (niet Van De Weyer)</p> <p>Labo boekencollectie: De collectie op school stond uiteindelijk meer centraal in dit labo omdat er meer leraren in het labo zaten dan bibmedewerkers.</p> <p>Labo leesomgeving was aanvankelijk bedoeld voor school (klas en generieke leesplek), bib en thuis, maar kreeg de facto focus op bib en school (klas en generiek).</p> <p>Tijdens het SuperLAB was er uitwisseling mogelijk tussen de labo's. Daarnaast zorgde we voor een leuk programma met auteurslezingen en workshops.</p> <p>Over kwetsbare gezinnen: Vanwege corona hebben we het luik 'thuis' moeten lossen. Scholen erbij houden was al een uitdaging. Wel is er een vorming geweest rond moeilijke lezers en is er aandacht geweest rond diversiteit in boeken bij de vorming van Pluizer en het LeesBAD van Daniëlle Daniëls, Daniëlle had ook aandacht voor "zorgen voor kinderen met boeken".</p> <p>Bij de aanpak van de schoolbib is in het uittekenen van de afspraken en voorwaarden tussen school en bib zeer sterk rekening gehouden met kwetsbare gezinnen. Boetevrije collectie, collectie die mee naar huis mag (moet!) om de</p>
--	---

<p><i>Daarnaast richtte de school een leeswerkgroep op, waarin besproken wordt op welke manier zaken die in het project opgepikt worden onder de rest van het schoolteam verspreid zullen worden (bv. via personeelsvergadering). Ook afspraken rond schoolbrede acties rond lezen worden in deze werkgroep voorbereid. Leerkrachten kregen de keuze om deel uit te maken van deze werkgroep, iets wat de geïnterviewde leerkracht ook deed.</i></p>	<p>toegang tot goede verhalen zo laagdrempelig mogelijk te maken.</p> <p>Verder zat het kwetsbare kind steeds in ons achterhoofd bij het maken van de keuzes. Bv. bij bibbezoek is een “bingo” geïntroduceerd als methodiek. Aanvankelijk werd een extra vakje, “voorwaarde” voorzien “Ik kom met met ouders/voorgd/begeleider langs” om de beloning te krijgen. Maar omdat we weten dat we daar vooral de kwetsbare kinderen mee “straffen” (zo’n bingo is onvoldoende motivator om ouders mee te krijgen naar de bib) is dat geschrapt.</p> <p>Over weinig zicht op inhoud labo’s: De inhoud van elk labo werd op voorhand doorgegeven vooraleer de scholen een keuze maakte uit de labo’s. Daarbij werd benadrukt om de keuze te maken op basis van de Leesscan. Doorheen het schooljaar werden de inhoud, plannen en stappen per labo gecommuniceerd via een maandelijkse nieuwsbrief. Daarnaast werd dit tentoongesteld op het SuperLAB in februari en juni.</p>
<p>E. Monitoring en evaluatie</p>	
<p>De projectcoördinator heeft een belangrijke rol opgenomen in de organisatorische en inhoudelijke opvolging van de uitvoering van het Lezen op School-project. Als voorbeeld daarvan geldt o.m. de kritische benadering van de rol van één van de partners en de aansluitende beslissing om wijzigingen door te voeren in de concrete projectacties i.f.v. het bereiken van de projectdoelen. Daarnaast was er ook een belangrijke rol weggelegd voor de externe experts om de inhoudelijke invulling van de projectactiviteiten (netwerk, leesbad, labo’s, activiteiten binnen scholen en bibliotheken) te helpen monitoren. Dit gebeurde o.m. via de bijeenkomsten van de stuurgroep.</p> <p>Op het moment van de dataverzameling in kader van dit onderzoek was er weinig of geen werk gemaakt van de expliciete evaluatie van de mate waarin de projectdoelen bereikt werden. Zoals de projectcoördinator zelf omschreef, werden noden en effecten vooral aan de hand van buikgevoel bij de betrokkenen gemonitord. Er was de ambitie om te bekijken of gegevens rond het bezoek- en ontleengedrag van leerlingen en gegevens uit een herhaalde afname van de Leesscan mogelijkheden zouden bevatten voor een objectieve evaluatie, maar een concrete planning hiervoor ontbrak nog. Ook werden er geen succesindicatoren geformuleerd bij elk van de 12 operationele doelstellingen.</p> <p>Na afloop van de laatste labobijeenkomsten vóór de zomervakantie na het eerste projectjaar werden de deelnemers aan de labo’s bevraagd over hun gevoel over de labobijeenkomsten. Volgens de projectcoördinator waren de antwoorden hoofdzakelijk positief, al bleek er in sommige gevallen ook een mismatch tussen de verwachtingen van de deelnemende</p>	<p>LeesBAD</p>

<p>scholen of leerkrachten en het projectaanbod. Het ging daarbij vooral om scholen die meer ontzorging hadden verwacht, terwijl het project uitdrukkelijk eigenaarschap bij de scholen legde.</p>	
<p>F. Mate van realisatie</p>	
<p>Zoals hierboven vermeld, werd de projectaanpak in de loop van de uitvoeringsperiode gewijzigd. Reden voor deze bijsturing was het verhogen van de kans om de projectdoelen te bereiken. Verder zijn er geen aanwijzingen dat belangrijke delen van de vooropgestelde projectaanpak niet zouden uitgevoerd zijn.</p>	
<p>G. Ervaren effecten</p>	
<p>Binnen het project werden er geen systematische bevraging van leerlingen, bibliotheekmedewerkers, leraren en andere schoolteamleden georganiseerd om zicht te krijgen op hoe deze betrokkenen het effect van het Lezen op School-project ervaren hebben.</p> <p>De projectcoördinator ziet belangrijke positieve effecten van het project in de samenwerking tussen de bibliotheken over de zeven gemeenten heen (bv. meer gestroomlijnde aanpak) en in de samenwerking tussen bibliotheken en scholen. Zo hebben scholen en bibliotheken nu open communicatielijnen met elkaar, beter zicht op elkaars werking en noden én beschikken ze over meer gemeenschappelijke taal als basis voor hun samenwerking (zie inhoudelijke vorming o.b.v. 'De doorgaande leeslijn').</p> <p><i>De school uit de case study heeft de deelname aan het LoS-project aangegrepen om een leesbeleidsplan op te stellen, vertrekkende van een overzicht van de zaken die op school al rond lezen gebeurden (de geïnterviewde leerkracht geeft aan dat alle leerkrachten bevestigd werden rond hun praktijken rond lezen in de klas). Hiermee willen ze de huidige leesaanpak meer structureren, m.i.v. de samenwerking met de bib.</i></p> <p><i>De school ervaart de uitwisseling van praktijken, tips en materialen met andere scholen als een belangrijke meerwaarde van het project. In de samenwerking met de projectcoördinatie worden het maatwerk (uitgaan van noden van school) en de praktijkgerichte ondersteuning (contacten leggen, praktische organisatie, enz.) sterk gewaardeerd.</i></p> <p><i>De school ziet een sterkere samenwerking met haar ouderraad, naar aanleiding van deelname van het project (bv. extra budget voor aankoop boeken). Dit ondanks het feit dat corona er voor heeft gezorgd dat de betrokkenheid van ouders bij leesinitiatieven op school sterk verminderde.</i></p> <p><i>De geïnterviewde leerkracht vermeldt het vernieuwde bibaanbod (maandelijks nieuwe boeken, aansluitend bij thema) als één van de belangrijkste zichtbare resultaten van het LoS-project. De aangeleverde boeken worden ingezet tijdens kwartierlezen. De leerkracht schat in dat ook in de andere klassen/graden van de school zo gewerkt wordt.</i></p>	<p>Er is een continue kritische reflectie ingebouwd in de werking. Elk labo's/bijeenkomst werd afgesloten met de vraag of er nog bemerkingen zijn, welk gevoel bij de huidige keuzes en stappen leeft. De projectmedewerker was ook heel alert bij kritische lichaamstaaltoegankelijk en kreeg vaak rechtstreekse informele feedback over deze of gene werkwijze. Helaas kon niet op elke suggestie worden ingegaan.</p>
<p>H. Aandachtspunten en randvoorwaarden</p>	
<ul style="list-style-type: none"> De Lezen op School-projecten werden laattijdig goedgekeurd, waardoor o.m. de aanwerving van een projectmedewerker pas later dan wenselijk kon starten. De projectmedewerker kon op 20 oktober 2020 haar werkzaamheden aanvatten. 	

<ul style="list-style-type: none"> • Corona heeft een duidelijke impact gehad op de uitvoering van het project. Zo konden heel wat fysieke schoolbezoeken/-gesprekken tijdens het eerste projectjaar niet of enkel in digitale versie plaatsvinden. • Belang van een sterke projectcoördinator en projectmedewerker. In dit project kregen zij eerder een faciliterende, groepsvormende, begeleidende rol dan de rol van inhoudelijk expert. Deze laatste rol werd door externen ingevuld. Het belang van de projectcoördinator bleek vooral te liggen in het voortdurend bewaken van de projectdoelstellingen en het nemen van organisatorische beslissingen in verband daarmee (zie bv. vervanging projectmedewerker, stopzetten partnerschap en inhoudelijke herorganisatie). • Waarde van netwerking en verbinding. Scholen, bibliotheken en andere partners hebben vaak niet voldoende zicht op elkaars werking, noden, enz. • Scholen worstelen met het financieren van het up-to-date houden en uitbreiden/verrijken van hun boekencollecties. “Zorg voor boeken in de school.” • Uit het gesprek met de projectcoördinator kan afgeleid worden dat in zekere zin op maat van scholen en bibliotheken werken (d.w.z. rekening houden met haalbaarheid, lokale omstandigheden, eigenheid, enz.) een sleutel tot succes zou kunnen zijn, evenwel zonder de gemeenschappelijke focus en taal en de inbreng van de nodige inhoudelijke expertise uit het oog te verliezen. Voorbeeld: scholen moesten met hun hele team het leesbad volgen, maar mochten keuze maken uit de labo’s. • Duidelijkheid over verwachtingen en rollen bepalen in belangrijke mate mee het succes, volgens de projectcoördinator. • Geef bibliotheken de middelen en mankracht om een goede samenwerking met scholen uit te bouwen. <p><i>De school uit de case study bevestigt de uitdagingen die bestaan om de boekencollecties van scholen up-to-date en kwaliteitsvol te houden. Dit zelf financieren zorgt voor een hoge en recurrente kost, niet alleen voor de aankoop van boeken maar mogelijk ook voor het ontwikkelen en laten lopen van een werkbaar ontleningssysteem. De school ziet daarom meerwaarde in een scenario waarbij de bibliotheek boeken aankoopt die vervolgens in alle omliggende scholen kunnen gebruikt worden (m.i.v. ontleningssysteem). Dit vraagt evenwel een grote investering van de bibliotheek, een euvel dat evenwel kan verholpen worden via een jaarlijkse financiële bijdrage vanuit de scholen.</i></p> <p><i>Ook de school benadrukt het belang van een sterke projectcoördinator/-medewerker: iemand die contacten legt, opvolgt, bijstuurt, bruggen bouwt en tracht te bewaken dat er op maat van de noden van de school wordt gewerkt.</i></p>	LeesBAD
--	---------

PROJECT 06. Meer Leeskracht (AVSG)

Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator – d.d. 27 augustus 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met leerkracht, zorgleerkracht, zorgcoördinator en directeur – d.d. 24 maart 2022	Aanvullingen projectcoördinator Er werden geen aanvullingen ontvangen.
A. Aanleiding	
<p>OVSG had vóór “Meer Leeskracht” al een jarenlange traditie van acties om de leesvaardigheid van de leerlingen in hun scholen te verbeteren. Zo zijn heel wat OVSG-medewerkers getraind in het implementeren van de wetenschappelijk onderbouwde leesprogramma’s LIST en DENKI op scholen. OVSG is ook één van de nascholingsorganisaties die geselecteerd werden in kader van het prioritaire nascholingsprogramma begrijpend lezen van de Vlaamse overheid (“Leerkracht – Leeskracht”; schooljaren 2020-2021 en 2021-2022). De “Lezen op School”-oproep bood volgens de projectcoördinator een kans om met een aantal scholen een diepgaand en innovatief traject rond leesonderwijs te lopen, voortbouwend op de expertise die binnen de organisatie al bestond. De tegenvallende leesresultaten van de Vlaamse leerlingen in recente internationaal vergelijkende studies vormden ook een motivatie om te blijven inzetten op goed leesonderwijs.</p> <p><i>Ook voor de bevraagde school waren tanende leesresultaten bij hun leerlingen een belangrijke motivatie om aan het project deel te nemen.</i></p>	
B. Doelstellingen	
<p>De strategische doelstellingen voor “Meer Leeskracht” werden letterlijk overgenomen uit de projectoproep “Lezen op School”: (1) zorgen voor kwaliteitsvolle leesomgevingen en leesstimulerende activiteiten op school, (2) een bijdrage leveren aan de succesvolle schoolloopbanen van leerlingen, (3) enthousiasme, kennis en waardering voor het Nederlands verhogen en (4) kennisdeling tussen de partners.</p>	
C. Partners en samenwerking	
<p>Het project “Meer Leeskracht” werd geïnitieerd en uitgevoerd door het Advies- en Vormingscentrum voor Steden en Gemeenten (AVSG), in samenwerking met prof. Thoni Houtveen (Hogeschool Utrecht), de Koepel van Ouderverenigingen van het Officieel Gesubsidieerd Onderwijs (KOOGO) en boekensite.gent, een Gentse website rond lezen. Daarnaast waren ook de plaatselijke bibliotheken die in de buurt liggen van de deelnemende scholen betrokken bij de uitvoering van het project. Er was in het projectvoorstel een structurele samenwerking voorzien met de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten, maar deze heeft niet kunnen plaatsvinden omdat er minder projectmiddelen werden toegekend dan in de projectaanvraag vooropgesteld.</p> <p>Prof. Houtveen is de auteur van het in dit project centraal staande leesprogramma LIST (zie verder) en leverde daarnaast de nodige inhoudelijke en wetenschappelijke expertise via het geven van vormingen en deelnemen aan de vergaderingen van de projectgroep (zie verder). De beheerder van boekensite.gent beheert en voedt de in kader van dit project opgerichte Facebookpagina Leerkracht-Leeskracht, die leraren en scholen voorziet van goed leesmateriaal. Hij voorzag de projectmedewerkers ook regelmatig van nieuwe boeken, zodat zij deze in hun activiteiten konden verwerken. De</p>	

<p>samenwerking met KOOGO kreeg vooral in het tweede projectjaar vorm, waarbij in deelnemende scholen samenwerkingen werden opgezet met ouderverenigingen om ook ouders enthousiast te krijgen rond lezen.</p> <p>Het project werd aangestuurd door een projectgroep, met daarin vertegenwoordigers van de verschillende projectpartners. Deze projectgroep was meteen ook de stuurgroep van het nascholingsproject “Leerkracht – Leeskracht”, omdat bij beide projecten dezelfde projectpartners én scholen betrokken waren en omdat beide projecten een complementaire focus hadden (nl. focus op kleuteronderwijs vs. focus op lager onderwijs). Er waren tweewekelijkse overlegmomenten ingepland, maar deze frequentie werd in de loop van het project verlaagd. Kennisdeling tussen de partners verliep grotendeels via deze overlegmomenten.</p>	
D. Geplande en uitgevoerde acties	
<p>In dit project zijn alle acties gericht op één van vier niveaus: (1) het niveau van de school en haar schoolleesbeleid, (2) het niveau van de interne leescoach die als inhoudelijk expert de vertaling van het schoolleesbeleid naar concrete acties op school ondersteunt, (3) het niveau van de individuele klasleraar en (4) het niveau van ouders en de bibliotheek.</p> <p>In elke school werd een leesteam opgericht, bestaande uit de directeur, de leescoach en één of meerdere leerkrachten. Daarnaast werd er door het projectteam een externe trajectbegeleider voorzien die scholen ondersteunde in het uitvoeren van de acties en in het realiseren van een sterk leesbeleid. Deze trajectbegeleider werd geflankeerd door de reguliere begeleiding van de deelnemende scholen.</p> <p>Voor de beide projectjaren werd een grotendeels identiek traject uitgewerkt met zes onderdelen. In het eerste projectjaar lag de nadruk op het voorbereidend leesonderwijs in de kleuterschool, in het tweede projectjaar verschoof de nadruk naar het aanvankelijk lezen in het eerste leerjaar.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gezamenlijk startmoment voor alle leesteam (enkel in jaar 1) <ul style="list-style-type: none"> - Lezing door Thoni Houtveen rond leesbegrip, leesmotivatie en een motiverende leesomgeving + hoe schoolbreed werken aan begrijpende leesvaardigheid van kinderen - Leesteam vertalen inzichten uit de lezing naar hun eigen schoolcontext (via dialoogtafels) - Leesteam voeren gesprekken rond 8 posters die de noodzakelijke stappen in de duurzame implementatie van veranderingen op een school weergeven - Voorstelling van de (afname van de) Leesscan - Afsluitende activiteit rond de aspecten van leesmotivatie 2. Vijf individuele contactmomenten van de externe trajectbegeleiders met de leesteam van de scholen: <ul style="list-style-type: none"> - Opstartgesprek: duidelijk beeld van traject en engagement - Intakegesprek: maken van beginsituatieanalyse - Opvolggesprek: leesbeleidsdoelen stellen, prioriteiten leggen, leesacties formuleren, ... - Voorbereidingsgesprek: voorbereiding van de tweede schoolteamsessie - Overgangsgesprek: stand van zaken rond uitvoering leesbeleidsplan + wat is er nodig om plan verder uit te voeren? 3. Twee vormingssessies voor het ganse schoolteam 	

<ul style="list-style-type: none"> - Sessie rond leesbegrip, leesmotivatie en een motiverende leesomgeving, incl. vertaling naar de eigen klaspraktijk + identificatie van eigen ondersteuningsnoden - Sessie op maat van de school <p>4. LIST-vormingen voor leescoaches en kleuterleerkrachten (door externe trajectbegeleiders + Thoni Houtveen)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informatiebijeenkomst rond LIST en implementatie van LIST op school - Drie vormingssessies (incl. intervisie): (1) kiezen van goede thema's en teksten, (2) een voorleesactiviteit leren plannen en uitvoeren, (3) een kwaliteitsvolle lees- en schrijfhoek kunnen inrichten. <p>5. Acties in samenwerking met de bibliotheken</p> <ul style="list-style-type: none"> - Twee overlegmomenten tussen extern trajectbegeleider, leesteam en bibmedewerker. Focus: - Lancering van de Facebookpagina "Leerkracht-Leeskracht". <p>6. Acties gericht op ouders</p> <ul style="list-style-type: none"> - Individuele scholen begeleiden bij het versterken van de samenwerking met ouders en ouderverenigingen rond leesonderwijs (obv "betrokkenheidsboom" van KOOGO). - Ouders via communicatie toeleiden naar FB-pagina's "KOOGO's Boekensite voor ouders" en "Leerkracht-Leeskracht". <p>De inhoudelijke werking van dit project is gebaseerd op de LIST-methodiek voor de kleuterschool (LIST = LeesInterventie voor Scholen met een Totaalbenadering). Achter deze methodiek schuilen negen principes voor effectief voorbereidend leesonderwijs in de kleuterklas, waaronder intensief en lang werken met inhoudelijke thema's in de klas, herhaald en interactief voorlezen, inzetten op letterkennis en het expliciet koppelen van spreken en schrijven. Zo wordt in de LIST-methodiek drie weken lang rond één klasthema gewerkt, waardoor het o.m. mogelijk wordt dat kinderen de nodige woordenschat en voorkennis opbouwen en hun leefwereld verruimen. Deze woordenschat en voorkennis zetten kinderen vervolgens in wanneer ze aan de slag gaan met één of enkele boeken die door de leerkracht aan het klasthema gelinkt worden. Een tweede voorbeeld dat door de geïnterviewde projectcoördinator wordt aangehaald is het werken aan letterkennis, waarbij het doel is dat kinderen op het einde van de kleuterschool 12 letters kennen. Daarbij wordt expliciete instructie rond klank-tekenkoppeling gegeven en wordt o.m. geoefend met letters en woorden uit het boek dat in de kijker staat en met letters uit de namen van de kleuters.</p> <p>De deelnemende scholen waren dezelfde als de scholen die intekenden op het prioritaire nascholingsproject "Leerkracht-Leeskracht". Daar waar prioritair nascholingsproject zich richtte op de lagere afdeling, richtte "Meer Leeskracht" zich op de kleuterafdeling.</p> <p>Er werd binnen het project geen nieuw didactisch materiaal ontwikkeld. Wel maakte het project uitwisseling van materialen tussen leerkrachten en scholen mogelijk.</p>	
E. Monitoring en evaluatie	
<p>Scholen kregen door het projectteam groepsscoreformulieren aangereikt, waarmee de leerkrachten de ontwikkeling van de kinderen uit hun klas in beeld konden brengen. De leescoaches kregen een formulier om een aantal relevante vaardigheden bij de leerkrachten van hun school in kaart te brengen. En ook op schoolniveau werden er op gelijkaardige manier zaken gemonitord. Op basis van onze dataverzameling valt niet in te schatten in hoeverre scholen deze instrumenten ook</p>	

<p>daadwerkelijk ingezet hebben en welke resultaten dit desgevallend zou opgeleverd hebben. Volgens de projectcoördinator werden monitoringresultaten ook enkel op schoolniveau gebruikt en niet op projectniveau samengebracht.</p> <p>Aanvullend werden er door leescoaches en/of de externe trajectbegeleiders observaties uitgevoerd en gesprekken met individuele leerkrachten gehouden. De resultaten hiervan werden besproken tijdens contactmomenten tussen de leesteam en de externe trajectbegeleiders (zie D. Geplande en uitgevoerde acties). Er was de wens bij het projectteam om ook via toetsen uitkomsten te monitoren, maar daarvoor was het volgens de projectcoördinator moeilijk gepast materiaal te vinden.</p> <p>Uit het gesprek met de projectcoördinator bleek dat er elk trimester een evaluatievergadering gehouden werd om de voortgang van het project te bekijken en na te gaan waar er moest bijgestuurd worden. Het is voor de onderzoekers niet duidelijk of het al dan niet gaat om afzonderlijke evaluatiemomenten naast de eveneens vermelde frequente bijeenkomsten van de projectgroep (zie C. Partners en samenwerking).</p>	
F. Mate van realisatie	
<p>Het project startte, zoals gepland, op 1 september 2020 en eindigde op 30 juni 2022.</p> <p>Het ingediende projectplan bevatte niet alleen doelen en concrete acties gericht op het kleuteronderwijs, maar ook op het secundair onderwijs. Omdat het project minder middelen kreeg toegekend dan gevraagd, werd het projectluk voor het secundair onderwijs niet uitgevoerd. De doelen voor het luik kleuteronderwijs zijn wel overeind gebleven.</p> <p>In tegenstelling tot wat de initiatiefnemers verhoopt hadden, hebben er zich geen scholen voor buitengewoon onderwijs aangemeld voor deelname aan het project. Ook werd er sneller dan gepland overgegaan tot het betrekken van leraren eerste leerjaar bij het project.</p> <p>Er hebben geen scholen afgehaakt omwille van covid-19, al is er in de praktische uitrol van het project in individuele scholen wel sterk rekening gehouden met wat lukte gezien de situatie op elke school. Er lijken daarbij grote verschillen te zijn geweest in de mate waarin scholen concrete acties hebben ondernomen of kunnen ondernemen.</p> <p>Omwille van covid-19 en de daaraan verbonden beperkingen zijn nog meer zaken dan gepland digitaal moeten verlopen.</p> <p><i>De bevroegde kleuterleerkracht geeft aan dat ze dat wel spijtig vond omdat digitale vormings- en uitwisselingsmomenten tastbaar contact met materialen en aanpakken minder goed mogelijk maken. Ook de interactie tussen leerkrachten verliep moeilijker digitaal dan tijdens het fysieke vormingsmoment.</i></p>	
G. Ervaren effecten	
<p>De opgerichte Facebookpagina “Leerkracht Leeskracht” telt ongeveer 3800 leden.</p> <p>De deelnemende scholen rapporteerden vooruitgang in taalontwikkeling bij de betrokken kinderen, gemeten via hun eigen leerlingvolgsystemen.</p> <p>De geïnterviewde projectcoördinator gaf aan geen zicht te hebben op effecten op leerlingniveau van de in kader van het project ondernomen acties. Ze had wel de indruk dat het thema kwaliteitsvol leesonderwijs sterker is gaan leven onder de leerkrachten van de deelnemende scholen en dat heel wat leerkrachten hun praktijk sterk hebben verbeterd. Al zag ze op dat vlak naar eigen zeggen ook grote verschillen tussen leerkrachten binnen sommige scholen.</p>	

<p><i>Het bevroagde directie- en zorgteam en de bevroagde kleuterleerkracht uit de casestudy school gaven aan dat ze naar aanleiding van het project een andere manier van vragenstellen (meer open vragen) zijn gaan gebruiken in de klas. Ook is er meer aandacht voor het aanbrengen van functionele woordenschat en voor het modelleren van het gewenste soort antwoorden van de kinderen. Eén van de bevroagde leerkrachten geeft aan dat ze een groot effect van de gehanteerde aanpak (met o.m. 20 tot 25 minuten vrij lezen per dag) ziet in de leesvaardigheid van de leerlingen uit haar klas, waarbij alle leerlingen het verwachte leesniveau halen.</i></p> <p><i>De bevroagde directeur ziet naar eigen zeggen een positief effect van het langdurig werken rond één klasthema en het herhaald voorlezen op de woordenschatontwikkeling van de anderstalige kinderen op haar school.</i></p>	
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> - De projectcoördinator geeft aan dat het belangrijk is om aan te sluiten bij de concrete context en beginsituatie van individuele scholen. - Er kan een zekere spanning bestaan tussen de getrouwe implementatie van de LIST-methodiek en de nood tot aanpassing naar een lokale schoolcontext. Zo bestaat het gevaar dat aanpassingen afbreuk doen aan de essentiële, werkende elementen van de methodiek (zie begrip 'lethal mutations'). De projectcoördinator benadrukte in dit verband dat je de LIST-aanpak niet deels kan invoeren: alle elementen samen zijn van belang. - <i>In alle gesprekken in de casestudy school kwam naar voor dat veel leerkrachten te weinig tijd hebben om kwaliteitsvol, uitdagend en rijk leesonderwijs volledig eigenhandig vanop een leeg blad te ontwerpen. Daarom is het belangrijk dat zij daarvoor de nodige ondersteuning en hulpmiddelen krijgen, zoals in dit project werd voorzien.</i> - <i>Het werken met leermiddelen die aansluiten bij de LIST-methode lijkt positief bij te dragen aan de implementatie van effectief leesonderwijs.</i> - <i>Het bevroagde directie- en zorgteam zien een rijk en aantrekkelijk boekenaanbod als een belangrijke impuls voor het verhogen van de leesmotivatie bij leerlingen. Daarbij vormt het beschikbare budget volgens hen een drempel om regelmatig voldoende nieuwe boeken aan te kunnen kopen.</i> - <i>Ook een actieve, aanreikende houding van leerkrachten is volgens het bevroagde directie- en zorgteam belangrijk om de leesmotivatie bij kinderen te verhogen.</i> - <i>Digitale boekversies worden als een bruikbaar hulpmiddel gezien voor preteaching en reteaching bij kinderen met een wat zwakkere woordenschat en/of algemene taalvaardigheid.</i> - <i>In de bevroagde school lijkt er bij heel wat betrokkenen weerstand te leven tegen het idee om de vaardigheid van kleuters in beeld te krijgen via toetsen (bv. toets letterkennis).</i> - <i>De bevroagde leerkracht gaf aan dat het voor haar niet zo vanzelfsprekend was om zaken die ze had opgestoken tijdens de vorming die ze samen met de leescoach had gevolgd door te geven aan haar collega-leerkrachten. Aandacht voor de doorstroming van informatie en kennis binnen het volledige schoolteam lijkt daarom een belangrijk aandachtspunt.</i> 	

PROJECT 07. Samen L.O.S. – van Boekplezier naar Leesplezier (Wilde Raven vzw)	
Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en -medewerker Wilde Raven – d.d. 6 september 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met leerkracht en directeur – d.d. 22 maart 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
De projectoproep Lezen op School was de directe aanleiding voor Wilde Raven vzw om, samen met de projectpartners, het “Samen L.O.S.”-project in te dienen. Het project bouwt daarmee voort op een aantal vroegere projecten die Wilde Raven rond leesbevordering in samenwerking met bibliotheken en/of docAtlas (zie C. Partners en samenwerking) heeft uitgevoerd, waarbij boekenpakketten werden samengesteld aangevuld met lesmateriaal voor leerkrachten. <i>De directeur van de bevroegde school gaf aan dat de inschrijving van haar school in het “Samen L.O.S.”-project door één van de betrokken pedagogisch begeleiders is gebeurd, naar aanleiding van een vraag die ze aan de begeleidingsdienst had gesteld, m.n. rond het monitoren van lezen en het meten van het effect van leesacties op school. Deze onverwachte inschrijving en de concrete praktische implicaties ervan (bv. verandering thema één van de reeds geplande pedagogische studiedagen) botste aanvankelijk op weerstand.</i>	Alle communicatie met de scholen voor aanvang van het traject liep via de PBD. Zowel de werving alsook de eerste afspraken werden via de PBD gemaakt. De informatie die wij van de PBD kregen was dat elke school vrij mocht kiezen om wel of niet aan het project Samen LOS deel te nemen. Van een verplichte deelname werden wij niet op de hoogte gebracht.
B. Doelstellingen	
Het Lezen op School-project “Samen L.O.S.” streefde in het eerste projectjaar vijf strategische doelstellingen na: (1) leerlingen toegang geven tot kwalitatief leesmateriaal, (2) het realiseren van een positief leesklimaat op scholen, (3) het coachen en inspireren van leerkrachten rond lezen, (4) het versterken van ouderbetrokkenheid rond lezen en (5) het oprichten van een netwerkgroep die de start kan vormen van een breed leesbevorderingsnetwerk in Antwerpen. Bij het realiseren van deze doelstellingen lag de nadruk op het basisonderwijs. In het tweede projectjaar verschoof de nadruk naar de eerste graad van het secundair onderwijs. Daarbij bleven enkel de eerste drie strategische doelstellingen uit het eerste projectjaar behouden. Daarnaast werden de trajecten die tijdens het eerste projectjaar in het basisonderwijs werden opgestart verder opgevolgd. Het project beoogde samenwerking met 5 tot 8 basisscholen in het eerste projectjaar en bijkomend met 3 tot 5 secundaire scholen in het tweede projectjaar.	Doelstellingen 1,2 en 3 werden in elke school bereikt. Doelstelling 4: gezien de Coronacrisis was het moeilijk om ouderbetrokkenheid te genereren. Wat wel gebeurde was dat kleuterleerkrachten van een deelnemende basisschool verteltassen ontwikkelden om mee naar huis te geven. We zullen deze mits kleine aanpassing dupliceren en aan scholen die er gebruik van willen maken zullen uitdelen. Zo kan er toch nog aan ouderbetrokkenheid gewerkt worden en leren scholen van elkaar. Uit de afsluitende leesscans bleek dat ouderbetrokkenheid voor elke school een werkpunt in de toekomst is. Zie punt D: We hebben met 6 basisscholen samengewerkt gedurende 2 schooljaren. Initieel was ons plan om de basisscholen in het tweede projectjaar enkel vanop een afstand te begeleiden. Dit plan werd bijgestuurd omwille van doelen die in het eerste projectjaar niet gerealiseerd konden worden omwille van Corona. We begeleidten effectief nog 5 basisscholen in het tweede projectjaar.

	<p>Secundaire scholen: We werkten met 1 secundaire school samen. Met twee andere geïnteresseerde secundaire scholen besloten we om niet in zee te gaan omwille van de draagkracht van de scholen. Het doel was om lezen breed in zo veel mogelijk vakken te implementeren. De twee geïnteresseerde scholen konden enkel met de vakgroep Nederlands instappen.</p>
C. Partners en samenwerking	
<p>Het project werd uitgevoerd door een samenwerkingsverband tussen Wilde Raven vzw, de Antwerpse bibliotheken, docAtlas (Provinciaal Documentatiecentrum Antwerpen), het Pedagogisch Team Stedelijk Onderwijs Antwerpen en De Schoolbrug vzw. Het project werd geleid door een halftijdse projectcoördinator en mee uitgevoerd door een halftijdse projectmedewerker, beide in dienst van Wilde Raven vzw. Daarnaast droegen ook een bibmedewerker (0,1 VTE), twee pedagogisch begeleiders (deeltijds – opdrachtpercentage onbekend) en een medewerker van De Schoolbrug (0,2VTE) bij aan de uitvoering van het project. Het project werd deels bekostigd via externe cofinanciering.</p> <p>De rol van docAtlas in het project is beperkt gebleven, omdat de deelnemende scholen het documentatiecentrum alle al kenden. Er werden bijvoorbeeld geen rondleidingen georganiseerd. DocAtlas leverde daarom enkel thematische suggestielijsten met boeken aan en nam deel aan de bijeenkomsten van het projectteam.</p> <p>Het Pedagogisch Team Stedelijk Onderwijs Antwerpen was, als pedagogische begeleidingsdienst, verantwoordelijk voor het didactische luik van het project. Zij voerden parallel met “Samen L.O.S.” het “Van leeswinst naar leerwinst”-project uit, waarin zij een 20-tal scholen begeleiden bij het implementeren van de LIST-methode. Zes van deze scholen namen ook deel aan het “Samen L.O.S.”-project, waarbij de professionalisering en begeleiding rond LIST (zie verder) volledig of gedeeltelijk begroot werd op het “Van leeswinst naar leerwinst”-project.</p> <p>De bijdrage van De Schoolbrug kaderde voornamelijk in hun taalbevorderingsproject Boekenkaravaan, waarbij onder meer ingezet wordt op voorlezen (o.m. door ouders) en bibliotheekbezoek voor kwetsbare kinderen in Antwerpen.</p> <p>Naast de officiële projectpartners was ook Iedereen Leest bij de uitvoering van dit project betrokken. Zij verleenden materiaal en advies, vnl. via hun deelname aan de overlegmomenten van het projectteam.</p> <p>De samenwerking tussen de partners is, volgens de projectmedewerkers van Wilde Raven, eerder organisch verlopen, waarbij partners om advies werden gevraagd wanneer daar de nood voor werd gevoeld. Uit de dataverzameling komt het beeld van een eerder losse vorm van samenwerking naar voren, waarbij er weliswaar expliciet ruimte voor overleg en uitwisseling voorzien was, maar waarbij elke partner toch vooral op eigen terrein acties ondernam.</p>	<p>De bibmedewerker was al snel niet meer van de partij omwille van burn-out; de rol werd overgenomen door de districtsbibliotheken die wij aanspraken en aanzetten om (terug) een samenwerking met de deelnemende scholen op poten te zetten.</p> <p>Doc Atlas: 1 school ontving een rondleiding + samenstelling van een koffer voor op school 5 scholen ontvingen een vorming door Marleen Peters – rijk taalaanbod bij anderstalige kleuters.</p> <p>Schoolbrug – samenwerking was veel minder dan verwacht.</p>
D. Geplande en uitgevoerde acties	
Projectjaar 1	

<p>In het eerste projectjaar name zes basisscholen deel aan het “Samen L.O.S.”-project.</p> <p>Er werden door de medewerkers van Witte Raven <u>twee thematische boekenkastjes</u> (oorspronkelijk koffers) ontworpen met daarin een gevarieerd boekenaanbod met bijbehorende lessuggesties en educatief materiaal (bv. verteldobbelsteen). Een eerste boekenkastje draaide rond het thema wonen & familie, een tweede rond het thema natuur. De lessuggesties werden deels uit externe bronnen gehaald (bv. suggesties bij boeken Kinderjeugdjury). Normaal gezien kregen alle scholen de beide boekenkastjes aangeboden in de loop van het eerste projectjaar, maar in enkele scholen werd het tweede kastje pas in het tweede projectjaar aangeleverd.</p> <p>De deelnemende scholen werden door de medewerkers van Witte Raven ondersteund om hun <u>klasbibliotheken</u> te evalueren. Er werd een kijkwijzer ontwikkeld, waarmee scholen hun collecties aan een kritische blik konden onderwerpen. De projectmedewerkers ontwierpen ook een <u>leesdagboekje</u> waarmee leerlingen kunnen bijhouden welke boeken ze gelezen hebben, wat ze daarvan vonden en welke boeken ze in de toekomst zouden willen lezen. Het boekje wordt ook gezien als een monitoringstool voor de leerkracht. Ook kregen alle scholen een <u>Kamishibaipakket</u> aangeboden met ook daarin bijbehorende suggesties om de verhalen in de klas in te zetten.</p> <p>Er waren voor alle scholen bezoeken aan de plaatselijke openbare bibliotheek voorzien, met aanvullend een evaluatie van de bestaande samenwerking tussen bib en school en een bezoek van de bibliotheekmedewerker aan de school. Deze wederzijdse bezoeken hebben echter niet kunnen plaatsvinden omwille van de geldende coronamaatregelen.</p> <p>Op elke deelnemende school werd een kernteam samengesteld met daarin een directeur of beleidsondersteuner, een afvaardiging van leerkrachten en de zorgcoördinator. Dit kernteam werd door de projectmedewerkers van Witte Raven begeleid in het opmaken van een <u>leesbeleid</u>. Daarbij werd vertrokken van een beginsituatieanalyse (leesfoto of Leesscan), waarna er op basis van geïdentificeerde noden en prioriteiten vraaggestuurd werd verdergewerkt. In de projectaanvraag werd vermeld dat er in dit werken aan een schoolbeleid nadruk zou liggen op de synergie tussen de taalverwerving Nederlands en de taalontwikkeling van de thuistalen. Het is onduidelijk in welke mate dit ook gebeurd is.</p> <p>In de zes deelnemende scholen leidde het kernteam ook de implementatie van de LIST-methodiek in hun school in goede banen, vooral met ondersteuning van de stedelijke pedagogische begeleidingsdienst. Het is onduidelijk of er in dit verband vanuit het “Samen L.O.S.”-project extra acties zijn ondernomen bovenop het aanbod vanuit het “Van leeswinst naar leerwinst”-project (zie C. Partners en samenwerking). Wel bleek uit het onderzoek dat er naar synergie gezocht werd tussen professionaliseringsinitiatieven in kader van beide projecten (bv. pedagogische studiedag met inhouden rond LIST, maar ook met inbreng vanuit Wilde Raven)</p> <p>De projectmedewerkers van Wilde Raven verzorgden op de deelnemende scholen die dat wensten een <u>pedagogische studiedag rond de leescirkel van Chambers</u> en coachten leerkrachten op vlak van boekgesprekken en boekenbabbels (onduidelijk voor de lkr. wat verschil is) en op vlak van vakoverschrijdend gebruik van literatuur.</p>	<p>Wilde Raven niet Witte Raven</p> <p>We ontwikkelden twee reeksen boekenkastjes: elke graad én de kleuters ontvingen telkens een apart kastje met andere boeken en lesmap. De lessuggesties werden voornamelijk zelf samengesteld, er werd wel af en toe een suggestie uit een externe bron toegevoegd. De verhouding zelf samengestelde lessuggesties en extern is: 95% zelf samengesteld / 5% extern;</p> <p>Alle kastjes werden in het eerste projectjaar afgeleverd.</p> <p>Vorming en kamishibaipakket, de vorming voor het hele leerkrachtenteam was een voorwaarde om het pakket te ontvangen.</p> <p>Dit werd in het tweede jaar aangepakt (3verschillende manieren)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Boekensnuffel (kennismaking met boekenaanbod) met kennismaking bib = 1 school 2) Boekensnuffel op school met of zonder bezoek bib-medewerker 3) Algemeen aanhalen van verwaterde contacten. <p>Resulteerde bijvoorbeeld in een samenwerking Leeskracht traject, frequentere bib-bezoeken...</p> <p>Samen werken ped. studiedagen én aandacht voor boekenaanbod in de kastjes dat ook binnen LIST-methodiek gebruikt kan worden.</p> <p>Leesbeleid: de scholen ontvingen een template van PBD dat ze invulden. Er werd door de medewerkers van WR vooral naar aandacht boekenaanbod, budget boekenaanbod, leesplezier, en een duidelijke visie op taal en lezen gekeken</p>
--	--

<p>Eén van de deelnemende scholen heeft een <u>traject rond ouderparticipatie</u> gelopen met De Schoolbrug (Boekenkaravaan). Tijdens dit traject werd de deelname van ouders evenwel sterk bemoeilijkt omdat ouders omwille van de covidbeperkingen geen toegang kregen tot de school.</p> <p>Op het einde van het eerste projectjaar (mei 2021) werd een <u>online bijeenkomst</u> met de zes deelnemende scholen georganiseerd. Daaraan namen de kernteams, maar voor sommige scholen ook een meer uitgebreide delegatie van leerkrachten deel. Doel van deze bijeenkomst was om ervaringen uit te wisselen en het eerste projectjaar te evalueren.</p> <p><u>Projectjaar 2</u></p> <p>In het tweede projectjaar werd er verder gewerkt met de zes basisscholen uit het eerste projectjaar. Daarbij werden in eerste instantie een reeks uitgestelde activiteiten uit het eerste projectjaar alsnog uitgevoerd. Verder stelden zich twee scholen kandidaat voor het traject rond ouderparticipatie en werd er vooral vraaggestuurd gewerkt. Wat dat laatste betreft, is het evenwel onduidelijk wat er precies in kader van het project is ondernomen.</p> <p>Aanvullend kwam in het tweede projectjaar één school voor secundair onderwijs aan boord. In deze school was al in mei 2021 een leesfoto afgenomen, waarna de projectmedewerkers van Wilde Raven de school op maat begeleidde. Ook hier werd er gestreefd naar de oprichting van een kernteam binnen de school. Het projectvoorstel omvatte verder volgend aanbod voor dit tweede projectjaar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aanlevering van een pakket nieuwe boeken, afgestemd op de noden van de doelgroep. - Workshop voor leerkrachten rond taalstimulerende activiteiten met dit boekenaanbod. - Bibliotheek en scholen brengen huidige samenwerkingen in kaart, evalueren en sturen bij waar nodig. - Scholen worden gestimuleerd tot samenwerking met basisscholen in de buurt. Leerkrachten krijgen workshops rond Kangoeroevoorlezen (tooltas ontwikkeld door De Schoolbrug). - Uitbouwen van leesclubs: externe vrijwilligers die een uurtje per week op school met één of twee leerlingen samen lezen. - Scholen en hun leerkrachten krijgen vorming op maat rond het actuele jeugdboekenaanbod en rond het organiseren van leesbevorderende activiteiten in verschillende vakken. 	<p>We werkten verder met 5 basisscholen.</p> <p>Boekenkaravaan: De twee geïnteresseerde scholen hadden allebei al een ander traject lopen bij de Schoolbrug- Hierdoor besliste de Boekenkaravaan zelf om er niet nog een extra traject ouderbetrokkenheid aan te koppelen. De scholen hadden wel een kennismakingsgesprek en ontvingen extra informatie. En er wordt in de toekomst gekeken of na afloop van de vorige trajecten een traject ouderbetrokkenheid opgestart kan worden.</p> <p>Leesclubs zijn er al in de middelbare school waar we mee samenwerkten. We wilden dit in de andere scholen implementeren.</p> <p>De school ontving ook een vorming Close Reading voor geïnteresseerde leerkrachten.</p> <p>De samenwerking met de bibliotheek is nog een werkpuntje voor de komende schooljaren, enkele leerkrachten gaan al naar de bib en hebben een fijne samenwerking, anderen maken er nog geen gebruik van. Er gebeurt al heel veel rond "lezen" op de Spectrumschool. Het doel is nu dit te bundelen in een leesbeleidsplan/leeslijn en te zorgen voor een schoolbrede aanpak i.p.v. allerlei losse initiatieven waarvan collega's niet altijd op de hoogte zijn...</p>
E. Monitoring en evaluatie	
<p>Tijdens het eerste projectjaar is het projectteam drie keer bij elkaar gekomen, m.n. tijdens een startoverleg in september 2020 en tussentijdse overlegmomenten in januari en juni 2021. Het startoverleg was vooral een kennismaking tussen de</p>	

<p>partners. Tussen de projectteamvergaderingen door was er intensiever contact tussen Wilde Raven en de pedagogische begeleidingsdienst in functie van het LIST-traject in de betrokken scholen.</p> <p>Deelnemende scholen werd gevraagd om de aangeleverde boekenkastjes en bijbehorend lesmateriaal te evalueren, zodat projectteam deze kon bijsturen ivf toekomstige inzet van het materiaal. Het is onduidelijk wat het resultaat van deze evaluatie was.</p> <p>Er is geen systematische gegevensverzameling geweest om zo duidelijk en objectief mogelijk zicht te krijgen op de effecten van het "Samen L.O.S."-project. De projectmedewerkers worstelden met vraag hoe ze effecten van het project moesten monitoren ("Hoe meet je dat, leesmotivatie?"). Een zelfde vraag werd gesteld binnen enkele kernteams in de scholen.</p> <p>Daarnaast werd monitoring zeker tijdens het eerste projectjaar bemoeilijkt door het feit dat er weinig of geen fysieke schoolbezoeken mogelijk waren. Veel overleg en begeleiding moest via online meetings, via e-mail of telefonisch gebeuren en verliep via contacten met leden van de kernteams in de scholen (en niet met het brede leerkrachtenteam).</p>	<p>Afname leesscan op het einde en tussenevaluatie na projectjaar 1 PBD gaf wel een zicht op vorderingen en werkpunten.</p> <p>Evaluatie boekenkasten: scholen maken er nog onvoldoende gebruik van en bekijken hoe ze de boeken en het spelmateriaal kunnen opnemen in de klasbib</p>
<p>F. Mate van realisatie</p>	
<p>"Samen L.O.S." is gestart op 1 september 2020 en geëindigd op het einde van schooljaar 2021-2022.</p> <p>Het beoogde aantal scholen voor secundair onderwijs werd in dit project niet behaald. Er meldden zich volgens de projectcoördinator, wel andere secundaire scholen aan, maar slechts met enkele leerkrachten (Nederlands) waardoor deelname aan het project niet zinvol/haalbaar werd geacht.</p> <p>Uit het interview met de projectcoördinator en de projectmedewerker van Wilde Raven blijkt dat covid-19 en de bijhorende maatregelen een grote impact op de uitvoering van het project gehad hebben. Zo zijn contacten met de deelnemende scholen in het eerste projectjaar grotendeels digitaal en telefonisch moeten verlopen, waarbij het contact vooral verliep tussen het projectteam en één of meerdere leden van het kernteam in de school. Projectmedewerkers hebben zo goed als geen rechtstreekse contacten met leerkrachten op school gehad. Ook lag de projectactiviteit in sommige (alle?) deelnemende scholen eerder op een laag pitje, bv. omwille van het feit dat veel leerkrachten in quarantaine moesten of scholen tijdelijk moesten sluiten. Er zijn, nog volgens de coördinator, wel enkele dingen gebeurd, maar "er zijn ook zaken blijven liggen".</p>	<p>Projectactiviteit was vooral op een "lager pitje" omwille van het feit dat LIST al een groot engagement van de scholen vergde.</p> <p>Dit werd in projectjaar twee aangepakt.</p>
<p>G. Ervaren effecten</p>	
<p>De projectmedewerkers van Wilde Raven ervaren dat dankzij het project veel leerkrachten in de deelnemende scholen een bredere kijk op het boekenaanbod op school hebben gekregen en bewuster omgaan met hun aanpak rond lezen. Verder geven ze aan dat ze vermoeden dat de effecten van het project nogal verschillend zijn tussen de deelnemende scholen, omdat sommige scholen al heel wat ervaring rond leesbevordering hadden, terwijl anderen bijna van nul moesten beginnen. Het is moeilijk om betrouwbare uitspraken te doen over het effect van dit Lezen op School-project op uitkomsten bij leerlingen: evidentie hiervoor is hoogstens anekdotisch (bv. via feedback van individuele leerkrachten) en indirect (leerlingen zelf werden niet bevraagd).</p>	

<p><i>De directeur van de bevroagde school geeft aan dat ze weliswaar zeer tevreden is over het aanbod vanuit het “Samen L.O.S.”-project, maar dat het aanbod onvoldoende overeenkwam met de noden van de school. Het project zette in op zaken waar de school in het verleden al werk van had gemaakt, waardoor het netto effect van het project wat beperkt bleef. Ook werkte de school in het verleden al met verschillende partners uit het project samen (bibliotheek, Boekenkaravaan / De Schoolbrug). Ook de begeleiding door de pedagogische begeleidingsdienst bood volgens de directeur geen antwoord op de initiële hulpvraag rond monitoring en evaluatie.</i></p> <p><i>De bevroagde leerkracht geeft aan dat ze vindt dat deelname aan het project voor meer stroomlijning in en afstemming tussen de aanpakken van de verschillende klassen en leerkrachten heeft gezorgd.</i></p>	<p>Er wed inderdaad al aan sommigen zaken gewerkt, maar er was nog een lange weg te gaan. Netto effect beperkt? De afsluitende leesscan toonde toch een mooie vooruitgang. Specifieke vragen, behalve bevraging klas- en schoolbib, kregen we niet van deze school ondanks dit regelmatig tijdens contactmomenten te vermelden .</p>
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> - De projectcoördinator en -medewerker gaven aan dat het nodig is dat er op schoolniveau geïnvesteerd wordt in de aankoop van boeken. Wanneer dit niet gebeurt en leerkrachten hun klasbib vullen met zelf aangekochte boeken, dan verhuist deze klasbib met de leerkracht mee wanneer die de school verlaat. - Gedragenheid en enthousiasme binnen schoolteam zijn volgens de geïnterviewde projectmedewerkers erg belangrijk. - Scholen moeten over voldoende budget beschikken (of voldoende budget voorzien) om regelmatig nieuwe boeken aan te kunnen kopen. - Leerkrachten hebben tijd nodig om intensief met leesbevordering bezig te kunnen zijn en concrete acties kwaliteitsvol te kunnen voorbereiden. Lezen op School-projecten maken zaken mogelijk (o.m. via ter beschikking stellen van budget, expertise en begeleiding) die scholen op zichzelf niet kunnen realiseren. - Aanwezigheid van een boekenjuf/meester. - In stedelijke context is het volgens projectmedewerkers van Wilde Raven moeilijker voor de bibliotheken om intensief met scholen samen te werken, omdat zij veel meer scholen moeten bedienen. Het verdwijnen van de wijkbibliotheken heeft volgens hen daar een versterkende rol in gespeeld. - Belangrijke rol van kernteam in scholen dat zich achter leesbeleid en leesacties zet. Daarbinnen “een trekker”. - Mate waarin van nieuwe leerkrachten verwacht wordt dat ze leesbeleid van school mee uitvoeren en mate waarin kernteam opvolgt dat in leesbeleidsplan vastgelegde acties ook werkelijk uitgevoerd worden is belangrijk. - <i>De directeur van de bevroagde school geeft aan dat het belangrijk is om te vertrekken van gedeeld gevoel van noodzaak in het leerkrachtenteam.</i> - <i>In de school zichtbare eindresultaten verhogen de kans dat er op langere termijn zaken blijvend veranderen of aandacht blijven krijgen.</i> 	<p>Extra puntje: Blijvend kernteam of Boekenjuf/boekenmeester die blijvend een boekentaak heeft op school. Werken rond leesbevordering en leesmotivatie is niet enkel een aandachtspunt gedurende een bepaalde periode maar moet elk jaar opnieuw aandacht krijgen.</p>

PROJECT 08. Lees wijzer (POV)

<p>Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview projectcoördinator Provinciaal Onderwijs Vlaanderen – d.d. 03.09.2021 Bron tekst cursief interview leerkracht, directie en logopedist – d.d. 21.04.2022</p>	<p>Interview projectcoördinator en collega's We missen de observatie van de leesles van Juf Anke als bron.</p> <p>Aanvullingen projectcoördinator</p>
<h3>A. Aanleiding</h3>	
<p>Uit (inter)nationaal onderzoek (PISA, (1) paralleltoetsen, onderzoek vanuit de inspectie en peilingstoetsen) blijkt dat de leesvaardigheid en de leesmotivatie van jongeren dalen. Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV) kreeg bovendien zelf steeds meer vragen vanuit scholen over hoe ze de leesvaardigheid en -motivatie van hun leerlingen kunnen verhogen. Uit voorbereidende gesprekken met alle partners blijkt dat voornamelijk leerlingen in kwetsbare situaties (o.a. leerlingen in het buitengewoon onderwijs) een moeilijk te bereiken doelgroep zijn wat betreft lezen. Bovendien blijkt uit gesprekken met bibliotheken dat ook zij er niet in slagen om leerlingen, leerkrachten en scholen voldoende te bereiken. (2) Aangezien men (goed kunnen) lezen ziet als essentiële hefboom naar leren en participatie aan de maatschappij, werd dit Lezen op School-project (LoS) opgezet. (3) De timing van het project is gunstig nu de nieuwe eindtermen ingevoerd zijn in de eerste graad en de nieuwe GOK-cyclus eraan komt.</p> <p><i>Op het directiecongres van de bezochte school kwam naar voren dat het leesonderwijs en de leesmotivatie van leerlingen achteruit zijn gegaan. Bovendien heeft de school een divers publiek en voelden de directie en leraren zelf de nood aan een krachtig taalbeleid.</i></p>	<p>(1) Pirls (toevoegen),</p> <p>(2) Aangezien (goed kunnen lezen) een essentiële hefboom is ...</p> <p>(3) Zin met timing is gunstig schrappen (omdat dat enkel voor so is). <i>Op het directiecongres van de bezochte school kwam naar voren dat het leesonderwijs en de leesmotivatie van leerlingen achteruit zijn gegaan: deze zin vervangen door volgende zin:</i> Op het beleidsteam van de school kwamen de leesresultaten aan bod. De vraag naar een nieuw leesbeleid was intrinsiek.</p>
<h3>B. Doelstellingen</h3>	
<p>Dit LoS-project focust op leerlingen in kwetsbare situaties die sterk vertegenwoordigd zijn in bepaalde onderwijsniveaus, namelijk het buitengewoon basisonderwijs (type basisaanbod en type 9) en de eerste graad B-stroom van het secundair onderwijs (focus op doorstroom naar TSO/BSO) en zet volgende doelen voorop:</p> <p>Doelen op leerlingenniveau</p> <ul style="list-style-type: none">- verhoging van de autonome leesmotivatie met inbegrip van leesplezier (invloed op taalontwikkeling en tekstbegrip; vanuit de zelfdeterminatietheorie);- versterking van (meta)cognitieve vaardigheden (o.a. mediawijsheid);- ontwikkeling van betere (begrijpend) leesvaardigheden (met aandacht voor voorbereidend en diep lezen);- voorzien van een rijke leesomgeving en een rijk tekstaanbod (literatuur/leesteksten afstemmen op de leefwereld van de leerlingen, verschillende tekstsoorten, thema's ...);- uitlokken van interactie over boeken;- het belang van leesvaardigheid doen inzien;- leerlingen actief betrekken bij het opstellen van het leesbeleid op school. <p>Doelen op leerkrachtniveau</p>	<p>Eerste graad: B-stroom toevoegen.</p> <p>Focus op doorstroom naar TSO/BSO schrappen.</p>

<p>- (vraaggestuurde) professionalisering en zelfreflectie van leraren (o.b.v. aanbevelingen van de Taalunie en de 5 didactische sleutels van de VLOR) op vlak van</p> <ul style="list-style-type: none"> o leesbeleid; o leespromotie; o leesdidactiek: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Close Reading (voor leraren secundair; leerlingen gaan op zoek naar de diepere structuur en betekenis van een tekst, wat zou leiden tot meer leesmotivatie en betere leerresultaten) ▪ LIST (voor leraren buitengewoon basisonderwijs; om leesmotivatie te verhogen en zowel technische leesvaardigheid als woordenschat te versterken) <p>Doelen op schoolniveau</p> <ul style="list-style-type: none"> - uitwerken, implementeren en monitoren van een effectief, gedragen en duurzaam schooleigen leesbeleid; - versterken van de samenwerking tussen school en bibliotheek; - betrekken van het hele schoolteam (en ook ouders). <p><i>De verschillende bevraagde actoren van de bezochte school willen leerlingen veel laten lezen (doordat ze graag lezen) en hopen zo dat de technische leesvaardigheid van leerlingen daardoor verbetert.</i></p>	<p><i>De verschillende bevraagde actoren van de bezochte school willen leerlingen veel laten lezen (doordat ze graag lezen) en hopen zo dat de technische leesvaardigheid van leerlingen daardoor verbetert: deze zin vervangen door onderstaande:</i></p> <p>Wat hier staat is wat kort door de bocht. De school zet in op :</p> <ul style="list-style-type: none"> • meer leestijd in de klas en vrije momenten • leesmotivatie bij leerlingen (en leerkrachten) vergroten • technisch lezen versterken • en krachtige leesomgeving vormgeven, op die manier zal het leesbegrip van de leerlingen verbeteren.
C. Partners en samenwerking	
<ul style="list-style-type: none"> - Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV) <ul style="list-style-type: none"> o Projectcoördinatie o Expertise in didactiek begrijpend lezen, begeleiding van veranderingsprocessen in scholen en het werken met kwetsbare leerlingen o Staat in voor professionalisering betreffende leesdidactiek (doen ook bv. Klasbezoeken) o Ondersteunt scholen in het ontwikkelen en doorvoeren van hun leesbeleid, gebaseerd op de leesscan (Hebbrecht & Van Steelandt, 2021) 	

<ul style="list-style-type: none"> - Iedereen Leest <ul style="list-style-type: none"> o Begeleiden scholen in hun uitwerking van een leesbeleid o.b.v. knowhow in de bevordering van leesplezier, autonome leesmotivatie, boekenaanbod en inspirerende leesomgevingen o Organiseren webinars waar de scholen die deelnemen aan dit project ook bij mogen aansluiten o Systematisch overleg (maandelijks) - Bibliotheek Evergem, bibliotheek Hasselt <ul style="list-style-type: none"> o Implementatie van didactisch materiaal in scholen om de leesmotivatie bij jongeren te verhogen (4), ook didactisch materiaal rond medi o Afstemmen van de boekencollectie op de leefwereld van de leerlingen (wisselcollecties, boekenzoeker afstemmen, deel collectie aanpassen ...) o Deze bibliotheken hebben een breed netwerk aan scholen en andere bibliotheken die betrokken kunnen worden. Van zodra concrete actieplannen worden opgezet in scholen, worden (andere) lokale bibliotheken betrokken. - Universiteit Gent <ul style="list-style-type: none"> o Onderzoeken leesmotivatie en leesbegrip bij de leerlingen in de eerste graad B-stroom (en welke de bevorderende en belemmerende factoren hierbij zijn). o Brengt expertise binnen betreffende leesmotivatie en effectmetingen o Wekelijks overleg - 11 scholen secundair onderwijs en 4 scholen buitengewoon basisonderwijs <ul style="list-style-type: none"> o Leerlingen worden actief betrokken bij het uitwerken van een leesbeleid o twee leerlingen uit de leerlingenraad maken standaard deel uit van het kernteam 	<p>Ondersteunt scholen in het ontwikkelen en doorvoeren van hun leesbeleid, gebaseerd op de leesscan (Hebbrecht & Van Steelandt, 2021) -> deze zin toevoegen onder POV</p> <p>Begeleiden scholen in hun uitwerking van een leesbeleid o.b.v. knowhow in de bevordering van leesplezier, autonome leesmotivatie, boekenaanbod en inspirerende leesomgevingen : Deze zin vervangen door volgende zin: Iedereen Leest ondersteunt POV in hun professionalisering rond van leesplezier, autonome leesmotivatie, boekenaanbod en inspirerende leesomgevingen</p> <p>(4) ook didactisch materiaal rond mediawijsheid.</p> <p>Deze bibliotheken hebben een breed netwerk aan scholen en andere bibliotheken die betrokken kunnen worden. Van zodra concrete actieplannen worden opgezet in scholen, worden (andere) lokale bibliotheken betrokken: deze zin schrappen.</p> <p>Er is systematisch overleg met de beide bibliotheken: deze zin toevoegen onder bib Evergem.</p> <p>Eerste punt onder UGent zouden wij als volgt herformuleren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Onderzoeken leesmotivatie en leesbegrip bij de leerlingen in de eerste graad B-stroom (en welke de bevorderende en belemmerende factoren hierbij zijn). <p>Leerlingen worden betrokken in de scholen so.</p>
---	---

4 Geplande en uitgevoerde acties

Uitgevoerde acties jaar 1

- Intakegesprek om garantie te bekomen dat het lerarenteam en schoolbeleidsteam voldoende zal participeren voor een volledige periode van twee jaar + om een gedeelde visie over de projectdoelen te bekomen
- Schooloverstijgende kick-offdag met 3 workshops (over leesbeleid, leespromotie en leesmotivatie, met interactievormen zoals een stellingenspel, world-café, binnen- en buitencirkel)
- Het huidige leesbeleid van de scholen (incl. noden en mogelijkheden) wordt in kaart gebracht door het afnemen van de leesscan (Taalunie), onder begeleiding van ~~iedereen Leest~~ en POV.
- Opstart kernteam in het secundair onderwijs (beleid/directieteam, 2 leerkrachten, 2 leerlingen en een vertegenwoordiging van het taalbeleidsteam op school). In het buitengewoon basisonderwijs werkt het iets anders: het kernteam houdt zich bezig met het beleidsmatige, maar er is ook een team 'draaiboek' die echt zaken zoals kijkwijzers en leeswijzers ontwikkelen. In het buitengewoon onderwijs spelen ook de logopedisten ~~en ortho's~~ een cruciale rol in dit project.
- O.b.v. de resultaten van deze leesscan wordt door het kernteam een leesbeleidsplan en actieplan opgesteld, met ondersteuning van de projectcoördinator . (5)
- Professionalisering voor leraren (10 sessies in jaar 1, waarvan 3 schooloverstijgend) op maat van de school (via videolessen, webinars, lerende netwerken, lesobservaties, hoekenwerk, (zelf)reflectie en uitwisseling ervaringen ...)
- Twee sessies voor leerlingen (over mediawijsheid en begrijpend en actief/diep lezen) (6)
- Aan de slag met bestaande leesmotiverende initiatieven waarbij interactie wordt uitgelokt, zoals inspirerende leeromgevingen (Iedereen Leest), boekenkoffers, samenleessessies ...
- Werken aan de informativaardigheden van leerlingen door het organiseren van workshops, het gebruik van efficiënte zoekrobots en zoekstrategieën, een bibliotheekspel rond privacy (online) ...
- Organisatie van wervende leespromotiemomenten en verspreiding van bestaand educatief materiaal (van Iedereen Leest en bibliotheken) in scholen: Biblo, Bibster, auteur in de klas, Boektubes, Boekenkoffer, auteurslezing, games als basis voor een verhaal, storytelling, jeugdboekenweek, kinder- en jeugdjury ...
- Ontwikkeling van ondersteunend materiaal
 - o voor het secundair onderwijs: boekje waarin alle fasen om tot diep lezen te komen zijn in uitgewerkt met voorbeelden (op onderzoek gebaseerd), filmopnames van (model)lessen, lesvoorbereidingsjabloon voor een leesles (met belangrijke aandachtspunten), observatieformulier/kijkwijzer voor klasbezoeken, poster leesABC ...
 - o voor het buitengewoon basisonderwijs: leeswijzer waarin de LIST-principes (7) worden vertaald naar het buitengewoon onderwijs (met inspiratie voor leeslessen)
- Uitwisseling tussen leraren via lerende netwerken

Geplande acties jaar 2

- Ervaringsuitwisseling om het schooleigen leesbeleid te kunnen optimaliseren: inspiratiemoment over scholen heen (successen en valkuilen)
- Implementatie van het leesbeleid aan de hand van plan van aanpak dat in jaar 1 werd uitgewerkt
- Verderzetting professionalisering (13 sessies in jaar 2, waarvan 6 schooloverstijgend) m.b.t. leesdidactiek, leesbeleid en leespromotie (door co-teaching en preteaching, begeleidingssessie op de klasvloer, bibbezoek, voorbeeldlessen, (zelf)reflectie en ervaringsuitwisseling rond gebruik van verschillende leesstrategieën -en didactieken)

(5) met ondersteuning van de projectbegeleiders.

(6) Sessies (ipv twee sessies).

(7) waarin de LIST-principes worden vertaald (en niet 'voor effectief leesonderwijs').

<ul style="list-style-type: none"> - Sessie voor leerlingen met een leer- en leesbezoek aan de bibliotheek - Klasobservaties per school (a.d.h.v. kijkwijzer leesmotivatie en leesvaardigheid) + reflectiegesprek met de betrokken leerkracht - Slotevent met de voorstelling van de resultaten (8) van het onderzoek met alle partners en deelnemende scholen, maar ook niet-deelnemende scholen en bibs, inspecteurs en begeleiders, departement en kabinet, lerarenopleidingen en het brede onderwijs- en cultuurveld zijn uitgenodigd. <p>Op lange termijn</p> <ul style="list-style-type: none"> - De pedagogische begeleidingsdienst van POV zal de acties na afloop van het project verderzetten. - UGent zal de onderzoeksresultaten en goede praktijkvoorbeelden delen tijdens de Interprovinciale Ontmoetingsdag - Na afloop van het project zetten we verder in op verbreding (begeleidingstrajecten in andere scholen en nazorg in de scholen die deelgenomen hebben) en op disseminatie via een (netoverstijgende) begeleidingsactiviteiten en één of meerdere wetenschappelijke artikels. - Op lange termijn wil men dit project doortrekken naar andere doelgroepen. - - <i>De visie van de bezochte school werd opgesteld door het hele lerarenteam, met ondersteuning vanuit POV (post-its samenvoegen tot visie) en in de startfase ook in overleg met de andere scholen buitengewoon basisonderwijs. Deze finale visie wordt bovendien gevisualiseerd in de klassen (door een cover story, getekend door een leerling) en voorgesteld door de leraar.</i> - <i>De geïnterviewde directeur geeft aan dat de school een gezellig leeshuisje heeft ingericht (op een centrale plaats op school) waar telkens boeken in thema staan (ook andere inkleding in thema om het leeshuisje aantrekkelijker te maken). Daarnaast worden heel wat leesbevorderende activiteiten opgezet, zoals boekenrestaurants, boekpromotiefilmmpjes, poëzieweek, theaterlezen, bibliotheekbezoek ... Tijdens dit bibliotheekbezoek merkte de geïnterviewde leraar dat leerlingen moeilijkheden hebben met het vinden van een boek dat aansluit bij hun interesses (daar hebben ze ondersteuning bij nodig).</i> - <i>In het kernteam van de bezochte school start men hun sessie telkens met een minilesje waar men elkaar wil prikkelen met boeken. Door het succes daarvan, besloot het kernteam om nu ook elke personeelsvergadering met een minilesje te starten zodat het hele team geprikkeld wordt. Daarnaast bereiden de leden van het kernteam samen met andere leraren leeslesjes voor en testen die mee uit (om zo voldoende begeleiding te voorzien).</i> 	<p>(8) voorlopige resultaten</p> <ul style="list-style-type: none"> - Op lange termijn wil men dit project doortrekken naar andere doelgroepen en naar ouderbetrokkenheid toe. Ook het onderzoek samen met UGent zal verder gezet worden. Eerste zin 'de visie van...' schrappen want klopt niet met de realiteit. <p>'Daar hebben ze ondersteuning bij nodig': schrappen.</p> <p>De tekst van de visie werd ontwikkeld door het kernteam op basis van noden en verwachtingen. De visietekst werd afgetoetst bij het team en met de feedback bijgestuurd. Op basis van de finale tekst ontwikkelde het kernteam een visualisatie.</p> <p>Binnen het LIST-project wordt aandacht geschonken aan 'kiezen van boeken'. (Zie Leeswijzer). Leerkrachten worden individueel gecoacht om leerlingen bij het kiezen van boeken te ondersteunen.</p> <p>Miniles: waarom niet opnemen dat de onderzoeker ook een minilesje bijwoonde? En hoe dat binnenkwam?</p>
<p>5 Monitoring en evaluatie</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Beginsituatieanalyse betreffende de leesmotivatie van leerlingen <ul style="list-style-type: none"> o uit het secundair onderwijs aan de hand van bevragingen van leraren en leerlingen op vlak van leesbegrip en leesmotivatie (UGent vragenlijst) 	<ul style="list-style-type: none"> - Einde projectjaar 1: UGent brengt de bevorderende en belemmerende factoren van de realisatie van acties in

<ul style="list-style-type: none"> ○ uit het buitengewoon basisonderwijs aan de hand van de SRQ-vragenlijst (voor leesmotivatie) en de AVI-niveaus, zowel voor technisch als begrijpend lezen - De projectcoördinator begeleidt de kernteams per school (maandelijks overleg om vorderingen te bespreken) en volgt de werking op scholen nauwgezet op (excel-bestand met verslag en stand van zaken van elke actie). <ul style="list-style-type: none"> ○ visualisatie van de procesevolutie aan de hand van een digitaal platform, leesmuur, nieuwsbrief, ... ○ kwaliteitsbewaking aan de hand van de PCDA-cirkel ○ nauwkeurige monitoring van de realisatie van de doelen gebeurt halfjaarlijks ○ na jaar 1 tussentijdse evaluatie en begeleidingssessie op maat: vastzetten wat gerealiseerd is, stand van zaken opmaken leesactieplan en plannen volgend jaar bespreken - Einde projectjaar 1: UGent brengt de bevorderende en belemmerende factoren van de realisatie van acties in kaart. Op basis van deze resultaten wordt in jaar 2 bijgestuurd. - Einde projectjaar 2: Om een beeld te krijgen van de impact van het project op de leesmotivatie en leesvaardigheid van de leerlingen worden er leerlingengesprekken gevoerd. UGent onderzoekt daarnaast de effect van het project (resultaten zijn de basis voor verdere begeleiding en professionalisering). Scholen zouden zelf ook een effectmeting uitvoeren, maar hoe die concreet in zijn werk gaat is onduidelijk. - Een laatste begeleidingssessie op maat zorgt ervoor dat de duurzaamheid van het traject gegarandeerd wordt. We bekijken samen met het kernteam het gelopen traject en plannen het verdere traject en de verankering binnen de schoolcultuur. 	<p>kaart. Op basis van deze resultaten wordt in jaar 2 bijgestuurd. Heeft vertraging opgelopen: na het project wordt dit gedaan, met eventuele bijstellingen bij de opvolging van het project.</p> <p>Niet de projectcoördinator maar de begeleiders begeleiden de kernteams via intern overleg.</p> <p>UGent onderzoekt daarnaast de impact van het project (resultaten zijn de basis voor verdere begeleiding en professionalisering).</p> <p>De impact van het project, niet het effect. Laatste zin bij 'projectjaar 2' mag geschrapt worden.</p>
6 Mate van realisatie	
<ul style="list-style-type: none"> - Door het coronavirus zijn (een aantal) workshops nog niet kunnen doorgaan en hebben de projectcoördinatoren het professionaliseringstraject. Het ontwikkelwerk werd ook bemoeilijkt omwille van het feit dat men niet fysiek mocht samenkomen. In jaar 2 wil men dan ook meer inzetten op fysieke contacten en overleg. - De projectaanpak is niet bijgestuurd doorheen het eerste projectjaar. - Er werd in jaar 1 heel wat aan kennisdeling gedaan, al ging dit allemaal online door. - Doordat de ondersteuning vanuit het project vraaggestuurd werkt, is de (mate van) ondersteuning in de scholen sterk verschillend. - Door het enthousiasme van deelnemende leerlingen uit het secundair onderwijs, wordt het project ook uitgebreid naar andere graden. In het buitengewoon basisonderwijs verlopen de gesprekken met leerlingen minder vlot. - <i>De geïnterviewde directeur en logopedist geven aan dat LIST in zijn geheel te overweldigend is voor het buitengewoon basisonderwijs. Daarom richtte men op de scholen een werkgroep 'draaiboek' op die de LIST-didactiek vertaalde naar het buitengewoon onderwijs (om zowel de goede elementen uit LIST als de bestaande goede elementen te behouden).</i> - <i>De geïnterviewde directeur en logopedist geven aan dat de school moeilijkheden heeft met het betrekken van ouders bij het leesonderwijs (omwille van een moeilijk te bereiken publiek). Ook de samenwerking met de bibliotheek verloopt nog niet zoals gewenst, voornamelijk door het coronavirus.</i> - <i>Uit de vragenlijst blijkt dat de bezochte school nog weinig met het project aan de slag ging in de klas.</i> - <i>De school wil in de toekomst het project uitbreiden naar andere doelgroepen toe.</i> 	<p>Eerste twee punten herschrijven:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Door het coronavirus zijn de workshops online doorgegaan. . Dat bemoeilijkte het opvolgen van de implementatie van het professionaliseringstraject. Het ontwikkelwerk verliep online. In jaar 2 wil men dan ook meer inzetten op fysieke contacten en overleg. - De projectaanpak is niet structureel bijgestuurd, maar heeft een aantal kleine aanpassingen ondergaan doorheen het eerste projectjaar. <p>Schooleigen bestaande groei</p> <p>Hieronder een aanvulling bij de tekst in de linkerkolom. Ook het voorlaatste puntje zouden we willen aangepast zien in de tekst hieronder.</p> <p>deelnemende leerlingen toevoegen: in het kernteam</p>

	<p>- <i>Uit de vragenlijst blijkt dat de bezochte school nog weinig met het project aan de slag ging in de klas.</i></p> <p>Dit klopt niet want: Er werden tijdens het project onlinecontacten gelegd met de plaatselijke bibliotheek die haar aanbod voor de school voorstelde. De school maakt gebruik van boekenkoffers met een thema. Er is een ouder betrokken binnen het kernteam die mee het leesbeleid uitwerkt.</p> <p>Tijdens het project kreeg elke leerkracht die betrokken is de kans om een proefles samen met de begeleiders uit werken. Van elke les is een voorbereiding en een videopname die beschikbaar is voor het team ter inspiratie.</p>
<p>7 Ervaren effecten</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Na projectjaar één merken de projectcoördinatoren op dat ze tot nu toe voornamelijk leraren hebben bereikt, de effecten naar leerlingen toe zullen pas vanaf jaar 2 merkbaar worden. - De betrokken leerlingen zijn enthousiast over het hele 'leesverhaal'. Er zijn bij aanvang bewust ook leerlingen betrokken die niet graag lezen en die na jaar 1 aangeven dat ze lezen leuk beginnen te vinden. - In het secundair onderwijs werden een aantal mooie successen geboekt in jaar 1.(9) - De leraren buitengewoon basisonderwijs waren eerst sceptisch, maar sinds ze betrokken zijn bij het uitwerken van de leeswijzer worden de verwachtingen duidelijker, wat hen rust geeft. De leraren zijn nu wel gemotiveerd om de implementatie door te voeren. Ze zien bovendien in dat ze met kleine ingrepen al veel kunnen bereiken. - Leraren zien door het project het belang van lezen (opnieuw) in en hebben er meer aandacht voor (bewustwording). - De expertise van de verschillende partners wordt verbreed doordat ze leren van elkaar. Er werd bovendien een betere samenwerking tussen de verschillende partners vastgesteld (die duurzaam lijkt te zijn). - <i>De geïnterviewde directeur, logopedist en leraar geven aan dat de kinderen nu meer aan de slag gaan met jeugdboeken, waar voorheen vaak losse teksten werden gebruikt (die telkens opnieuw gelezen werden en vaak niet aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen). De schoolbibliotheek wordt steeds uitgebreider nu er (eindelijk) budget is. De inzichten die men meekreeg uit een webinar vanuit Iedereen Leest over hoe je een goed boekenaanbod samenstelt en kinderen stimuleert om te lezen, vormde hierbij een meerwaarde. Boekenzoeker en boekenjeugd zijn platformen waar de school nuttige boekensuggesties op kan vinden.</i> - <i>De bezochte school is tevreden over de ondersteuning van de projectcoördinator (ondersteuning bij het (10)schrijven van de visie die voorheen niet duidelijk was, alles stap voor stap aanbrengen aan volledige team, nieuwe werkvormen omtrent lezen ...). 'Als school alleen was dit nooit gelukt, je hebt iemand nodig die je bij je handje neemt'.</i> - <i>Lezen heeft een belangrijke rol gekregen op school: er wordt meer aandacht aan besteed en leraren maken (meer) bewuste keuzes.</i> - <i>De geïnterviewde leraar geeft aan dat de leerlingen (soms tegen de verwachtingen in) enthousiast lezen in boeken die aansluiten bij hun interesses.</i> 	<p>(9)en bubao' toevoegen en 'een aantal' schrappen.</p> <p>(10) projectcoördinator vervangen door begeleiders.</p>

<p>- <i>Door het project zijn enkele leraren uit de bezochte school opnieuw (graag) beginnen lezen, ook leraren die voorheen geen lezers waren, gaan nu vol enthousiasme op zoek naar goede jeugdboeken. Op die manier worden ze bovendien een beter rolmodel voor hun leerlingen.</i></p>	
<p>8 Aandachtspunten en randvoorwaarden</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Tijd en middelen zijn noodzakelijk, zowel voor de begeleiding van scholen als voor de scholen zelf (bv. voor een schoolbib). • Een goed beleid (ondersteuning en opvolging door de schoolleider) en een sterke visie waar de hele school achter staat (een breed draagvlak) zijn essentieel. • De leraren en projectmedewerkers moeten enthousiast meewerken en achter het project staan. Bovendien is competentie van de betrokkenen ook een belangrijke randvoorwaarde om dit tot een succes te brengen. • Het betrekken van het hele schoolteam (ook ouders) is een voorwaarde om te komen tot een kwaliteitsvol en gedragen leesbeleid op school. • Bijdrage van de leerlingen bij het leesbeleid is nodig om autonome leesmotivatie te verhogen (aansluiten bij hun leefwereld). (11) <p>- <i>Volgens de geïnterviewde directeur en logopediste is het van belang dat de genomen beslissingen en acties afgestemd worden op de schoolcontext.</i></p> <p>- <i>Gedragenheid door het hele team en ondersteuning van de schoolleider zijn voorwaarden voor succes. Om die gedragenheid te bekomen heeft men met het hele team de visie bepaald en komt het leesbeleid telkens opnieuw aan bod in personeelsvergaderingen.</i></p> <p>- <i>Daarnaast vormt de aanwezigheid van voldoende middelen (o.a. voor de uitbouw van de schoolbib) een voorwaarde om dit project te doen slagen op lange termijn. Het schoolteam moet bovendien tijd mogen/kunnen nemen om een project zoals dit te verwezenlijken.</i></p> <p>- <i>De drempel om boeken te ontlenen moet zo laag mogelijk gehouden worden voor leerlingen.</i></p> <p>- <i>Een voorwaarde is dat leraren zelf graag lezen.</i></p>	<p>(11) leesbeleid is een meerwaarde om</p> <p>Hieronder nog een aanvulling bij de tekst hiernaast:</p> <p><i>Een voorwaarde is dat leraren zelf graag lezen of er op zijn minst het belang van inzien.</i></p>

PROJECT 09. Mee(r)lezers in Gent

Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview projectcoördinator Onderwijscentrum Gent – d.d. 07.09.2021 Bron <i>tekst cursief</i> : interview projectmedewerkers: leerkracht en boekenjuf – d.d. 21.04.2022		Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding		
<p>Heel wat stakeholders (scholen, onderwijskoepels, bibliotheek, Onderwijscentrum Gent, enz.) zetten de afgelopen jaren in op het bevorderen van leesmotivatie en leesvaardigheid. Er was echter weinig samenhang tussen de verschillende initiatieven en bovendien was er niet altijd een duidelijk resultaat. Ook Gentse scholen rapporteerden dat ze de leesvaardigheid en -motivatie bij hun leerlingen zien dalen. Het Onderwijscentrum Gent (OCG) nam daarom initiatief om het LoS-project “Mee(r)lezers in Gent” in te dienen om zo voor meer samenhang en meer resultaat te zorgen. Ook de vaststelling dat de boekencollecties van veel scholen slecht uitgebouwd of gedateerd zijn, was volgens de projectcoördinator een stimulans om dit project in te dienen.</p> <p>Het project bouwde voort op verschillende al bestaande projecten en samenwerkingsverbanden (o.m. Boekenbezoek en Vertelfestival van het OCG, prioritair nascholingsaanbod begrijpend lezen door Arteveldehogeschool, samenwerking tussen OCG en De Krook).</p>	<ul style="list-style-type: none">• In het lijstje met stakeholders zou ik ook nog de verschillende lerarenopleidingen willen vermelden – een belangrijke partner in initiatieven rond leesbevordering, vandaar dat die ook meegenomen zijn in ons project.• Het ging ons eerder om <i>rendement</i> dan om <i>resultaat</i>: we stelden vast dat de uitkomsten niet altijd niet in verhouding stonden tot de tijd, mensen en middelen die werden geïnvesteerd in leesbevorderingsacties, en dat de doelgroep niet altijd even goed werd bereikt. Er was doorgaans wel een bepaald resultaat, maar dat lag niet in lijn met wat erin werd geïnvesteerd.• Correcties in bestaande projecten en samenwerkingen: niet <i>Boekenbezoek</i>, maar <i>Boek op bezoek</i>. Arteveldehogeschool was slechts een van de aanbieders van de prioritaire nascholingen rond lezen. De Krook werkte en werkt ook intensief samen met de Gentse scholen, niet enkel met Onderwijscentrum Gent.	
B. Doelstellingen		
<p>Dit Lezen op School-project had vier strategische doelstellingen: (1) het in kaart brengen, versterken en verbinden van leesbevorderingsinitiatieven op Gentse scholen, (2) op elke deelnemende Gentse school een geïntegreerd taal-leesbeleid stimuleren en implementeren, (3) de leesmotivatie van kinderen verhogen door het uitbouwen van een brede leesomgeving voor kinderen, jongeren en hun ouders, leerkrachten en tussenpersonen binnen en buiten de school, en (4) acties en initiatieven binnen dit project monitoren, evalueren en verduurzamen.</p> <p>In het projectplan werden deze overkoepelende doelstellingen vertaald in niet minder dan twintig operationele doelstellingen, waarvan er sommige erg concreet waren (bv. “Het kernteam van elke deelnemende school brengt aan de hand van een leesfoto de noden en mogelijkheden rond lezen op school in kaart.”), maar andere eerder vaag (bv. “Het kernteam van elke deelnemende school zet in op collectieve leerprocessen, school- en netoverstijgend, om zo ervaringen en expertise uit te wisselen met andere (deelnemende) scholen en de opgedane kennis verder te verspreiden.”). Aan elk operationeel doel werden succesindicatoren verbonden, waarvan het de bedoeling was om deze indicatoren tijdens de evaluatie op het einde van het project opnieuw ter hand te nemen.</p>		

<p>Het project richtte zich op 15 scholen die samen een doorsnede van de Gentse scholenpopulatie vormden, met daarbij basis- en secundaire scholen, scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs, OKAN-scholen, enz.</p>	<p>Aanvullend: alle Gentse scholen kregen de kans om zich aan te melden voor het project (met uitzondering van scholen die al deelnamen aan een van de prioritaire nascholingen rond lezen), op basis van dat aanmeldingsformulier maakte Onderwijscentrum Gent een selectie.</p>
<p>C. Partners en samenwerking</p>	
<p>In het “Mee(r)lezers in Gent”-project werkte het OCG samen met de Gentse stadsbibliotheek De Krook, Arteveldehogeschool, Universiteit Gent en Uilenspel vzw (een Gentse vrijwilligersorganisatie die de ontwikkelingskansen van maatschappelijk kwetsbare kinderen en gezinnen wil bevorderen via buurtsolidariteit). De eerste drie partners waren het nauwst bij de uitvoering van het project betrokken. Universiteit Gent en Uilenspel verzorgden enkele sessies in het professionaliseringstraject (zie D. Geplande en uitgevoerde acties), maar waren verder niet echt bij het project betrokken.</p> <p>Het OCG heeft heel wat ervaring in het werken met scholen, o.m. op vlak van leesbevordering, leesmotivatie en het werken met ouders. Aanvullend bracht o.m. de projectcoördinator (vanuit het OCG) ook heel wat expertise op vlak van meertaligheid in onderwijs binnen in het project. Bibliotheek De Krook is inhoudelijk expert op het gebied van boekpromotie en leesbevordering en organiseert o.m. jaarlijks honderden klasbezoeken aan de bibliotheek. Arteveldehogeschool en UGent konden niet alleen heel wat expertise op vlak van taal- en leesonderwijs op tafel leggen, maar ook ervaring in en kennis rond het coachen van schoolteams, het opleiden van leraren (AHS) en diversiteit (UG). Uilenspel droeg bij vanuit de aanwezige expertise studiebegeleiding en lezen.</p>	
<p>D. Geplande en uitgevoerde acties</p>	
<p>Het projectteam bracht in kaart welke initiatieven er rond leesmotivatie en leesbevordering in Gent al bestaan. Tijdens het eerste projectjaar werden instrumenten gezocht en indien nodig ontwikkeld om deze al bestaande initiatieven te evalueren en hun effecten in kaart te brengen (o.m. Leeskracht, Boek op bezoek, Samen Lezen en Vertelfestivals). Het is onduidelijk in hoeverre deze evaluatie ook gebeurd is, o.m. omdat het niet eenvoudig bleek om te bepalen hoe effecten van deze initiatieven dan precies zouden moeten bepaald worden.</p> <p>Er werd met de 15 deelnemende scholen een <u>intensief coaching- en professionaliseringstraject</u> gelopen, waarbij de focus lag op het opmaken en implementeren van een sterk en geïntegreerd taal-leesbeleid. Deze 15 scholen werden geselecteerd uit een ruimere groep op basis van een startbevraging rond de huidige leespraktijk, de leervragen en het beoogde engagement.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het coaching- en professionaliseringstraject werd primair gericht op de leden van de kernteams in de scholen. Bibliotheekmedewerkers kregen de kans om aan te sluiten. - Daarnaast legde het traject specifieke focus op een aantal doelgroepen (leerlingen met thuistaal niet-Nederlands, (OK)AN-leerlingen, leerlingen met een verhoogd risico op vroegtijdig schoolverlaten). - In elk van de scholen werd de leescan ingevuld door het kernteam om een beginanalyse te maken van het leesbeleid en de leespraktijk op school. Dit kernteam bestond uit minstens drie schoolteamleden, met minstens één beleidsmedewerker en minstens twee leerkrachten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het in kaart brengen van al bestaande initiatieven gebeurde voor alle duidelijkheid enkel binnen de organisaties van de projectpartners (die uiteraard wel een groot deel van de in Gent genomen initiatieven rond lezen afdekken, maar niet alles). • Er was, naast het coachings- en professionaliseringstraject voor scholen, ook een apart professionaliseringstraject voor bibliotheekmedewerkers. De frequentie daarvan lag lager, om medewerkers van de bib ook de kans te geven aan te sluiten bij de sessies voor de scholen – aangezien dat hun kennis verder uitbreidde en de samenwerking tussen bibliotheek en scholen kon helpen versterken. Naast het kernteam konden ook andere schoolteamleden aansluiten op de sessies, om maximaal de continuïteit te waarborgen (ervoor

<ul style="list-style-type: none"> - De resultaten van de leesscan werden als input gebruikt voor de inhoudelijke invulling van de coaching- en professionaliseringsactiviteiten. Zo werd de inhoud van de vormingsessies pas gaandeweg vastgelegd, zodat er thema's aan bod kwamen die afgestemd waren op de noden van de deelnemende scholen. Voorbeelden van thema's waren het bouwen van een kwalitatieve leesomgeving, het creëren van draagvlak binnen een schoolteam, samen lezen op school, poëzie in de klas, samenwerken met ouders en meertaligheid op school. Ook de vijf sleutels voor effectief begrijpend lezen van de Vlor vormden een inhoudelijke basis voor het traject. - In de planning van het traject waren elk schooljaar 10 vormingsmomenten, 5 individuele coachingsmomenten en 1 netwerkdag voorzien. - Voor de coaching van de scholen zette het project vijf coaches in die elk aan een school verbonden waren. Twee coaches waren in dienst bij het OCG, twee bij de Arteveldehogeschool en één bij De Krook. Deze laatste coach begeleidde en coachte niet alleen enkele scholen, maar ook de medewerkers van De Krook (incl. 7 van haar wijkafdelingen). De coaches kwamen ongeveer maandelijks bij elkaar in een coachesoverleg. - In sommige scholen werden ook studenten van de Arteveldehogeschool ingezet om een antwoord te helpen voorzien op een specifieke begeleidingsvraag (bv. database met leestips en boeken bestemd voor gebruik in OKAN-school). - Enkele concrete materialen die in kader van het project ontwikkeld werden: sjabloon voor leesbeleidsplan, inspiratiegids voor het opstarten van een schoolbibliotheek, <p>Daarnaast werd geïnvesteerd in de <u>uitbreiding van de boekencollecties in De Krook en in de deelnemende scholen</u>. Zo kreeg elke school een budget van ongeveer €1000 voor de aankoop van nieuwe boeken. Daarbij werd gestreefd naar het aankopen van boeken van hoge kwaliteit en naar het verhogen van de diversiteit (naar thema's, naar talen, naar auteurs,...) in de collecties. Ook werd gewerkt aan manieren om de bestaande collectie van De Krook verder te ontsluiten, vooral in samenwerking met de deelnemende scholen.</p> <p>Er werd een netoverschrijdende intervisiegroep voor pedagogisch begeleiders rond lezen opgericht. Deze kwam elk projectjaar drie keer samen en had expertise- en kennisdeling als doel. Ook bibliotheek De Krook was bij deze intervisiegroep betrokken.</p> <p>Het projectteam ontwikkelde het Vertelment, een reeks van 20 filmpjes waarin hetzelfde prentenboek in evenveel talen wordt voorgelezen. Daarnaast zouden initiatieven genomen worden rond digitaal lezen en digitale bronnen rond lezen. Het was voor de onderzoekers evenwel onduidelijk wat deze initiatieven precies inhielden.</p> <p>Het was de ambitie van het project om te bouwen aan een overkoepelende leesgemeenschap voor kinderen over de scholen heen. Daarbij zou o.m. kunnen voortgebouwd worden op het online Gent Leest platform dat in 2020 werd opgestart en dat (vnl. volwassen) gebruikers de mogelijkheid geeft om boekentips en leuke Gentse leesplekken uit te wisselen.</p> <p>Op 2 juni 2022 werd een afsluitende inspiratiedag rond het "Mee(r)lezers in Gent"-project gehouden. Op deze inspiratiedag werden o.m. praktijkgerichte sessies gepland rond het realiseren van een leesbeleid op school (lager + secundair onderwijs),</p>	<p>zorgen dat er zoveel mogelijk van elke school mensen aanwezig waren tijdens de sessies).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat de aanstelling van de coaches betreft, vind ik het wel relevant om mee te geven hoe de verdeling in elkaar steekt, aangezien de aanstellingsfracties sterk variëren: <ul style="list-style-type: none"> ○ Onderwijscentrum Gent: 1 coach van 50% voor 7 scholen (gefinancierd op projectmiddelen), 1 coach van 20% voor 2 scholen (eigen middelen). ○ De Krook: 1 coach van 50% voor 4 scholen + medewerkers De Krook (gefinancierd op projectmiddelen) ○ Arteveldehogeschool: 2 coaches van elk 10%, telkens voor 1 school + begeleiding studenten uit relevante opleidingen voor Ba-proeven en andere opdrachten binnen het project (gefinancierd op projectmiddelen) • Bij het coachesoverleg sloten ook de projectcoördinator en de coördinator van het team Brede School binnen Onderwijscentrum Gent aan. Dat garandeerde de afstemming van het coachings- en professionaliseringswerk in en met de scholen met de andere acties en initiatieven binnen het project en het Onderwijscentrum. • De netoverschrijdende intervisiegroep met PBD's is niet opgericht specifiek voor dit project, en is evenmin beperkt tot lezen: de groep bestaat al sinds 2017 en gaat in brede zin over taal en meertaligheid. Bij elke bijeenkomst tijdens de looptijd van <i>Mee(r)lezers in Gent</i> was het project wel een agendapunt, om de voortgang op te volgen en ook te verzekeren dat de 15 scholen binnen het project na afloop van <i>Mee(r)lezers</i> terecht zouden kunnen bij hun PBD voor extra ondersteuning. Bibliotheek De Krook was niet (rechtstreeks) bij deze intervisiegroep betrokken. • Wat de leescommunity betreft: Bibliotheek De Krook onderzoekt dit momenteel in samenwerking met Cultuurconnect, dat <i>Gent Leest</i> (en alle vergelijkbare <i>X Leest</i>-werkingen), begeleidt. Een vertaalslag naar kinderniveau blijkt daar niet evident, maar wordt dus
---	---

<p>het gebruik van prentenboeken om taalontwikkeling te stimuleren, gender- en diversiteitsbewust lesgeven, SamenLezen en voorlezen in het secundair onderwijs.</p>	<p>wel verder onderzocht. De Krook zet daarnaast actiever in op bestaande initiatieven die jonge lezers samenbrengen, om te kijken hoe die nog meer als community uitgebouwd kunnen worden (zie bijvoorbeeld de Leesjury of De Kleine Cervantes).</p>
<p>E. Monitoring en evaluatie</p>	
<p>De projectcoördinator speelde een centrale rol in het bewaken van de voortgang van het project, o.m. door actief betrokken te zijn in veel overleg rond de verschillende acties en delen van het project en door actief aan informatie- en kennisdeling te doen. De projectpartners voorzagen drie stuurgroepvergaderingen per jaar om de uitvoering van het project te evalueren en bij te sturen waar nodig. Omdat de drie primaire partners veelvuldig contact hadden buiten de stuurgroep om, hebben er uiteindelijk maar drie of vier stuurgroepvergaderingen plaatsgevonden. Volgens de projectcoördinator heeft dit de uitvoering van het project evenwel niet gehinderd.</p> <p>De monitoring van de effecten van het project op uitkomsten bij leerlingen, leerkrachten en andere betrokkenen gebeurde volgens de projectcoördinator op twee manieren. Enerzijds werd de Leesscan ingezet om een begin- en eindmeting uit te voeren en in beeld te krijgen op welke aspecten er vooruitgang te zien was die mogelijk aan het Lezen op School-project gelinkt kon worden. Het was op het moment van dit onderzoek onduidelijk of deze evaluatie ook werkelijk is uitgevoerd. Bij het gebruik van de Leesscan botste de projectmedewerkers o.m. op de moeilijkheid dat de Leesscan in eerste instantie bestemd was voor gebruik in het basisonderwijs en dat er een aangepaste versie voor gebruik in het secundair onderwijs ontwikkeld moest worden.</p> <p>Anderzijds vormden vele informele gesprekken met personen die actief bij het project betrokken waren een belangrijke bron van informatie voor de ervaren effecten van het project. Vooral de bijeenkomsten van de coaches (zie D. Geplande en uitgevoerde acties) waren op dit vlak informatief, omdat de coaches actief feedback over het project verzamelden in de scholen die zij begeleidden en op die manier goed geplaatst werden om een inschatting van mogelijke effecten te maken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Er hebben uiteindelijk maar twee bijeenkomsten van de stuurgroep plaatsgevonden, aan het begin en op het einde van het project. Daarnaast was er bijvoorbeeld wel geregeld overleg tussen OCG en De Krook (4x gedurende het project), wat initieel niet was voorzien. • Door het lerarentekort dat diverse deelnemende scholen parten speelde, gecombineerd met de sowieso drukke periode op het einde van het schooljaar, is het niet gelukt om in elke school ook op het einde van het project een Leesscan af te nemen. De eindmeting is dus niet overal gebeurd, al heeft er wel een eindgesprek plaatsgevonden in elke school. De coaches kregen de vrijheid om dit zelf in te vullen (zowel het gesprek als de vastlegging/verslaggeving ervan), waardoor de vorm daarvan verschilt van school tot school.
<p>F. Mate van realisatie</p>	
<p>Het project is gestart op 1 september 2020 en liep tot en met 31 augustus 2022. De strategische doelen uit het projectvoorstel bleven ongewijzigd.</p> <p>Het professionaliserings- en coachingstraject is grotendeels kunnen gerealiseerd worden, al moesten er zeker in het eerste projectjaar heel wat contactmomenten digitaal georganiseerd worden omwille van de geldende covidbeperkingen. Volgens de projectcoördinator had dit als nadeel dat er minder diepgaand kon gewerkt worden dan verhoopt, maar boden online activiteiten het voordeel dat de drempel voor leerkrachten om deel te nemen kleiner leek (bv. omdat er geen verplaatsing moest gemaakt worden). Daarom werd in het tweede projectjaar gekozen voor een mix van online en fysieke bijeenkomsten. Covid-19 had verder tot gevolg dat klasbezoeken aan de bibliotheek, voorleesacties met (groot)ouders en andere acties waarvoor het nodig was dat betrokkenen fysiek bij elkaar kwamen tijdens het eerste deel van het project sterk werden gereduceerd.</p>	

<p>Het vormingsaanbod werd inhoudelijk vormgegeven op basis van de noden van de deelnemende scholen. Dit vormde volgens de projectcoördinator een uitdaging, gezien de diversiteit binnen de deelnemende groep scholen. Ook betekende dit dat concrete realisaties sterk konden verschillen tussen scholen.</p> <p>Op het moment van het interview oordeelde de projectcoördinator dat het project tijdens het eerste jaar wat vertraging had opgelopen, maar zag hij mogelijkheden om dit recht te trekken in het tweede projectjaar. Tijdens dat tweede projectjaar waren intensieve en diepgaande contacten met scholen immers meer haalbaar dan voorheen.</p> <p><i>De bevroegde leerkrachten gaven aan dat ze eraan twijfelden of sommige van de in kader van “Mee(r)lezers in Gent” geïnitieerde acties wel beantwoorden aan een nood van de school of haar leerkrachten.</i></p>	<p>Het is inderdaad in grote mate gelukt om de achterstand vanuit projectjaar 1 in het tweede jaar in te halen. Dat was wel sterk schoolafhankelijk: in bepaalde scholen was het moeilijker om ingang te vinden dan in andere (bv. door afwezigheden of wissels binnen het kernteam).</p> <p>Aangezien we, zoals hierboven staat, probeerden op diverse noden in te spelen, en die – door de diversiteit van scholen binnen het project – sterk verschilden van school tot school, kan ik me inderdaad voorstellen dat niet elke sessie altijd even relevant was voor elke school, ondanks onze inspanningen om te differentiëren qua programma en insteek (met soms bijvoorbeeld uitgesplitste groepen voor basis en secundair, rond hetzelfde thema). De evaluaties waren echter steevast positief nadien, waardoor we het gevoel hebben dat we bij het samenstellen van het programma doorgaans de juiste keuzes hebben gemaakt.</p>
G. Ervaren effecten	
<p>De projectcoördinator geeft aan dat het na het eerste projectjaar nog te vroeg was om effecten op leerlingenniveau te zien. Bij leerkrachten zien de projectmedewerkers naar eigen zeggen een groter bewustzijn rond leesbevordering en het ondersteunen van de leesmotivatie van leerlingen. Leerkrachten zien ook meer kansen om in hun lessen en/of op school aan leesmotivatie en leesbevordering te werken.</p> <p>Tot slot is volgens de projectcoördinator ook het partnerschap tussen de deelnemende scholen en de bibliotheek door het project versterkt. Daar waar sommige medewerkers van de bibliotheek vóór het project bij leerkrachten weinig bereidheid om rond lezen te werken dachten te zien, heeft het project er o.m. voor gezorgd dat deze medewerkers nu zien dat leerkrachten en scholen wel degelijk aandacht voor leesbevordering en leesmotivatie willen hebben en hier ook concrete acties rond opzetten.</p>	<p>Dit is in grote lijnen hetzelfde gebeven in projectjaar 2. Een project van twee jaar – zeker als het gehinderd wordt door pandemieën en een pertinent lerarentekort – is te kort om ook op leerlingenniveau echte verandering te zien plaatsvinden. Dat is iets wat we zullen moeten blijven monitoren op de langere termijn, in de hoop dat scholen kunnen en zullen doorwerken op wat ze in het project geleerd hebben. Het partnerschap tussen Bibliotheek De Krook en scholen is wel stevig versterkt door dit project, geeft De Krook aan, wat een mooi verwezenlijking is.</p>
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> • Tijd, geld en ruimte, waarvan mensen en tijd vrijmaken de belangrijkste zijn. Er leeft de zorg als er na het project geen coach meer is, of wat in gang is gezet verder aangejaagd kan blijven worden. Er zal aandacht voor moeten komen voor de voortzetting van het project na twee jaar. • De projectcoördinator rapporteert veel verloop in de kernteams in de scholen, waardoor er een bezorgdheid ontstond rond de continuïteit van de expertiseopbouw en -verspreiding in de scholen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wat de eerste bullet betreft: aangezien intussen duidelijk is dat de projecten niet verlengd (kunnen) worden, is voor de verankering en continuïteit overleg geweest met de PBD's (voor ondersteuning in scholen) en met Bibliotheek De Krook (dat intensief op scholenwerking blijft inzetten). Er is

<ul style="list-style-type: none"> • Het uitwerken van een geïntegreerd taal- en leesbeleid en van een doorlopende leerlijn gebeurt in een basisschool bij voorkeur in een samenwerking tussen de kleuter- en lagere schoolleerkrachten. • Omwille van verschillen in expertise tussen de coaches, waren er volgens de projectcoördinator ook verschillen zichtbaar in de manier hoe coaches ondersteuningsvragen van scholen concreet hebben beantwoord. • De projectcoördinator geeft aan dat het project wel erg veel doelen tegelijk nastreefde en veel acties tegelijk wilde opzetten, waardoor de haalbaarheid wat in het gedrang kwam. • <i>De inzet van één of twee leerkrachten is onvoldoende om een schoolbreed taal- en leesbeleid te realiseren. Een uitgebreider kernteam met daarin een afvaardiging van alle geledingen (bv. graden) van de school biedt volgens de geïnterviewde boekenjuf meer kansen. Zo verhoogt de kans dat informatie, kennis, voorbeelden, tools e.d. beter doorstromen binnen het schoolteam.</i> 	<p>echter nood aan langdurige(re) projecten om échte verandering te kunnen verwezenlijken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wat de voorlaatste bullet betreft: door in jaar 2 nog intensiever met het project bezig te zijn, stellen we wel vast dat we een inhaalbeweging hebben kunnen realiseren. Op alle doelstellingen is vooruitgang geboekt. • Wat de laatste bullet betreft: dat onderschrijf ik volledig, maar zeker gezien corona en het lerarentekort was het niet evident om een ruimer kernteam na te streven. De invulling van 2 leraren + 1 beleidsmedewerker was voor ons een minimuminvulling, die door veel scholen al als erg uitdagend werd omschreven. In het engagement dat scholen moesten onderschrijven voor deelname, werd overigens ook gevraagd om in te zetten op verdere verspreiding van de werkzaamheden in het project naar het volledige schoolteam. De coach volgde dat ook mee op en ondersteunde waar nodig. In de school die werd bezocht voor deze analyse, was het opgenomen engagement bijzonder groot – maar dat was niet voor elke school zo haalbaar.
---	---

PROJECT 10. Samen bouwen aan een kwalitatieve leesomgeving op school (Iedereen Leest vzw)

<p>Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 7 september 2021 Bron tekst italic: interviews met directie, zorgcoördinator en leerkracht – d.d. 22 april 2022</p>	<p>Aanvullingen projectcoördinator</p>
<h3>A. Aanleiding</h3>	
<p>De dalende leesvaardigheid van leerlingen (zoals ook blijkt uit internationale zoals PIRLS) zorgen ervoor dat Iedereen Leest vzw als culturele vzw een grote opdracht heeft binnen onderwijs. In schooljaar 2019-2020 werkte Iedereen Leest vzw in opdracht van het Departement Onderwijs het piloottraject 'Maak van je school een inspirerende leesomgeving' uit. Het huidige Lezen op School-project (LoS) is een opschaling van deze pilot. De twee schooljaren dat het project loopt, bieden mogelijkheden om samen met de scholen en partners een intensiever (leer)traject af te leggen om zo leesstimulerende activiteiten structureel in te bedden.</p> <p><i>Tijdens het gesprek gaven de directie en de taalcoördinator van de school uit de case-study aan dat uit analyse van de motiveringen voor B en C-attesten taal vaak naar voren kwam als één van de redenen om geen A-attest te geven. Dat was voor hen de aanleiding om aan dit project deel te nemen.</i></p>	<p>Dalende leesvaardigheid én leesmotivatie</p> <p>Elke deelnemende school aan het LOS-traject van IL gaf een motivatie bij haar kandidaatstelling.</p>
<h3>B. Doelstellingen</h3>	
<p>Dit project heeft vier strategische doelstellingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Zowel in de klas als op school zijn er zichtbare kwalitatieve leesomgevingen met een uitdagend, recent en divers boekenaanbod; 2) De school werkt vanuit een leesbeleid dat het belang en de rol van lezen en leesmotivatie onderschrijft; 3) Onderwijsprofessionals verbreden hun kennis en expertise inzake effectieve leesbevordering; 4) Cultuur-educatieve leesbevorderingsnetwerken zijn gevormd tussen scholen, bibliotheken en leesorganisaties. <p>Gedurende het project wil men de uitbouw van een kwalitatieve leesomgeving op school tot stand brengen door te vertrekken vanuit een integrale en geïntegreerde aanpak, in te spelen op professionaliseringsnoden bij professionals en het leggen van duurzame banden tussen bibliotheken en scholen. De focus ligt voornamelijk op leesplezier binnen de klas en school. Andere aspecten van lezen zoals ontluikende geletterdheid en technisch lezen komen slechts impliciet aan bod.</p> <p>In dit project werkt men samen met 36 scholen: 24 basisscholen en 12 scholen secundair onderwijs. Deze 36 scholen worden verdeeld in drie regionale clusters.</p>	<p>Focus op leesplezier (leesmotivatie) en een kwalitatieve leesomgeving</p> <p>De regionale clusters werden omwille van corona losgelaten: er werd ingezet op digitale bovenlokale ondersteuning doorheen het traject.</p>
<h3>C. Partners en samenwerking</h3>	
<p>De coördinatie van het project ligt in handen van Iedereen Leest vzw. Daarnaast brengen zij ook expertise over leesbevordering en kwalitatieve leesomgeving en ontsluit deze vzw wetenschappelijk onderzoek naar scholen, bibliotheken en andere actoren. Naast dit project is Iedereen Leest vzw in meer of mindere maten betrokken bij een zevental andere LoS-projecten.</p> <p>Binnen de partners in dit LoS-project bevinden zich twee onderzoeksgroepen van Vlaamse universiteiten, namelijk de onderzoeksgroep Taal en Onderwijs (faculteit Letteren) van de KU Leuven en de onderzoeksgroep Taal, Leren en Innoveren</p>	

<p>(vakgroep Onderwijskunde) van de UGent. Beide onderzoeksgroepen hebben een ondersteunende rol en leveren een spreker voor de startdag van het project. Een andere partner die vooral een ondersteunende rol speelt, is CANON Cultuurcel.</p> <p>De pedagogische begeleiders van vier onderwijskoepels – zijnde Katholiek Onderwijs Vlaanderen, GO!, Stedelijk Onderwijs Antwerpen en Provinciaal Onderwijs Vlaanderen - staan in voor ondersteuning op vlak van leesdidactiek, leesbegrip, monitoring en feedback. De intensiteit van deze ondersteuning is afhankelijk van de school en de pedagogisch begeleider. De betrokken bibliotheken nemen lokaal de rol van expert op zich. Zij spelen vooral een rol in het uitwerken van de schoolbezoeken en het uitbreiden van het leesaanbod.</p> <p>Tenslotte zijn er ook de lokale boekhandels. Iedereen Leest vzw stimuleert de deelnemende scholen om samen te werken met lokale boekhandels voor de aankoop van boeken.</p> <p>De 36 scholen die het traject volgen zijn in het algemeen heel gemotiveerd waardoor er weinig afhaken. Maar soms lukt het niet om ten volle aan het project deel te nemen doordat er gedurende de twee projectjaren andere – en vaak meer urgente – prioriteiten op de voorgrond treden.</p> <p><i>Tijdens het schoolbezoek geeft de directie aan dat door dit project de samenwerking tussen de school en de bibliotheek versterkt is. Tijdens de bezoeken aan de bib wordt ingezet op het ontdekken van de leesvoorkeur van de leerlingen. De bibliotheek was zelf ook vragende partij om de onderlinge banden aan te halen zodat ze meer mensen bereiken met hun eigen projecten.</i></p>	<p>Geen enkele school haakte af. Bij enkele scholen (minder dan 5) was het echter niet evident om de laatste maanden van het project nog contactmomenten in te plannen wegens volle agenda's bij de schoolteams.</p>
<p>D. Geplande en uitgevoerde acties</p>	
<p>Het project werkt met zes bouwstenen waarvan elke school er een drietal kiest als focus. Deze bouwstenen worden gezien als succesfactoren voor een kwalitatieve leesomgeving:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Een gevarieerd en aantrekkelijk boekenaanbod 2) Toegankelijke, zichtbare leesplekken 3) Tijd en aandacht voor leesmotivatie 4) Betrokkenheid van ouders en leerlingen 5) Samenwerkingen met partners zoals de openbare bibliotheek 6) Uitwerking van een structureel leesbeleid <p>Aan deze bouwstenen wordt gedurende het project gewerkt waarbij in projectjaar 1 vooral de focus ligt op visievorming, reflectie en kennismaking met de bib. In projectjaar 2 werkt men vooral aan taal- en leesstimulerende activiteiten en kennisuitwisseling. Het werken aan de bouwstenen krijgt vorm in volgende acties:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elke deelnemende school stelt een kernteam samen bestaande uit minstens 2 leerkrachten en iemand van de directie. • Tijdens de regionale startmomenten wordt een sessie gewijd aan wat de bibliotheek kan betekenen voor een school om zo de samenwerking tussen beiden te verbeteren. • De Leesscan wordt op meerdere momenten tijdens de twee projectjaren afgenomen. 	

<ul style="list-style-type: none"> • De resultaten van de Leesscan worden onder begeleiding van een medewerker van Iedereen Leest vzw vertaald in schoolspecifieke doelen en acties op korte, middellange en lange termijn. Hiervoor werd een sjabloon ontwikkeld. • Het project voorziet een werkbundel over het uitschrijven van het leesbeleid en er is tevens een webinar over het thema. • Er zijn zowel regionale bijeenkomsten als begeleiding op de school zelf. Trajectbegeleiders komen 1 keer per semester langs op de scholen zelf. • Er gaan pedagogische studiedagen workshops en webinars door met aandacht voor: visieontwikkeling, boekenaanbod, leesmotivatie, ... Vaak is dit vraaggestuurd vanuit de scholen. • Het project zet in op een kwalitatieve leesomgeving door het aanbod binnen elke school uit te breiden: <ul style="list-style-type: none"> ○ Hiervoor kreeg elke school een budget voor aankoop van boeken en het inrichten van leesplekken. ○ Iedereen Leest vzw voorzag inspiratielijsten om een actueel en divers aanbod aan te kopen. ○ Tevens werden de klas- en schoolbibliotheken geëvalueerd met behulp van een kijkwijzer. ○ De zichtbaarheid van lezen wordt op de deelnemende scholen vergroot door het inrichten van toegankelijke leesplekken en boekenhoeken en de presentatie van boeken in elke klas. ○ Lezen krijgt een prominente plek doorheen het curriculum en er is aandacht voor een doorgaande leeslijn. • Er wordt gewerkt aan kennisuitwisseling tussen scholen, bibliotheken en Iedereen Leest vzw. • Op bepaalde tijdstippen verstuurt men vanuit het project een informatieve nieuwsbrief van dit project aan de deelnemende scholen, bibliotheken, pedagogische begeleiders en andere partners. <p><i>De begeleiding met betrekking tot het uitschrijven van een schoolspecifiek leesbeleid werd door zowel de directie als de taalcoördinator van de bezochte school aangehaald als een grote meerwaarde van het project. Het schoolspecifieke zit hem onder meer in het feit dat men rekening houdt met de samenstelling van het schoolteam. Meer dan de helft van hen zijn praktijkleerkrachten wat het niet eenvoudig maakt om lezen in alle vakken een plaats te geven. Daarnaast prijzen ze ook de expertise en het netwerk van Iedereen Leest vzw. Deze werden onder andere ingezet om een geschikte workshop te vinden voor de schooleigen pedagogische studiedag. Het budget om nieuwe boeken aan te kopen was vanzelfsprekend heel welkom. Deze school kocht daarmee niet enkel boeken voor de leerlingen maar ook de leerkrachten beschikken nu over een eigen bibliotheek waarin naast algemeen pedagogische literatuur ook vakgebonden publicaties is terug te vinden.</i></p>	<p>De schoolbezoeken door de trajectbegeleider moesten soms vervangen worden door een digitaal overleg.</p> <p>Elke school kon gratis een voorleesworkshop of auteurslezing inplannen als ondersteuning van de leesactiviteiten op school.</p> <p>Iedereen Leest maakte een tussentijds verslag op met praktijkvoorbeelden om de scholen te inspireren: https://www.iedereenleest.be/over-lezen/de-praktijk/van-een-diverse-boekencollectie-tot-een-uitnodigende-leesplek-hoe-scholen. Naar het einde van het traject documenteerde IL verschillende praktijkvoorbeelden: https://www.iedereenleest.be/over-lezen/nieuws/de-praktijk/terugblik-traject-leesomgeving-verslag-en-praktijkvoorbeelden. Die zullen in de zomer van 2022 ontsloten worden in een online leermodule voor de 36 scholen om hen ook na dit traject inspiratie te geven om te blijven inzetten op een kwalitatieve leesomgeving. Zij krijgen ten slotte eind augustus exemplaren van een door Iedereen Leest samengestelde en opgemaakte leeskalender met als doel hen doorheen het komende schooljaar te duiden op allerlei leesbevorderingsinitiatieven waarop ze kunnen aansluiten. De leeskalender bevat ook allerlei thematische lijsten met boekentips.</p>
E. Monitoring en evaluatie	
<p>De Leesscan is door de scholen gebruikt om de staat van het leesonderwijs bij aanvang van het project in kaart te brengen. Daarna legde de school drie prioriteiten vast waar men tijdens het project op wil inzetten. Op het einde van het traject wordt gekeken op welke manier de school gegroeid is. Na elk contactmoment wordt een verslag gemaakt in het logboek. Hierin wordt ook bijgehouden wat de voortgang van de school is betreffende de actieplannen die werden opgesteld.</p>	<p>Bij de kandidaatstelling moesten scholen ook zelfinschattingsvragen invullen op vlak van aspecten van een kwalitatieve leesomgeving, kennis over leesbevordering en samenwerking met de openbare bibliotheek. Deze vragen werden herhaald aan het eind van</p>

<p><i>Het monitoren van de motivering voor B- en C-attesten was voor deze school de aanleiding om in het project te stappen (zie A. Aanleiding) en men blijft de motiveringen voor C en B-attesten opvolgen om na te gaan welk effect er voortvloeit uit de hernieuwde aandacht voor lezen.</i></p>	<p>het traject en zullen geanalyseerd worden in het eindverslag dat Iedereen Leest zal opmaken voor het Departement Onderwijs en Vorming.</p>
<p>F. Mate van realisatie</p>	
<p><i>De directie geeft zelf aan dat de leesvisie nog onvoldoende geleid heeft tot een samenhang binnen het schoolteam. Nog niet alle leerkrachten zijn overtuigd – laat staan op de hoogte – van de noodzaak van lezen binnen praktijkvakken. Omwille van corona en de vernieuwingen binnen het secundair onderwijs werkte men aan het project met een beperkt team en de informatie is nog niet bij alle collega's aangekomen. Het is de bedoeling om daar in volgende schooljaren aan verder te werken. Toch zorgde de aandacht voor lezen voor een aantal kleine initiatieven die de leerlingen bereikten. Zo zijn al een aantal leerkrachten die geen taalvak geven ook al begonnen met voorlezen in hun les. Eens de informatie over het nieuwe leesbeleid alle leden van het schoolteam heeft bereikt, leidt dit tot structurele veranderingen.</i></p> <p><i>Dit komt ook terug in het gesprek met de klasleerkracht, die niet betrokken was in het leesproject. Zij merkt dat niet alle collega's op de hoogte zijn van de leesvisie, maar iedereen merkt wel dat lezen leeft in de hele school. Zo is er een muur waarop de favoriete boeken van de leerlingen een plaats krijgen en hangen er overal foto's van lezen leerlingen, leerkrachten en andere personeelsleden zoals een poetsvrouw.</i></p> <p><i>Ook andere leerkrachten geven in de online vragenlijst aan dat ze merken dat er een hernieuwde aandacht is voor lezen en dat dit te merken is doorheen de hele school. Maar zelf zijn ze te nog te weinig op de hoogte van wat het leesproject precies inhoudt.</i></p> <p><i>Op het moment van het schoolbezoek waren er nog geen zichtbare leesplekken op school, buiten de studiezaal maar die wordt voor meerdere activiteiten gebruikt. Eens de nieuwbouw afgewerkt is, beschikt de school wel over meerdere leeshoeken.</i></p>	<p>Alle 36 scholen gingen aan de slag met de Leesscan en investeerden in het boekenaanbod op school (zowel aankoop van nieuwe boeken als het wieden van verouderd leesmateriaal). Elke school werkte een actieplan of enkele acties uit, die ingebed zijn in een breder leesbeleid. De trajectbegeleider ondersteunde het kernteam om deze acties uit te voeren en bij te sturen. In het tweede projectjaar lag de focus iets meer op de verduurzaming en integratie in de schoolwerking. Op die manier werden schoolteams uitgedaagd om structurele acties uit te werken.</p> <p>De samenwerking tussen school en bibliotheek faciliteren, lukt bij sommige scholen wel, bij andere ging dit moeizaam. Vaak omdat een of beide partijen een te afwachtende houding aanneemt.</p> <p>Op projectniveau werden de vier strategische doelstellingen gerealiseerd – nrs. 2 en 4 in enkele scholen in mindere mate. Iedereen Leest zal een uitgebreid eindverslag maken voor het Departement Onderwijs en Vorming.</p>
<p>G. Ervaren effecten</p>	
<p><i>De bewustwording van het belang van lezen in de klas, lezen in praktijkvakken, lezen thuis, ... wordt door de vormgevers van de school aanzien als het belangrijkste effect van het leesproject. Lezen is heel zichtbaar op school. Eén leerkracht die de online vragenlijst invulde, merkte op dat hij/zij nu zelf meer voorleest en af en toe stilstaat bij een tekstfragment. Volgens een andere leerkracht genieten de leerlingen nu meer van een verhaal dat wordt voorgelezen.</i></p> <p><i>Het tweede belangrijke aspect is de realisatie van de leesvisie en het leesbeleid. Dit stelt hen in staat om verder aan lezen te werken als het project is afgelopen. Ten derde is het schoolteam heel tevreden dat de banden met de plaatselijke bibliotheek veel sterker zijn dankzij het project.</i></p> <p><i>De aandacht voor lezen op deze school leidt volgens de klasleerkracht tot verhoogde interesse voor teksten bij de leerlingen. Die genieten van de momenten waarop wordt voorgelezen en appreciëren dat er ook wordt gezocht naar teksten uit andere culturen.</i></p>	<p>De vier trajectbegeleiders menen dat op haast alle scholen een bewustwording tot stand kwam omwille van het traject - een bewustwording bij het belang van lezen en het belang van structureel in te zetten op leesmotivatie, waarbij het hele schoolteam en leerlingen betrokken worden. De uitgevoerde acties om dit te realiseren moeten soms eens worden bijgestuurd, maar hebben de scholen vooral op weg gezet in dit proces. Veel scholen zijn gegroeid in hun competentie om hier zelfstandig verder aan te werken, zeker bij schoolteams met een sterk beleidsvoerend vermogen.</p>

	<p>Veel schoolteams kregen betere inzichten in de aspecten van een leesomgeving, zoals een divers en aantrekkelijk boekenaanbod of de samenwerking met de bibliotheek. Dergelijke inzichten resulteerden in een besef om doorheen het hele schooljaar in te zetten op deze aspecten.</p> <p>Iedereen Leest focuste in dit traject vooral op het ondersteunen van de schoolteams en kan dus geen overkoepelende uitspraken doen over de effecten bij leerlingen. Veel scholen geven wel aan dat leerlingen zich meer betrokken voelen dankzij de uitgewerkte zichtbaarheid van lezen op schoolniveau. Door te investeren in een aantrekkelijk en divers boekenaanbod, geven schoolteams ook aan dat leerlingen sneller grijpen naar een boek.</p>
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> • De aanwezigheid van een trekker of een kernteam is van belang voor de implementatie van het project op een school. • Het kernteam bewaakt dat de acties aansluiten bij de schooleigen visie. Het is dus belangrijk dat de school beschikt over een visie op lezen. • Het is noodzakelijk dat de interne communicatie op scholen goed verloopt. • Reflectie: niet enkel doen maar ook weten waarom je iets doet. • Leerkrachten hebben vooral nood aan concreet materiaal en een bron waar eenvoudig inspiratie over leesbevordering terug te vinden is. • Hoewel omwille van corona niet alle activiteiten volgens planning verliepen, haalt men er ook een positief punt uit. Online contactmomenten zijn immers minder tijdsintensief wegens geen verplaatsing. Daardoor was het mogelijk om meer, kortere contactmomenten te voorzien. Volgens de projectcoördinator werkte dit stimulerend voor de scholen. <p><i>De directie en taalcoördinator halen volgende randvoorwaarden aan voor het welslagen van het project:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Doordat je met externen samenwerkt, krijgt je een breder zicht op je eigen werking. Ook brengen zij expertise en een netwerk in de school. Ook leerden we veel uit de gesprekken met andere scholen over hoe zijn lezen aanpakken.</i> • <i>Doordat het project werkt met deadlines, moesten we wel met een resultaat komen. Dat hielp om onze visie uit te schrijven.</i> • <i>Ook als het project gedaan is, hebben we nood aan een extern aanspreekpunt rond lezen.</i> <p><i>Randvoorwaarden volgens de leerkracht:</i></p>	<p>Overige randvoorwaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Scholen moeten zich bewust zijn dat inzetten op leesbevordering het projectmatige overstijgt. Leesbevordering is geen eenmalig jaarthema, maar een proces dat ingebed moet zitten in de dagelijkse schoolpraktijk. • Scholen moeten durven keuzes maken: er komt veel op scholen af – van milieu en muziek tot verkeersveiligheid en digitalisering. Goed kunnen en graag lezen is echter een basiscompetentie voor elke leerling. Een duidelijke prioriteit stellen in de schoolvisie schept duidelijkheid naar het hele schoolteam. • Het belang van lezen moet dan ook vaak herhaald worden om een breder draagvlak te creëren in het schoolteam zelf. Nog te vaak horen we dat de betrokkenheid van collega's in het schoolteam gering is. • De aangeboden professionalisering in dit traject blijkt een hoge nood, ook na afloop. Een kwaliteitsvol professionaliseringsaanbod voor

<ul style="list-style-type: none"> • <i>Er is onvoldoende aanbod van boeken die zowel aansluiten bij het niveau als de interesse van de leerlingen. De overstap van wat leerlingen in het lager lezen en literatuur voor volwassenen is vaak te groot.</i> • <i>Vaak is er onvoldoende tijd om (vrij) te lezen, zeker in de A-stroom. Daarnaast beschikken we over onvoldoende budget om een actueel en attractief aanbod te voorzien en tenslotte is er op dit moment niet echt een fysieke ruimte waar leerlingen kunnen lezen.</i> • <i>Thuis wordt te weinig gelezen en het is moeilijk om ouders daarbij te betrekken gezien hun achtergrond.</i> 	<p>leerkrachten en leerkrachten in opleiding is noodzakelijk.</p>
---	---

PROJECT 11. Leeshelden (Provincie Vlaams-Brabant)	
Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator – d.d. 9 september 2021 <i>Bron tekst italic: interview met directeur – d.d. 25 mei 2022</i>	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
Het Lezen op School-project “Leeshelden” is een versterking en uitbreiding van het gelijknamige project dat in 2019 werd opgestart door de bibliotheek van Sint-Pieters-Leeuw. Zij startten met dit project vanuit de vaststelling dat er zich kinderen met een wat zwakker leesniveau aanmeldden voor deelname aan de Kinder- en Jeugdjury. Veel bibliotheken waren geïnteresseerd in het initiatief van de collega’s in Sint-Pieters-Leeuw, waardoor de Provincie Vlaams-Brabant een aanleiding zag om het lokale “Leeshelden”-project te verruimen.	
B. Doelstellingen	
Het project wilde (1) de leesachterstand van leerlingen uit het 2 ^{de} en 3 ^{de} leerjaar van het lager onderwijs aanpakken en (2) de leesmotivatie bij deze leerlingen verhogen. Daarmee wilde het project inzetten op een sterkere taalontwikkeling van het Nederlands en een vlottere schoolloopbaan bij de betrokken leerlingen. Het project stelde als doel om 10 bibliotheken, 10 scholen en 150 leerlingen te bereiken in het eerste projectjaar en 20 bibliotheken, 20 scholen en 300 leerlingen in het tweede projectjaar.	Per bibliotheek bereikten we steeds meer bibliotheken dan vooropgesteld (minimaal 1 deelnemende school). Er namen per bibliotheek tot 7 scholen deel. Een van onze doelstellingen was namelijk zoveel mogelijk scholen betrekken bij het project.
C. Partners en samenwerking	
In het project “Leeshelden” werkte de Provincie Vlaams-Brabant aanvankelijk samen met vzw De Rand (Wemmel), vzw De Horizon (Sint-Genesius-Rode) en de regiobib Pajottenland & Zennevallei, een samenwerkingsverband tussen 14 openbare bibliotheken uit de Vlaamse Rand. Terzijde is vzw De Rand ook uitvoerder van een tweede Lezen op School-project, m.n. “Lezen met klasse”. De samenwerking met vzw De Horizon werd evenwel in de loop van het eerste projectjaar afgebroken. Een specifieke reden, naast de vermelding dat de contacten moeizaam verliepen, werd hiervoor niet gegeven. De rol van vzw De Horizon werd vervolgens overgenomen voor vzw Narrata. Het project werd geleid door een stuurgroep, waarin naast de voltijdse projectcoördinator (in dienst van Provincie Vlaams-Brabant) ook vertegenwoordigers van elk van de projectpartners een plaats kregen. Tijdens de vergaderingen van de stuurgroep was er ruimte voor intervisie met het oog op het identificeren van succesfactoren en knelpunten. De stuurgroep won indien nodig ook advies in bij het Agentschap Integratie en Inburgering en Iedereen Leest.	
D. Geplande en uitgevoerde acties	
1. Leesgroepjes. In elke deelnemende bibliotheek werd een leesgroepje van een 15-tal leerlingen met een leesachterstand en/of met een lage leesmotivatie opgericht. Elk leesgroepje werd in kleinere deelgroepjes van 5 leerlingen verdeeld, afhankelijk van het leesniveau van de betrokken kinderen. Tijdens 10 bijeenkomsten van 1,5u las elk deelgroepje in totaal drie voor hen geselecteerde boeken onder de begeleiding van een vrijwilliger (hogeschoolstudent). Deze boeken werden geput uit een lijst van 20 voor het project geselecteerde boeken,	Er werden per bibliotheek 3 leesgroepjes van maximaal 5 kinderen opgericht. Groep Geel= laagste leesniveau; Groep Paars= midden Groep Groen= hoogste leesniveau

<p>waarvan elke bibliotheek indien nodig ook een aantal exemplaren kon aankopen met steun van het project. Aanvullend werden activiteiten voorzien die inzetten op interactie en creativiteit rond de gelezen boeken. Leerlingen werden voor de leesgroepjes aangemeld en ingeschreven via (de zorgcoördinator van) hun school.</p> <p>2. De projectcoördinator ontwikkelde materialen voor gebruik tijdens het project. Deze materialen werden via een website ter beschikking gesteld aan leraren, zorgcoördinatoren en bibliotheekmedewerkers (https://www.vlaamsbrabant.be/nl/leeshelden).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Draaiboek voor de bibliotheken als ondersteuning bij projectuitvoering (m.i.v. een individueel digitaal kennismakingsgesprek waarbij het draaiboek wordt overlopen). - Activiteitenfiches bij de geselecteerde boeken met daarop suggesties van verwerkingsactiviteiten (+ lijst met benodigde materialen) - Een inspiratieboekje dat kon gebruikt worden bij het afsluitend moment voor elk leesgroepje. - Twee lessenspakketten voor leraren 2de en 3de leerjaar om gedurende 6 lesuren rond boeken en lezen aan de slag te gaan. Bij het opmaken van de lessenspakketten werd o.m. rekening gehouden met de aanbevelingen van de Taalraad en de sleutels voor effectief begrijpend lezen van de Vlor. De bibliotheken kregen de opdracht om het lessenspakket bekend te maken bij de scholen uit hun gemeente en hen aan te sporen om het te gebruiken. <p>3. Binnen elke gemeente werd regelmatig overleg georganiseerd (werkgroep) tussen de bibliotheek en de deelnemende scholen om elkaars noden te leren kennen en samenwerking te versterken. Onder begeleiding van hun bibliotheek werden de scholen gestimuleerd om de Leesscan af te nemen als aanzet om aan hun leesbeleid te werken. Verder werd hierrond evenwel geen structurele begeleiding van de scholen voorzien.</p> <p>4. Vrijwilligers en zorgcoördinatoren van scholen kregen vorming. Deze vorming was gericht op het leren begeleiden van leerlingen met een leesachterstand en werd verzorgd door vzw Narrata (na afhaken van vzw De Horizon). Vzw De Horizon had al een eerste versie van deze vorming uitgewerkt in kader van het project “Leeshelden” in Sint-Pieters-Leeuw (zie A. Aanleiding). De vorming (1,5u) zou zich richten op het leren toepassen van de ‘Connect Lezen’-methode, maar ook op het versterken van leesmotivatie (zie ook F. Mate van realisatie). De vorming werd 5x gegeven in het eerste projectjaar en 8x in het tweede projectjaar.</p>	<p>Er werden per leesgroepje 7 verschillende boeken voorzien. Van deze 7 boeken werden telkens 6 exemplaren aangekocht (5 kinderen + 1 begeleider) door de provincie. De bibliotheken moesten dus geen materialen voorzien, ze kregen alles aangeleverd.</p> <p>4 lessenspakketten (de laatste twee werden recent ontwikkeld en online geplaatst, in september worden ze in de scholen verspreid)</p> <p>Sommige bibliotheken onderhielden een werkgroep, anderen eerder individueel contact met de scholen. Afhankelijk van de werking.</p> <p>Met het stopzetten van de samenwerking met vzw De Horizon werd de Connect Lezen-methode evenzeer opgegeven. Dit bleek een methode die niet haalbaar was voor leeshelden. Er werd in de plaats geopteerd voor een variatie aan leesmethodieken en er werd creatieve vrijheid gegeven aan de begeleiders om zelf ideeën uit te werken. Deze nieuwe vorming werd 8x gegeven in het najaar van 2021 en 4x in het voorjaar van 2022.</p>
E. Monitoring en evaluatie	
<p>De opvolging van het projectverloop was in handen van de projectcoördinator die vooral via individuele contacten met bibliotheken vinger aan de pols hield.</p> <p>Wanneer leerlingen door de school werden ingeschreven voor een leesgroepje werd van hen ook hun huidige AVI-niveau opgevraagd. Van de begeleidende vrijwilligers werd gevraagd om per leerling na elke sessie aan te geven wat er tijdens de sessie goed liep en wat niet. Deze informatie werd vervolgens aan de projectcoördinator en aan de school bezorgd. Er werd</p>	<p>Het huidige AVI-niveau én bijkomende info omtrent leesmotivatie en leeshouding.</p>

<p>geen AVI-nameting uitgevoerd. Ook rond leesmotivatie werden niet op een systematische manier gegevens verzameld en er werd dus ook geen effectmeting uitgevoerd.</p> <p>De projectcoördinator heeft na het eerste projectjaar een bevraging van de leerkrachten van de deelnemende leerlingen uitgevoerd om zicht te krijgen op hoe de leerlingen en zichzelf de deelname aan het project ervaren hadden. In deze bevraging werd gepeild naar kenmerken van de communicatie tussen de school en de bibliotheek, de leesmotivatie en leesvaardigheid van de bij het project betrokken leerlingen en naar relevante getuigenissen van kinderen en ouders. Ook de inschatting van de toegevoegde waarde van het project werd bevestigd. Op het moment van het interview hadden slechts 14 leerkrachten de bevraging ingevuld, waardoor het moeilijk is om een betrouwbaar beeld te krijgen van ervaren effecten op leerlingenniveau.</p>	<p>De evaluatie in 2022 omvatte een grote bevraging bij de bibliotheken. Aan hen werd gevraagd op voorhand contact op te nemen met de deelnemende scholen/leerkrachten/zorgcoördinatoren. Met de info die ze hieruit haalden gingen de bibmedewerkers een evaluatiemoment aan met de projectcoördinator. Na het verzamelen van alle gegevens, werden de bibliotheekmedewerkers samen uitgenodigd om te kijken naar de toekomst en hun ervaringen te bespreken in groep.</p>
<p>F. Mate van realisatie</p>	
<p>Aan de strategische doelstellingen van het project werd in de loop van de uitvoering niet geraakt.</p> <p>Omwille van een opeenvolging aan beperkende coronamaatregelen in het eerste projectjaar is de officiële start van de leesgroepjes wel een aantal keer uitgesteld. Uiteindelijk zijn de eerste Leeshelden-groepjes op zaterdag 14 april 2021 bij elkaar gekomen. De leesgroepjes uit het eerste projectjaar zijn ook maar 6 keer bij elkaar gekomen, in plaats van de geplande 10 keer, omwille van de toetsenperiode bij de deelnemende leerlingen en de examenperiode bij veel vrijwilligers (studenten). In het tweede projectjaar werden twee leesgroeptrajecten voorzien: één in het najaar van 2021 en één in het voorjaar van 2022. Ook het maken en verspreiden van de lessenspakketten heeft veel vertraging opgelopen, waardoor de voor het eerste projectjaar geplande pakketten (1 of 2) pas in het tweede projectjaar werden gelanceerd. Ook ligt het totaal aantal afgewerkte lessenspakketten lager dan voorzien (m.n. 2 i.p.v. 4).</p> <p>Tijdens het eerste projectjaar namen 7 bibliotheken deel aan het project (i.p.v. de geplande 10), maar in het tweede projectjaar kwamen er daar 13 bij, zodat alsnog het streefcijfer van 20 deelnemende bibliotheken werd gehaald. In het eerste projectjaar waren 28 scholen bij het project betrokken, wat aanzienlijk meer was dan het voorziene minimumaantal van 10. Tot slot namen er 89 kinderen deel wat minder was dan de vooropgestelde 150 deelnemers. Volgens de projectcoördinator werd de doelgroep van het project wel bereikt. De samenwerking tussen bibliotheken en scholen is wel niet overal even vlot verlopen, waarbij vooral scholen aangaven dat het aantal contactmomenten met de bibliotheek eerder beperkt was.</p> <p>De vorming van de vrijwilligers en de zorgcoördinatoren werd inhoudelijk volledig gefocust op het verhogen van de leesmotivatie bij leerlingen. Het trainen van de deelnemers in het toepassen van de 'Connect lezen'-methode bleek niet haalbaar binnen de duur van het vormingsmoment (1,5u). Een bijkomende reden voor deze aanpassing is het feit dat een deel van de bevestigde leraren rapporteerde dat ze een positief effect van deelname aan de leesgroepjes waarnamen op vlak van leesmotivatie, maar niet op vlak van technische leesvaardigheid. Daardoor besliste het projectteam om sterker in te zetten op leesmotivatie en minder op het versterken van technische leesvaardigheid.</p>	<p>Tijdens het tweede jaar strooide corona opnieuw roet in het eten. Door verstrengde maatregelen werden sommige trajecten van het najaar 2021 afgelast. In 2022 kon alles gelukkig volgens plan doorgaan.</p> <p>De twee laatste lessenspakketten werden aan het einde van het tweede jaar gefinaliseerd. De onderwerpen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voorlezen met de klas aan kleuters - Toneellezen - Soorten boeken onderscheiden - Ouderprikkel <p>Tijdens het tweede projectjaar namen 83 scholen deel aan het programma, verspreid over 20 gemeenten. Per bibliotheek kwamen er 15 kinderen in aanmerking om deel te nemen aan het traject.</p> <p>Vanuit de bibliotheken kwam evenzeer de opmerking dat de scholen moeilijk bereikbaar zijn. Communicatie tussen beide partijen is een blijvend aandachtspunt.</p>

	<p>Er werd ingezet op toneellezen, duolezen, voorlezen aan andere kinderen,... verschillende methodieken om een blijvende interesse bij de kinderen aan te houden.</p> <p>Specifiek inzetten op technische leesvaardigheid was bij de start reeds niet prioritair. Dit is niet haalbaar op 10 weken, 1,5u/week. De vrijwilligers kregen wel methodieken mee om op gepaste manier feedback te geven aan de kinderen.</p>
G. Ervaren effecten	
<p>De projectcoördinator geeft aan dat zij het project als positief heeft ervaren. Verder kreeg zij uit contacten met bibliotheken, vrijwilligers en kinderen vooral positieve commentaren over het project. Bovendien vermeldt de projectcoördinator dat zij regelmatig van nieuwe bibliotheken de vraag krijgt of het mogelijk is om mee in het project te stappen.</p> <p><i>De bevroegde directeur geeft aan dat de leerlingen uit haar school (en hun ouders) die aan de leesgroepjes deelnamen dit als positief hadden ervaren.</i></p>	<p>Bij evaluatie in 2022 gaven zowel de leerkrachten als de bibliotheekmedewerkers aan het belang van het project in te zien. Zij gaven dan ook aan dat zij hierop zeker willen inzetten in de toekomst.</p> <p>De kinderen toonden heel wat enthousiasme en ook ouders lieten zich positief uit over het traject bij de verschillende eindfeesten die werden georganiseerd na afloop van het traject.</p> <p>De bibliotheken hebben aangegeven de komende jaren te willen doorgaan met het traject.</p> <p>Verschillende andere bibliotheken (binnen en buiten de provincie) vonden reeds hun weg naar de materialen van Leeshelden en gaven aan hiermee in de toekomst aan de slag te willen gaan.</p>
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> - De projectcoördinator ervaart dat het aanleveren van kant-en-klare materialen aan de bibliotheken en scholen een grotere kans oplevert dat deze partners zich engageren. Daarnaast is ook heldere communicatie tussen de deelnemende partners volgens haar van groot belang. - De projectmiddelen maakten het o.m. mogelijk om de zoektocht naar vrijwilligers (N > 60) tot een goed einde te brengen, iets wat veel tijd in beslag nam en waar de bibliotheken binnen hun reguliere werking te weinig ruimte voor hadden. - Scholen en bibliotheken hebben voldoende middelen nodig om de materiële noden van de leesgroepjes te kunnen dekken. Zo zijn er in één jaar tijd 4 van de 20 boeken uit de handel verdwenen, waardoor er voor het tweede jaar nieuwe boeken (en dus ook nieuwe activiteitenfiches) moesten voorzien worden. - De slagkracht van de betrokken bibmedewerker is van groot belang om de samenwerking tussen de bibliotheek en de scholen goed te laten verlopen. Deze slagkracht wordt beïnvloed door de motivatie van de betrokken medewerker, maar ook door de tijd en ruimte die zij krijgt om een actieve bijdrage aan het project te leveren. 	<p>Voldoende middelen én personeel. Om het project up-to-date te houden. De leefwereld van de kinderen evolueert namelijk enorm snel.</p>

<p>- <i>Omdat de leesgroepjes niet onder schooltijd georganiseerd worden, is het engagement van de ouders van de deelnemende leerlingen een belangrijke succesfactor.</i></p>	<p>De leesgroepjes werden nooit onder schooltijd georganiseerd, we willen namelijk het lezen breder krijgen dan de schoolbanken. Dit vergroot inderdaad aanzienlijk het engagement van ouders én leerlingen.</p>
---	--

PROJECT 12. Boekboxen (Pedagogische begeleidingsdienst GO!)

Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 14 september 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met directie, leerlingbegeleider en leerkracht – d.d. 18 maart 2022		Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding		
De nood aan effectief leesonderwijs is een urgente kwestie in zowel basis- als secundair onderwijs (zoals ook blijkt uit resultaten van leerlingen in internationale onderzoeken die peilen naar leesvaardigheid). Naar aanleiding van de vele hulpvragen die de pedagogische begeleidingsdienst GO! kreeg betreffende de lees- en taalvaardigheid van leerlingen uit de B-stroom, werd in 2016 een pilootproject uitgerold waar de LIST-didactiek (Leesinterventieproject voor Scholen met een Totaalaanpak) voor het eerst werd toegepast in de B-stroom. De deelnemende scholen waren enthousiast over dit pilootproject en namen zichtbare resultaten waar op leerlingenniveau. Dit pilootproject vormde dan ook de aanleiding tot dit Lezen op School-project (LoS). Het project komt voort uit: <ul style="list-style-type: none">- de stijgende vraag vanuit scholen i.v.m. leesbevordering en literatuuronderwijs;- het gebrek aan een ruim aanbod geschikte boeken voor jongeren in het SO en- de nood aan het betrekken van groepen jongeren die minder of nog niet bereikt zijn wat betreft leesbevordering. <i>Tijdens het schoolbezoek gaf de leerlingbegeleider aan dat leerlingen lezen tot voor kort als een opgave zagen. De school wil leerlingen terug motiveren om (genietend) te lezen en wil tegelijkertijd ook het taalbegrip (woordenschat) verbeteren.</i>		
B. Doelstellingen		
Het doel is de leesvaardigheid van leerlingen van de eerste graad secundair onderwijs te verbeteren (zowel in A- als in B-stroom als enkele klassen uit OKAN en BuSO). Het project wil inzetten op een sterk leesbeleid en een doordachte didactische aanpak in scholen (als onderdeel van een breder talenbeleid, liefst in een regio waar kinderen minder in contact komen met Nederlands). Men wil leesbevorderende acties opzetten aan de hand van de LIST-didactiek. Concreet zijn de doelen: <ul style="list-style-type: none">- de betrokken leerlingen meer boeken laten lezen (kwantiteit)- de betrokken leerlingen kwalitatief beter leren lezen (technisch lezen met AVI-niveau hoger dan E7; ‘eerst leren lezen, pas dan lezen om te leren’) en hen zo geletterd laten uitstromen met oog op gelijke onderwijskansen en de basisgeletterdheid in de 1ste graad SO- inzetten op lezen om te leren d.m.v. leesstrategieën vanuit de DENK!-didactiek- inzetten op leesplezier en -motivatie (autonomie in de boekkeuze uit een actueel en gevarieerd aanbod op maat) Met een combinatie van de LIST- en DENK!-didactiek wil het project tegemoet komen aan de vijf sleutels van effectief begrijpend lezen. Men wil jongeren ontwikkelen tot zelfstandige, gemotiveerde en bedreven lezers. Het project streeft naar een duurzame samenwerking tussen scholen en bibliotheken opdat het project na afloop zelfstandig verder groeit naar de andere graden van het secundair onderwijs.		Eventueel toevoegen na de opsomming van de doelen: Samengevat gaat het om meer lezen, beter lezen, gemotiveerd zijn om te lezen én lezen om te leren. Die 4 doelstellingen vormen het fundament van het project Boekboxen. Laatste zin: ... verder groeit naar de andere graden en finaliteiten van het secundair onderwijs.
C. Partners en samenwerking		
De pedagogische begeleidingsdienst GO! werkt samen met: <ul style="list-style-type: none">- Iedereen Leest vzw: vooral een adviesrol i.v.m. het boekenaanbod en het bibliotheeklandschap;- een aantal lokale bibliotheken (de krook in Gent, bib St.-Niklaas, bib Wetteren, bib Hamme, bib Herzele en bib de munt Brussel): aanleveren boekboxen, organisatie bibbezoeken, creëren van een inspirerende leesomgeving met een actuele,		De Krook (hoofdletters) De opsomming van de bibliotheken is niet volledig: elke Boekbox-school heeft samengewerkt met de lokale

<p>gevarieerde en uitdagende collectie, de leesconsulent van de bib adviseert en ondersteunt de deskundige talenbeleidcoördinator van de school;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Universiteit Antwerpen: onderzoek (bv. leespaspoorten ontwikkelen, literatuuronderzoek leesonderwijs, ...), studenten inzetten voor tutorstages, werkplekleertaken 'onderzoekende school', masterthesissen, etc.; - lerarenopleiding VUB: studenten inzetten voor tutorlezen + nemen didactiek LIST en DENK! op in curriculum; - GO! ouders: betrekken bij tutoring, hoe goede leesomgeving thuis creëren, promotie en bekendmaking project, etc. <p>In de projectaanvraag waren ook Universiteit Gent en HoGent als partners opgenomen, maar die samenwerking ging in de realiteit niet door. De samenwerking en rolverdeling tussen de uiteindelijke partners wordt duidelijk vastgelegd (RACI en RAM). Er wordt daarnaast een draaiboek voorzien voor de structurele samenwerking tussen de school en de lokale bibliotheek (do's & don'ts + begeleiding voor uitwisseling over de leesvoorkeuren en -ervaringen). Dit draaiboek wordt ook ter beschikking gesteld van scholen en bibliotheken die (nog) niet bij het project betrokken zijn.</p> <p>In (online) lerende netwerken komen de kartrekkers van scholen, bibmedewerkers, onderzoekers, iedereen Leest vzw en pedagogisch begeleiders/adviseurs samen om met en van elkaar te leren. Ook kunnen scholen aan de hand van leerbezoeken (collegiale visitaties) en onder leiding van de pedagogisch begeleiders een kijkje nemen (met een kijkwijzer) bij collega-scholen die LIST en DENK! al implementeerden en hun <i>good practices</i> willen delen.</p> <p><i>De geïnterviewde leerlingenbegeleider ervaart veel ondersteuning vanuit de pedagogische begeleidingsdienst (overleg, observaties ...) en een zeer nauwe samenwerking met de bibliotheek ten gevolge van het project (maandelijkse bibliotheekbezoeken; de bib als ontmoetingsplaats). Wat betreft de samenwerking met ouders, geeft de leerlingenbegeleider aan dat er nog veel werk aan de winkel is en ze nog zoekende zijn in hoe ouders meer kunnen betrokken worden.</i></p>	<p>bibliotheek. Eventueel kan u een beletselteken toevoegen na de opsomming.</p> <p>UA: leespaspoorten maken mag weggelaten worden en vervangen worden door 'ontwikkeling test vloeiend lezen voor de 1^e graad SO, ontwikkeling van tutorinterventies op maat van SO, onderzoek vloeiend lezen via comparatief evalueren in Comproved, ...'</p> <p>De info over het draaiboek mag weggelaten worden.</p> <p>... onder begeleiding van ... in plaats van ... onder leiding van ...</p> <p>... ten gevolge van ...</p>
D. Geplande en uitgevoerde acties	
<p>Al bestaande acties In 8 scholen werd reeds een pilootproject met de LIST-didactiek doorlopen (Zie A. Aanleiding).</p> <p>Uitgevoerde acties jaar 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - 16 nieuwe scholen stappen in, naast de 8 pilootscholen (er wordt een intervisie georganiseerd over wat werkt). - Elke school maakt een beginsituatieanalyse op aan de hand van een leesfoto (SWOT-analyse, al dan niet met ondersteuning van de begeleidingsdienst). De school richt een kerngroep op (bestaande uit een directeur, leerlingenbegeleider, taalcoördinator, LIST-leerkrachten en zaakvakleerkrachten) die op basis van deze leesfoto het leesbeleid vormgeven (o.b.v. de pijlers van Iedereen Leest, met ondersteuning en advies vanuit de pedagogisch begeleiders). - Allerlei professionaliseringsinitiatieven worden georganiseerd door de begeleiders PBD GO! in samenwerking met Iedereen Leest vzw: over LIST, DENK!, leespaspoorten, tutorinterventies, AVI-testen, intonatietoetsen, groepsbesprekingen, leesgesprekken, minilesjes, datageletterdheid, effectieve leesdidactiek, koppeling aan leerplan, etc. De focus ligt hier op leraren Nederlands, maar ook andere leraren kunnen vormingen volgen. Er is een verschil tussen de professionalisering in de A- en B-stroom én afhankelijk van waar de school al staat op vlak van leesbeleid en vertrouwde met de LIST-didactiek. Op jaarbasis gaat dit over 10-12 sessies. Daarnaast voeren de begeleiders school- en klasbezoeken uit met begeleiding 	<p>... aan de hand van de leesscan ...</p> <p>... die op basis van de leesscan ...</p>

<p>tot op de klasvloer: leesscan afnemen en bespreken, gesprekken over leesbeleidsplan, feedback op maat na observatie in de klas, etc.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Boekboxen met inspirerend aanbod (3x per schooljaar een boekbox met 3 boeken per leerling op basis van de leespaspoorten), samengesteld door de lokale bibmedewerker, het schoolteam en de PBD in rechtstreeks overleg met de leerlingengroepen (aan de hand van www.boekenzoeker.be) met als gevolg een bewustere boekkeuze en meer inzicht in het aanbod. <ul style="list-style-type: none"> o Bij de boekboxen wordt een TikTokfilmpje opgenomen om de boekkeuze toe te lichten o Een unboxing filmpje wordt opgenomen om de reacties van jongeren op de boekbox te capteren en bestuderen o De boeken worden voorgesteld door de leraar (boekpromotie) o Leesmotivatie triggeren door: rubriek op TikTok '5 boeken die mijn leven veranderd hebben', verhaal in beeld brengen in 30 seconden filmpje, stopmotionfilmpje maken, laten voorlezen, boekboxen voor andere klassen laten samenstellen, functioneel lezen, etc. - Uitbouw en beheer van de klas- en schoolbibliotheek (o.b.v. leidraad uit Nederland). - Ontwikkeling ondersteunend materiaal: een praktische leidraad voor een kwalitatieve lees- en leeromgeving, een leidraad voor een beleids sessie, een boekenlijsten voor de meertalige context, ... - Ontwikkeling van leespaspoorten voor individuele leerlingen: ze leggen leesvoorkeuren en -allergieën alsook leesmogelijkheden en -moeilijkheden bloot. De verschillende leesprofielen krijgen een gezicht in de vorm van een avatar zodat tutors en het schoolteam weten met welke leesmoeilijkheden kinderen kampen (moeilijkheden met fonemisch bewustzijn, klank- en tekenkoppeling, motivatie of gebrekkige woordenschat) en welke passende leesinterventie gebruikt kan worden. - De LIST-didactiek wordt toegepast: een holistische aanpak die streeft naar het verbeteren van leesresultaten en het verhogen van leesmotivatie aan de hand van dagelijkse leesmomen ten, met inclusieve benadering van zwakkere lezers. LIST zet in op de transfer van leesvaardigheid naar andere leer gebieden en werkt zo aan geletterdheid. - Minilesjes (2-3x per week) waarbij de leraar een leesvraag meegeeft, intussen ook werkt aan woordenschatverwerving en leesstrategieën modelleert. Doorheen het traject worden filmpjes gemaakt tijdens leesmomen ten, minilesjes, leesbesprekingen, ... en gedeeld met andere scholen via een Padlet. Ook worden bv. de voorbereidingen voor minilessen uitgewisseld via Excel (Thomas More Hogeschool), gekoppeld aan de leerplandoelen (zodat niet elke school opnieuw op zoek moet gaan naar kwalitatief materiaal). - Project wordt in de kijker gezet door website, nieuwsbrieven en sociale media. <p>Geplande acties jaar 2</p> <ul style="list-style-type: none"> - DENK! (begrijpend lezen koppelen aan inhoud en vakken): leerlingen lezen binnen één thema minstens twee boeken (zowel fictie als non-fictie) en beantwoorden er vragen over (om hun leesmotivatie te verhogen) Aanpak: leraar activeert voorkennis (via een filmpje, proef, ...), maakt een mindmap met nieuwe woordenschat, leerlingen lezen samen teksten <ul style="list-style-type: none"> o KM-lessen (2x/week, 45min; KiloMeters/KennisMeters): leraar leest fragment uit fictieboek voor dat aansluit bij het thema, bespreekt de inhoud + modelleert hoe je leesbegrip krijgt door over het thema te lezen (bevorderen van doelgericht lezen), nadien lezen leerlingen in een zelfgekozen boek dat aansluit bij het 	<p>... op basis van interviews met en vragenlijsten voor de leerlingen ...</p> <p>... wordt eventueel een TikTokfilmpje opgenomen ... We organiseerden hierover een professionalisering, maar niet elke bibliotheek werkte op deze manier. Sommige bibliotheken voorzagen bijvoorbeeld post-its die ze tussen de boeken verstopten om te peilen naar de leesmotivatie en boekkeuze van de leerlingen.</p> <p>... door bijvoorbeeld een rubriek op TikTok ...</p> <p>... inspiratie voor boeken in een meertalige context ...</p> <p>Bevragingen van leerlingen door middel van klasgesprekken en vragenlijsten: ze leggen leesvoorkeuren ...</p> <p>Op enkele scholen werd geëxperimenteerd met DENK!. Volgend schooljaar wordt het LoS-project Boekboxen verder gezet in een duurzame, professionele leergemeenschap waarbij meer scholen inzetten op DENK!. Door een cyclische werking volgens PDCA, werden de acties voor projectjaar 2 bijgestuurd. De brochure als bijlage geeft een overzicht van alle sessies en de bijhorende inhoud. en i.p.v. +</p>
--	---

<p>thema en nemen notities, nadien praten in duo's over wat ze gelezen hebben en wat dat bijdraagt aan het thema (nieuwe aspecten worden toegevoegd aan de mindmap en in de notities van de leerlingen).</p> <ul style="list-style-type: none"> o RL2-les (1x/week, 45min; Reading to learn) geïntegreerd in de zaakvakken. <ul style="list-style-type: none"> Les 1 = gericht op samen lezen en begrijpen van een non-fictie tekst (één open vraag om leesmotivatie te bevorderen). Les 2 = tekst (samen) herschrijven (om leesbegrip te versterken en leren goede alinea's te schrijven), nadien schriftelijke verwerking van het hele thema aan de hand van de vraag 'Wat zijn de belangrijkste dingen die jij tijdens deze weken over het thema geleerd hebt?'. In deze lessen wordt ingezet op strategie-instructie (bewustwording van verschillende leesstrategieën). - Vier klas- en schoolbezoeken - Deelnemen aan en organiseren van conferenties en andere fora rond lezen waar tussentijdse ervaringen en <i>good practices</i> worden gedeeld (school <3 onderzoek, leerplancommissies, ...). <p>Lange termijn Dit project wordt ingebed in GO! 2030 en zal 10 jaar in beslag nemen. De aanpak wordt structureel verankerd in de driejaarlijkse begeleidingsplannen waarbij innovatieve en evidence-informed praktijken over de niveaus heen (school, scholengroep en centrale diensten) worden verzameld en gedeeld. De inzichten worden ook verder toegepast in andere domeinen (bv. het opzetten van duurzame (lokale) partnerschappen, monitoren van impact, ...).</p> <p><i>Tijdens het schoolbezoek gaf de leerlingencoördinator aan dat de school 2-3x per week een lesuur inplant voor het project. De leraar start telkens met het voorlezen van een tekst, met nadien een korte bespreking. Nadien gaan de leerlingen 20-30 min aan de slag, waar ook een nabespreking of oefening aan gekoppeld wordt. Door LIST worden leesvragen door de geïnterviewde leerkracht altijd gekoppeld aan nieuwe eindtermen, wat een goede oplossing vormt voor de voorheen vaak te beperkte tekstsoorten. De leraar probeert discussie en interactie tijdens het lezen van teksten te stimuleren, o.a. tijdens de miniles voorafgaand op de leesles. De geïnterviewde leraar probeert bovendien goede voorleesfragmenten te selecteren waar idealiter spanning in zit (zodat leerlingen benieuwd zijn naar het vervolg en zelf verder willen lezen). De leraar leest zelf veel en met plezier leest en dat werkt motiverend.</i></p> <p><i>De geïnterviewde leraar probeert boeken in verschillende genres aan te reiken aan de leerlingen. De leraar stuurt de keuze van boeken op basis van het leesniveau (en ervaring en interesses) van leerlingen. Volgens de leerlingenbegeleider reflecteren leraren ook samen met de leerlingen over waarom ze een boek al dan niet uitlezen. Bij OKAN-leerlingen gebruikt de geïnterviewde leraar ook luisterboeken om ervoor te zorgen dat de leerlingen de teksten beter zullen begrijpen, maar er ook van kunnen genieten. De geïnterviewde leraar geeft aan dat hij/zij transfer probeert te veroorzaken tussen de gebruikte leesstrategieën in de vakken Nederlands, geschiedenis en natuurwetenschappen.</i></p> <p><i>Het LoS-project zorgde volgens de geïnterviewde leerlingenbegeleider voor een structurele(re) verankering van de initiatieven die reeds plaatsvonden tijdens het pilootproject. Wel geeft deze leerlingenbegeleider aan dat niet alle opgezette acties vanuit eenzelfde leesbeleid vormgegeven worden, maar nog veel op gevoel.</i></p>	<p>... zal minstens 10 jaar ... Vanaf volgend schooljaar wordt het LoS-project Boekboxen verdergezet in een duurzame, professionele leergemeenschap, voor bestaande én nieuwe Boekbox-scholen.</p>
<p>E. Monitoring en evaluatie</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - De projectcoördinator is verantwoordelijk voor het monitoren en bewaken van de strategische en operationele doelen. Bij alle schoolbezoeken wordt teruggekoppeld naar de stand van zaken van die school. 	

<ul style="list-style-type: none"> - AVI-toetsen (3x per jaar), intonatietoetsen via Comproved i.s.m. Universiteit Antwerpen (voor inzicht in het leesbegrip, 3x per jaar), observaties (kijkwijzers attitudes en schalen voor attitudemeting (SAM)), leesgesprekken, leerlingenbevragingen, leesfoto en de gedrags- en motivatielijsten uit LIST (Staan de jongeren en het schoolteam positiever tegenover lezen? Gaan ze liever naar de bib?, ...) en leeslogboeken (om kwantiteit van het aantal gelezen boeken efficiënt meetbaar te maken) tonen in hoeverre de leerlingen vorderingen maken dankzij de LIST-didactiek. Het project reikt hiervoor leidraden aan. Deze ‘checkfase’ wordt uitgevoerd door de stuurgroep kwaliteitszorg (projectcoördinator, betrokken begeleiders en onderzoekers UA). Er worden groepsbesprekingen georganiseerd met schoolteams en schoolbeleid om data te analyseren en doelen in leesbeleid te monitoren. <p><i>De geïnterviewde leerlingenbegeleider geeft aan dat de leerlingen het leeslogboek ook (moeten) gebruiken om aan te geven hoeveel pagina’s ze hebben gelezen op een bepaalde tijd, alsook welke moeilijke woorden ze tegenkomen.</i></p>	<p>vloeiend leestoetsen kijkwijzers uit het Nederlandse DWAO-onderzoek (Doelgericht Werken Aan Opbrengsten)</p> <p>De data worden ook verzameld door middel van een Google Forms en teruggekoppeld naar de scholen en betrokken begeleiders door middel van PowerPointpresentaties.</p> <p>Het gebruik van het leeslogboek varieert op basis van de eigenheid van de school. Sommige scholen voorzien ook een sterrensysteem zodat de leerlingen de boeken onmiddellijk kunnen beoordelen.</p>
F. Mate van realisatie	
<ul style="list-style-type: none"> - De eerste drie doelstellingen zijn al voor een groot stuk gerealiseerd tijdens jaar 1, de vierde doelstelling (leren door te lezen) zal voornamelijk in het tweede projectjaar gerealiseerd worden. Daarnaast moeten leraren het boekenaanbod nog beter leren kennen en moet de samenwerking met de bibliotheken nog verder worden uitgebouwd. Het is bovendien een uitdaging om ook leerkrachten die nog niet met LIST aan de slag zijn, te motiveren naar jaar 2 toe. - Het doel was oorspronkelijk om niveau-overschrijdend te werken (dus 6^e jaar en 1ste graad secundair onderwijs). Niet elke basisschool zit echter op dezelfde campus als het secundair onderwijs, wat maakt dat die combinatie in de praktijk niet haalbaar bleek. De focus ligt in het uiteindelijke project dus op de 1ste graad. Uiteindelijk werden niet enkel de A- en B-stroom betrokken, maar ook OKAN en het buitengewoon onderwijs. - Het tempo van uitrol is in elke school sterk verschillend. In 17% van de scholen moeten de boekboxen bijvoorbeeld in jaar 2 nog opgestart worden. - Na projectjaar 1 merkte men dat de datageletterdheid in onderwijs een werkpunt is (en dus sessie in jaar 2 om scholen te leren hun eigen leerproces beter te monitoren). - In jaar 1 ging het lerend netwerk twee keer online door. Dit wordt verdergezet in jaar 2, maar de uitwisseling tussen bv. de VUB en UAntwerpen zal nog verder uitgebouwd worden. Wel wordt reeds veel uitgewisseld tussen de school waar het onderzoek loopt (KTA MoBi) en UAntwerpen. Deze informatie zal in jaar 2 ook gedeeld worden met andere scholen. - Wat betreft het leesbeleid op school werd in het eerste projectjaar nog te weinig samenhang tussen de initiatieven vastgesteld. Er moet naar het tweede projectjaar toe nog meer gewerkt worden aan een visie die gebaseerd is op wat uit de leesscan kwam. <p><i>Tijdens het schoolbezoek gaf de geïnterviewde leraar aan dat hij de leerlingen meer wil laten samenwerken tijdens leesopdrachten (meer interactie) en geeft aan niet zo vertrouwd te zijn met RALFI. De leerlingenbegeleider wijst wel op de uitwisseling tussen de leerlingen tijdens de nabespreking of gekoppelde opdrachten, maar geeft ook aan dat er nog ruimte is voor verbetering. LIST is binnen deze school ingepland in het lessenrooster en niet gelinkt aan een vak of cluster.</i></p>	<p>... wordt er een sessie voorzien in jaar 2 om ...</p> <p>... tussen de scholen waar de onderzoeken lopen (Tectura Gent Centrum (projectjaar 1) en GO! Atheneum Maldegem (projectjaar 2)) en UAntwerpen.</p>
G. Ervaren effecten	

<ul style="list-style-type: none"> - BaSo-fiches werken niet overal even goed, waardoor ze in het project het AVI-niveau (moeten) nagaan bij instroom in het secundair onderwijs om van daaruit te vertrekken. - In scholen waar ze bezig zijn met LIST (80%) gaan leerlingen ontzettend vooruit (qua leesvaardigheid maar ook qua woordenschat). De leesmotivatie is groot (leerlingen raden nu ook boeken aan elkaar aan). - Het aantal boeken dat leerlingen lezen is enorm gestegen en ze vragen nu ook spontaan naar boeken om te lezen in schoolvakanties. Bovendien kunnen leerlingen langer blijven lezen (in het begin van het schooljaar konden leerlingen maar 10 min aan een stuk lezen, nu lukt dat 20 min). - Er is minder en minder begeleiding nodig bij de boekkeuze van leerlingen. Ze kiezen bewuster en hebben een beter idee van welk genre al dan niet bij hen past. - Er zijn veel meer boeken aanwezig op school. - De zaakvakleraren merken vooruitgang tegenover vorig schooljaar in wat leerlingen dagelijks lezen (ze begrijpen meer). - 88% van de bevroegde leraren geeft aan dat de samenwerking met de bibliotheek verbeterd is en bibliotheken krijgen nu ook meer inzicht in het leesbeleid op school. Leerlingen worden goed begeleid in de keuze van een boek. - Leerlingen appreciëren het voorlezen. - Leerlingen én leraren appreciëren de rust van het stil lezen. - Leraren zijn gegroeid in effectieve leesdidactiek en leesstrategieën. Hun leesgesprekken worden kwalitatiever en ze kunnen beter inschatten waar een leerling staat op vlak van tekstbegrip, woordenschatverwerving of leestempo. <p><i>Bij sommige leerlingen is de motivatie om te lezen volgens de geïnterviewde leraar nog steeds zeer laag. Bij andere leerlingen is de motivatie aangewakkerd doordat ze een genre hebben gevonden dat bij hen past. Het is volgens de leraar en leerlingenbegeleider erg afhankelijk van leerling tot leerling hoe veel en graag ze lezen. De leerlingenbegeleider vermeldt dat het project dan wel inzicht geeft in het niveau van technisch lezen, maar minder ook effectief het niveau gaat bijschaven. Uit de bevraging bij het schoolbezoek blijkt dat (de meeste) leraren en leerlingen door het project meer én liever lezen. Leraren zien (opnieuw) het belang van lezen in.</i></p>	<p>Eventueel toevoegen:</p> <p>Ter illustratie: In 1 B-stroomschool gingen 80 van de 84 leerlingen 1 à 2 AVI-niveaus vooruit gedurende 1 schooljaar. 4 leerlingen stagneerden en kregen tutorinterventies op maat.</p> <p>Hier ga ik niet helemaal mee akkoord gezien de resultaten in sommige scholen.</p>
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> - Om dit project te doen slagen is een flexibele schoolorganisatie/curriculum noodzakelijk (dagelijks 35 minuten nodig). De betrokkenheid van het beleidsteam is bovendien essentieel. Er moeten prioriteiten gesteld worden (niet: één van de projecten die lopende zijn op school). Je hebt een directeur nodig die keuzes durft maken. Een duidelijk personeels- en professionaliseringsbeleid is nodig, waarbij het beleidsteam het kernteam faciliteert om aan alle sessies deel te nemen en dat de ondersteuners ook op de klasvloer welkom zijn. - Leerlingen die zelf hun weg nog niet vinden in het boekenaanbod, moeten geholpen worden door de leraren. ‘Leer je leerlingen kennen en raad hen boeken aan die bij hen passen.’ - Er is nood aan een aangepast boekenaanbod voor OKAN en het buitengewoon onderwijs. - Idealiter werk je met scholen die al een talenbeleid hebben om op verder te bouwen en op basis waarvan je de resultaten en effecten PCDA-gewijs kunt opvolgen. - Een financieel en materieel beleid: investeren in boeken op school, daar budget voor vrijmaken en ook effectief uitrollen. - Een goede samenwerking tussen projectcoördinatie, begeleiders en externe partners waarbij iedereen inspraak krijgt. - Data-analyse: een nulmeting en nadien de resultaten en effecten in kaart brengen. 	<p>Prima!</p>

<ul style="list-style-type: none"> - <i>Om dit project tot een succes te brengen, is het volgens de geïnterviewde leraar van belang dat de leraar zelf enthousiast is over lezen en ook voorleest. Bovendien moeten ook andere leraren (bv. houtbewerking) volgens de leerlingenbegeleider open staan om aan de slag te gaan met dit project.</i> - <i>Het aanbod in de boekboxen moet ruim genoeg zijn volgens de geïnterviewde leerlingenbegeleider. Het aanbod moet aantrekkelijk zijn om genietend te kunnen lezen, en dat voor ieders interesses én op de verschillende niveaus. Daarnaast moeten de leraren volgens de leerlingenbegeleider de juiste teksten selecteren om verder mee aan de slag te gaan.</i> - <i>Om het beginniveau technisch lezen in te schatten, moeten leraren een AVI-test afnemen. Dat is volgens de leerlingenbegeleider ook nodig om vanuit te kunnen starten. Dit kan echter zeer tijdrovend zijn, dus een helpende hand is hier welkom volgens de geïnterviewde leraar (de resultaten van deze test zouden dan mogelijks ook objectiever zijn).</i> - <i>Er is volgens de leerlingenbegeleider weinig uitwisseling tussen de verschillende deelnemende scholen (zou meer mogen).</i> 	<p>Klopt. Aanvulling: Het projectonderzoek voorziet in een nieuwe vloeiend leestest voor de 1^e graad SO, die na een comparatieve test en een bespreking met een kernteam leidt tot een ranking van de leerlingen. Die test zou op termijn de AVI-test kunnen aanvullen (of in sommige scholen vervangen).</p> <p>Terecht: de overwegend digitale bijeenkomsten hebben hier de voorbije 2 schooljaren roet in het eten gegooid.</p>
--	---

PROJECT 13. Boeken Troef! (ODISEE)	
Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator – d.d. 3 september 2021 Bron <i>tekst cursief</i> : interviews met leerkracht, directeur en adjunct-directeur – d.d. 29 maart 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
<p>Doorheen de jaren heeft ODISEE ruime ervaring opgebouwd rond leesonderwijs. Tal van leesprojecten werden door de lerarenopleiding van de hogeschool georganiseerd en gecoördineerd, voornamelijk binnen kleuteronderwijs. Zo is er o.a. het Iedereen Taalklaar project dat startte in september 2012 waarin taalstimulering in de kleuterklas centraal stond. Het project Boekenhouders dat liep in 2017-2019 zette in op het verhogen van de leescultuur in de kleuterklas. In het kader van dit project werd ook een professionaliseringstraject voor scholen, leerkrachten en onderwijsondersteuners uitgewerkt. Het project Boeken Troef! komt voort uit een bestaand samenwerkingsverband - op basis van o.a. de bovenvermelde projecten - tussen ODISEE, Stad Aalst (bibliotheek Utopia), Gemeente Denderleeuw (bibliotheek), Gemeente Anderlecht (1)(bibliotheek) en Het Lezerscollectief. Een belangrijke aanleiding is dat de leesmotivatie en de leesprestaties van leerlingen nog niet op het gewenste niveau zijn. Dit vraagt om actie om de leesbevordering en het leesplezier te versterken. Ook zijn er veel ontwikkelingen op het vlak van leesonderwijs en die inzichten worden in de loop van de tijd genuanceerder. Er worden steeds nieuwe materialen ontwikkeld die vertaald moeten worden naar de onderwijspraktijk, en waarbij nood is aan een gedegen vorming van de leerkracht om met die materialen aan de slag te kunnen gaan.</p>	<p>(correcties)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op alle onderwijsniveaus (eBaKO, eBaLO, eBaSO) • De Boekenhouder • Is een uitbreiding van een bestaand samenwerkingsverband tussen ODISEE en de Stad Aalst (Utopia bibliotheek) met de <p>(1) (aanvulling/verduidelijking) De samenwerking met de bibliotheek van Anderlecht werd na overleg met het Departement Onderwijs stopgezet. Dit werd na vele gesprekken via een aangetekend schrijven op 18 maart 2022 officieel meegedeeld.</p>
B. Doelstellingen	
<p>In het Boeken Troef! project worden volgende overkoepelende doelstellingen voorop gesteld:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Het verhogen van de autonome leesmotivatie van leerlingen b. Het uitbouwen van een kwaliteitsvolle en motiverende leesomgeving c. Het uitbouwen van een duurzaam leesnetwerk, met onder andere aandacht voor het bouwen en bestendigen van bruggen tussen verschillende onderwijsniveaus, tussen scholen onderling en tussen scholen en bibliotheken <p>De doelstellingen worden nagestreefd binnen kleuter-, lager en secundair onderwijs. En dit in een context van verstedelijkte gemeenten met een groot aandeel aan kansarme en meertalige leerlingen.</p> <p>Deze overkoepelende doelstellingen worden vertaald in een reeks operationele doelstellingen voor het eerste en tweede projectjaar (deels overlappend). Zo wordt er in jaar 1 naar gestreefd dat leraren (2) en bibmedewerkers zicht hebben op de concrete leesnoden van leerlingen, scholen over motiverende leesomgevingen beschikken, leraren en bibliotheekmedewerkers over de nodige expertise rond taal- en leesonderwijs beschikken, schoolteams de kernelementen van duurzaam taal-leesbeleid kennen en er kennis en ervaringen worden gedeeld binnen de beoogde leesnetwerken (3). Tijdens jaar 2 wordt vooropgesteld om ook de leerlingen actief te betrekken in het inrichten van een motiverende leesomgeving en het leesnetwerk (4), het overleg in het leesnetwerk structureel in te bedden, de lopende initiatieven te optimaliseren en bij te sturen, het leesnetwerk verder uit te breiden met oog op de ruime verspreiding van kennis en expertise, en het verlagen van drempels tussen graden en scharnierleerjaren door kleuter-, lager en secundair onderwijs samen te brengen (5).</p> <p><i>De geïnterviewde leraar geeft aan dat tijdens de (voor)leessessies (cfr. D. Geplande en uitgevoerde acties) twee doelen voorop staan: (1) leerlingen gaan zelf op zoek naar teksten om die voor te lezen aan hun medeleerlingen en bedenken hier</i></p>	<p>JAAR 1</p> <p>(2) (aanvulling/verduidelijking) In jaar 1 werd er bovenop het hiernaast genoemde ook naar gestreefd dat schoolteams de kernelementen van een duurzaam taal-leesbeleid leren kennen (zie afname Leesscan) en dat er kennis en ervaringen worden gedeeld binnen de beoogde leesnetwerken.</p> <p>(3) (correcties)</p> <p>Boeken troef! zette niet in op bevordering van expertise rond taal- en leesonderwijs, maar wel rond lees(motivatie)bevordering, in het bijzonder door ten eerste de ankerpersonen van de schoolteams van de lagere en secundaire scholen op te leiden als leesbegeleider volgens de Samen Lezenmethodiek (Lezerscollectief) en door ten tweede gerichte interventies in de klaswerking van de ankerpersonen van de kleuterscholen vanuit de expertise van De Boekenhouder.</p> <p>JAAR 2</p>

<p>vragen bij die als opstart kunnen dienen om een gesprek over de tekst tot stand te brengen en (2) leerlingen luisteren en genieten van een verhaal dat voorgelezen wordt door leerkracht en/of hun medeleerlingen.</p>	<p>(4) correctie Tijdens jaar 2 richt de begeleiding van de projectmedewerkers zich vooral op de ondersteuning bij het opzetten van leesgroepen (door de leerkracht-leesbegeleider), en het opleiden van leerlingen tot leesbegeleider (de Boekentroevers) van een jongere leerling (de Boekenproever). Op die manier worden leerlingen actief betrokken bij het inrichten van een krachtige leesomgeving en de uitbouw van het leesnetwerk.</p> <p>(5) aanvulling/verduidelijking Met het oog op de uitbreiding van het leesnetwerk van de deelnemende scholen werden er gezamenlijke intervisiemomenten georganiseerd. Daarnaast hadden de ankerpersonen vaak contact met de bibmedewerker van hun regio. De projectmedewerkers probeerden de coördinatoren van de leesduo's (een boekentrouwer gekoppeld aan een boekenproever) zoveel mogelijk aan te zetten om samen te werken met leerkrachten van een ander onderwijsniveau. In de praktijk kozen de meeste coördinatoren voor leesduo's binnen de eigen school. In een aantal gevallen werden de drempels tussen graden en/of scharnierleerjaren wél overschreden. In die gevallen waren de reacties van zowel begeleidende leerkrachten als leerlingen zelf heel positief.</p>
<p>C. Partners en samenwerking</p>	
<p>ODISEE werkt in het project samen met volgende partners, elk met een (aanvullende) expertise op vlak van lezen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Drie plaatselijke bibliotheken (Aalst, Denderleeuw, Anderlecht): zij bieden expertise op vlak van jeugdliteratuur en ondersteunen de uitbouw van een stimulerende leesomgeving in de projectscholen en de uitwisseling tussen de scholen en de bibliotheek. - Het Lezerscollectief: hun expertise ligt op het vlak van methodieken Samen Lezen en duolezen. Zij verzorgen de opleiding tot leesbegeleider, zowel aan de leerkrachten en leerlingen van de lagere als secundaire scholen (6). <p>Binnen elke school wordt een leesteam samengesteld om de samenwerking tussen de school en de andere partners (bib en Het Lezerscollectief (8a)) te organiseren. In de secundaire scholen betreft het één leesteam per school; voor het basisonderwijs worden twee aparte leesteam opgericht, één binnen kleuteronderwijs en één binnen lager onderwijs (7).</p>	<p>(6) (7) correcties</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het Lezerscollectief verzorgde enkel de opleiding van de leerkracht-leesbegeleiders. De opleidingen aan de leerling-boekentrouwers werden gegeven door de projectmedewerkers voor lager en secundair. Het materiaal voor de boekentrouwersopleiding werd wel in samenspraak met het Lezerscollectief uitgewerkt. Ook zorgden zij voor de (uiterst mooie) vormgeving van het materiaal alsook voor het concrete materiaal voor leerlingen en

<p>In projectjaar 1 staat het intensifiëren (8b) van de samenwerking tussen school en bibliotheek centraal. Er wordt nauwe samenwerking georganiseerd tussen de deelnemende scholen en de bibliotheken. De leesteams en bib werken samen onder begeleiding van een projectmedewerker van ODISEE rond het inrichten van motiverende leesplekken met een breed en kwaliteitsvol boekenaanbod op maat van de schoolpopulatie. De bibliotheekmedewerker volgt ook de opleiding tot leesbegeleider (cfr. D. Geplande en uitgevoerde acties) en wordt hierin gecoacht door de projectmedewerker van ODISEE. Dit zorgt ervoor dat er een sterke betrokkenheid van en ondersteuning door de bibmedewerker kan zijn in het kiezen van geschikte verhalen in de scholen door leerkrachten. In projectjaar 2 staat het uitbouwen van een breed leesnetwerk buiten de school centraal. Hiervoor worden overlegmomenten opgezet tussen de leesteams van de verschillende scholen, waarbij kruisbestuiving plaatsvindt tussen leesteams van dezelfde school (waarbij leesteams van kleuter en lager binnen dezelfde school elkaar ontmoeten), van andere scholen en van andere onderwijsniveaus (waarbij kleuter-, lager en secundaire scholen elkaar treffen).</p> <p><i>Uit zowel de interviews met de directieleden als met de leerkracht van de school uit de case study blijkt de intense samenwerking tussen de school met zowel de projectmedewerkers van ODISEE als met de opleiders van Het Lezerscollectief. Leraren kunnen met hun vragen steeds bij hen terecht. Ook zorgen de projectmedewerkers van ODISEE er mee voor dat het project in hun school levend wordt gehouden door impulsen te blijven geven en door hen proactief concrete tips en tricks aan te reiken. Voor de boeken die gebruikt worden tijdens de leesgroepen kan de school beroep doen op de bibliotheek.</i></p>	<p>leerkrachten. (i.c. mappen, kopies) De leerlingen kiezen tijdens de duolezen vrij uit een bloemlezing, samengesteld door de projectmedewerkers.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Binnen de basisschool was er per niveau een leesteam, maar er werd maar één leesgroep ingericht, i.c. in de lagere school. In de kleuterschool werd er vanuit De Boekenhouder ingezet op verrijking van de boekenhoek en op kwaliteitsvolle interactie rond boeken. • De leerkrachten vinden het zelf kiezen van goede boeken zeer moeilijk. De bibliotheken Aalst en Denderleeuw voorzagen – indien daarom gevraagd – wel in een breed en kwaliteitsvol boekenaanbod, onder andere via boekenboxen. <p>(8) (aanvullingen)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ... de andere partners: bib, het Lezerscollectief en de Boekenhouder • In sommige scholen moest de samenwerking tussen school en bibliotheek geïnitieerd worden.
<p>B. Geplande en uitgevoerde acties</p>	
<p>Projectjaar 1 <i>In de kleuterscholen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Er wordt gewerkt met de methodiek van De Boekenhouder. De Boekenhouder is een opleiding die werd ontwikkeld in een vorig project (cfr. A. Aanleiding) en is gebaseerd op de kenmerken van een rijke geletterde omgeving zoals omschreven in het screeningsinstrument ELLCO (Early Language & Literacy Classroom Observation). • Twee leraren krijgen twee dagen opleiding tot leesbegeleider (9). Hierbij leren ze de kenmerken van een rijke boekenomgeving voor kleuters kennen en leren ze hun eigen kleuterklas screenen op het vlak van boekenaanbod. Daarnaast worden in de opleiding inspirerende voorbeelden aangereikt. • Leraren krijgen begeleiding om de boekenomgeving van hun kleuterklas te verrijken. • De andere kleuterleerkrachten worden betrokken bij het leesproject via een coachingstraject-op-maat door de leesbegeleiders (9) (olievlek-principe). • Samen met bibmedewerkers wordt gekeken hoe het boekenaanbod van de bib kan afgestemd worden op de noden van de kleuterschool. <p><i>In de lagere en secundaire scholen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Één leerkracht wordt door Het Lezerscollectief opgeleid tot leesbegeleider volgens de methodiek van het Samen Lezen (ontwikkeld door Jane Davis). In een samen lezen-sessie wordt een verhaal of gedicht voorgelezen aan een kleine groep lezers (maximaal 12). Tijdens het voorlezen worden momenten voorzien waarop deelnemers kunnen 	<p>(9) (correcties) JAAR 1 <i>In de kleuterscholen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • opleiding tot Boekenhouder • Coachingstraject door de opgeleide boekenhouder <p><i>In de lagere en secundaire scholen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Intervisies vinden plaats met schoolteams o.l.v. de projectmedewerkers... Na het project blijven de leesbegeleider-leerkrachten evenwel lid van het netwerk van het Lezerscollectief door wie op regelmatige basis intervisies georganiseerd worden <p>(10) JAAR 2 <i>In de kleuterschool</i></p>

<p>reageren. Persoonlijke betekenisgeving en betekenisvolle interactie staan in zo'n samen lezen-sessie centraal.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intervisies vinden plaats tussen schoolteams en Het Lezerscollectief (9) om ondersteuning te krijgen om met de Samen Lezen-methodiek aan de slag te gaan. • Ook de bibliotheekmedewerker volgde de opleiding tot leesbegeleider en biedt ondersteuning aan de scholen in hun zoektocht naar geschikte teksten. • De bibliotheekmedewerker kan ook zelf een leesgroep opstarten op basis van de expertise m.b.t. de methodiek die hij/zij opdeed tijdens de opleiding. <p>Projectjaar 2</p> <p><i>In de kleuterscholen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Er vindt een (derde) opleidingsdag (10) plaats met thema's als verhaalkeuze, taalstimulerende activiteiten, (herhaald) interactief vertellen en voorlezen en differentiatie • Kennis en expertise met collega's wordt gedeeld vanuit een olievlekprincipe en met zicht op duurzame verankering. • De projectmedewerker van ODISEE ondersteunt leerkrachten in hun dagelijkse klaswerking. <p><i>In de lagere en secundaire scholen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen worden opgeleid tot leesbegeleider volgens de Samen Lezen-methodiek in een driedaagse opleiding door Het Lezerscollectief (10). • Duolezen wordt georganiseerd in de school. De leerling-voorlezer (de boekentrouwer) is een leerling die veel en graag leest en wordt gekoppeld aan een leerling die jonger en minder gemotiveerd voor lezen is (de boekenproever). Dit kan ook onderwijsniveau-overstijgend worden georganiseerd, waarbij schotten tussen kleuter en lager en/of tussen lager en secundair worden weggehaald. • Bibliotheekmedewerkers ondersteunen de boekentrouwers om goede boeken te kiezen (10). <p>In de loop van het eerste trimester van het tweede projectjaar wordt een vormingsvoormiddag georganiseerd voor alle deelnemende schoolteams, die moet resulteren in leesgroepen op school en leesduo's.</p> <p>Gedurende de ganse projectlooptijd worden alle betrokkenen maandelijks op de hoogte gehouden van het project en worden tips & tricks gedeeld via een nieuwsbrief (10). Afsluitend wordt in elke bib op het einde van het tweede projectjaar een feestelijke afsluiter georganiseerd voor alle betrokken leerlingen en leerkrachten.</p> <p><i>Intussen volgden drie leraren de opleiding tot leesbegeleider in de bezochte school. Er wordt samen met de leerlingen gewerkt aan genietend lezen. Leerlingen gaan als boekentrouwer zelf op zoek naar teksten om te lezen en om daarover in gesprek te treden met andere leerlingen. Als boekenproever luisteren ze naar teksten die de leraar heeft gekozen (10). Daarna wordt in gesprek gegaan over de teksten. Een aantal leerlingen in de school kregen zelf ook de opleiding van Het Lezerscollectief (10) hoe je een goede voorlezer kan zijn.</i></p>	<p>Er vindt een opleiding plaats met thema's als rijke teksten, verhaalkeuze, focus op poëzie, leesstimulerende activiteiten</p> <p><i>In de lagere en secundaire scholen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen worden door de projectmedewerkers lager en secundair opgeleid tot Boekentrouwer en dit in een halve dag. Tijdens de opleiding volgt ook de coördinator van de leesduo's de opleiding met het oog op verderzetting het daaropvolgende schooljaar. Tijdens een intervisie van ca. 1,5 tot 2u wordt er verderop in het traject ingegaan op vragen en ervaringen van de leerlingen en de coördinator. • Bibliotheekmedewerkers worden betrokken bij de zoektocht naar goede teksten voor het duolezen. Alle Boekentrouwers hebben evenwel een eerste verzameling teksten gekregen van de ODISEE-opleider. <p>Tips en tricks worden gedurende de projectlooptijd via mail, TEAMS en intervisiemomenten gedeeld. Na het project kunnen de leerkracht-leesbegeleiders terugvallen op de maandelijkse nieuwsbrief verspreid door het Lezerscollectief en/of op de tips gedeeld op de website van De Boekenhouder.</p> <p>De Boekentrouwers krijgen tijdens hun opleiding een bloemlezing van bruikbare teksten voor hun doelgroep – gedichten en (fragmenten van) verhalen - waaruit ze nadien zelf kunnen kiezen.</p> <p>De opleiding tot Boekentrouwer werd gegeven door de projectmedewerkers.</p> <p>De Boekentrouwers lezen tijdens een korte Samen Lezen-sessie hun tekst aan een Boekenproever en gaan er samen over in gesprek. In een aantal scholen werden de Boekentrouwers zelf ook nog voorgelezen door de leerkracht-leesbegeleider en dat tijdens Samen Lezen-sessies op zijn/haar eigen niveau. Dat was echter niet in alle</p>
---	--

	scholen mogelijk (dus: leesgroep van de leerkracht gelijklopend aan de leesduosessies).
D. Monitoring en evaluatie	
<p>Het project werd geleid door vier lerarenopleiders van ODISEE. Om het project in goede banen te leiden en de gerichtheid op de projectdoelen te bewaken werd er frequent (+/- tweewekelijks) tussen hen overlegd.</p> <p>Bij aanvang van het project werden enkele onderdelen van de Leesscan (11) afgenomen van de deelnemende schoolteams, een meting die op het einde van het project herhaald werd. Hoewel opgezet als een soort van evolutiemeting, zien de projectindieners deze afnames eerder als een formatief instrument dat als aanzet voor gesprek met de deelnemende scholen kon fungeren (12).</p> <p>Via herhaalde intervisiemomenten (soms enkel met scholen of bibliotheken, soms met verschillende groepen stakeholders samen) en via individuele bezoeken aan en gesprekken met deelnemende scholen en bibliotheken probeerden de projectmedewerkers vinger aan pols te houden. Er werd onder meer gevraagd naar noden, vragen, successen en welbevinden. Tijdens deze intervisiesessies werden ook evaluatiegegevens van individuele projectacties (bv. evaluatie na driedaagse opleiding tot leesbegeleider in scholen voor LO en SO; evaluatie van de leesgroepen door de deelnemende leerlingen).</p> <p>In de projectplanning werd een voor- en nameting van de autonome leesmotivatie gepland via een bevraging van leerkrachten en leerlingen. Het is evenwel onduidelijk of deze bevraging heeft plaatsgevonden (12).</p> <p>Tot slot werd tijdens het slotevent (11) de tijd genomen om het project te evalueren met alle aanwezige stakeholders.</p> <p><i>De school uit de case study heeft d.m.v. een bevraging een duidelijk zicht op welke leerlingen willen deelnemen aan de leesgroepen. Ze merken bij de leerlingen een duidelijke motivatie om te willen deelnemen aan de opleiding en de (voor)leessessies. De opleiding zien de leerkrachten als een zeer belangrijke bijdrage van het project met heel praktische bruikbare tips, concrete materialen zoals lesmappen met teksten en begeleiding.</i></p>	<p>(11) (correcties)</p> <p>De volledige Leesscan werd op elke school afgenomen. Boeken troef! focuste na het begeleidend gesprek rond de resultaten van de volledige Leesscan evenwel op slechts twee domeinen van de Leesscan, met name 'krachtige leesomgeving' & 'breed leesnetwerk'.</p> <p>De evaluatie van het project vond plaats tijdens een gezamenlijke afsluitende intervisie. Het 'slotfeest'- waar naast de ankerpersonen, de leesduocoördinatoren ook de boekentrouwers aanwezig waren- werd per regio georganiseerd.</p> <p>(12) (aanvulling/verduidelijking)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door de geringe vertraging op het project (omwille van corona) wordt de Leesscan aan het begin van het schooljaar 22-23 afgenomen. • Boekenproevers en -trouwers vulden bij de start en op het einde van het duolezenproject een korte vragenlijst in wat hun leesgedrag betreft.
E. Mate van realisatie	
<p>In totaal werden een 16-tal basisschoolteams (13) (verspreid over de vestigingen van 8 scholen) en een 8-tal teams secundair onderwijs actief bij het project betrokken.</p> <p>Uit het tussentijds projectverslag blijkt dat de geplande acties voor het eerste projectjaar allemaal uitgevoerd werden, zij het dat corona her en der voor vertraging heeft gezorgd (14). Zo werd de opstart van de leesgroepen en de bijbehorende intervisiemomenten in de lagere en secundaire scholen verschoven van februari-maart 2021 naar de start van het tweede projectjaar (september-oktober 2021). Ook het duolezen werd omwille van dezelfde reden met enkele maanden uitgesteld, maar vervolgens wel uitgevoerd.</p> <p><i>Leerkrachten en leerlingen van de bezochte secundaire school volgden de opleiding tot leesbegeleider. Leesgroepen worden georganiseerd op de school. De leerkrachten die de opleiding volgden, komen allen uit verschillende studierichtingen, wat ertoe bijdraagt dat de kennis zich stilaan ook verspreid onder het bredere lerarenteam.</i></p>	<p>(13) (correcties)</p> <p>Het project werd uitgevoerd in 14 basisschoolteams (verspreid over de vestigingen van 7 scholen) en 8 secundair onderwijsteams.</p> <p>(14) (aanvulling)</p> <p>Tijdens projectjaar 1 werd op elke school werk gemaakt van een krachtige leesomgeving en leesbevorderende activiteiten. Enkel het opstarten van leesgroepen met leerlingen moest uitgesteld worden tot projectjaar 2.</p>
F. Ervaren effecten	

<p>Binnen het project werd na de laatste bijeenkomst aan alle betrokkenen gevraagd hoe de ervaringen waren en die bleken positief: men had het gevoel handvatten gekregen te hebben en verder te kunnen. Daarnaast was er in sommige gevallen een mismatch tussen de verwachtingen van de deelnemende scholen of leerkrachten en het projectaanbod. Het ging hier vooral om scholen die meer ontzorging hadden verwacht, terwijl het project duidelijk het eigenaarschap bij de scholen had gelegd (15).</p> <p><i>Het Boeken Troef! project heeft in de bezochte secundaire school ervoor gezorgd dat er een duidelijker zicht is op wat leerlingen graag lezen. In de intensieve leessessies die georganiseerd worden, krijgen leerlingen inspraak in wat gelezen wordt. Daarbij zijn de directie en adjunct van de directie aangenaam verrast dat er ook diepere, zwaardere thema's aan bod mogen komen en het niet steeds over meer banale onderwerpen hoeft te gaan zoals spelletjes, een hippe Amerikaanse rapper, etc. Daarnaast blijkt een hoge motivatie van de leerlingen om deel te nemen aan de opleiding tot leesbegeleider (16) en de (voor)leessessies.</i></p>	<p>(15) Deze paragraaf is onduidelijk voor ons. Wat bedoelen jullie met 'de laatste bijeenkomst', 'alle betrokkenen', wie bevroeg?</p> <p>(16) (aanvulling) De leerlingbegeleider noemden wij in de aanvraag en tijdens het project de Boekentreover.</p>
<p>G. Aandachtspunten en randvoorwaarden</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Het project werd in een laat stadium goedgekeurd, waardoor het tijdsplan in de verdrukking kwam. - Corona heeft voor vertraging gezorgd. Leerkrachten konden daardoor bepaalde zaken niet uittesten vanwege de afwezigheid van leerlingen op school. - Elke leerkracht moet vrijwillig meedoen en de directie moet erachter staan. - Er moet een trekker zijn die verantwoordelijkheid voor het project opneemt. - Iedere partner, school, bibliotheek is met een andere verwachting in dit project gestapt. Niet iedere school heeft er budget voor. 500 euro boekencheque voor een collectie heeft zijn beperkingen. - Volgens de geïnterviewde moet het budget ingezet worden per schoolteam (dus het kleuter- en lagere schoolteam een apart budget) i.p.v. per school), zodat de financiën ook daadwerkelijk worden ingezet voor het beoogde doel. (17), (18), en (19) <p><i>De geïnterviewde (adjunct-)directie van de school geeft aan dat middelen vanuit de overheid om een project zoals Boeken Troef! te realiseren, blijvend nodig zijn om op de taalvaardigheid van zowel Nederlandstalige als anderstalige leerlingen te kunnen blijven inzetten. Zo ligt het succes van het project mede in het feit dat de kosten van de opleiding van het Lezerscollectief tot leesbegeleider gedragen werden binnen het project Boeken Troef!</i></p> <p><i>Een belangrijke factor in het welslagen van het project is de grote, laagdrempelige beschikbaarheid van de projectmedewerkers van ODISEE. Zij stonden steeds klaar om vragen te beantwoorden en gaven ook zelf proactief input aan de school (bv. gedichtje doorsturen, vragen om overleg in te plannen om de voortgang te bespreken, etc.).</i></p>	<p>(17) Dit begrijpen we niet: dit project is opgestart samen met de andere LoS-projecten, vertraging was er (minimaal) door corona.</p> <p>(18) Dit lijken ons opmerkingen van een particuliere school, die niet veralgemeend kunnen worden.</p> <p>(19) (aanvulling op randvoorwaarden) Voor een structurele verankering in het beleid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het is belangrijk dat zowel directie als leerkrachten kiezen voor deelname aan het project, het mag geen zaak zijn van één gemotiveerde leerkracht.

PROJECT 14. BIB-er en Lees! (UCLL)	
Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 16 september 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met zorgcoördinator en leerkracht – d.d. 25 mei 2022	Aanvullingen projectcoördinator
H. Aanleiding	
<p>Na de tegenvallende PIRLS-resultaten (2016), de Peilingsproef Nederlands (2018) en de PISA-resultaten (2019) kwam het besef dat er actief moet worden ingezet op de versterking van het eigen leesonderwijs, en dit zowel in het basisonderwijs als in het secundair onderwijs. Gezien het feit dat goed kunnen lezen een van de belangrijkste voorwaarden is om actief deel te kunnen nemen aan onze maatschappij en dat een sterke leesvaardigheid een belangrijke hefboom vormt voor schoolsucces, wil UCLL vanuit dit project kinderen en jongeren meer en liever aan het lezen zetten. Leesmotivatie en leesplezier vormen de motor van veel en goed kunnen lezen en hoewel er reeds vele inzichten en materialen voorhanden zijn is er een knelpunt bij het vertalen van deze principes naar de praktijk. Verder merkt UCLL dat scholen duurzame ondersteuning hierbij nodig hebben. Daarnaast merken ze ook dat scholen en bibliotheken elkaar soms maar moeizaam vinden, en wil men vanuit het project ook daaraan bijdragen.</p> <p><i>De school bij wie het schoolbezoek doorging, werkte al eerder samen met UCLL rond andere projecten. Uit een bevraging bij de leerkrachten kwam begrijpend lezen opnieuw als focus naar voor, ondanks dat men al drie jaar met Kwartierlezen werkte. De focus op begrijpend lezen lag dus al vast voordat BIB-er en Lees! werd gelanceerd en de school zag het Lezen op School(LoS)-project als een kans om nog extra rond begrijpend lezen te werken. Werken aan lezen sluit ook aan bij het taalbeleid van de stad waar deze school gelegen is.</i></p>	<p>Het gaat steeds om een samenwerking tussen scholen-bib en stad/gemeente (vooral vanuit het oogpunt de leesnetwerken structureel te verankeren)/</p> <p>Deze gegevens kloppen zeker voor de school die door jullie werd bezocht. Globaal is het wel zo dat er binnen de vier leesnetwerken vooral is ingezet op de samenwerking bib-scholen-stad/gemeente met de focus op leesbevordering en het tot stand brengen van een duurzame samenwerking, ook na afloop van het project. Begrijpend lezen kwam eerder vraaggestuurd aan bod (dus afhankelijk van de noden van het leesnetwerk zelf).</p>
I. Doelstellingen	
<p>Het zijn vooral kinderen en jongeren uit gezinnen met een lagere sociaaleconomische status, met een migratieachtergrond en/of leerlingen van wie de thuistaal niet het Nederlands is, die het meest uitvallen voor leesvaardigheid. Daarom vormen zij een belangrijke doelgroep, op wie actief zal worden ingezet. Het project creëert duurzame Leesnetwerken waarbinnen ook wordt samengewerkt met de welzijnsactoren van de stad of gemeente om een betere ontsluiting van het leesaanbod en leesactiviteiten te bevorderen.</p> <p>Het project 'BIB-er en Lees!' richt Leesnetwerken op in Hasselt, Genk, Heusden-Zolder en Houthalen-Helchteren. Deze Leesnetwerken bestaan uit een partnerschap van lokale scholen, de bibliotheek en de stad of gemeente en hebben als doel leesonderwijs en leesbevordering te versterken door het creëren van intensieve en duurzame samenwerkingsverbanden. De doelstellingen en de beleidskeuzes van ieder Leesnetwerk worden bepaald door de noden of uitdagingen van de scholen en de bibliotheek in de specifieke stad of gemeente en vinden een neerslag in een jaarlijks 'Beleidsplan Leesnetwerk' waarin doelstellingen en acties voor dat werkjaar worden opgenomen.</p>	

<p>Tijdens projectjaar 1 werkt men aan volgende doelstellingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De oprichting van een lokaal Leesnetwerk waarin scholen, de stad of de gemeente en de bibliotheek zijn vertegenwoordigd, met als doel een duurzame samenwerking te bewerkstelligen op het vlak van leesonderwijs en het opzetten van leesstimulerende activiteiten voor schoolgaande kinderen en jongeren. De Leesnetwerken komen vijf keer per projectjaar samen. 2. De creatie van kwaliteitsvolle leesomgevingen en het opzetten van leesstimulerende activiteiten voor schoolgaande kinderen en jongeren uit het basis- en secundair onderwijs, als onderdeel van een sterk taalbeleid op school en in samenspraak met de openbare bibliotheek. 3. Bijdragen tot een succesvolle schoolloopbaan: waarbij een sterke leesvaardigheid en goede beheersing van het Nederlands belangrijke voorwaarden vormen voor schoolsucces en maatschappelijke kansen op lange termijn. 4. Enthousiasme, kennis van en waardering voor het Nederlands verhogen via het versterken van leesbeleid en leesmotivatie. 5. Kennisdeling tussen de initiatiefnemers. <p>Doelstellingen 2 tot en met 5 komen terug in projectjaar 2. Aanvullend is het tijdens dit tweede projectjaar de bedoeling dat de lokale Leesnetwerken verder structureel worden ingebed en dat andere steden en gemeenten worden geïnspireerd om zelf Leesnetwerken in het leven te roepen.</p> <p><i>De geïnterviewde leerkracht van de bezochte school vertelde dat niet alle klassen nog aan kwartierlezen deden doordat er weinig opvolging was. De werkgroep lezen werd in het leven geroepen om activiteiten rond lezen terug te promoten.</i></p>	<p>Belangrijke aanvulling is dat er zoveel mogelijk gewerkt is op maat van de stad/gemeente, de bibliotheek en de scholen zelf. Uitgangspunt hiervoor was dat we sterk geloven in de aansluiting bij de lokale context en bij de noden die er leven. Dat betekent dat de doelstellingen voor ieder leesnetwerk dezelfde zijn, maar dat de concretisering ervan in de praktijk sterk verschilt. Hetgeen wordt aangehaald in het voorbeeld van de bezochte school, geldt dus wellicht voor deze school in Genk, maar niet voor andere scholen in andere leesnetwerken.</p>
<p>J. Partners en samenwerking</p>	
<p>De eerste Leesnetwerken worden opgestart in de steden Genk en Hasselt en de gemeenten Houthalen-Helchteren en Heusden-Zolder. Deze locaties hebben allen een grote groep leerlingen met hoge SES-indicatie, met een migratieachtergrond en/of een andere moedertaal dan het Nederlands en de nood aan een betere leesvaardigheid en beheersing van het Nederlands is er groot. In elk van deze steden/gemeenten wordt er daarom een Leesnetwerk opgericht dat bestaat uit leerkrachten van lokale scholen (basisonderwijs en secundair onderwijs), (medewerkers van) de bibliotheek en (een medewerker van) de stad of gemeente.</p> <p>Deze Leesnetwerken worden gedurende de tweejarige looptijd van het traject begeleid door leesexperten van de lerarenopleiding UCLL, door de leesorganisatie Iedereen Leest vzw en door een medewerker van de stad of de gemeente. Zij vormen samen een projectteam en zijn samen verantwoordelijk voor de werking van de Leesnetwerken. Daarnaast hebben zij elk een eigen complementaire expertise en rol binnen het project:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De leesexperten van UCLL hebben een ruime ervaring op het vlak van leesdidactiek en leesbevordering in basisscholen en secundaire scholen. De projectmedewerkers van UCLL en Iedereen Leest vzw brengen de verschillende deelnemers samen en geven ondersteuning op inhoudelijk-didactisch vlak. - Iedereen Leest vzw beschikt over een grote expertise op het vlak van leesbevordering, leesinitiatieven en Leesnetwerken. De organisatie vormt ook een rechtstreekse link naar Cultuurkuur, welke scholen actief stimuleert om gebruik te maken van de initiatieven en materialen die door Iedereen Leest vzw worden aangeboden. - De medewerker van de stad of de gemeente zal zich focussen op het realiseren en faciliteren van de samenwerking tussen de scholen, de bib en de welzijnsactoren. Als 'netwerkmanager' speelt hij ook een cruciale 	

<p>rol bij de verduurzaming van het Leesnetwerk.</p> <p><i>De school zat in een Leesnetwerk met 6 à 7 scholen (de samenstelling wisselde gedurende het project). De zorgcoördinator vond het stimulerend om te horen hoe andere scholen werkten aan het leesonderwijs. Vooral hoe die scholen de acties opvolgen en bestendigen vond zij heel interessant. Het feit dat scholen zelf onderwerpen voor het Leesnetwerk mogen aanbrengen is eveneens een meerwaarde.</i></p> <p><i>De geïnterviewde leerkracht maakt wel deel uit van de werkgroep lezen, maar nam niet deel aan de bijeenkomsten van het Leesnetwerk. Zij vindt dat de informatie niet altijd voldoende doorstroomde naar de rest van het team.</i></p>	
K. Geplande en uitgevoerde acties	
<p>Projectjaar 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ieder Leesnetwerk komt vijf keer per jaar – indien mogelijk fysiek - samen. Tijdens deze bijeenkomst is er ruimte voor uitwisseling, professionalisering maar ook praktische zaken zoals het werken met Bieblo om de leesinteresse van leerlingen te leren kennen. - Er worden online vijf tussentijdse ondersteuningssessies aangeboden. - Naast het Leesnetwerk is ook een traject op maat van de individuele school mogelijk. Hierbij wordt vertrokken vanuit de Leesscan. - De Leesscan wordt door de scholen creatief verwerkt tot een Schoolleesportret. - Op basis van de resultaten van de Leesscan gaan scholen aan de slag met het uitschrijven van een leesbeleidsplan. - Om scholen te inspireren bij het uitschrijven van het leesbeleidsplan vindt een overkoepelende studiedag plaats met sessies over de 5 sleutels voor een effectieve leesdidactiek, het implementeren van deze leesdidactiek, het vergroten van leesmotivatie en het uitwerken van een schoolspecifiek leesbeleid. - De leesbeleidsplannen van de verschillende scholen vormen samen het beleidsplan van het Leesnetwerk. - Het leesbeleidsplan wordt met ondersteuning van de projectmedewerkers van UCLL geconcretiseerd door het opstellen van een tijdslijn met concrete acties en bijhorende timing. - Er vinden auteurslezingen plaats. - Elk Leesnetwerk beschikt over een budget om boeken aan te kopen. De bibliotheken kopen deze boeken aan en lenen die uit aan de scholen. - Op het einde van projectjaar 1 wordt de Leesscan opnieuw afgenomen. Dit geldt als startpunt voor projectjaar 2. <p>Projectjaar 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De resultaten van de tweede Leesscan maakt het mogelijk om het leesbeleidsplan te evalueren en te verfijnen. Dit gebeurt best samen met het hele schoolteam. - Dit projectjaar worden de deelnemende scholen ook begeleid op inhoudelijk-didactisch vlak, onder meer door: <ul style="list-style-type: none"> o Een overkoepelende studiedag met sessie op maat van de verschillende leesnetwerken. o De mogelijkheid tot coaching voor de leerkrachten, bijvoorbeeld tijdens een pedagogische studiedag. o Ondersteuning in de operationalisering van het leesbeleidsplan tijdens een personeelsvergadering. o Extra ondersteuning bij het organiseren van leesbevorderingsacties. - Binnen elk Leesnetwerk is er eveneens ondersteuning op maat met focus op een uitdaging in de lokale context, bijvoorbeeld: <ul style="list-style-type: none"> o Meer inzetten op de actieve rol van de bibliotheek. 	

<ul style="list-style-type: none"> ○ De rol van welzijnsactoren meer uitwerken, bv. door sensibilisering. ○ Een gemeenschappelijke focus omtrent leesacties in functie van leesbevordering. <ul style="list-style-type: none"> - Er wordt een blauwdruk voor Leesnetwerken ontwikkeld op basis van de ervaringen van de steden en gemeenten die deelnemen. Hierin wordt algemeen omschreven welke stappen dienen worden gezet voor het oprichten van een Leesnetwerk, welke rol de partners spelen en wat de valkuilen zijn. Ook uitgewerkte initiatieven krijgen hierin een plaats. - In projectjaar 2 wordt een inspiratievoormiddag georganiseerd waarop andere steden en gemeenten worden uitgenodigd. <p>Een ander project van UCLL ontwikkelde een ondersteunende website rond begrijpend lezen op klas en schoolniveau. Deze wordt ook ingezet in dit leesproject.</p> <p><i>Binnen de school die voor de casestudy werd geselecteerd, lag de focus in het eerste projectjaar vooral op het motiveren van de collega's zodat acties rond lezen weer onder de aandacht komen. In het tweede jaar wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de leesvisie.</i></p> <p><i>De zorgcoördinator apprecieerde het dat tijdens de Leesnetwerken veel concrete zaken werden aangereikt zoals bepaalde werkvormen of manieren om ouders naar de school te krijgen.</i></p> <p><i>De leerkracht was positief over de verbeterde samenwerking met de bibliotheek. Er wordt nu meer gebruik gemaakt van de themaboxen die worden aangeboden. Maar ze geeft tevens aan dat ze de mogelijkheden van deze samenwerking nog onvoldoende kent.</i></p>	
L. Monitoring en evaluatie	
<p><u>Op projectniveau:</u></p> <p>De opzet van het project volgt het EFQM-model voor kwaliteitsstimulering: PLAN, DO, CHECK, ACT. Dit betekent dat collaboratief (beleids)plannen worden opgesteld waar in elke cyclus (jaar 1, jaar 2) naartoe gewerkt wordt door alle partners (PLAN). Daarna volgt een uitvoerings- en experimenteerfase waarbij er op basis van de plannen ruimte is voor een creatieve en passende uitwerking op het lokale niveau (DO). Door een gezamenlijke evaluatie van de realisaties van het project (CHECK) na elke cyclus, worden de plannen bijgestuurd en gezamenlijke vervolgacties geformuleerd (ACT).</p> <p>Binnen het project wordt zelfevaluatie en overkoepelende evaluatie van de kwaliteit van het project gestimuleerd als een structureel onderdeel van de samenwerking. Het doel van de kwaliteitszorg is om de samenwerking tussen de partners en de beoogde uitkomsten van het project te versterken. Op basis van bestaande instrumenten wordt samen met de partners een kwaliteitsinstrument opgesteld in functie van de te behalen doelstellingen.</p> <p>Daarnaast is er op het einde van het eerste projectjaar een bevraging die peilde naar de verwachtingen van scholen en de invulling ervan.</p> <p><u>Op schoolniveau:</u></p> <p>Aan de hand van de Leesscan kende de scholen bij aanvang hun sterke en minder sterke punten. Op het einde van het eerste projectjaar werd de Leesscan een tweede keer afgenomen om de evolutie in kaart te brengen.</p>	

<p><i>De school gebruikt de OVSG-toetsen om jaarlijks de evolutie van de leerlingen op te volgen. Deze toetsen geven vooral inzage in technisch en begrijpend lezen, maar de school is tevens op zoek naar instrumenten om leesplezier en leesmotivatie te monitoren.</i></p> <p><i>De werkgroep lezen bevraagt naast de leerkrachten (zie A. Aanleiding) ook regelmatig de leerlingen vanaf het derde leerjaar aan de hand van een enquête over lezen. In tegenstelling tot wat de werkgroep verwachtte, vinden de leerlingen het vooral belangrijk om goede resultaten op de AVI-toetsen en toetsen begrijpend lezen te behalen. Over leesplezier en -motivatie werd niet gesproken. De resultaten van de enquête wordt doorgegeven naar de collega's.</i></p>	
M. Mate van realisatie	
<p>De mate waarin de doelen bereikt zijn hangt sterk af van de Leesnetwerken.</p> <p>Indien bepaalde activiteiten in het eerste projectjaar niet doorgingen lag dat aan de coronamaatregelen waardoor het zo goed als onmogelijk was om mensen fysiek samen te brengen. Zo ging de inspiratiedag in projectjaar 1 online door en toch bereikte men een vrij groot publiek.</p> <p><i>De voorbije twee jaren werkte men in de school hard aan de eigen leesvisie en het leesbeleid. Doorheen de hele schoolloopbaan van de leerlingen is er een structurele aanpak voor lezen, al zijn er natuurlijk nog verbeterpunten zoals de opvolging en evaluatie van de acties. Het leesbeleid is voornamelijk op maat van de school dankzij het werk van de leden van het kernteam. De bijdrage van het Leesnetwerk was in deze minder groot.</i></p>	
N. Ervaren effecten	
<p>De projectcoördinator merkt vooral een effect bij de scholen. Die gingen echt aan de slag met ideeën rond het belang van een aantrekkelijk boekenaanbod, van leerlingen zelf te laten kiezen wat ze lezen, Een aantal basisprincipes die voordien nog niet structureel aanwezig waren in de scholen zijn dat nu wel.</p> <p><i>De zorgcoördinator gaf tijdens het interview aan dat ze al voor de opstart van het leesproject sterk inzetten op lezen. Het Leesnetwerk zorgde voor extra impulsen en ideeën rond leesmotivatie en leesplezier.</i></p> <p><i>Uit de online bevraging bleek dat het project heel veel nieuwe ideeën en werkvormen aanreikte waarmee leerkrachten aan de slag kunnen. Eén leerkracht geeft aan dat het project – omwille van covid, maar ook door de grootte van de school – nog onvoldoende geïmplementeerd is. De ideeën en inzicht van het Leesnetwerk hebben nog niet alle leerkrachten bereikt.</i></p>	<p>Ook vaststelling dat de mate waarin het schoolbeleid zich actief engageert voor en soms zelfs participeert aan het leesbeleid van de school, vaak een grote impact heeft op de realisatie van dit leesbeleid.</p>
O. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<p>Aandachtspunten en randvoorwaarden volgens de projectcoördinator:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hou rekening met de lokale context van de Leesnetwerken. Betrek mensen van de plaatselijke scholen en bibliotheken zodat de focus op de stad of gemeente ligt. - Scholen hebben nood aan begeleiding bij het uitschrijven van een leesbeleidsplan. - Er is een grote nood aan een aanbod voor kinderen wiens moedertaal niet het Nederlands is. De boeken op hun niveau sluiten niet altijd aan bij hun interesses. <p><i>Aandachtspunten en randvoorwaarden volgens de bezochte school:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Laat scholen van verschillende onderwijskoepels met elkaar in projecten samenwerken zodat er veel kan worden uitgewisseld.</i> 	

<ul style="list-style-type: none"> - <i>Het netwerk moet sterk genoeg zijn om kwaliteitsvol te werken. Stel het samen met mensen van verschillende scholen en onderwijsnetten, de bibliotheek, de stad en leesexperten.</i> - <i>Door het hele schoolteam bij het uitwerken van het leesbeleid te betrekken, zullen de leerkrachten zich meer engageren.</i> - <i>De informatie die in de Leesnetwerken aan bod komen, moeten vlot doorstromen naar het hele schoolteam.</i> 	<p>'komt' en 'moet'</p>
---	-------------------------

PROJECT 15. Essen leest! (Gemeente Essen)

Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 24 augustus 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met directie, ondersteuner en leerkracht – d.d. 28 maart 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
<p>Scholen investeren zelf zelden in ‘echte’ leesboeken. De boeken in de klas- en schoolbib zijn vaak eenzijdig en verouderd. Dit aanbod is zowel naar vorm als naar inhoud niet aantrekkelijk en motiveert jonge kinderen niet om te lezen. Bovendien is het geen afspiegeling van de huidige maatschappij of de leefwereld van de lezer. Enkel kinderen die vaak naar de bib gaan, ontdekken de rijkdom van jeugdliteratuur. Tegelijkertijd zijn de voorbije jaren de wijkbibliotheken gesloten wegens bezuinigingen.</p> <p>De bibliotheek van Essen beschikt daarentegen over ongeveer 21 000 kinder- en jeugdboeken waarvan een derde niet zomaar kan worden uitgeleend. Daarom werd nagedacht over een manier waarop de behoefte van de school, namelijk een beter en actueler leesaanbod, kan worden ingevuld aan de hand van de boeken die op dit moment niet vrij uit te lenen zijn. Door het magazijn open te stellen voor de scholen is er een upgrade van zowel de kwaliteit als de kwantiteit van het aanbod in de scholen. Met hun bibliotheekkaart kunnen nu leerlingen zowel in de school als in de hoofdbibliotheek boeken uitlenen.</p> <p><i>Eén school uit Essen werd uitgekozen als case-study. De directeur vertelde dat zowel hij als de leerkrachten echt de nood voelen om aan lezen te werken. Er waren de voorbije jaren al een aantal activiteiten opgestart zonder dat daar echt een visie achter zat. Dit project gaf de kans om nog sterker op lezen in te zetten.</i></p>	
B. Doelstellingen	
<p>Met het leesproject Essen leest! slaan de gemeente, de bibliotheek de lagere scholen de handen in mekaar om dagelijks aandacht te besteden aan lezen en kennisverwerving. Beschikbaarheid van kwalitatieve boeken in de onmiddellijke omgeving van de lezer en effectieve leesdidactiek zijn de belangrijkste factoren om kinderen en jongeren te laten groeien tot gemotiveerde lezers. De doelgroep bestaat uit de zes lagere scholen van de gemeente Essen.</p> <p>Het eerste projectjaar is voornamelijk gericht op de organisatie van het bibliotheekstelsel in de scholen. In dit jaar werkt men ook aan het uitzetten van effectieve didactiek.</p> <p>Strategische doelen projectjaar 1:</p> <ul style="list-style-type: none">- Scholen worden mede-eigenaar van het project.- Scholen brengen hun beginsituatie in beeld aan de hand van de Leesscan.- Scholen verankeren lezen in hun jaar- en professionaliseringsplan.- De bibliotheek zorgt voor een kwaliteitsvolle boekencollectie in elke deelnemende school.- Leerlingen lezen kwaliteitsvolle boeken.- Effecten van het project worden gemonitord. <p>Tijdens het tweede projectjaar wil men de werking van het eerste jaar borgen. Daarnaast wil men verbredend werken naar kwetsbare kinderen, alsook betrokkenheid genereren bij ouders en vrijwilligers zodat er continuïteit is na afloop van het project.</p>	<p>Toen we startten was de Leesscan nog niet klaar en/of geen communicatie over. We hebben daarom zelf een leesfoto gemaakt. We zouden liever leesfoto lezen omdat leesscan naar een specifiek instrument verwijst dat we niet gebruikten.</p> <p>Anderzijds was onze leesfoto uitgebreider: in beeld brengen van betrokkenheid tijdens leesactiviteiten, technisch leesniveau (AVI-resultaten), begrip van leesniveau (gestandaardiseerde test), bevraging bij leerlingen, leerkrachten en ouders.</p>

<p>Volgende strategische doelen uit projectjaar 1 lopen door</p> <ul style="list-style-type: none"> - Scholen monitoren lezen en leesevoluties vanuit de Leesscan. - Scholen verankeren lezen in hun jaar- en professionaliseringsplan. - De bibliotheek zorgt voor een kwaliteitsvolle boekencollectie in elke deelnemende school. Het doel is om in elke school minstens zeven leeftijdsadequate boeken per leerling te voorzien. - Leerlingen lezen kwaliteitsvolle boeken. Het doel ligt op 25 boeken per leerling per jaar. <p>Aanvullende doelen voor projectjaar 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kwetsbare leerlingen krijgen extra ondersteuning. - Deelnemende actoren evalueren het project en delen bevindingen voor bredere implementatie. - In beeld brengen van effecten van dit project. 	
C. Partners en samenwerking	
<p>Het gemeentebestuur van Essen is de formele indiener van het project. Zij nemen de financiële opvolging op zich. Het Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs (CEGO) is verantwoordelijk voor het onderwijskundig luik. De onderwijsbegeleiders van CEGO begeleiden de afname van de Leesscan en ondersteunen de scholen in hun leesonderwijs. De bibliotheek van Essen neemt het organisatorische deel rond het uitlenen van boeken in de scholen op zich. Het personeel van de bib kijkt de kwaliteit van de schoolbibliotheken en stelt in samenspraak met de school het aanbod samen. De rol van Iedereen Leest vzw is eerder miniem in dit project. Men kon terugvallen op hun expertise als er vanuit het project vragen kwamen en de bibliotheekmedewerker volgde een opleiding uit het aanbod van de vzw. Leerkrachten van de zes basisscholen zetelen in de trekkersgroep waar de stand van zaken wordt besproken en waarin ruimte is voor uitwisseling en inspiratie.</p> <p>Om de samenwerking, samenhang en projectvoortgang te bewaken en de werking te ondersteunen richt men een stuurgroep op bestaande uit de bibliothecaris, een onderwijs -en leerexpert, een afgevaardigde van de scholen, een afgevaardigde van de beheerraad van de bibliotheek, een afgevaardigde van de onderwijsdienst en cultuurdienst en tenslotte een afgevaardigde van zowel Iedereen Leest als CEGO. Een lid van het college van burgemeester en schepenen kan de vergadering steeds bijwonen. Deze stuurgroep zorgt ook voor goede communicatie tussen de partners en naar de leerkrachten. De stuurgroep komt telkens de week voor de trekkersgroep samen, wat neerkomt op een tweemaandelijks overleg.</p> <p><i>Niettegenstaande de mogelijkheid bestond om hulp van CEGO in te roepen, koos de school ervoor om zelf anderen te contacteren. Voor het uitschrijven van het leesbeleidsplan deed de school beroep op de pedagogische begeleidingsdienst van hun onderwijsnet. Op deze manier hoopt men dat de huidige werking blijft bestaan eens het project afgelopen is. De school werkt hard aan ouderbetrokkenheid en ook voor dit project konden ze rekenen op de bijdrage van (groot)ouders, gaande van het begeleiden bij lezen tot het maken van de kasten voor de nieuwe bibliotheek. De leerkracht die werd geïnterviewd, maakte deel uit van de trekkersgroep. Zij ging een aantal keren naar de bijeenkomst waar schooloverstijgende afspraken werden gemaakt in kader van het leesproject zoals de afname van de AVI-toetsen bij alle lagere scholen. Zij haalde veel inspiratie voor haar eigen klas uit deze netwerkmomenten.</i></p>	<p>Er zat geen afgevaardigde van Iedereen Leest in de stuurgroep.</p> <p>Een extra partner was 'De schoolbrug'. Zij gaven 2 vormingsavonden rond ouderbetrokkenheid.</p>
D. Geplande en uitgevoerde acties	
<p>Projectjaar 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In elke team wordt een kernteam samengesteld. 	

<ul style="list-style-type: none"> - Eerste afname van de Leesscan. - Met ondersteuning van een onderwijsbegeleider ontwikkelen scholen hun eigen plan op basis van de Leesscan. Het project voorziet de contouren maar het plan is schoolspecifiek aangezien scholen zelf hun prioriteiten kunnen stellen. - Zes schooloverstijgende netwerkmomenten waarin leerkrachten die lesgeven in hetzelfde leerjaar samen komen. - Installeren van hardware en software zodat men op de scholen boeken kan uitlenen. - Klasobservaties om leerlingen -en lerarengedrag te observeren. Deze observaties gelden als input voor gesprekken. - Opleidingsvoormiddag voor bibliotheekmedewerkers bij Iedereen Leest vzw. - Verdeling van de magazijnboeken over de deelnemende scholen na analyse van de bestaande schoolbibliotheek. - Uitbreiden van het aanbod binnen de scholen. - Inroosteren van onderwijstijd voor vrij lezen. Een aantal scholen werkten al met de LIST-methode voordat ze in dit leesproject stapten, maar in bepaalde klassen verwaterde dit. Naar aanleiding van dit project zijn er opnieuw vaste momenten in het lessenrooster. <p>In de projectaanvraag is ook sprake van vormingsmomenten rond effectief leesonderwijs voor het schoolteam, maar deze gingen niet door aangezien de nascholingen voor schooljaar 2020 – 2021 al vast lagen.</p> <p>Projectjaar 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Meten en analyseren van: <ul style="list-style-type: none"> o Evoluties van het leesonderwijs (aan de hand van de Leesscan) o De leesvaardigheden van de leerlingen (technisch lezen, begrijpend lezen en leesmotivatie) - Monitoren van de collectievorming en de ontleningen op school -en leerlingenniveau. - Vormingsmomenten op teamniveau rond het geven van kwaliteitsvolle mini-lessen en het begeleiden van kwetsbare leerlingen. - Schooloverstijgende netwerkmomenten per graad. - Klasobservaties gevolgd door (peer)gesprekken - Uitbreiding van het aanbod aan de hand van leesinteresses van leerlingen en leerkrachten. - Organisatie van het uitlenen van boeken in de deelnemende scholen. - Extra aandacht voor lezen door structureel vrij lezen, boekengesprekken en leesbevorderende activiteiten (vb. auteurslezing, verteltheater, verhalenwandeling). - Aandacht voor kwetsbare leerlingen: <ul style="list-style-type: none"> o Binnen de zorgwerking van de school worden leerlingen met moeilijkheden ondersteund. o Huiswerkbegeleiding voor kwetsbare leerlingen - Verbreden van het project naar kleuteronderwijs en secundair onderwijs. - Disseminatie van effectieve praktijken - Laatste afname van de Leesscan in functie van de eindevaluatie. <p><i>De directeur van de bezochte school vertelde tijdens het interview dat, naast de vernieuwde schoolbibliotheek, het leesbeleidsplan het belangrijkste resultaat is van hun deelname aan het project. Het opstellen van het leesbeleidsplan was</i></p>	<p>‘zes schooloverstijgende netwerkmomenten’ verplaatsen naar projectjaar 2. Het zijn er eigenlijk meer: per leerjaar, het zorgteam, vorming met iedereen in CC De Rex.</p> <p>De geplande netwerkmomenten in projectjaar 1 werden oww de coronamaatregelen eerst verplaatst en dan geannuleerd. (staat al beschreven bij F.)</p> <p>‘In de projectaanvraag is ook sprake van vormingsmomenten rond effectief leesonderwijs voor het schoolteam, maar deze gingen niet door aangezien de nascholingen voor schooljaar 2020 – 2021 al vast lagen.’</p> <p>Er vond wel een vormingsmoment rond effectief leesonderwijs plaats – online, door Steven (op 30/11/2020 voor trekkers en directies; op 19/01/2021 voor bibmedewerkers).</p> <p>Voor schoolteams werden vormingen en coachingssessies op maat uitgewerkt op basis van de schooleigen actieplannen.</p> <p>‘Vormingsmomenten op teamniveau’ – / coaching - inhoud afhankelijk van de schooleigen actieplannen.</p> <p>Schooloverstijgende netwerkmomenten per leerjaar (niet per graad).</p> <p>Klasobservaties gevolgd door (peer)gesprekken.</p> <p>Aandacht voor kwetsbare leerlingen: vormings- en netwerkmoment door Steven voor zorgcoördinatoren en -leerkrachten.</p> <p>Geen zicht op de effecten op de klasvloer (‘leerlingen met moeilijkheden worden ondersteund’ en ‘huiswerkbegeleiding’).</p> <p>Verbreden naar kleuter- en secundair onderwijs</p> <p>Projectjaar 2: lezing Daniëlle Daniëls voor alle leerkrachten van alle deelnemende scholen. (of aanvankelijk niet gepland, dus bij F?)</p> <p>Samenbrengen van ideeën, achtergrondinformatie, inspirerende voorbeelden,... op Padlet. (ook bij F?)</p>
--	--

<p><i>een proces dat dankzij de ondersteuning van een externe dynamisch kon verlopen. Het werd uitgewerkt door het kernteam en geëvalueerd door de leerkrachten waardoor het een kwalitatief document is.</i></p>	
<p>E. Monitoring en evaluatie</p>	
<p>Als aanvulling op de Leesscan werden bij aanvang de AVI-score van alle leerlingen uit de lagere school afgenomen. Op de website van de bibliotheek is het rapport van dit onderzoek terug te vinden met onder meer het gemiddelde van alle AVI-scores. Ook nam men de igean-toetsen af (intergemeentelijke toets van OVSG) voor begrijpend lezen. Als men de huidige resultaten naast die van zes jaren geleden legt, merkt men een duidelijke daling. Vanuit CEGO bracht men ook de betrokkenheid rond lezen bij leerlingen en leerkrachten in beeld. Tenslotte was er ook een bevraging naar de leesmotivatie bij leerlingen en ouders.</p> <p>Uit de gesprekken tussen de begeleiders en de directies bleek dat scholen nog voldoende data gebruiken om (lees)resultaten te gebruiken om het onderwijs te verbeteren.</p> <p>Het uitleensysteem is ook een bron van data. Het toont hoeveel boeken elk kind leest maar geeft ook inzicht op de leesinteresses van leerlingen en welke genres, auteurs, onderwerpen, ... veel worden uitgeleend. Dit geeft input voor de nieuwe boeken die worden aangekocht.</p>	<p>“Als men de huidige resultaten naast die van zes jaar zes jaar geleden 2012 legt...’</p> <p>Bevraging ging ruimer dan leesmotivatie: er werd gepeild naar de beleving van het leesonderwijs.</p> <p>Ook bevraging bij klasleerkrachten.</p> <p>Uit de gesprekken tussen de begeleiders en de directies bleek dat scholen nog onvoldoende data gebruiken om (lees)resultaten te gebruiken om het onderwijs te verbeteren.</p>
<p>F. Mate van realisatie</p>	
<p>Het project liep in jaar 1 enige vertraging op omdat het organiseren van de uitleensystemen op de scholen (scantoestellen installeren, bibliotheekkaarten aanmaken, toestemming aan de ouders vragen) langer duurde dan voorzien.</p> <p>De geplande netwerkmomenten gingen in projectjaar 1 buiten de schooluren online door. Omwille van weinig interesse viel dit in het water. In projectjaar 2 wordt sterker ingezet op de netwerkmomenten om kennisdeling te bevorderen.</p> <p>Niet alle leerlingen kwamen tot 25 boeken per jaar. Men wou met dit streefcijfer vooral bekomen dat leerlingen veel leeskilometers maken en dat is gelukt.</p>	
<p>G. Ervaren effecten</p>	
<p>Het effect bij leerkrachten is wisselend. In de ene school kwam door het project veel energie vrij om aan lezen te werken, terwijl bij andere scholen de focus op andere zaken lag waardoor ze niet alles van het project meenamen. Dit verschil in scholen komt ook terug als wordt gekeken naar het aantal vragen voor ondersteuning ze stelden. Scholen die sterk met het project bezig waren, schakelden sneller de hulp van de onderwijsondersteuner in.</p> <p>Dit project zorgde er voor dat directies van verschillende scholen vooral verschillende onderwijskoepels via de trekkersgroep in contact kwamen met elkaar. Dit opent de weg om ook over andere onderwijs gerelateerde zaken te overleggen.</p> <p><i>De directeur geeft aan dat er soms te veel aandacht was voor de vorm van het project , vb. de verschillende overlegorganen, en te weinig met de inhoud ervan. De netwerkmomenten waren fijn maar er bleef bij hem achteraf maar weinig inhoudelijk hangen. Voor hem is het belangrijkste gevolg dat ze op zijn school nu een echt plan van aanpak hebben dankzij het project. Voordien waren er vooral veel ideeën en die zijn nu gestructureerd in een plan dat de focus op de basis legt: “Wat maakt dat we goed leesonderwijs geven?”.</i></p> <p><i>De beleidsondersteuner vult aan: “De focus op het project lag op het organiseren van een schoolbib. Maar wij voelden de nood om als school echt met lezen bezig te zijn, terwijl de netwerkmomenten vooral schooloverstijgend werkte.”</i></p>	

<p><i>Hoewel niet alle leerkrachten volledig op de hoogte zijn van wat Essen leest! precies inhoudt, merkt men een verhoogde aandacht voor de kwaliteit van het boekenaanbod op school. Het hele aanbod van de school staat nu gecentraliseerd, is nagekeken en uitgebreid. Dit heeft ook een effect op de leerlingen die, als ze elkaar tegenkomen op weg van en naar de bibliotheek, in gesprek gaan over de boeken die ze kozen. Met dit project bereikt men elk kind, ook wie nooit naar de bib gaat. En zelfs naar de ouders toe ziet men effecten. Zij worden namelijk verwittigd als de termijn bijna verlopen is, wat soms leidt tot een gesprek over het boek dat het kind leest.</i></p> <p><i>Volgens de geïnterviewde leerkracht wordt nu meer nagedacht over lezen, waarbij het leesbeleidsplan de leidraad vormt.</i></p>	
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<p><u>Aandachtspunten volgens de projectcoördinatoren:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Voldoende tijd om het project voor te bereiden, de deelnemers in te lichten en de kalender vast te leggen. - Momenten waarop leerkrachten tijdens de lesuren kunnen deelnemen aan vormingen en netwerkmomenten. - De medewerking van de bibliotheek aan het project. - Een aanspreekpunt voor de scholen binnen de bibliotheek. - De beschikbaarheid van een actueel en aantrekkelijk boekenaanbod. - Openheid tussen scholen en bibliotheek, maar ook tussen scholen onderling. <p><u>Aandachtspunten volgens de school:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Een kernteam rond lezen. - Externe expertise om het schoolteam te professionaliseren rond lezen. - De vooruitgang van de leerlingen moet in beeld worden gebracht om leerkrachten te overtuigen van het nut van professionalisering. - De theorie concreet maken in de praktijk. - Een schoolspecifiek leesbeleidsplan. - Een expert die het uitschrijven van het leesbeleidsplan mee begeleidt. - Trekkers vanuit het team die op bepaalde momenten hun collega's aanspreken om nog meer op lezen in te zetten. - Een ruimte waar kinderen boeken kunnen ontlenen en kunnen lezen. - Ondersteuning vanuit de gemeente en de bibliotheek zodat de schoolbibliotheek binnen een aantal jaren niet verouderd is. - Hardware en software. - Budget om een gevarieerd aanbod te voorzien. 	<p>Technische en administratieve werklast voor leerkrachten tot een absoluut minimum beperken (er ging veel overlegtijd naar het boetesysteem, de werking van de scanners,...)</p> <p>'Voldoende tijd om het project voor te bereiden' → zodat scholen dit ook als prioriteit zien – en hun prioriteiten durven beperken.</p>

PROJECT 16. Lees-hotspots in 1770 (Gemeente Liedekerke)

Bron gewone tekst: projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 28 juli 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met directie, leesjuf en leerkracht – d.d. 29 april 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
<p>De gemeente Liedekerke is multicultureel. Omwille van het groeiende aantal anderstalige inwoners is men al een aantal jaren zoekende naar initiatieven om taal en integratie te stimuleren. In de vier lagere scholen in Liedekerke is bijna in alle klassen een klasbibliotheek aanwezig, maar die is vaak verouderd en beperkt. Ook is het voor Liedekerkse scholen niet makkelijk om naar de bibliotheek te gaan om nieuw leesvoer te ontlenen (omwille van een strak lesschema en het vervoer ernaartoe). Vanuit die noden wil het gemeentebestuur van Liedekerke al een aantal jaren inzetten op leesbevordering om laaggeletterdheid tegen te gaan. De afgelopen jaren werkte ze hieraan in drie projecten. Deze drie, warm onthaalde projecten, vormden de aanleiding voor het huidige Lezen op School-project:</p> <ul style="list-style-type: none">- De minibib: de inrichting van een gezellige leeshoek voor kinderen in de bibliotheek, waardoor kinderen en (groot)ouders meer kwamen lezen én langer bleven zitten. Daarbij horend werd een vernieuwde jeugdafdeling voor de jongste lezers (0-8j) ingericht in 2018.- Er werd een eerste proefproject met speelplaatsboekencastjes uitgezet (een uitnodigende leesomgeving creëren waar kinderen mogen i.p.v. moeten lezen) in twee scholen waarna de vraag van andere scholen kwam om dit ook bij hen te organiseren.- Ook het mobiele aanbod voor kleuters (maandelijks veranderende boekenkoffers, rondgebracht door vrijwilligers) was een proefproject waar scholen tevreden over waren. Er zijn 800 boeken in omloop voor 25 klassen.	<p>De bib ligt op max 2km van de scholen. De scholen komen te voet naar de bib.</p> <p>De in 2018 vernieuwde jeugdafdeling = de minibib</p> <p>Dit is geen proefproject. Dit project loopt al ongeveer 10 jaar.</p>
B. Doelstellingen	
<p>Liedekerke wil inzetten op leesbevordering om laaggeletterdheid tegen te gaan en zo taal en integratie te stimuleren. Dit doen ze door voornamelijk te focussen op leesplezier en -motivatie door:</p> <ul style="list-style-type: none">- in te zetten op autonomie bij de keuze van een boek;- een kwalitatief én inclusief leesaanbod uit te bouwen voor elke leeftijd en elk leesniveau;- in te spelen op interesses van kinderen in de keuze voor thema's van de boeken;- ruimte te laten voor interactie tussen leerlingen (vanuit de aanname dat dit het zelfvertrouwen versterkt);- meer tijd te bieden om te lezen in een laagdrempelige en uitnodigende leesomgeving. <p>Kinderen moeten beseffen dat lezen een deel van onze cultuur is en daarnaast een normale, leuke vrijetijdsbesteding. Ze moeten gemotiveerd worden om (nog) meer boeken te ontlenen van de bibliotheek.</p>	<p>Het project streefde drie grote doelen na:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Samenwerking tussen de scholen en de bib optimaliseren2. creatie van een aantrekkelijke leesplek op schoolniveau waar leerlingen tijdens de speeltijden naartoe kunnen gaan of tijdens de les met hun leerkracht (= lees-hotspots)3. een roterend kwalitatief boekenaanbod met inspraak van de leerlingen bij de boekenkeuze
C. Partners en samenwerking	
<p>Indiener Openbare bibliotheek Liedekerke stelde initieel voorop om voor dit project samen te werken met zes partners: Vzw Alain Moloto (huiswerkbegeleiding bij Liedekerkse scholen), Provincie Vlaams-Brabant (Cel Vlaams Karakter), GO! Basisschool De Bij, St. Antoniusschool, Kleuter- en lagere school Knipoog en Kleuter- en lagere school De Boomgaard. De samenwerking met GO! Basisschool De Bij werd echter stopgezet omdat zij reeds deelnamen aan het project 'Lezen met klasse' (van vzw De Rand – zie Project 3), al blijven ze toch voor een klein deel betrokken bij dit project. Het projectteam heeft daaropvolgend een nieuwe school gezocht in Liedekerke om in te stappen in het project, namelijk de middenschool Denderleeuw (eerste en tweede graad secundair onderwijs). Daarnaast begeleiden ze laagdrempelig ook andere secundaire</p>	<p>Er heeft geen effectieve opstart van het educatieve luik plaatsgevonden. Tijdens het project is de relatie tussen de bib en de leerkrachten en klasgroepen steeds verder gegroeid door de verschillende activiteiten die plaatsvonden (zie D). De 4 gecreëerde leesplekken met elk 400 boeken (= de lees-hotspots) werden met inspraak van de leerlingen en leerkrachten gerealiseerd waardoor het</p>

scholen uit de buurt op aanvraag (zonder budget). De input, kennis en noden van de directie, leerkrachten, zorgcoördinatoren, ... van deze partnerscholen worden van in het begin gecapteerd en meegenomen om slaagkansen en gedragenheid van het project te vergroten. Vanaf de effectieve opstart van het educatieve luik begint de directe samenwerking van de bibliotheek met leerkrachten en klasgroepen om de leesactiviteiten te begeleiden en op termijn te verankeren in het schoollandschap. Aan de hand van een draaiboek staat de werking na het traject van twee jaar op eigen benen, met blijvende ondersteuning van de bibliotheek.

De (extern) aangeworven educatief medewerker/projectcoördinator rolt in samenwerking met de bibliotheek en scholen een educatief traject rond de speelplaatsboekenkastjes uit. Deze educatief medewerker is verantwoordelijk voor de algemene coördinatie en is de spil tussen scholen, de bibliotheek, experts en andere partners. Een kernteam van voorgenoemde partijen en de jeugdcoördinator van de bib staan deze coördinator bij. Daarnaast wordt advies ingewonnen van externe experts zoals Iedereen Leest, Linc vzw, vzw De Horizon, vzw De Rand en Provincie Vlaams Brabant. Ook op de interne experts van het gemeentebestuur (integratie-, jeugd- en cultuurdienst) wordt beroep gedaan, voornamelijk om advies in te winnen met betrekking tot de verschillende doelgroepen. De samenwerking met de (vaak oudere) vrijwilligers van vzw Alain Moloto kon in jaar 1 nog niet van start gaan door het coronavirus (maar stond wel nog op de planning voor jaar 2). Ook op de Cel Vlaams Karakter werd tot op heden nog geen beroep gedaan voor raadgeving betreffende de aanleg van de collecties. Wel namen ze contact op met een ander Lezen op School project, met name het project 'Lees wijs' van Provinciaal Onderwijs Vlaanderen. Met hen werden voornamelijk tips uitgewisseld over de Leesscan en de aanpak in scholen.

project op lange termijn gedragen wordt door de hele school.

Tijdens het project werd beslist om geen draaiboek met mogelijke activiteiten te ontwerpen. Er werd bewust gekozen om verder te bouwen op de reeds aanwezige kennis en expertise in de leerkrachtenteams tijdens personeelsvergaderingen en pedagogische studiedagen en om in zetten op uitwisseling tussen de leesteam van de verschillende scholen in Liedekerke.

De samenwerking werd niet stopgezet. De basisschool De Bij was bij het indienen van het dossier ingeschreven in twee projecten en diende te kiezen voor 1 van de 2. Doordat zij besloten deel te nemen aan 'Lezen met Klasse', is de middenschool van Liedekerke in hun plaats in het project gestapt. Beide scholen bevinden zich echter op dezelfde site. Tijdens het project werd beslist dat de in het project gecreëerde leesplek van de middenschool ook door de leerlingen en leerkrachten van het 5e en 6e leerjaar van De Bij gebruikt zou mogen worden.

De activiteiten die de educatief medewerker organiseerde voor de klassen in de middenschool (inspraak in boekenkeuze, kennismaking en plaatsing van de boeken in de leesplek, voorleesmoment met de verhalenbakfiets) vonden ook plaats voor de klassen van het 5e en 6e leerjaar van De Bij.

Speelplaatsboekenkastjes = niet correct (zie D), wel: de lees-hotspots

Bij Linc vzw en vzw De Rand hebben we geen advies ingewonnen. De samenwerking met vzw Alain Moloto heeft niet plaats gevonden.

De geregelde uitwisseling met de coördinatoren van de volgende LOS-projecten was zeer interessant en verrijkend: 'Lees Wijs' van Provinciaal Onderwijs Vlaanderen, 'Leeshelden' van provincie Vlaams-Brabant, 'Samen bouwen aan een kwalitatieve leesomgeving op school' van Iedereen Leest en "De bib als anker voor een duurzaam en effectief leesbeleid" van de gemeente Westerlo.

D. Geplande en uitgevoerde acties

Al bestaande acties

Naast de acties die de aanleiding vormden voor de opstart van dit project (zie A. Aanleiding), werden volgende initiatieven reeds voor de start van het Lezen op School-project opgezet door o.a. de bibliotheek, de integratie-, cultuur-, en jeugdendienst en het Sociaal Huis: huiswerkbegeleiding, boekenstoet (voorleesproject), anderstalige voorleesuurtsjes, zomerschool, oprichten van een Taalpunt jeugd, doorverwijzing naar Nederlandse lessen via de inburgeringambtenaar, praten en Nederlands oefenen in de bibliotheek en een klasspel en auteurslezing voor elke klas.

Uitgevoerde acties jaar 1

- Enquête of focusgroep a.d.h.v. stellingen bij individuele scholen over de noden en behoeften m.b.t. de creatie van inspirerende leesomgevingen.
- Opstellen leesfoto (Taalunie 2020) om leesachtergrond van de leerlingen in kaart te brengen en project hierop af te stemmen (de projectcoördinator ondersteunde scholen hierbij om werklust te verminderen en om al wat kennis i.v.m. leesbevordering over te dragen).
- Oprichting kernteam bestaande uit interne en externe experts (inwinnen advies), leerkrachten (over verschillende scholen heen, minstens 1 afgevaardigde per school), directie, zorgcoördinatoren met als doel het uitschrijven van de visie.
- Aanwerving educatieve projectcoördinator met taken:
 - o Collectie(beleid) opstellen: advies inwinnen m.b.t. algemene collecties en leesniveaus, collectie voor anderstalige kinderen (Linc vzw, cel Vlaams karakter van de provincie), kinderen met dyslexie (Luisterpuntbib), etc. Er worden 400 boeken per school vooropgesteld.
 - o Klasbezoeken om leerlingen inspraak te geven in het boekenaanbod om zo leesmotivatie te bevorderen. Stimulerende activiteiten worden aangeboden met de boekencategorieën (www.boekenzoeker.be), boodschap verspreiden dat lezen leuk is en dat leerlingen naar de bib kunnen komen.
 - o Bezoeken aan scholen met de verhalenbakfiets.
- Vorming van leraren door (externe) experts over (voor)lezen om hun kennis, motivatie en interesses te verrijken met als doel het leesvirus verspreiden op school.

Geplande acties jaar 2

- Na afloop van het proeftraject is er de eigenlijke opstart van het project op scholen met educatieve begeleiding op de scholen zelf. Daarbij wil men doorlopend evalueren en bijsturen waar mogelijk.
- (Speelplaats)boekenkastjes als leesbevorderend project met een kwalitatief boekenaanbod:
 - o Vooropgesteld plan: duurzame leeszone op de speelplaats met kleurrijke boekenkastjes en banken of zitelementen die uitnodigen om te gaan zitten en te lezen, afgebakend met aantrekkelijke, hippe en kleurrijke tekeningen die zone afbakenen.
 - o Aangepast plan: uit de leesscan bleek dat het creëren van de leesplekken buiten toch niet ideaal was (vnl. voor de duurzaamheid van en zorg voor de boeken), dus zullen de leesplekken binnen gemaakt worden.

Uitgevoerde acties jaar 1

- aanwerving educatief medewerker
- afdruk leesscan (instrument Taalunie) samen met leesteam in elke school + terugkoppeling resultaten. Deze 2 momenten waren ideaal om het leesbeleid van de scholen te leren kennen en om de relatie met de leesteam op te bouwen.
- zoeken naar en kiezen van geschikte partner voor de creatie van de leesplekken in samenspraak met de leesteam
- klasbezoeken om leerlingen inspraak te geven in de boekenkeuze om zo de leesmotivatie te bevorderen. Gedurende 2 lesuren ging de educatief medewerker in 33 klassen aan de slag met de leerlingen adhv 5 boekencategorieën en adhv boekenzoeker.be.
- afdruk vragenlijst bij leerlingen in elke klas (beginmeting)
- Voorleesmomenten in de scholen met de verhalenbakfiets (kamishibai-theater op bakfiets) voor winnende klassen
- vorming van leerkrachten tijdens personeelsvergaderingen en pedagogische studiedagen
- verwerking van de boekenlijstjes van de leerlingen
- communicatie over project op sociale media en in het gemeentelijk informatieblad

Acties jaar 2

- voorstelling van het aanbod van de bib adhv de verhalenbakfiets tijdens personeelsvergaderingen op elke school
- verwerking van de boekenlijstjes van de leerlingen
- bestelling van de 1600 boeken

<ul style="list-style-type: none"> ○ Hedendaags boekenaanbod per leeftijdscategorie én leesniveau opgedeeld en evt. geïntegreerd in de zitelementen (roulerend systeem waardoor aanbod regelmatig wisselt – 4x per jaar). Hiermee wordt ingezet op autonomie en sociale interactie. De kinderen kiezen boeken die ze graag willen lezen (kan onder of boven hun niveau) om hun autonomie en zelfvertrouwen te doen groeien (en zo in te zetten op leesbevordering). ○ Leraren en educatief medewerker informeren kinderen over bestaand aanbod en begeleiden hen in de keuze voor een boek (op basis van de leescirkel van Aidan Chambers). ○ Er wordt een educatief traject uitgerold rond de speelplaatsboekenkastjes met activiteiten zoals boekenbingo, boekenstoelendans, Kamishibai, quiz, wedstrijdje, ... Dit kan aangepast worden door de school, afhankelijk van behoeften en identiteit. <ul style="list-style-type: none"> - Communicatieplan opgesteld door educatief medewerker: communicatie en bekendmaking gebeurt via scholenoverleg en gemeentelijke kanalen (website, sociale media en infomagazine). Er wordt drukwerk voorzien voor de scholen en de pers wordt betrokken bij een feestelijke opening. - Uitwerking duurzame, educatieve materialen die leerkrachten daarna kunnen blijven gebruiken + onderzoeken en aanpassen van bestaande didactische materialen (leeskaarten, leeslijstjes, ...), in samenwerking met gemotiveerde leerkrachten en leesteam. - Extra toeleiding van taalzwakke of anderstalige doelgroepen via de zorgleerkrachten, huiswerkbegeleiders, Boekenstoetvrijwilligers, zomer- en vakantiecampen (begeleiders krijgen toegang tot volledige collectie tijdens hun begeleiding + krijgen extra info over nut leesplezier en leesbevordering in het algemeen). <p>Acties op lange termijn</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verankering van de speelplaatsboekenkasjes in dagelijkse schoolwerking (het meubilair is duurzaam) met jaarlijkse aanvulling van de collecties. - Kant-en-klare pakketten met educatieve materialen en draiboek (met educatieve activiteiten rond de speelplaatsbibliotheek) worden ter beschikking gesteld voor leraren. - Regie van leesproject volledig in handen van de school (zonder overbelasting van de leraren). - Leerlingen worden gestimuleerd om ook buiten school naar de bibliotheek te gaan, communicatie naar ouders is gewenst om hun kinderen hierin te ondersteunen. - Leraren kunnen vaker beroep doen op de expertise van de bibliotheek. <p><i>Tijdens het schoolbezoek werd door de geïnterviewde leraar aangegeven dat er al heel wat georganiseerd werd op school omtrent lezen (jeugdboekenmaand met spaarkaart, poëzieweek, workshops voor leerlingen om voorlezer te worden), maar dat het LoS-project het duwtje in de rug gaf voor een aantal leerkrachten om mee op de kar te springen en ook 'iets' omtrent lezen (bv. een leeshoek en een leeskoestermap waarin kleine verwerkingsopdrachten zitten) te organiseren in hun klas. De nieuwe (gezellige) leeshoek zorgt er immers voor dat leerlingen zin hebben om te gaan lezen in de vrije momenten. Om hen volop te laten genieten van de boeken, mogen ze van de leesjuf kiezen wat ze lezen (strip, prentenboek, dik boek, ...). De geïnterviewde leraar geeft echter aan dat leerlingen vaak boeken boven hun eigen niveau kiezen (deels omdat er te weinig boeken met een laag leesniveau voor oudere kinderen beschikbaar zijn), wat ontmoedigend kan zijn. De leraar heeft geen weet van initiatieven van LoS om ouders te betrekken.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - labelen van de boeken: label categorie, label niveau, label Anderslezen app, label rotatiesysteem, label Vlaamse overheid - samenwerking met Luisterpuntbibliotheek en aanmoediging scholen om moeilijke/anderstalige lezers de app Anderslezen te leren gebruiken - plastificiëren van de boeken in samenwerking met bib-medewerkers, vrijwilligers en oudercomités - creatie van de leesplekken door Art Basics for Children - ludiek moment met elke klas om de aangekochte boeken te ontdekken en te plaatsen in de leesplek (inhuldiging op klasniveau) - samenwerking met Luisterpuntbibliotheek en aanmoediging scholen om moeilijke/anderstalige lezers de app Anderslezen te leren gebruiken - officiële persinhuldiging van de lees-hotspots met animatie op de speelplaats voor de leerlingen - vorming leerkrachten tijdens personeelsvergaderingen en pedagogische studiedagen - afname van vragenlijsten bij leerlingen in elke klas (eindmeting) - voorleesmoment met de verhalenbakfiets voor elke klas - communicatie over het project op sociale media en in het gemeentelijk informatieblad <p>Acties op lange termijn</p> <ul style="list-style-type: none"> - de bibliotheek zorgt dat de boeken 3x per schooljaar roteren tussen de drie lagere scholen zodat het boekenaanbod aantrekkelijk blijft voor de leerlingen - dankzij het project is de relatie tussen de bib en de scholen sterk gegroeid. De bib zal hier blijven in investeren. - de educatief medewerker die nieuw was aangeworven voor het project wordt bij afloop van het project aangesteld als onderwijsmedewerker van de gemeente Liedekerke waardoor zij het project en de samenwerking met de scholen in de toekomst kan blijven opvolgen. <p>Leeshoek lijkt mij niet correct aangezien een groot lokaal werd omgetoverd tot een aantrekkelijke leesplek.</p>
--	--

	Ouders betrekken was geen prioritair doel in het project. Het project heeft dit deels bereikt door enerzijds leerlingen te motiveren met hun ouders naar de bib te komen en anderzijds door de hulp van de oudercomités te vragen bij het kaften van de boeken.
E. Monitoring en evaluatie	
<p>Het kernteam komt regelmatig (minimaal 2x/schooljaar) samen om terug te koppelen over het educatief traject en om bij te sturen waar nodig. De overige evaluaties en feedback gebeuren via het scholenoverleg (3x/jaar). De projectmedewerker is verantwoordelijk voor de opvolging, evaluatie en bijsturing (o.a. via bezoeken aan de scholen en het bijwonen van voorgenoemde vergaderingen). Er is verder ook overleg met huiswerkbegeleiders en interne medewerkers (jeugdconsulent, vrijetijdsconsulent, bibliotheekmedewerkers, vrijwilligers).</p> <p>In realiteit werd niet erg expliciet gemonitord (niet geregistreerd, wel op buikgevoel van de projectcoördinator: 'wat merk ik in gesprekken met de leerkrachten en bezoeken aan de bibliotheek?'). Er werd in beperkte mate teruggekoppeld naar de bibliothecaris en naar het gemeentecollege ('stand van zaken'). Om de effecten in kaart te brengen, werden vragenlijsten met vijf/zes eenvoudige vragen afgenomen bij de leerlingen (o.a. 'lees jij graag?').</p>	<p>Door corona is er nooit een kernteam opgericht. In het eerste jaar was er online 1 uitwisselingsmoment tussen de verschillende scholen onder begeleiding van de educatief medewerker. Op het einde van het tweede jaar werd er een 3-in-1-moment (uitwisseling, evaluatie, bedanking) in de bib georganiseerd voor de leesteam.</p> <p>Het is niet correct dat er maar in beperkte mate werd teruggekoppeld naar de bibliothecaris. Het verloop van het project was een vast agendapunt tijdens vergaderingen met het hele bib-team.</p>
F. Mate van realisatie	
<ul style="list-style-type: none"> - De projectcoördinator kon pas in januari starten en corona zorgde voor wat moeilijkheden, waardoor een aantal zaken vertraging opliepen. - De leesplekken zouden oorspronkelijk buiten gecreëerd worden in jaar 1, maar de realisatie daarvan is verplaatst naar jaar 2. De leesplekken zullen bovendien in een lokaal (of gang) gemaakt worden in plaats van op de speelplaats. - Met de noden van de scholen werd goed rekening gehouden door de Leesscan. Wat minder goed lukte, is het verbinden van de verschillende partijen en scholen onderling. Het kernteam over scholen heen is in het eerste jaar niet gerealiseerd door corona. Het doel is om dit in het tweede jaar alsnog te organiseren. - Het boekenaanbod werd onder handen genomen en de klassen kregen hier inspraak in. Wel moet nog extra ingezet worden op interactie tijdens de leesmomenten, gezien uit onderzoek blijkt dat net die interactie zo belangrijk is. - Het is afhankelijk van school tot school in welke mate het project gerealiseerd wordt. De coördinator geeft aan dat verschillende scholen ook nog met andere partners in zee gaan (en dus verschillende prioriteiten vooropstellen), bijvoorbeeld wat betreft het opzetten een taal- en armoedebeleid. 	<p>Het boekenaanbod werd niet onder handen genomen. Voor de leesplek op schoolniveau werden 1600 nieuwe boeken gekocht met inspraak van de leerlingen. Leerkrachten werden tijdens klasbezoeken, op personeelsvergaderingen en op pedagogische studiedagen meermaals aangemoedigd om in te zetten op interactie voor, tijdens of na leesmomenten.</p>
G. Ervaren effecten	
<ul style="list-style-type: none"> - Tevreden over de leesscan: goede kennismaking met de school en als startpunt voor het project. - De fysieke aanwezigheid van de projectcoördinator op scholen zorgt ervoor dat er meer expliciete vragen en samenwerkingen volgen. Alle leerlingen kennen de projectcoördinator nu en zijn trots dat zij het boekenaanbod (mee) hebben mogen kiezen. 	

<ul style="list-style-type: none"> - Ook de bibliotheek leert veel uit de klasbezoeken en kan zo hun aanbod up-to-date houden. - Leerlingen én leerkrachten zijn enthousiast en komen veel meer naar de bibliotheek (ook zij die normaal niet naar de bib komen). Een leerkracht die aangaf niet graag te lezen, stond bijvoorbeeld even na de nascholing 2x op korte tijd in de bibliotheek. - Leerkrachten besteden (veel) meer aandacht aan lezen in de klas. - Alle leerkrachten mochten een lijst van 10 boeken doorgeven om in het aanbod op te nemen, maar hierop reageerden minder leerkrachten dan verwacht. <p><i>De geïnterviewde leraar van de school geeft aan dat leerlingen zin krijgen om te lezen door de gecreëerde leeshoek door het LoS-project en zijn extra gemotiveerd als de leerkracht mee leest met hen. Ook de leesjuf en directie beamen dat de plezierfactor van het lezen er is bijgekomen en geven aan dat het enthousiasme aanstekelijk werkt. Bovendien hebben de leerlingen zelfs niet altijd door dat ze met lezen bezig zijn door de creatieve projecten. 'Ze doen het omdat ze het graag doen, niet omdat de juf het hen vraagt.' Een aantal activiteiten georganiseerd vanuit de school (bv. leeswandeling en voorleesweek) hebben volgens de leraar, leesjuf en directie als positief gevolg dat de ouders meer betrokken werden bij het leesonderwijs en de school in het algemeen.</i></p>	
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> • Het hele lerarenteam moet meegenomen worden in het verhaal om er een echt succes van te maken (gedragenheid!). Alleen het leeslokaal inrichten is niet voldoende. • Voldoende rotatie van het aanbod (per school) is van belang. • Het boekenaanbod is minder afgestemd op de middenschool, omdat het een andere doelgroep is. • Om dit project duurzaam te maken en eventueel verder uit te breiden naar scholen die nu nog weinig betrokken zijn, zijn middelen nodig. • Het is een meerwaarde als de spilfiguur (in dit geval de projectcoördinator) voor een lange termijn betrokken kan blijven bij de werking (zowel voor de bibliotheek als de scholen). • Expertisedeling tussen scholen én tussen LoS-projecten onderling heeft potentieel een grote meerwaarde. Er is veel expertise aanwezig, maar tegelijk ook rivaliteit ('ieder voor zich'), waardoor weinig informatie uitgewisseld wordt. De projectcoördinator vindt dit jammer, maar geeft verder niet aan hoe hiermee werd omgegaan. <p><i>Tijdens het schoolbezoek geeft de geïnterviewde leerkracht aan dat</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>een trekker binnen de school (in dit geval de leesjuf) essentieel is om zo een project te doen slagen.</i> - <i>leerlingen toegang moeten hebben tot boeken die hen interesseren: op dit moment zijn veel boeken niet beschikbaar én zit er telkens een lange periode tussen bibliotheekbezoeken.</i> <p><i>De leesjuf en directeur wijzen op het stellen van duidelijke, haalbare doelen en prioriteiten waar het hele team achter staat.</i></p>	<p>In de middenschool is er geen rotatie mogelijk doordat het een andere doelgroep is qua leeftijd. Ook de leerlingen uit de middenschool, net zoals het 5e en 6e leerjaar uit De Bij, hebben inspraak gekregen in de aankoop van hun 400 nieuwe boeken waardoor het aanbod echt is afgestemd op hen.</p> <p>Expertisedeling tussen scholen was niet vanzelfsprekend bij aanvang van het project maar naar het einde van het project al verbeterd.</p> <p>Zoals vernoemd in onderdeel C was er een zeer bereidwillige expertisedeling met 4 andere LOS-projecten waarvoor de educatief medewerker zeer dankbaar was. Met sommige andere LOS-projecten was deze expertisedeling er niet, wat spijtig was, maar ook niet noodzakelijk gezien de zinvolle uitwisseling met de 4 hierboven vernoemde projecten. Ik vrees dat de interviewer het hier verkeerd begrepen heeft.</p>

PROJECT 17. Leesrijk Brussel (Onderwijscentrum Brussel)	
Bron gewone tekst: projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 14 september 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met directie en leerkracht – d.d. 1 april 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
Het Nederlandstalig onderwijs in Brussel bedient een grote groep van kinderen en jongeren wiens thuistaal niet het Nederlands is. Omdat de schoolresultaten van deze jongeren (vaak) onder druk staan, rolden Onderwijscentrum Brussel (OCB) en Ondersteuning Bibliotheken in Brussel (OBiB) een bevraging uit over beschikbare leesmaterialen op school in Brusselse scholen om het probleem te analyseren. Daaruit bleek enerzijds de nood aan een (vernieuwd) aanbod aan boeken in scholen en de inkleding van leesruimtes, en anderzijds de nood aan de ontwikkeling van leesbevorderingsactiviteiten binnen een krachtig leesbeleid (in nauwe samenwerking met partners, in het bijzonder de bibliotheken). Dit Lezen op School-project (LoS) focust op deze tweede pijler. Bovendien was er al een tijd vraag vanuit de bibliotheken om meer en structureler met scholen te overleggen. Ook werkten de diensten OCB en OBiB (de indieners van dit LoS-project) voorheen nog niet veel structureel samen.	Schoolresultaten vervangen door leesresultaten? Enkel OCB heeft de bevraging gedaan, nog voor het LoS project van start ging.
B. Doelstellingen	
Onderwijscentrum Brussel wil met het project Leesrijk Brussel met de steun van de Vlaamse Gemeenschap inzetten op de uitbreiding en versterking van leesbevorderingsactiviteiten om <ul style="list-style-type: none"> - lezen buiten de school te stimuleren ("vrijtijdslezen") door het plezier op te zoeken en kinderen en jongeren ruimte te laten in wat ze lezen (in samenwerking met de school, maar ook met vrijetijdsorganisaties) en - blijvend leesansen op school te verrijken. Het project richt zich tot alle leerlingen uit het Nederlandstalige onderwijs in Brussel, met een expliciete focus op jongeren (omdat zij (nog) moeilijker te motiveren zijn om te lezen). Er wordt ook extra aandacht besteed aan het bereiken van jonge kinderen en hun ouders om zo gezinnen langdurig aan de bibliotheek te kunnen binden. Het doel is om in totaal 40-50 scholen en 12.800 leerlingen te bereiken. Daarbij wil men vooral extra kansen creëren voor kwetsbare groepen (o.a. leerlingen met een lagere SES, kinderen en jongeren met een andere thuistaal dan het Nederlands, ...). De overtuiging is dat plezier en interesse sterk motiverend werken om kinderen de wereld van verhalen en boeken te laten ontdekken en hen de liefde voor lezen bij te brengen. Het project zet enerzijds in op het versterken van partnerschappen om een breed leesnetwerk uit te bouwen, en anderzijds op het creëren van een krachtige en motiverende leesomgeving.	Moet OCB opengetrokken worden naar VGC? Of OCB en OBiB willen... Dit valt onder de algemene doelgroep van het project en is geen bijzondere focus
C. Partners en samenwerking	
Er wordt veel geïnvesteerd in de samenwerking <ul style="list-style-type: none"> - binnen het netwerk van bibliotheken (OBiB, een netwerk van 20 bibliotheken) - met 42 (brede) scholen van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel (zij konden zelf intekenen op project, van kleuter tot secundair onderwijs). Deze deelnemende scholen zijn grotendeels zelf verantwoordelijk voor het uitschrijven van een lokaal actieplan – met behulp van een beschikbaar gesteld format. Na een analyse van deze lokale actieplannen wordt een bovenlokaal aanbod opgezet door de stuurgroep, waarop scholen kunnen intekenen om zo hun lokale actieplannen te realiseren. Daarnaast voorziet het project lokale onderwijsondersteuners (vanuit OCB) die samen met de kerngroepen op scholen concrete acties uitdenken en -proberen. 	Eigenlijk 42 scholen, Brede School is een extra partner Stichting lezen is geen lokale partner

<p>- met andere (lokale) partners, met name Stichting Lezen, Brusselleer (basiseducatie in scholen voor ouders, om hen o.a. meer te betrekken bij leesondersteuning), BRUZZ Ket (een website waar jongeren van BRUZZ leestips kunnen geven en krijgen), gemeenschapscentra, Huis van het Nederlands, Huis van het kind (betrokken in één van de kernteams om ouders van jongere kinderen te betrekken en hen te informeren over wat belangrijk is bij lezen en hoe ze dat kunnen aanpakken in de Brusselse realiteit), Luisterpunt (organisatie voor blinden en slechthorenden, helpen ook leerlingen met dyslexie om gemakkelijker te lezen en ondersteunen deze leerlingen zodat ze plezier kunnen hebben in lezen) ...</p> <p>Deze partnerschappen zijn er voornamelijk om risicodoeleinden te bereiken. De bedoeling is om alle organisaties die met kinderen tijdens hun school- of vrije tijd betrokken zijn, als partner aan te spreken rond leesbeleid. Deze partners worden voornamelijk ingeschakeld bij het uitwerken en uitvoeren van concrete acties en taalstimulerende activiteiten.</p> <p>Het OCB is verantwoordelijk voor de contacten met de scholen (via de onderwijssteuners) en OBIB voor de contacten met de lokale bibliotheken. Beide organisaties zijn aanwezig in de kernteams en volgen zo het traject op (een medewerker van OBIB zit bv. in 10 kernteams van scholen, en kan zo op bovenlokaal niveau het project opvolgen). Alle vergaarde kennis wordt nadien ook gedeeld met niet-deelnemende bibliotheken. De bedoeling was om de deelnemende partners (bibliotheken en scholen) ook onderling expertise en ervaringen te laten uitwisselen, maar dat is en blijft volgens de coördinatoren een uitdaging. Men probeert die expertisedeling alsnog in gang te zetten door vanuit OCB de onderwijssteuners te informeren over lopende projecten en hen daarnaast ook via intervisiemomenten ervaringen te laten delen met elkaar.</p> <p><i>Tijdens het schoolbezoek gaf de directeur aan dat een onderwijssteuner vanuit het OCB op school mee komt nadenken over hoe ze leesmotivatie en leesplezier kunnen verhogen aan de hand van concrete acties (a.d.h.v. de vijf didactische sleutels van de Vlor). De geïnterviewde leerkracht van deze school geeft echter aan dat de hulp van deze lokale ondersteuner in de klassen zelf nogal stroef verliep.</i></p>	<p>Nieuwe naam van Brusselleer is Liga, centrum voor basiseducatie Samenwerking met BruzzKet is niet doorgegaan Huis van het Nederlands is geen partner in dit project</p> <p>Partnerschappen zijn met als doel om zoveel mogelijk leerlingen te gebruiken, en het netwerk van de leerlingen in te zetten en zo het lezen zo optimaal mogelijk te stimuleren. Ook verwijzen naar De Leeslijn?</p> <p>De uitwisseling is in heel beperkte mate doorgegaan (slechts 1x online) door de grote druk op de scholen in Brussel.</p> <p>Oeps...</p>
<p>D. Geplande en uitgevoerde acties</p>	
<p>Bestaande acties</p> <p>Voor de start van het LoS-project werd reeds gewerkt met de gedifferentieerde leeslijn: een gemeenschappelijk, geïntegreerd leesbevorderingsprogramma voor het onderwijs van de Brusselse bibliotheken. Het doel is om alle bestaande leesprojecten en -activiteiten zo goed mogelijk af te stemmen op de leesinteresses en -noden van kinderen en jongeren om zo hun leesplezier te verhogen. Dit doen ze door o.a. een rijk klasbezoek aan de bibliotheek (met kieswijzers, stimulerende vragen, boekenclubs, jongerenhoek, ...), maar ook de Boekenbende op School en aan Huis (om hun leesbeleving te stimuleren). Ze trachten hiermee ook specifieke doelgroepen te bereiken door bv. luisterboeken, visueel materiaal, ...</p> <p>Uitgevoerde acties jaar 1</p> <p>1. De Leeslijn van OBIB wordt kritisch doorgelicht door een externe consultant (dit was reeds lopende op het moment dat projectaanvraag werd ingediend, maar het resultaat is onduidelijk) en nadien verrijkt met nieuwe methodieken en activiteiten om leesansen op school en in de vrije tijd te optimaliseren. Concreet worden bv. bestaande inspiratiefiches drempelverlagend en vlotter toegankelijk gemaakt voor leerkrachten en wordt hun bruikbaarheid getest via pilootprojecten.</p> <p>2. Pilootproject met enkele bibliotheken en scholen: vrijetijdsateliers tijdens de zomervakantie door bibmedewerkers en jeugdanimatoren (aansluitend bij bestaande initiatieven zoals de leesstraat van Muntpunt en de ateliers in Gemeenschapscentra) waarbij de nadruk ligt op spel en plezier bij taalstimulerende activiteiten. Uit deze ateliers worden</p>	

<p>methodieken en/of thema's verzameld, die in de klas verder uitgewerkt of uitgetest worden. Dit proefmateriaal wordt samen met de resultaten van de leesscan (zie volgende fase) gebruikt om een lokaal actieplan op te stellen.</p> <p>3. Analyse van de leesomgeving en de noden van elke school door afname leesscan: de lokale OCB-ondersteuner op school neemt in nauwe samenwerking met het zorgteam de leesscan af bij (een deel van) het schoolteam.</p> <p>4. Opmaak en uitvoering schoolspecifiek actieplan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De leesscan wordt besproken met een nieuw opgericht kernteam dat minimaal bestaat uit het zorgteam, de OCB-ondersteuner, de bredeschoolcoördinator (indien aanwezig), een medewerker van de lokale bibliotheek en een projectmedewerker van OBiB. - Het kernteam stelt een visie en actieplan op, rekening houdend met doelstellingen en beginsituatie. - De school zet eigen acties op, maar kan daarnaast intekenen op een bovenlokaal aanbod dat uitgewerkt wordt door OBiB en OCB. <p>5. OCB ontwikkelt i.s.m. partners acties om vrijetijdslezen te stimuleren, vanuit inspiratie uit binnen-en buitenland, alsook het Erasmus+ project ODR (Open the Door for Reading). De bibcampagne werd bijvoorbeeld gelanceerd, waarbij kinderen bij het uitlenen van een boek stickers kunnen verzamelen om hun poster te vervolledigen.</p> <p>6. Meer (diverse) leesbevorderingsactiviteiten worden opgezet in de scholen, bijvoorbeeld auteurslezingen om leerlingen in contact te brengen met auteurs en hen zo te motiveren om te lezen, slam poetry door iemand waarmee jongeren zich kunnen identificeren of de leesbuddy-actie waarbij vrijwilligers voorlezen aan gezinnen. Bij deze activiteiten is specifieke aandacht voor informatief/zakelijk lezen van belang (bv. abonnementen op tijdschriften en kranten, vakliteratuur, non-fictie materialen).</p> <p>7. Bibliotheekmedewerkers, leerkrachten lager en middelbaar onderwijs krijgen vormingen rond de methodiek van Samen lezen en rond leesmotivatie.</p> <p>Nieuwe acties jaar 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. (Verder) uitvoeren lokale actieplannen (PCDA-gewijs) 2. Kernteams over de scholen heen laten reflecteren over het verloop van het eerste jaar en de volgende stappen laten bespreken op basis van intervisie (Hoe past leeslijn vanuit de bib binnen schoolleesbeleid? Hoe samenwerking met bib optimaliseren?) 3. Uitbreiding van het aantal betrokken scholen 4. Opstellen van een beleidsplan voor meer leesbevorderingsactiviteiten in de vrije tijd en in de brede school <ul style="list-style-type: none"> - Vrijetijdslezen implementeren binnen de speelpleinen, de speelweken van de Gemeenschapscentra en van Aximax en andere externe partners (bv. Bronks, BRUZZ Ket ...). Ook de bibliotheken organiseren binnen en buiten de bib activiteiten tijdens de schoolvakanties. Nieuwe partnerschappen worden aangegaan, bv. met sportorganisaties (om jongeren te betrekken). - Vrijetijdslezen implementeren in naschoolse en buitenschoolse opvang, alsook in speeltijden en middagpauzes. - Opstellen van draaiboeken en een blog met leesinspiratie (werkvormen, ideeën, uitstappen ...). - Rondetafelconferentie met alle betrokken partners (brieven over elkaars werking + aanvullende acties opzetten). - Samenwerkingen opzetten met als doel het verhogen van de leesbegeleiding met o.a. studenten (in overleg met het Brussels hoger onderwijs – binnen Community Service Learning), vrijwilligers (bv. gepensioneerden), bedrijven en andere partners (brede scholen, Gemeenschapscentra, de jeugddienst van de VGC, Aximax, ABC-huis ...). 	<p>OCB en OBiB ontwikkelen...</p> <p>3. aantal scholen werd niet uitgebreid, was ook niet het plan</p> <p>Contacten zijn gelegd, maar de uitwerking zal na het project gebeuren. Niet gebeurd Enkel gebeurd met de partners van Brede Scholen, GC's, Jeugddienst, ABC, sportdienst Samenwerkingen werden niet opgezet met studenten, vrijwilligers & bedrijven</p>
---	--

<p>5. Verankeringscan ontwerpen en uitvoeren: verankering concretiseren en meetbaar maken op verschillende niveaus (leerkrachten, directie, bibliotheek, ...) en leesscan opnieuw afnemen en vergelijken met oorspronkelijke leesscan</p> <p><i>Tijdens het schoolbezoek aan de school uit de case-study werd aangegeven dat de school de input van leerlingen en leerkrachten combineerde om hun (meertalig) boekenaanbod vorm te geven. De geïnterviewde leerkracht geeft aan dat het niet eenvoudig is een boekenaanbod te voorzien dat aansluit bij het niveau en de interesses van de leerlingen (en grijpt al snel naar wat gekend is uit eigen jeugd, een verfilming, ...). Toch probeert de leraar bij elk thema een bijpassend aanbod te voorzien. Daarnaast hebben ze een 'leeskoestermap' in de klas: een map met kleine, gevarieerde verwerkingsopdrachten na het lezen van een boek. Als het gaat over het kiezen van een boek in de bibliotheek, dan geeft de geïnterviewde leerkracht aan dat ondersteuning belangrijk is ('er was een bibliotheekmedewerker die de kinderen schitterend meenam in de keuze van een passend boek'). De leerkracht geeft verder aan dat het moeilijk is tijd vrij te maken in de klas om de leerlingen (spontaan) vrij te laten lezen. De klas heeft nochtans een therapie- en leeshond, waar kinderen aan kunnen voorlezen. De school zet ook in op stimulerende acties om kinderen samen met ouders te laten lezen (zowel in de thuis- als schooltaal). Al geeft de directeur wel aan dat het betrekken van ouders niet eenvoudig is. De geïnterviewde directeur ervaart door het project een stuk meer begeleiding door en samenwerking met de bibliotheek, wat zorgt voor kansen voor de school die ze ervoor niet hadden (bv. een tentoonstelling in de bib waar ouders wegwijs werden gemaakt). Voor de geïnterviewde leerkracht is het onduidelijk welke acties al dan niet vanuit het project opgezet worden.</i></p>	<p>Er werd beslist om de Leesscan niet opnieuw af te nemen. Door drukte op scholen en lerarentekort leek ons dit niet opportuun. Wel werd een bevraging via GoogleForms naar alle deelnemende scholen, bibliotheken & ondersteuners van OCB gemaaild.</p>
<p>E. Monitoring en evaluatie</p>	
<p>Er is een stuurgroep (om de grote, inhoudelijke lijnen te bepalen) die bestaat uit de projectleider en de projectmedewerkers van OBiB en OCB en een kernteam per school (scholenvetegenwoordiger en een aantal leerkrachten, iemand van de bibliotheek, projectmedewerker(s) van OBiB en OCB en evt. lokale partners). De stuurgroep staat in voor de uitrol en monitoring van het traject van Leesrijk Brussel. Zij volgt na de leesscan ook de actieplannen van de kernteams op. Van daaruit proberen ze goede acties te transfereren naar andere contexten. Gedurende het traject werden een aantal digitale leerlingenbevragingen gedaan op scholen ('Wat, wanneer, waar lees je (niet) graag?', 'Over welke onderwerpen zou je meer willen weten?'), maar de stuurgroep heeft deze resultaten nog niet opgevraagd. Op het einde van het traject zullen metingen ingebouwd worden bij de doelgroep om de output te documenteren (o.a. leesscan opnieuw uitvoeren, zie D. Acties).</p>	<p>De metingen zijn vooral gericht op het aantal kinderen en jongeren die we met de acties bereikt hebben, alsook een inhoudelijke evaluatie van de acties.</p>
<p>F. Mate van realisatie</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - De noden van de deelnemende scholen zijn in kaart gebracht en de visieconcepten en activiteiten in functie van leesbevordering zijn ontwikkeld. - De kennisuitwisseling tussen de verschillende partners blijft een uitdaging. Voornamelijk de mensen van OBiB en OCB kwamen in contact met verschillende scholen en bibliotheken, maar voor die laatste partijen bleef de uitwisseling beperkt. Wel werden af en toe intervisiegesprekken georganiseerd met ondersteuners van scholen om hen te laten leren van elkaar. - De realisatie van het project is binnen elke school sterk verschillend. Zo kan het bv. dat één school sterk inzet op het versterken van ontluikende geletterdheid, terwijl de volgende school een totaal andere focus zal kiezen. - Door corona heeft men in jaar 1 nog niet veel kunnen inzetten op leesinterventies buiten de school. Het project verloopt trager dan verwacht. De tijdsplanning (over het hele project heen) moest voortdurend worden aangepast. 	

<ul style="list-style-type: none"> - Het is niet eenvoudig om met zo veel scholen samen te werken. Er moeten keuzes gemaakt worden (eenzelfde auteurslezing kan bv. niet voor alle eerstejaars van Brussel omwille van het grote aantal scholen en leerlingen). 	
G. Ervaren effecten	
<p>De coördinatoren geven aan dat ze voor het einde van het project weinig zicht zullen hebben op de effecten ervan. Het effect op leerlingen kunnen zij bovendien moeilijk inschatten omdat de coördinatoren niet/amper met hen in contact komen. Wel durven ze te stellen dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerkrachten meer ondersteuningsvragen stellen over lezen. De bewustwording van de problematiek is erop vooruitgegaan en zowel scholen als bibliotheken denken bewuster na over hoe ze acties opzetten (voorheen was het meer een routine waar niet over nagedacht werd). De inhoudelijke gesprekken die gevoerd worden over lezen zijn heel waardevol. De coördinatoren hopen dat de scholen geïnspireerd worden om na het project een aantal acties verder te zetten. - De samenwerking tussen scholen en bibliotheken lijkt een groot succes, hoewel de acties zelf vnl. pas in jaar 2 op gang zullen komen. - De niet-betrokken bibliotheken vragen ook om aan uitwisseling te doen want ze zijn geïnteresseerd in het project. <p><i>De directeur uit de bezochte school geeft aan dat niet alleen de gecreëerde leesplek zelf, maar dat ook het hernieuwde boekenaanbod ervoor zorgt dat er meer aandacht is voor lezen en dat er meer gelezen wordt. 80-85% van de leerlingen op deze school gaf in een bevraging aan dat ze elke dag willen lezen. Wel geeft de school aan dat ze nog meer moeten inzetten op interactie op het einde van een (lees)activiteit.</i></p> <p><i>Volgens de geïnterviewde leerkracht zou een gezellige leesklas een grote meerwaarde kunnen vormen voor leerlingen die snel overprikkeld zijn.</i></p>	<p>Ondersteuningsvragen met focus op lezen? Zicht op tegen 1 augustus 2022?</p> <p>Dit heeft op zich niet met Leesrijk te maken. Wel met de subsidie van leesmaterialen op school van VGC</p>
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> - Er moet voldoende ondersteuning en middelen worden voorzien om de leerkrachten en de bibliotheekmedewerkers de mogelijkheid te geven aan dit project mee te werken. - Scholen moeten prioriteiten stellen en durven afbakenen ('geen 4 lopende projecten tegelijk'). - Tijd komt voortdurend naar voren als voorwaarde om project te doen slagen. Deze middelen zijn bovendien essentieel om dit project na afloop te laten doorlopen. Ook is twee jaar te weinig om fundamentele veranderingen door te voeren. - De gedragenheid van en opvolging door de directie is belangrijk. - Een stabiel team is van belang. Bovendien is het een meerwaarde dat er een ondersteuner of trekker aanwezig is bij het kernteam ('er komt bij scholen nogal snel iets tussen en deze persoon kan ervoor zorgen dat het project in gang blijft'). - Ouders moeten ook betrokken worden voor optimale effecten. - De aansluiting bij de Brusselse realiteit is essentieel (ook bij vormingen). - De <i>goesting</i> en interesse om te lezen van leerkrachten is ook van belang. Als een leerkracht niet graag leest, is het moeilijk om dat geloofwaardig te brengen aan leerlingen (werkt goed als de leerkracht mee leest). - Geef leerlingen de keuze om te lezen wat ze willen lezen (leg hen dus niet per se zaken op). Probeer mee te groeien met leerlingen en aan te sluiten bij hun leefwereld (lezen is ruimer dan het beeld dat altijd al bestaat, bv. geanimeerde serie). 	

- Schooltaalwoorden en academisch taalgebruik moeten frequent worden aangeboden om leerlingen de kans te bieden zich dit eigen te maken. Ook aandacht voor mediawijsheid is nodig, vooral bij jongeren (12+).
- Er moet voldoende flexibiliteit mogelijk zijn. Voorbeeld: door de financiering van dit project in Brussel, konden scholen soms niet samenwerken met een bibliotheek die vlak bij de school ligt maar bv. toevallig in Vlaanderen gevestigd is.

De geïnterviewde leerkracht geeft aan dat voldoende tijd vrijgemaakt moet worden om leerlingen (vrij) te laten lezen. Er ligt een enorme focus en druk op de basis, waardoor het vrij lezen het eerste is dat verdwijnt bij tijdstekort. De leerkracht moet bovendien vrij zijn om te beslissen wanneer leesmomenten worden ingepland. Deze leerkracht geeft daarnaast aan dat er te weinig boeken zijn voor leerlingen met een laag leesniveau die toch aansluiten bij hun interesses (geen kinderboeken), zowel in de klas als in de bibliotheek.

PROJECT 18. Lezen doe je samen! (VIVES)

Bron gewone tekst: projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 6 september 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met directie en leerkracht – d.d. 17 maart 2022		Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding		
<p>De leesmotivatie en -prestaties van Vlaamse leerlingen in het basisonderwijs gaan gestaag achteruit (zie PIRLS-resultaten). Ook Hogeschool VIVES voelde de nood (vanuit eerdere samenwerkingen met gemeenten en scholen) om initiatieven op te zetten om de leesmotivatie en -vaardigheden van leerlingen uit het basisonderwijs te versterken. Vanuit de lerarenopleiding wil men hun expertise omtrent lezen benutten en invloed uitoefenen op de praktijk d.m.v. samenwerkingen met scholen en bibliotheken. De hogeschool wil aan de hand van dit Lezen op School-project (LoS) bestaande partnerschappen (bv. met de steden Izegem en Roeselare) versterken en uitbreiden door nieuwe samenwerkingen op te zetten (bv. met de steden Brugge en Poperinge) om zo veel als mogelijk West-Vlaanderenbreed te werken.</p> <p><i>Tijdens het schoolbezoek geeft de geïnterviewde directeur aan dat hun leerlingen verwacht worden heel zelfstandig te werken, maar hier vaak niet toe in staat zijn doordat ze de opdracht niet goed (begrijpend) kunnen lezen. De school tekende vanuit deze vaststelling in op een traject vanuit de PBD om te werken aan begrijpend lezen en zien dit LoS-project (met als voornaamste doel het verhogen van leesmotivatie) als een mooie aanvulling daarvan. De geïnterviewde leraar van deze school geeft tijdens het schoolbezoek ook aan dat de leesmotivatie van hun leerlingen stelselmatig verminderde (dit was ook een conclusie vanuit afgenomen vragenlijsten bij de leerlingen) en dat dit LoS-project de uitgelezen kans was om dit probleem op een professionele manier en onder begeleiding aan te pakken.</i></p>		
B. Doelstellingen		
<p>Het doel van dit LoS-project is het bevorderen van de leesmotivatie, het leesplezier en -begrip van leerlingen in de basisschool. 'Leerlingen die graag lezen, lezen meer en verbeteren zo hun leesvaardigheid. Beter lezen draagt op z'n beurt bij tot leesmotivatie, wat opnieuw de leesvaardigheid ten goede komt.' Men wil:</p> <ul style="list-style-type: none">- een uitdagende, inspirerende leesomgeving creëren;- een divers boekenaanbod uitbouwen;- een vraaggestuurd activiteiten aanbod voorzien op leerling-, klas- en schoolniveau, o.b.v. de succesfactoren voor leesplezier van Stichting Lezen NL;- motivatie verhogen vanuit de zelfdeterminatietheorie: autonomie (boekenkeuze), verbondenheid (samen lezen) en competentie (uitdagend, maar op niveau);- inzetten op de ondersteunende rol van professionals (leraren en bibliotheekmedewerkers) en de stimulerende rol van ouders en vrienden;- werken aan de vijf sleutels voor effectief begrijpend lezen en de kernthema's voor effectief leesonderwijs:- inzetten op duurzame samenwerkingen;- alle voorgaande doelen inbedden in een duurzaam leesbeleid. <p>Het project focust specifiek op leerlingen met een lagere socio-economische status, een migratieachtergrond of van wie Nederlands niet de thuistaal is (vnl. in centrumsteden). Het project wil naast leerlingen uit het lager onderwijs ook bewust</p>		

<p>leerlingen uit de kleuterklas betrekken om daar al een goede basis voor leesmotivatie te leggen (bv. aan de hand van een boekenhoek, presentatie van en kennismaking met boeken ...).</p>	
<p>C. Partners en samenwerking</p>	
<p>Het project zet in op lokale en regionale samenwerking tussen</p> <ul style="list-style-type: none"> - het expertisecentrum Onderwijsinnovatie van de opleiding kleuter- en lager onderwijs van de VIVES Hogeschool <i>Rol</i> = (wetenschappelijke) expertise delen, inspiratie bieden, leesteam aansturen, Er wordt o.a. regelmatig een nieuwsbrief aan de hele schoolteams bezorgd om <i>good practices</i> en praktische informatie te delen of om partnerbibliotheken en boeken voor te stellen. De inzichten vanuit het project worden gevaloriseerd in het curriculum van de lerarenopleiding zodat studenten deze kunnen meenemen naar hun eigen onderwijspraktijk. - 6 West-Vlaamse openbare bibliotheken (bib Kortrijk, bib Roeselare, bib Izegem, bib Poperinge, bib Brugge (De Biekorf), bib Oostende) <i>Rol</i> = De bib komt twee jaar lang echt als deel van het team de school binnen (leert school goed kennen en kan hen bv. ondersteunen wat betreft een goede verwerking van boeken). Daarnaast stellen de bibliotheken een boekenaanbod voorop en bieden (lees)inspiratie. Bovendien kan de school sneller en gemakkelijker beroep doen op de publieke dienstverlening van de bibliotheek (collecties, tools om boeken te kiezen, rondleidingen, educatief aanbod ...). De bibliotheek ondersteunt scholen ook bij het creëren van een motiverende leesomgeving en in de samenwerking met ouders. - 18 basisscholen Zowel kleuter- als lagere scholen zijn breed aangeschreven en moesten kandideren waarbij ze o.b.v. motivatie en locatie werden geselecteerd. De uiteindelijke selectie is een combinatie van scholen uit verschillende netten, enkele methodescholen en enkele scholen uit het buitengewoon onderwijs.; - ook kunnen externe partners betrokken worden bij lokale initiatieven, zoals Canon Cultuurcel of Iedereen Leest (het lerend netwerk Lezen op school, een Dynamo-project, ...) - de boekhandel waarmee men in het project samenwerkte werd geselecteerd o.b.v. de (didactische) expertise in kinder- en jeugdliteratuur (o.a. gebruikt in de leesbrief met boekentips en om boekentips van scholen kritisch te analyseren). <p>Er wordt een leesteam per school opgericht om deze samenwerkingen te optimaliseren en expertise uit te wisselen, bestaande uit een kernteam van leraren, directie, bibliotheekmedewerkers en coaches vanuit de hogeschool. Dit leesteam werkt nauw samen met het brede(re) schoolteam en komt acht keer per jaar samen. Dit leesteam werkt o.a. het leesbeleid en specifieke interventies op school uit.</p> <p>Eén keer per jaar wordt een regionaal netwerkmoment/een inspiratienamiddag georganiseerd waarbij alle leesteam van de scholen samenkomen om inspirerende praktijken uit te wisselen en succeservaringen te delen.</p> <p>De voornaamste inzichten en inspirerende praktijken worden ook gedeeld met scholen die niet deelnemen aan het project, o.a. door het brede Lerend Netwerk (door departement Onderwijs en Vorming), maar ook door vormingen vanuit de hogeschool en de bibliotheek.</p>	
<p>D. Geplande en uitgevoerde acties</p>	
<p>Uitgevoerde acties jaar 1 (focus op leesmotivatie en leesbevordering)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Contextanalyse om de noden van de school in kaart te brengen door 	

<ul style="list-style-type: none"> ○ intakegesprek met leraren en directie ○ het maken van een leesfoto/leesscan van de school (Taalunie) om leesmotivatie, reeds bestaande initiatieven, wensen van verschillende stakeholders ... in kaart te brengen <p>- Het vormen van een leesteam dat</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ het leesbeleid in het school- en taalbeleid verankert vanuit de succesfactoren voor leesmotivatie (ABC) <i>Voldoende tijd vrij maken om te lezen</i> ○ motiverende leesinitiatieven uitwerkt en uitvoert op basis van de noden van de school (minstens 5 acties) <i>Gebruikte werkvormen: voorlezen (positieve ervaring met boeken + stimulerende factor bij impliciete woordenschatverwerving, in het bijzonder voor kinderen met een andere thuistaal), vrij lezen (groeidend tekstbegrip) en boekgesprekken (gedeelde leeservaringen verhogen het leesplezier)</i> ○ 8x vormingen en coachingsmomenten volgt (ook voor het brede schoolteam volgt een aantal vormingen) ○ ervaringen en expertise uitwisselt (intervisie) <p>- Er wordt een gevarieerd boekenaanbod uitgewerkt en er worden krachtige, motiverende leesplekken gecreëerd op school. Men tracht het juiste boek bij het juiste kind te krijgen (differentiatie): rekening houden met motivatie, interesses, genrevoorkeuren, leesvaardigheid en de verschillen tussen jongens en meisjes. Waar mogelijk spelen ouders en leeftijdsgenoten een stimulerende rol bij het lezen.</p> <p>Geplande acties jaar 2 (focus op effectieve leesdidactiek)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Actualiseren leesfoto o.b.v. terugblik- en reflectiemomenten en de eerste bevindingen vanuit SQR vragenlijst (Zie E. Monitoring en evaluatie) en van daaruit een duurzaam operationeel kader opstellen dat een didactische handleiding omvat voor de uitwerking van nieuwe initiatieven - Verder uitwerken en uitvoeren van motiverende leesinitiatieven op basis van de noden van de school (zie projectjaar 1), met ruimte voor een (meer) expliciete link met didactiek begrijpend lezen (en strategie-instructie, transfer, formatieve feedback) om leesmotivatie, -gedrag en leesvaardigheid elkaar volop te laten versterken. - Opnieuw 8 sessies onder begeleiding van een vaste coach en bibliotheekmedewerker (regionale sessies met verschillende leesteam, vorming- en coachingsmomenten op de school zelf of regionale terugkomenten) - Regionaal uitwisselingsmoment 2 <p>Lange termijn</p> <ul style="list-style-type: none"> - Scholen blijven samenwerken met bibliotheken en vanuit het ontwikkelde kader zinvolle leesinitiatieven organiseren. <p><i>Er worden heel wat initiatieven opgezet door de school waar het schoolbezoek plaatsvond: De Bonte Bib (boekenzak met twee boeken per leerling die wordt gevuld aan de hand van input leerlingen), secret cupido (elke klas heeft een andere klas 'getrokken' en moet op een ludieke manier de boeken die de klas had gekozen via boekenzoeker.org overhandigen), wishlist van boeken ... De geïnterviewde directeur wijst op de goede samenwerking met de bibliotheek en prijst hun ruim aanbod aan activiteiten (auteurslezingen, spaaracties, boekenrestaurants ...). De bib breidde bovendien het idee van de school omtrent de boekenzakken uit naar alle deelnemende scholen. Van al deze initiatieven worden video's en foto's gemaakt die nadien worden gedeeld met de hogeschool en met de ouders.</i></p> <p><i>De leerlingen worden volgens de geïnterviewde directeur betrokken in het project door hen mee de schoolbibliotheek te laten uitbouwen (naam, slogans, boekenzakken ...). Ook de leerlingenraad komt met ideeën in verband met leeshoekjes en worden bevraagd over hun voorkeuren.</i></p>	<p>Uitgevoerde acties</p>
--	---------------------------

<p><i>De geïnterviewde directeur geeft aan dat het uitgewerkte beleidsplan echt op maat van de school is. Deze school zet bv. sterk in op ouderbetrokkenheid (met een dipje door Corona) door (al dan niet online) voorlees- en tutormomenten in te lassen en hen te betrekken bij de werkgroep bib (uitbouwen schoolbibliotheek, bedenken categorieën, krijtlijnen uitschrijven van het leesbeleid...).</i></p>	
E. Monitoring en evaluatie	
<ul style="list-style-type: none"> - Er wordt tijdens de samenkomsten van de leesteams gewaakt over de kwaliteit en de uitvoering van de leesinterventies op school (en dus 8x/jaar door te praten met de aanwezigen, observaties en feedback). Interventies worden getest, bijgestuurd, herhaald en opnieuw uitgetest waar nodig. Op die manier kunnen de verschillende leesinterventies duurzaam verankerd worden in het taal- en leesbeleid - Leesmotivatie bij de leerlingen wordt vanaf het derde leerjaar d.m.v. Self-Regulation Questionnaire Reading Motivation (SRQM) opgevolgd (bij de start, tijdens en na afloop van het project), alsook door terugblik- en reflectiemomenten. De resultaten van deze bevraging voor jaar 1 zijn binnen. - Betrokken leraren voeren observaties uit om leesmotivatie op te volgen en koppelen hun resultaten terug naar de leesteams. - Er wordt een evaluatierapport opgesteld (i.s.m. alle actoren) dat de basis vormt voor verdere verspreiding van <i>good practices</i> zodat het activiteitenaanbod als inspiratie kan dienen voor alle scholen in Vlaanderen. <p><i>De geïnterviewde directeur geeft aan dat het leesteam regelmatig samenkomt om de acties die uitgevoerd zijn of nog op de planning staan te evalueren. De directeur bevraagt voorts ouders door middel van informele babbels (enquêtes passen niet bij de cultuur van de school). Naar leraren toe wordt vnl. gecommuniceerd aan de hand van personeelsvergaderingen. De geïnterviewde directeur geeft aan dat de kinderen meerdere keren een vragenlijst invullen om hun begrijpend lezen niveau te testen. Ook worden de AVI-niveaus van de leerlingen meermaals in kaart gebracht. Voor leesmotivatie wordt op het einde van het traject een vragenlijst afgenomen.</i></p>	<p>... in de derde graad... De resultaten van deze bevraging voor jaar 1 en 2 zijn binnen. De analyse na jaar 1 toont een status quo op het vlak van autonome leesmotivatie, daar waar een daling te verwachten was. De terugblik- en reflectiemomenten bevestigen deze vaststelling. <i>Good practices</i> worden verzameld zodat het activiteitenaanbod als inspiratie kan dienen voor alle scholen in Vlaanderen.</p>
F. Mate van realisatie	
<ul style="list-style-type: none"> - De meeste projecten zijn in jaar 1 gestart met het uitbouwen van een gevarieerd boekenaanbod op school. Ook is de samenwerking opgezet tussen de scholen en de bibliotheek en zijn in elke school meerdere leesinterventies uitgetest of lopende. - De doelgroep werd bereikt en er wordt aan alle doelstellingen gewerkt. - Wat betreft de verankering van het leesbeleid in het bredere taalbeleid op school, is nog werk aan de winkel. Daar wordt in jaar 2 nog meer op ingezet. - In het projectvoorstel en eerste projectjaar bleef het project bewust weg bij begrijpend lezen en legde de focus op leesontwikkeling en -motivatie (o.a. omdat in de projectoproep gefocust werd op leesmotivatie als aansluiting bij de prioritaire nascholingen die inzetten op begrijpend lezen). Na de leesscan (die nogal laat kon gebeuren), werd echter de expliciete vraag naar begrijpend lezen duidelijk. In jaar 2 wil men dan ook meer de brug maken naar begrijpend lezen toe (a.d.h.v. de vijf sleutels). Ook de thema's monitoring en feedback waren oorspronkelijk niet opgenomen in het project, maar zullen dat in jaar 2 wel zijn omwille van de resultaten van de leesscan. 	<p>Die focus werd in jaar 2 ook gerealiseerd.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Het ontwikkelen van didactisch materiaal stond niet op de planning (omdat het project puur vraaggestuurd wil werken), maar in de praktijk worden wel een aantal (mini) handleidingen en stappenplannen uitgewerkt waarmee scholen aan de slag kunnen (bv. omtrent boekenboxen). Er zijn heel wat scholen met soortgelijke vragen, dus daar wordt uitwisseling gestimuleerd (o.a. op de uitwisselingsmiddag). - De (ondersteunings)vragen zijn sterk verschillend van school tot school (ouderbetrokkenheid, boekenaanbod, motiverende leesplekken, beleid ...). Het is een zoektocht naar de invulling van ieders rol (hoe concreter het wordt, hoe eenvoudiger het invullen van de rollen). - Er leven op een aantal scholen vragen omtrent ouderbetrokkenheid. In jaar 1 kon hier omwille van het Coronavirus nog niet veel rond gebeuren. Voor jaar 2 staan er wel concrete interventies op de planning. - Er is een verschil in volgorde van genomen stappen in scholen. Sommige scholen willen vertrekken vanuit een heldere visie en van daaruit naar de leesscan en -interventies toewerken. Andere scholen vertrekken vanuit de leesscan en de noden van de school om de interventies op te zetten en op basis daarvan hun leesbeleid vormgeven en aanpassen. - De frequentie van 8x overleg per jaar werd in sommige gevallen aangepast en de samenkomsten gingen soms met slechts een deel van het leesteam door (als het bv. een project enkel voor kleuteronderwijs betrof). Verder gingen ook een aantal samenkomsten in de plaats van fysiek, digitaal door. - Omwille van de Coronacrisis zijn er bepaalde scholen waar de projectleiders niet/weinig langs konden gaan en het bijgevolg moeilijk was om grip op de situatie te krijgen en te behouden. <p><i>De geïnterviewde leraar geeft aan dat de school omwille van hun klein team een goede samenhang tussen het leesbeleid en de georganiseerde interventies kon bewerkstelligen (geen eilandjespolitiek). De personeelsvergaderingen en de wekelijkse vergaderingen met alle leraren (lager samen en kleuter samen; verslagen worden aan iedereen doorgespeeld) vormen volgens de leraar een startpunt voor deze samenhang. Er is veel uitwisseling tussen leraren, zowel formeel als informeel. De geïnterviewde directeur geeft aan dat het project nog duurzaam verankerd moet worden en dus goed opgevolgd moet worden.</i></p>	
G. Ervaren effecten	
<ul style="list-style-type: none"> - Leraren en directieleden zijn enthousiast en hebben het gevoel dat er zaken in beweging worden gezet. 'Ik merkte een verschil qua resultaten op de beheersingstoetsen.' De projectmedewerker ziet hoe sommige interventies echt een verschil maken voor scholen en schatten in dat de scholen ook in jaar 2 enthousiast zullen zijn om met het project verder te gaan. - Bibliotheken zijn enthousiast over hun samenwerking met scholen. Al is de mate van samenwerking sterk afhankelijk van bibliotheek tot bibliotheek (wat hun rol is en hoe die kan veranderen). Ook is de bibliotheekmedewerker plots gemakkelijk aanspreekbaar voor scholen. - Leerlingen zijn enthousiast over het zelf mogen kiezen van boeken, de tijd die gemaakt wordt voor lezen in de klas ... - Het aantal samenkomsten is intensief, maar zorgt wel voor een goede opvolging van het project. Zelfs buiten de formele samenkomsten met de leesteams beginnen de partners na een tijd vragen en informatie uit te wisselen (bv. ondersteuningsvraag in de vorm van een extra boekenbox op maat voor een thema in de klas). - De samenwerking met de lerarenopleiding zorgt voor een inspiratiebron voor scholen en zijn als het ware een hefboom om het project uit te rollen. De lerarenopleiders waren een waardevolle kritische vriend voor scholen bij het invullen 	

<p>van de leesscan. Scholen zijn niet altijd in staat zichzelf kritisch in te schalen, dus daar vormt een externe partij een meerwaarde. Bovendien zorgden de resultaten van deze leesscan voor een zeker urgentiebesef op scholen.</p> <p><i>Het leesplezier is volgens de geïnterviewde directeur verhoogd omwille van de eigen schoolbibliotheek. Ook verlangen de leerlingen naar de bibliotheekbezoeken. De directeur geeft aan dat het fijn is om te zien dat kinderen sneller een boek vastnemen en meer lezen. Uit de vragenlijst blijkt ook dat kinderen meer gestimuleerd worden om te lezen en dat ook doen. Er is in het algemeen meer aandacht voor lezen en voor leesplezier.</i></p>	
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> - De school moet een focus kiezen ('niet één van de zovele dingen'). - Om dit project te laten bestaan op lange termijn, zijn tijd en middelen essentieel. De leraren die op school enthousiast met het project aan de slag gaan, moeten hier tijd, ondersteuning en vertrouwen voor krijgen. Dat hangt natuurlijk samen met de grootte van een team en welke mogelijkheden er op een school zijn. - Verankering in het beleid is essentieel voor duurzaamheid. - Er zijn middelen nodig om een aantrekkelijk, uitgebreid boekenaanbod uit te bouwen. - Een kritische vriend zoals de lerarenopleiders is een groot pluspunt. - De directie moet achter het project staan en het moet schoolbreed geïmplementeerd worden. Je moet zo veel mogelijk leraren mee krijgen. Er zijn ook heel wat leraren die zelf niet graag lezen maar wel weten dat het verwacht wordt. Die verwachtingen mogen duidelijk(er) gecommuniceerd worden. Er moet nagedacht worden over hoe je ook hen mee krijgt in dit verhaal (rol lerarenopleiding?). - De samenwerking tussen de scholen en de bibliotheken lijkt essentieel. Bibliotheekmedewerkers en hun expertise over boekenkeuze kunnen nog meer benut worden. Zorg bv. voor herkenbaarheid van de bibliotheekmedewerkers (als leerlingen naar de bib gaan en daar dezelfde mensen zien) voor meer voeling en contact. Er kan bovendien nagedacht worden over de rol van de bibliotheek in de maatschappij: wat is hun expliciete taak? Wat moeten medewerkers doen? Hoe moet collectie eruit zien? <p><i>De geïnterviewde directeur en leraar geven aan dat een geëngageerde kartrekker (met kennis van zaken door de juiste scholing) op school essentieel is. De trekker brengt alle informatie vanuit de vergaderingen over naar het bredere team. Ook de betrokkenheid van ouders is volgens de directeur van groot belang (meelezen, voorlezen ...).</i></p> <p><i>Om het project op lange termijn te doen slagen, moet in elk jaar verder gewerkt worden op de zaken die ervoor aan bod kwamen (verticale leerlijn). Daarvoor moet voldoende tijd worden vrijgemaakt tijdens de lessen (lezen valt snel weg door de drukte).</i></p>	

PROJECT 19. Bib op school: iedereen leest mee (Stad Ronse)

Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 28 juli 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met zorgteam en leerkracht – d.d. 6 mei 2022	Aanvullingen projectcoördinator Projectmedewerker = taalcoach
A. Aanleiding	
<p>De stad Ronse is één van de meest (kans)arme steden in Oost-Vlaanderen waar maar liefst 42,7% van de kinderen thuis geen Nederlands spreekt. Onderwijsopbouwwerk Ronse zag heel wat signalen en noden vanuit de scholen betreffende de leesvaardigheid van de leerlingen. Daarnaast kwam vanuit de bibliotheek de observatie van een dalende leesmotivatie. Ook werd opgemerkt door leraren en bibliotheekmedewerkers dat specifiek leerlingen van het secundair onderwijs de weg naar de bibliotheek niet vinden. De bibliotheek had reeds plannen om acties op te zetten rond leesmotivatie, maar het ontbrak hen aan tijd en personeel om die plannen in werking te laten treden.</p> <p>In Ronse werken de scholen, bibliotheek, Samenlevingsopbouw en Huis van het Kind al langer samen voor de realisatie van diverse projecten (bibliotheekbezoeken, klasbezoeken, leesbevorderende activiteiten voor klassen en in de vrije tijd, voorleesprojecten ...) met als doel leesplezier en lees- en taalvaardigheid te versterken. De stad wil al een tijd het beleid rond leesbevordering integraal en duurzaam verankeren (en bestaande en nieuwe acties elkaar laten versterken). Daarvoor was dit Lezen op School-project (LoS) de uitgelezen kans.</p>	<p>- Onderwijsopbouwwerk/Samenlevingsopbouw Ronse is nu SAAMO.</p> <p>- niet vinden = de motivatie om naar de bib te komen dreigen te verliezen.</p>
B. Doelstellingen	
<p>Het doel van dit LoS-project is het bevorderen van de leesmotivatie, -plezier en -vaardigheid van alle leerlingen in Ronse (kleuter, lager en secundair onderwijs). Men wil:</p> <ul style="list-style-type: none">- een gevarieerd boekenaanbod aanreiken;- leerlingen stimuleren om meer naar de bibliotheek te komen en naar boeken te zoeken die bij hen passen (tijd nemen en begeleiden);- leerlingen meer laten lezen;- een structurele doorlopende leeslijn uitwerken voor alle leerlingen in Ronse (leescultuur installeren op scholen);- de leraren en de bibliotheekmedewerkers versterken (vertrekkende vanuit hun expertise);- leerkrachten en ouders ondersteunen in de begeleiding van kinderen met een leesbeperking of leesachterstand in het Nederlands (andere thuistaal, dyslexie, visuele beperking of gewoon doordat lezen moeilijker gaat ...); <p>Daarbij is extra aandacht voor het stimuleren van lezen door leerlingen van het secundair onderwijs (in deze doelgroep kunnen leesfrequentie en -plezier snel dalen).</p>	<p>- Structurele doorlopende leeslijn: tijdens het project hebben we voornamelijk gefocust op de individuele actieplannen per school en zijn we er nog niet in geslaagd een dergelijke brede leeslijn/taalbeleidsplan op te stellen. De stad stelt de taalcoach na afloop van het project verder aan om hiermee verder aan de slag te gaan in de toekomst, vertrekkend vanuit de realisaties, acties en noden die uit het project naar voren gekomen zijn.</p> <p>- Extra aandacht secundair: De focus lag uiteindelijk vooral op het basisonderwijs. Dit kwam vooral door een groter aantal basisscholen en heel gerichte, schoolspecifieke vragen waar de taalcoach een actieve rol in opnam. Deze vragen kwamen in veel mindere mate uit het secundair onderwijs én we stellen op het einde van dit project vast dat ons contact met het secundair ook heel wat minder was. Toch blijft er nog steeds een grote nood aan concretere acties voor middelbare scholen en een intensere samenwerking tussen school en bib op secundair niveau.</p>

	<p>- Daarnaast werd de hoofddoelstelling aangaande het secundair onderwijs, omwille van personeelsuitval en de impact van de vertraging op het project door corona, in overleg met het agentschap, geannuleerd. Het betreft de actie: uitwerken van een boekenproeverij voor middelbare scholieren. De bibliotheek onderzoekt of deze doelstelling verder opgenomen kan worden binnen haar meerjarenplan (met eigen middelen).</p>
<p>C. Partners en samenwerking</p>	
<p>Dit project is gestoeld op partnerschappen met:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw (vooral betrokken bij kleuteronderwijs) Rol: verbinden van school en thuis, verbinden van leerlingen en hun ouders, leerkrachten en overheidsinstanties in kader van gelijke onderwijskansen en opvoedingsondersteuning. Ze zetten in op gerichte doorverwijzing en ondersteuning van bepaalde kinderen en gezinnen. Ze zetten taalprojecten op met ouders, organiseren leesbevorderende activiteiten in de buitenschoolse context en bewerkstelligen open dialogen tussen ouders en leraren. - Openbare bibliotheek Ronse Faciliterende rol: voorzien van een ruim en gevarieerd boekenaanbod, initiatieven (klasbezoeken, inspiratietools ...), taalcoach ... De bibliotheek bezit de expertise om in te spelen op het individuele leesprofiel van elke leerling. - Alle scholen basis- en secundair onderwijs Opmaken van een leesbeleid en een schoolspecifieke, gedragen lees- en taalcultuur waarbij de vakdidactische expertise van leerkrachten bij het aanleren van taal benut wordt. - Dienst Jeugd Samenstellen van wisselcollecties en themapakketten, overleg over aanbod om leesmotivatie te verhogen - De pedagogische begeleidingsdienst (visie verder uitwerken en verankeren) - Experts leesbevordering, academische experts en leesbevorderende instanties zoals Iedereen Leest (om een kwaliteitstoets te doen vanuit hun specifieke expertise) - Andere partners (Huis van het Kind Ronse, de kunstacademie, CC De Ververij ...) <p>Het project wil een leesbevorderend netwerk uitbouwen waar interessante inzichten gedeeld worden (met mensen en instanties die op bovenlokaal niveau met leesbevordering bezig zijn). Doel is om intervisiemomenten te organiseren om ervaringen te delen (in jaar 1 nog niet gelukt, maar wel plan om in jaar 2 te doen).</p>	<p>- Zij zijn zowel betrokken bij kleuter-, lager en secundair onderwijs, voor dit project was er vooral betrokkenheid vanuit kleuter- en lager onderwijs.</p> <p>- De jeugddienst is niet actief betrokken bij dit project. De wisselcollecties en themapakketten zijn volledig uitgewerkt door de bibliotheek in overleg met de scholen. Bepaalde themapakketten zijn wel inzetbaar tijdens vakantiecampen e.d. Hiervoor werkt de bib ook samen met de sportdienst, VZW Lejo, animatoren van het speelplein (jeugddienst).</p> <p>- Leesbevorderend netwerk: Voor de projecten (in combinatie met een project rond 'Taalprikkel in de vrije tijd') werd een stuurgroep opgericht met vertegenwoordigers uit het stadsbestuur, de stadsdiensten (vrije tijd), VZW Lejo en Saamo. Stad Ronse bekijkt in overleg met de betrokken partners of deze stuurgroep na afloop van de projecten behouden kan blijven om de gerealiseerde doelstellingen en acties verder te onderhouden, uit te breiden en terug te koppelen. Het bestuur wenst hiervoor eerst de resultaten en noden van de projecten in kaart te brengen. Hier zijn nog geen concrete afspraken rond gemaakt. De taalcoach koppelt de informatie uit deze stuurgroep terug aan het onderwijsveld op de onderwijsraad.</p>

	<p>In het project hebben we niet specifiek als doel gesteld om ‘intervisiemomenten’ uit te bouwen. Tijdens de uitvoering van dit project was er sprake van intervisiemomenten op o.a. open vormingen en het inspiratiecongres. Er was eenmalig een ZOCCLOO waarbij alle zorgcoördinatoren en beleidsondersteuners van de basisscholen samen rond de tafel zaten om focus te bepalen op vlak van lees- en taalbeleid en waar een vorming voorzien werd door de taalcoach. We schatten in dat er tijdens de afsluitende studiedag ook intervisie tussen de betrokken scholen mogelijk zal zijn.</p>
D. Geplande en uitgevoerde acties	
<p>Uitgevoerde acties jaar 1 (voorbereiding en planning)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er wordt een leescoach aangesteld. Dit is hét aanspreekpunt voor scholen en ondersteunt hen wat betreft leesmotivatie, -didactiek en -beleid. Deze leescoach maakt samen met de scholen actieplannen op, evalueert bestaande werkingen kritisch, stuurt bij en ontwikkelt nieuwe tools. <ul style="list-style-type: none"> o Uit de eerste gesprekken met scholen bleek al snel dat er veel hiaten zitten wat betreft het versterken van ontluikende geletterdheid bij kleuters. Men wil daarom de samenwerking tussen kleuter en (1ste jaar) lager onderwijs versterken. - De leesscan wordt afgenomen om de beginsituatie van scholen in kaart te brengen. De leescoach verwerkt de verzamelde data van deze leesscan van alle scholen om zo de leescultuur in Ronse in kaart te brengen. Het resultaat is dus een leesfoto op school- en stadsniveau. - Er wordt een kerngroep samengesteld (met alle partners van het project) die concrete actieplannen opstelt met duidelijke, meetbare doelen. Aan de hand van de resultaten van de leesscan wordt een beleid uitgewerkt op maat van de school: elke school beschikt over een eigen actieplan ‘leescultuur’, opgemaakt door een interne coördinator in nauw overleg en met ondersteuning van de leescoach. - Het eerste projectjaar wordt gebruikt om collecties, instrumenten, vormingen ... voor te bereiden en uit te testen. <ul style="list-style-type: none"> o Gerichte uitbouw van mobiele wisselcollecties voor de scholen, die meermaals per jaar wisselen. Deze collecties zijn samengesteld met specifieke aandacht voor leerlingen met een leesbeperking of taalachterstand om hen plezier te laten beleven met lezen en hun woordenschat en taalgevoel te vergroten. De collecties zijn bovendien gevarieerd: prentenboeken, meertalige boeken, informatieve boeken ...); o Uitbouw van de collectie van de bibliotheken; o De creatie van een Makkelijk-lezen plein (een aangepaste hoek in de bib omdat net zij vaak verloren lopen in het grote aanbod boeken in de bib) en makkelijk lezen-pakketten voor scholen en socio-culturele organisaties; o De creatie van een Taalpunt in de bib (voor jeugd en volwassenen): meer stilstaan bij makkelijk lezen, samenleesboeken, groeiboeken, meertalige boeken ... om de drempel en schaamte weg te nemen bij leerlingen die moeilijkheden hebben met lezen (aangeduid met een subtiel labeltje; boeken met hetzelfde, maar vereenvoudigd verhaal). - Spilfiguren uit verschillende scholen worden samengebracht om hun ervaringen en problemen uit te wisselen. 	<p>Er werd dit schooljaar (2021-2022) dan ook gericht ingezet op brugmomenten derde kleuterklas – eerste leerjaar, dit op drie basisscholen, o.l.v. de taalcoach.</p> <p>De leesscan is afgenomen bij alle Nederlandstalige scholen in Ronse. (Bereik = 10/10)</p> <p>Kerngroep = niet met alle partners van het project. Er werd per school een kerngroep opgesteld om schoolspecifiek mee aan de slag te gaan. (Met intensieve begeleiding door de taal- en leescoach). We ondersteunden 7/10 scholen intensief bij de opvolging en uitvoering van hun actieplan.</p> <p>Daarnaast had dit project een stuurgroep (zie boven: leesbevorderend netwerk) om de acties binnen dit project stadsbreed uit te dragen en te verantwoorden naar bestuur en middenveld, de inhoudelijke en financiële controle te behouden en verankering van de realisaties na te streven.</p> <p>Bibliotheken = bibliotheek, er is maar 1 bib in Ronse.</p> <p>De makkelijk lezen collectie is verder uitgebreid in de bib en zal worden geïntegreerd in het gloednieuwe taalpunt. Het taalpunt en makkelijk lezenplein waarvan sprake, zijn één gegeven. De collectie hiervan is grondig voorbereid, de</p>

<ul style="list-style-type: none"> - In de zomervakantie wordt een ‘leespaleis’ georganiseerd om taalverlies en -achterstand op te vangen (voor kinderen voor wie dat een risico zou zijn; leerlingen volgen dit op aanraden van de leerkracht): een uurtje leuke taalbeleving met kinderen die van het eerste naar het tweede leerjaar gaan. <p>Geplande acties jaar 2 (uitvoering)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elke leerling krijgt een overzicht van zijn eigen leesprofiel met concrete aanbevelingen (bv. digitale tools, educatieve lespakketten en een voorbereidend bibliotheekbezoek) om zo boeken te vinden die bij hen passen (m.b.v. digitale tools of interactieve werkvormen zoals Bieblo, Boekenzoeker ...) - Het actieplan (en de nieuwe werkvormen) optimaal implementeren: <ul style="list-style-type: none"> o Inzetten op een grotere participatie aan het bibliotheekaanbod. Jongeren uit het secundair onderwijs ontdekken bv. de bibliotheek en haar collectie op een laagdrempelige manier door een ‘boekenproeverij’ (leerlingen in de klas laten kennismaken met een divers boekenaanbod en hen daarnaast in de bib laten kennismaken met een aanbod op maat; krijgen vooraf een inleiding over ‘hoe kies ik nu een goed boek’). o Het opzetten van vormingen; o Gebruiken van de in jaar 1 verwezenlijkte projecten: de thematische educatieve koffers, ‘makkelijk-lezen’ plein en taalpunt van de bibliotheek, gebruik van drie wisselcollecties (100 boeken) voor scholen die niet tot bij de bibliotheek geraken ... - Ouders betrekken (bv. voorleesprojecten in de kleuterschool, begeleide samenleessessies met ouders en leerlingen ...) - Het delen van leesplezier aanmoedigen door het stimuleren van leesgemeenschappen, ontmoetingsruimtes, uitwisseling via sociale media en de organisatie van samenleessessies, digitale fora en voorleesprojecten - Organiseren gratis lees- en voorleesfestival/taalfestival (met auteurs en illustratoren) waar klasjes ook een toonmoment kunnen bezoeken of een interactieve wandeling kunnen doen - Organisatie van een inspiratiecongres ‘de leesambassade’ dat inspeelt op de resultaten van de leesscan (met algemene spreker over bv. meertaligheid in onderwijs, met nadien een menu aan keuzeworkshops waarin bestaande succespraktijken worden toegelicht) - Evalueren, bijsturen en delen van het project (bv. in kaart brengen welke collectieuitbreidingen nodig zijn (op school, in de klas én in de bib) en waar de prioriteiten liggen op vlak van thematische pakketten) - Communicatie via website, sociale media, stadsmagazine (getuigenissen), promotiecampagne ... <p>Lange termijn</p> <p>De leescoach moet ervoor zorgen dat er een duurzame, zelfstandige verbinding tot stand komt tussen alle partners.</p> <p><i>Tijdens het bezoek aan een kleuterschool vertelt het zorgteam en de leraar dat de kleuters niet op bibliotheekbezoek gaan (omwille van praktische redenen), de lagere school doet dit wel. Toch probeert men al van in de kleuterklas initiatieven op te zetten voor leesbevordering, zoals de verteltas (kinderen krijgen een boek mee waarvan het verhaal ook op een cd staat voor het geval dat ouders niet kunnen (voor)lezen en waar ook een activiteit aan gekoppeld is), taalrugzakjes (2^e kleuterklas krijgt dit mee tijdens de grote vakantie met een boekenaanbod bepaald door de leraar), letterdoos (de kinderen moeten thuis voorwerpen zoeken die beginnen met een bepaalde letter), taalkampjes prentenboeken met bijhorende activiteiten (om de woordenschat te laten terugkomen) ... De verteltas en de taalrugzakjes zijn ideeën vanuit de PBD, maar het zorgteam en de geïnterviewde leraar kunnen niet aangeven welke initiatieven vanuit het LoS-project opgezet zijn. Het zorgteam en de leraar wijzen op het belang van ouderbetrokkenheid. Ouders worden gestimuleerd om naar de bibliotheek te gaan en krijgen concrete tips mee over hoe zij hun kinderen thuis kunnen ondersteunen bij de ontwikkeling van</i></p>	<p>ingebruikname van het taalpunt is voorzien in oktober 2022. (zie ook verder)</p> <p>Aangeduid met een subtiel label = dit klopt niet. Er zal gebruikt gemaakt worden van de officiële etikettering horende bij een taalpunt. Dit is herkenbaar voor de gebruikers.</p> <p>Spilfiguren: zie supra (intervisiemomenten) – hier hebben we minder op ingezet.</p> <p>Elke leerling krijgt een overzicht: zo gedetailleerd is het resultaat van dit project niet geworden. De intentie om meer op leerlingenniveau te werken was er bij aanvang van het project zeker, maar dit is niet zo specifiek gerealiseerd. De noden van de scholen lagen meer op beleids- en klasniveau. Door algemeen in te zetten op het leren kennen van een ruim en divers boekenaanbod (door het inzetten en uitbreiden van bovengenoemde collecties) én door leerkrachten te ondersteunen in hun expertise hierrond, streven we na dat leerlingen hier een beter zicht op krijgen in de toekomst.</p> <p>Boekenproeverij: zie supra: deze doelstelling werd niet gerealiseerd tijdens het project.</p> <p>Het maken van deze wisselcollecties betrof een zeer grote deelactie binnen het project. De wisselcollectie is nog verder uitgebreid dan 3 koffers. De vraag hiernaar was groot dus zijn het 18 koffers geworden vanaf het 1^e tot het 6^e leerjaar voor 4 betrokken wijkscholen. Per pakket (leerjaar) zijn telkens 100 boeken voorzien.</p> <p>Het voorleesfestival ging door op zaterdag 5 maart 2022 en was open voor alle publiek uit Ronse. Het festival was gekoppeld aan de opening van Picturale (illustratiefestival in de stad). Er werd dit jaar extra reclame gemaakt in de scholen en leerlingen kregen gratis illustratiewerkshops en tentoonstellingsbezoeken aangeboden gedurende de hele picturale, niet specifiek tijdens het festival zelf.</p>
--	--

<p><i>hun leesvaardigheid (OTTO: ter voorbereiding van het eerste leerjaar). De school organiseert initiatieven waarbij ouders samen met hun kinderen iets kunnen komen doen op school (bv. de voorleesweek), waar ze tegelijkertijd ook relevante informatie meekrijgen.</i></p> <p><i>De geïnterviewde leraar geeft aan dat er een boekenhoek in de klas is met een (relatief) gevarieerd aanbod, maar zou nog inspiratie kunnen halen uit andere praktijkvoorbeelden. Een wisselend boekenaanbod van de bibliotheek, dat de school kan gebruiken op hun leesplekken, lijkt minder haalbaar omdat alle boeken dan zeker moeten teruggebracht worden (en die in de kleuterklas snel verdwijnen), maar momenteel geven de leraren wel aan dat ze in veel (prenten)boeken zelf investeerden (wat niet ideaal is). Tweewekelijks kiest de geïnterviewde leraar een thema uit waarbij een boek gepromoot wordt en nadien in de boekenhoek boeken rond dat thema te vinden zijn. Verder kunnen de kinderen op het programma Fundels verhalen beluisteren met bijhorende prenten. Om de (inhouden van de) boeken te verwerken, worden verschillende werkvormen gebruikt: kamishibai, vertelschort (met materiaal in), vertelafel, aan de hand van prenten een verhaal navertellen ... Interactie over boeken wordt gestimuleerd in de klas (idealiter per 2, op aanraden van de leescoach).</i></p>	<p>Lijkt minder haalbaar: Dit vinden wij heel jammer om te lezen. Er blijft veel terughoudendheid bestaan tegenover het uitlenen van bibliotheekmaterialen voor in de klas. Nochtans zijn er specifieke uitleenvoorwaarden voor leerkrachten met flexibele boetesystemen en een duidelijke opvolging/communicatie met de scholenverantwoordelijke. De bib heeft dankzij het project LOS daarom ook heel wat T-maatjes gerealiseerd specifiek voor in de kleuterklas. Dat zijn telkens boekenpakketten over 1 thema + een leuk educatief spel. De thema's werden in overleg met de schoolteams bepaald en worden stelselmatig verder uitgebreid. De bib zal nog meer inzetten op informatiedeling hierover en blijft inzetten op een sterke band tussen scholen en de bib en de uitlening van materialen...</p>
<p>E. Monitoring en evaluatie</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Oprichting van een stuurgroep 'taal- en leesactivering' waarin elke school vertegenwoordigd wordt door één contactpersoon, maar ook vertegenwoordiging is van de Samenlevingsopbouw, sportdienst, jeugdendienst, bibliotheek en evt. schepenen, komt om de drie maanden samen. Deze stuurgroep biedt de mogelijkheid tot continue feedback en aanpassingen van het project. De expertise van de leden van deze groep wordt benut om aan continue kwaliteitsbewaking en zelfevaluatie te doen tijdens het project. - De twee projectverantwoordelijken komen tweewekelijks samen om alles nog korter op de bal te kunnen opvolgen (de planning bewaken). - Scholen worden vanuit het projectteam aangestuurd in de uitvoering van de leesscan en het actieplan. - Er wordt een klankbordgroep opgericht van leerlingen, leerkrachten en ouders om de vinger aan de pols te houden bij de doelgroep van dit project. - Starten en afsluiten met de leesscan om zo tot voorzichtige kwantitatieve en kwalitatieve evaluatie te komen. - Samen met de partners een kwalitatieve evaluatie maken van het projectproces, de valkuilen en de succesfactoren. - Resultaten voorleggen aan het bestuur (open studiedag) en zo de werking verduurzamen 	<p>Dit klopt niet. In de stuurgroep is er geen vertegenwoordiging van leerkrachten of directies. De taalcoach is wel steeds aanwezig op de onderwijsraad waar er telkens ruimte en tijd wordt gemaakt om de stand van zaken van de twee projecten toe te lichten.</p> <p>De klankbordgroep met zowel schoolteams, leerlingen en ouders hebben we niet samengebracht binnen dit project. Veel acties werden omwille van corona pas in het 2^e projectjaar getest (vaak 2^e helft) waardoor we vooral feedback verzameld hebben van leerkrachten met af en toe reacties van leerlingen. Er was niet voldoende tijd om dieper en breder in te zetten op inbreng van ouders en leerlingen, bovendien werden de scholen al zeer intensief</p>

	<p>bevraagd in het project. Wel merkten we de belangstelling van ouders op voor het project aan de aantallen ouders die kwamen opdagen voor vormingen of projecten op school. De reacties op deze momenten waren vaak zeer positief! Het lijkt ons wel nog steeds interessant om hier in een latere fase een bevraging of klankbordgroep rond op te richten. De taalcoach zal dit verder onderzoeken na afloop van de projecten.</p> <p>De leesscan werd nog geen 2^e keer afgenomen. Het gebrek aan tijd is hiervan de oorzaak. We kozen ervoor de focus te leggen op het realiseren van de concrete acties, dan op een hernieuwde afname van de leesscan. Dit instrument blijft wel een zeer handige tool voor scholen dus hoopt de taalcoach dit instrument warm/beschikbaar te houden voor scholen om hun leesbeleid in kaart te brengen en sterktes/zwaktes/noden steeds bij te kunnen sturen. Alleen door hier duurzaam mee verder te gaan, zal het spinnenweb zo gevuld mogelijk worden bij elke school en om een bredere kijk te krijgen op de effecten van het project over alle scholen heen.</p> <p>In overleg met het agentschap hebben wij besloten de afsluitende studiedag later (2023) en met eigen middelen te organiseren voor alle partners en het stadsbestuur. Op die manier is er meer tijd om de resultaten/effecten van de acties in kaart te brengen.</p>
F. Mate van realisatie	
<ul style="list-style-type: none"> - Het project liep vertraging op (door o.a. corona, personeelstekort ...) en startte uiteindelijk pas vanaf 1 maart 2021. Alle scholen in Ronse, op één na, werden bereikt. De leesscan is in projectjaar 1 in al deze scholen afgenomen. De indieners van het projectvoorstel wisten oorspronkelijk niet dat de leesscan bestond en zouden zelf een leesmonitor ontwikkelen, maar hebben de leesscan van de Taalunie alsnog gebruikt tijdens de uitvoering van het project. De voorziene middelen voor het ontwikkelen van deze tool werden opnieuw besteed. Wel is de projectcoördinator realistisch dat de kans bestaat dat niet alle plannen van op het projectvoorstel uitgevoerd zullen worden (omwille van een te ambitieus projectvoorstel). - In projectjaar 1 werden nog niet veel strategische doelstellingen bereikt. Wel werden al een aantal pilootprojecten vormgegeven, maar nog niet uitgetest. 	<p>De info over de leesscan werd namelijk pas bekendgemaakt na goedkeuring van de projecten.</p> <p>In projectjaar 1 was het dan ook de doelstelling om zoveel mogelijk voorbereidingen te treffen voor project jaar 2. Dat was wel grotendeels gebeurd (voorbereiding collecties e.d.,</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Er werd na jaar 1 al een leeslijn ontwikkeld, maar dat moet nog een mooi samenhangend geheel worden (over alle scholen heen). - In aanloop van jaar 2 gaat de leescoach op alle scholen langs tijdens de personeelsvergadering om het bredere lerarenpubliek te bereiken. In jaar 1 was er vnl. contact met de kernteams op school. - De ondersteuningsvragen zijn sterk verschillend tussen de verschillende scholen (maatwerk). Uit de gesprekken met scholen komen verschillende hiaten: fonologisch bewustzijn, ontluikende geletterdheid, samenwerking tussen het laatste kleuterklasje en het 1ste leerjaar van het lager onderwijs ... De intensiteit van ondersteuning is ook sterk verschillend per school. Sommige scholen worden minder goed bereikt dan gehoopt. Daar wordt in jaar 2 nog meer op ingezet. - Men wil nog meer inzetten op kennisdeling tussen de verschillende partners (nog niet gelukt tijdens jaar 1) 	<p>inspiratiedag). Omwille van corona konden nog geen tests/pilootprojecten uitgevoerd worden.</p> <p>De leeslijn waarvan sprake heeft geen betrekking op het project en was een voorbeeld dat slechts bibliotheekintern relevant is. Het is enkel een weergave van de acties die de bibliotheek opzet voor lezers tussen 0 en 18 jaar. Dit document bestond al gedeeltelijk voor het project, maar hier is niet verder mee aan de slag gegaan en heeft geen enkele impact op het project. Dit hoeft zeker niet vermeld te worden.</p> <p>Aanvullend: er kwamen ook heel wat ondersteuningsvragen i.v.m. het leesniveau, inzetten op taal-en leesplezier, hoe omgaan met meertaligheid, communicatie met anderstalige nieuwkomers, ... Na afloop van het project kunnen we stellen dat we slechts 1 basisschool amper bereikt hebben én dat er minder intensief contact was met het secundair. Dat betekent dat we 7/10 basisscholen intensief begeleid hebben, 2/10 scholen (secundair) hebben beperkte ondersteuning gekregen en 1/10 werd zo goed als niet bereikt.</p> <p>Kennisdeling tussen partners: zie supra – interviemomenten. De noden situeerden zich vnl. op schoolniveau, intern. We hebben niet hoofdzakelijk ingezet op het 'leren van elkaar'. Er waren wel schooloverschrijdende vormen (open aanbod).</p>
G. Ervaren effecten	
<p>Echte effecten zijn nog niet te achterhalen, maar er vielen al een aantal zaken op:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De leescoach heeft geen zicht op mogelijk effecten bij leerlingen, maar wel bij betrokken leraren(teams). De leraren hebben veel interesse en <i>goesting</i> om aan het Lezen op School-project te werken. Het is zelfs zo dat de leescoach te veel vragen krijgt, waardoor de afweging voor ondersteuning per school niet evident is (wordt nu verdeeld afhankelijk van de verkregen ondersteuning vanuit de pedagogische begeleidingsdienst). - Het LoS-project legt bepaalde nieuwe accenten en biedt veel kansen. De partners zijn bereid om personeel of middelen in te zetten om het project daarbij te ondersteunen of dingen uit te werken. - De partnerschappen zijn intenser en sterker geworden (o.a. de band met Samenlevingsopbouw is intenser geworden). 	<p>Partnerschappen: deze zin mag veranderd worden: door de verhoogde samenwerking met verschillende partners hebben we elkaars werking beter leren kennen. Hierdoor</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen mogen vanuit het project boeken meenemen naar huis. Leraren tonen hierover weerstand, uit angst voor beschadiging. Toch is het een bewuste keuze dit wel toe te laten, om zo de transfer naar de thuisomgeving (waar vaak heel weinig boeken zijn) te vergemakkelijken. - Scholen vinden één aanspreekpunt (in dit geval de lees- en taalcoach) heel gemakkelijk. Scholen ontvangen de coach met open armen en appreciëren haar ervaring voor de klas en haar gemotiveerde houding. - Scholen zijn dankbaar voor de faciliterende rol van de bibliotheek (boekenaanbod, activiteiten ...). - Er worden zaadjes geplant om het project in de toekomst te verankeren (minder groots misschien). - Informele ontmoetingen (bv. de heropening van de bibliotheek) zorgen voor samenhang tussen de verschillende partners. <p><i>Leerlingen gaan volgens het geïnterviewde zorgteam heel graag naar de leesplek op school (gecreëerd op aanraden van de PBD) en praten met elkaar over boekjes. De meeste ondersteuning ervaart het geïnterviewde zorgteam van de aanwezigheid van de leescoach ('eigenlijk zou elke stad met veel anderstalige kinderen zo iemand moeten hebben'). Ook de geïnterviewde leraar geeft aan dat de ondersteuning en hulp door de leercoach fijn is (zet presentaties online, brengt materialen mee ...). Van schoolopbouwwerk krijgt de school volgens de geïnterviewde leraar dan weer ondersteuning wat betreft de Nederlandse taal en ouders.</i></p> <p><i>De geïnterviewde leraar geeft aan door het LoS-project nieuwe inzichten verworven te hebben en nu nog meer het belang van taal(stimulatie) via boeken op school én thuis in te zien. Uit de afgenomen vragenlijst blijkt het enthousiasme en de betrokkenheid van ouders te zijn toegenomen (over het belang van lezen, informatie over boeken uitleen ...).</i></p>	<p>hebben we beter zicht op de samenwerkingsmogelijkheden en de doelstellingen van elke dienst.</p> <p>Boeken meenemen naar huis: Dit gebeurt inderdaad op bepaalde scholen, ook naar aanleiding van de wisselcollecties op verschillende scholen. Dit is een zuivere keuze van de leerkrachten, als bib kunnen we dit enkel faciliteren.</p> <p>Zaadjes geplant...= Het is niet mogelijk om nog jarenlang even intensief (middelen, personeelsinzet, tijd) in te zetten op dit project, maar de bib én het stadsbestuur nemen zich wel voor bepaalde deelacties te continueren in schoot van de bib en de functie van taalcoach wordt verduurzaamd binnen de stad.</p>
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<ul style="list-style-type: none"> - De samenwerking met de bib is essentieel om dit project te doen slagen. In Ronse werkt de taalcoach vanuit de bibliotheek (in andere steden is dat vaak vanuit het Huis van het Kind of vanuit de stadsdiensten), en dat werkt goed om vragen te kunnen stellen. - Het kiezen van focus is belangrijk (niet te veel tegelijk). Men moet nadenken over wat haalbaar is op korte termijn, middellange termijn en lange termijn. - Tijd (en dus middelen) zijn essentieel. - Zowel jonge, onervaren leraren als oudere (vastgeroeste) leraren hebben ondersteuning en coaching nodig. - Het is belangrijk om scholen te laten leren van elkaar. - De leraar heeft een niet te vergeten motiverende rol naar leerlingen toe. - De drempel om boeken mee naar huis te nemen moet zo laag mogelijk gemaakt worden voor leerlingen. <p><i>Een voorwaarde om een leesplek en goed boekenaanbod te creëren en te behouden is volgens het geïnterviewde zorgteam budget (bv. een samenwerking met of sponsoring door een uitgeverij). Daarnaast geven het zorgteam, de geïnterviewde leraar en de resultaten van de vragenlijst, het belang van ouderbetrokkenheid aan. Boeken moeten bovendien betaalbaar worden gemaakt voor ouders (bv. via een boekenverkoop) volgens het zorgteam.</i></p> <p><i>De geïnterviewde leraar wijst tot slot op zichzelf als belangrijk rolmodel voor de leerlingen.</i></p>	<p>Vastgeroest: graag dit woord verwijderen: Zowel jonge, onervaren leerkrachten als oudere leerkrachten kunnen vaak wat ondersteuning en coaching gebruiken.</p> <p>Intervisiemomenten tussen scholen onderling is essentieel om het schoolteam nieuwe en andere inzichten te bezorgen. Hier kan de taalcoach in de toekomst extra op inzetten als daar nood aan is. (Zie supra).</p>

PROJECT 20. Op weg naar een krachtig leesbeleid met de digitale leescoach (Thomas More Kempen)

Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 30 augustus 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met directie en leerkracht – d.d. 29 maart 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
<p>Hoewel veel scholen sterk inzetten op lezen door middel van allerhande initiatieven, blijven de resultaten vaak uit. De lerarenopleiding van Thomas More in Vorselaar zag dit bij hun lagere en secundaire partnerscholen maar ook de eigen studenten blijven worstelen met (academische) teksten. De vraag “Hoe komen we dan wel tot werkelijke verandering die schoolbreed gedragen wordt?” vormt het startpunt voor dit project. De oproep Lezen op school biedt een unieke gelegenheid om samen met de omringende scholen en de plaatselijke bibliotheken een samenwerking op te zetten rond taal- en meer specifiek leesbeleid, op school.</p> <p><i>In de school die als case study is geselecteerd, was lezen al een focus nog voor de deelname aan het leesproject. Aan de hand van observaties en toetsen merkte men de nood om meer aandacht aan begrijpend lezen te besteden. Zo is men onder meer gestart met Kwartierlezen. De school stapte in dit project omdat alle ideeën die het lezen stimuleren, welkom zijn. Men was in de eerste plaats nieuwsgierig en hongerig naar nieuwe informatie. De concrete verwachting bestond uit het leren kennen van nieuwe, concrete werkvormen om een nieuwe kijk te krijgen op het leesonderwijs en meer specifiek op leesmotivatie.</i></p>	
B. Doelstellingen	
<p>In de projectaanvraag staan volgende strategische doelstellingen:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Op gang brengen van een kwaliteitsvol leesbeleid in scholen.2) Verhogen van de leesmotivatie van leerlingen.3) Verbeteren van de leesvaardigheid van leerlingen. <p>Deze strategische doelstellingen vertalen zich in volgende organisatorische doelen:</p> <p>Projectjaar 1:</p> <ul style="list-style-type: none">- Expertise met betrekking tot leesdidactiek en taalbeleid uitbouwen en onderhouden- Netwerken uitbouwen en onderhouden- Methodieken en tools ontwikkelen- Dissemineren van projectresultaten en output <p>Projectjaar 2:</p> <ul style="list-style-type: none">- Gericht vakdidactiek overbrengen- Ondersteunen van het implementatietraject en professionalisering- Bewaken van de kwaliteit en de implementatie in de scholen- Dissemineren van projectresultaten en output <p>De digitale leescoach is de output die men beoogt. Deze website zal het vertrekpunt zijn voor concreet uitgewerkte leesactiviteiten op school- en klasniveau in samenwerking met bibliotheken. Het is een dynamisch digitaal platform waar organisaties en scholen elkaar rond leesbeleid treffen en dat leraren faciliteert en ondersteunt bij het implementeren van</p>	

<p>een gedegen leesbeleid en leesdidactiek in de klas. Het bevat zowel wetenschappelijke publicaties als uitgewerkte leesactiviteiten. Leerkrachten vinden hierop materiaal dat aansluit bij de doelen waaraan ze willen werken.</p>	
<p>C. Partners en samenwerking</p>	
<p>De lerarenopleiding Thomas More Kempen coördineert het project. Zij brengen ervaring en expertise in, geven workshops, begeleiden scholen en nodigen leesexperten uit. In projectjaar 1 wordt met zes pilootscholen gewerkt, met als doel om in projectjaar 2 de reikwijdte van het project uit te breiden naar 10 tot maximaal 25 scholen. De pilootscholen die men vooropstelde in schooljaar 1 zijn: VLS Windekind, GVBS Het Klavernest, GVBS De Wingerd en GBS De Knipoog (lager onderwijs), VKS De Duizendpoot en VKS De Wervetuin (kleuteronderwijs) en het Kardinaal Van Roey-instituut (secundair onderwijs). De samenwerking met 4 van deze scholen liep in de loop van het eerste projectjaar echter spaak, waardoor slechts 3 scholen deelnamen aan het project in het eerste projectjaar.</p> <p>Deze pilootscholen worden in elke stap van het project betrokken. Dit betekent dat de scholen elke stap in het traject ook meteen toepassen of uitproberen in hun klaspraktijk. Onrechtstreeks heeft dit project dus ook op de leerlingen van de betrokken scholen een grote impact. Windekind heeft als basisschool de grootste betrokkenheid. Zij schreven de projectaanvraag en helpen mee aan het ontwerpen van de workshops. Daarnaast coördineert deze school de realisatie van de digitale leescoach en zorgt het voor input. Het programmeren gebeurt door studenten van IT Factory van Thomas More Campus Geel.</p> <p>Vanaf september 2021 wordt het project uitgebreid naar de kleuter-, lagere en secundaire scholen Neteland en Turnhout. Het betreft scholen van alle onderwijsnetten en met een divers publiek.</p> <p>In projectjaar 1 is er reeds samenwerking met de Gemeentelijke bibliotheek van Vorselaar. Later sluiten de bibliotheken van Herentals, Herenthout en Grobbendonk – gegroepeerd binnen Gemeentelijke bibliotheken Neteland – en de stadsbibliotheek van Turnhout aan.</p> <p>De projectcoördinator die werd geïnterviewd werd pas een aantal maanden na aanvang in het project ingeschakeld, en geeft aan dat ze niet op de hoogte was van wat in de projectaanvraag stond. Het gebrek aan een goede overdracht zorgde voor heel wat onduidelijkheid. Uit het interview bleek dat er in het eerste jaar geen overlegmomenten tussen bibliotheek en scholen doorgingen. Evenmin was er ruimte voor (kennis)uitwisseling tussen de scholen.</p> <p><i>De samenwerking tussen school en plaatselijke bibliotheek verloopt volgens de directeur heel goed. Als de bibliotheek een activiteit organiseert, neemt men daar steeds aan deel.</i></p> <p><i>De leerkracht van het derde leerjaar maakt deel uit van de werkgroep leesbevordering. Initieel bestond die uit leerkrachten van de lagere school (1 per graad) maar bij aanvang van het Lezen op School-project werd de werkgroep aangevuld met vier leerkrachten van de kleuterschool. Na de eerste sessie besloot de leerkracht van de derde kleuterklas om de werkgroep te verlaten aangezien de sessies maar weinig extra bracht voor haar kleuters.</i></p>	<p>We zijn projectjaar 2 gestart met 11 scholen, zowel uit het kleuter-, lager als secundair onderwijs. De zoektocht naar scholen gebeurde a.d.h.v. van een oproep die breed verspreid werd naar al onze contacten. Gaandeweg zijn er, net zoals in projectjaar 1, scholen afgehaakt. In totaal gaat het om 5 scholen. De redenen voor het stopzetten van de samenwerking zijn divers, alsook de timing. Zo gaven enkele scholen redelijk vroeg in het traject aan dat het professionaliseringstraject niet voldoende voldeed aan hun verwachtingen. Nochtans werd het project, de opzet, de verwachtingen naar de deelnemers toe, enz. bij de opstart van projectjaar 1 duidelijk voorgesteld aan alle scholen die hadden aangegeven interesse te hebben om te participeren. Hiertoe organiseerden we een kick-off. Andere scholen haakten af op het moment dat wij concrete input van hen verwachtten. De scholen kregen immers ook zelf de opdracht om een concrete leesactiviteit uit te werken en uit te testen in de eigen klaspraktijk. Voor de uitwerking ervan kregen zij tijd en ruimte in één van de workshops. Tijdens de kick-off werd de input die we vooropstelden vanuit de deelnemers duidelijk gecommuniceerd. Zij wisten dit dus op voorhand.</p>
<p>D. Geplande en uitgevoerde acties</p>	
<p>AANVRAAG PROJECTJAAR 1 <u>Fase 1: testfase - traject op maat van de pilootscholen</u> - Scheppen van een duidelijk kader en een gezamenlijk focus</p>	<p>In projectjaar 1 werd het professionaliseringstraject (3 workshops) ontwikkeld aan de hand van ABC-design en vervolgens uitgevoerd in de betrokken pilootscholen. Ook werden de eerste contacten gelegd met IT Factory in Geel,</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Verzamelen en screenen van bestaande screeningsinstrumenten, methodes en didactische materialen. - Start ontwikkeling van de digitale leescoach door studenten van TM-IT factory (campus Geel) <p>Stap 1: Een breed draagvlak voor verandering creëren</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kick-off met docenten lerarenopleiding, leraren pilotscholen, derdejaarsstudenten lerarenopleiding, en medewerkers bibliotheek Vorselaar <p>Workshop 1: Afname van de Leesscan</p> <p><u>Fase 2: Coaching en ontwerp</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Verkenning leesdidactiek en transfer - Leesactiviteiten ontwerpen op maat van klas en school - Coaching bij het ontwerp - Rijke leesomgeving creëren in samenwerking met de bibliotheek - Uitrol activiteiten - Doorontwikkeling digitale leescoach - Herhaalde metingen in pilotscholen <p>Stap 2: Gerichte vakdidactiek overbrengen</p> <p>Workshop 2: Scholen ontwerpen per graad leesbevorderende activiteiten aan de hand van de ABC-designmethode. Ze vertrekken daarbij vanuit de resultaten van de Leesscan.</p> <p>Stap 3: Ontwikkelen van didactiek die werkt</p> <p>Workshop 3:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uitwerking van didactiek in concrete leesactiviteiten - Verkenning digitale leescoach - In samenwerking met de bibliotheek kiest men boeken die aansluiten bij de gekozen werkvormen uit workshop 2 - Vorming over leesmotivatie en -didactiek <p>Stap 4: Werken aan een rijke leesomgeving</p> <p>Uitrol leesactiviteiten op school, in de klas en in de bibliotheek Leesfeest in de plaatselijke bibliotheek (afgelast)</p> <p>PROJECTJAAR 2</p> <p><u>Fase 3: Voorstelling pilootproject en disseminatie</u></p> <p>Stap 5: Het delen van ervaringen met andere Kempense scholen en bibliotheken.</p> <p>Voorstelling algemeen kader, proces en activiteiten Voorstelling digitale leescoach Getuigenis van pilotscholen</p> <p>Workshop 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Huidige situatie leesonderwijs in beeld brengen - Gebruik digitale leescoach <p>Stap 6: Workshop 2 en 3 uit het eerste projectjaar worden aangeboden aan de nieuwe scholen.</p> <p>Stap 7: Uitrol actieplannen met coaching door studenten</p>	<p>waarmee we samenwerkten voor de ontwikkeling van De digitale leescoach (https://leescoach.thomasmore.be/).</p> <p>In projectjaar 2 werden de volgende acties gerealiseerd: (1) het verspreiden van een brede oproep in de zoektocht naar disseminatiescholen; (2) het organiseren van een kick-off met de deelnemers; (3) het bijsturen van en uitvoeren van het professionaliseringstraject met de disseminatiescholen uit de regio Turnhout en Neteland (*); (4) de uitbouw van de website De digitale leescoach in samenwerking met een student van IT Factory in Geel en in samenwerking met Windekind in Vorselaar; (5) een intensievere samenwerking met de betrokken bibliotheken (Turnhout en Neteland) op punt zetten (**); (6) het organiseren van afsluitende evenementen op het einde van het project met als doel alle deelnemers uit zowel projectjaar 1 als projectjaar 2 samen te brengen en te laten uitwisselen met elkaar (**).</p> <p>(*) We stelden opnieuw 3 workshops voorop, maar uiteindelijk hebben enkel de eerste 2 workshops plaatsgevonden. De laatste workshop hebben we moeten annuleren wegens te weinig inschrijvingen. Tegen dan waren de 5 scholen allemaal afgehaakt en ook de overige scholen leken we niet te kunnen warm maken voor de laatste workshop die gericht was op het uitwisselen van good practices (de eigen uitgewerkte leesactiviteiten van de deelnemers). We vermoeden dat veel te maken heeft met het feit dat de deelnemers geen of onvoldoende werk hebben gemaakt van de uitwerking van leesactiviteiten. Op een gegeven moment hebben we deze ook opgevraagd bij alle deelnemende scholen, maar hierop hebben we geen enkele reactie ontvangen!</p> <p>(**) De bibliotheken waren aanwezig tijdens workshop 1 en hebben zichzelf, hun werking en hun aanbod voorgesteld. Het was daarnaast de bedoeling dat zij ook een rol zouden spelen in workshop 3, die echter niet is kunnen doorgaan.</p> <p>(***) Om dit gebrek aan uitwisseling tussen de deelnemers en de bibliotheken te kunnen compenseren, organiseerden we twee afsluitende evenementen (een soort van afterworks) voor in eerste instantie de deelnemende scholen en daarnaast ook alle andere geïnteresseerde</p>
---	--

<p><i>De school werkt al een aantal jaren gericht rond begrijpend lezen wat maakt dat de werkgroep zelf al een aantal activiteiten organiseerde zoals auteurslezing op school, voorlees(groot)ouders of een quiz rond tekstsoorten.</i></p> <p><i>In de interviews met de directie en de leerkracht – die lid is van de werkgroep leesbevordering – wordt nergens gesproken over de digitale leescoach. Wel hebben ze via mail een map gekregen waarin mooi uitgeschreven werkformulieren zaten waarmee de leraar aan de slag kon gaan in zijn lessen. Na het uittesten bleken sommige activiteiten heel werkbaar, terwijl anderen soms te omslachtig zijn om in een les van 25 minuten gebruiken. Daarnaast halen ze de workshops aan. Hieruit haalde de leerkracht enige inspiratie, maar hij miste het opzetten van samenwerking en kennisdeling met de andere scholen.</i></p>	<p>scholen uit zowel Turnhout als Herentals (Neteland). Het evenement in Turnhout heeft plaatsgevonden en was naar onze mening een succes. Het evenement in Herentals hebben we moeten annuleren wegens te weinig inschrijvingen.</p>
E. Monitoring en evaluatie	
<p>In de projectaanvraag wordt monitoring op verschillende moment aangehaald:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organiseren en analyseren van een kwaliteitsmeting/evaluatie, gericht op de implementatietrajecten in de scholen (vakdidactiek) en het ruimere taal- en leesbeleid in de scholen. - Organiseren en faciliteren van terugkomdagen of intervisiemomenten per regio. - We koppelen een onderzoeksproject aan dit leesproject om na te gaan wat de impact is van onze initiatieven. - We willen ook achterhalen welke acties wel en welke niet of minder goed werken. <p>Tijdens het interview haalt men vooral de verschillende afnames van de Leesscan aan als manier om evoluties op vlak van lezen in kaart te brengen.</p>	<p>We hebben een anonieme, digitale vragenlijst ter evaluatie verspreid onder alle deelnemers op het einde van het professionaliseringstraject, zowel uit projectjaar 1 als uit projectjaar 2. Hierop kregen we slechts van 2 personen een reactie, waarbij het dan ook nog eens ging om personen die erg vroeg in het traject zijn afgehaakt. Intervisies organiseren leek ons weinig zinvol, gezien de deelnemers niet leken open te staan voor deelname aan workshop 3 noch aan het afsluitende evenement in Herentals.</p>
F. Mate van realisatie	
<p>Tijdens het interview, dat doorging eind projectjaar 1, gaf de projectcoördinator aan dat het realiseren van de digitale leescoach wat vertraging opliep omwille van minder vlotte communicatie wegens te veel tussenpersonen.</p> <p>Ook werd het geplande leesfeest geannuleerd wegens de toen geldende coronamaatregelen.</p> <p>Dezelfde maatregelen zorgden ervoor dat de workshops online doorgingen, maar de scholen vonden dit niet werkbaar. Zij stelden voor dat de workshops op campus plaatsvonden, waardoor ze op de kalender verschoven naar mei en juni van het eerste projectjaar. Hierdoor was er nog weinig ruimte om de uitgewerkte activiteiten in de klas te laten doorgaan.</p> <p>Ook aan de onderlinge contacten en kennisuitdeling tussen de pilootscholen is nog onvoldoende gewerkt in projectjaar 1.</p> <p><i>Het schoolteam nam deel aan het project in de hoop om beter te worden en nieuwe impulsen te krijgen, maar zowel de directeur als de leerkracht geven tijdens het interview aan dat het schoolteam wat op zijn honger blijft zitten.</i></p>	<p>Het geplande leesfeest werd geannuleerd, maar hebben we in projectjaar 2 onder een andere vorm weliswaar laten doorgaan. We doelen op de twee afsluitende evenementen (waarvan er slechts 1 is doorgegaan), waarop de betrokken bibliotheken een grotere, actievere rol speelden. De workshops vonden in projectjaar 2 telkens op de campus plaats. We wilden zo goed als het kon afstappen van het online gebeuren. We hebben ons best gedaan om de pilootscholen (opnieuw) te betrekken in projectjaar 2 (we schreven hen aan om de website voor te stellen, we vroegen eventuele uitgewerkte leesactiviteiten op, we nodigden hen uit voor de afsluitende evenementen, enz.), maar helaas zonder succes.</p>
G. Ervaren effecten	
<p>Men merkte een grote betrokkenheid bij de leerlingen bij het uitproberen van de nieuwe werkvormen op één van de pilootscholen.</p> <p><i>Sinds de focus op lezen ligt, ziet de directeur in het schoolteam meer uitwisseling van ideeën en activiteiten voor leesonderwijs. Dit gebeurt zowel tijdens formele overlegmomenten maar ook tijdens de pauze in de leraarskamer.</i></p>	<p>Het is moeilijk om beroep te doen op onze eigen kwaliteitsmeting, gezien wij daarop zo goed als geen reactie hebben ontvangen. Als we kijken naar onze eigen ervaringen m.b.t. het professionaliseringstraject, dan kunnen we concluderen dat de betrokkenheid en het</p>

<p><i>De leerkracht heeft nu meer aandacht voor het doel van de leesles. Hij start nu vanuit dit doel om daarrond de leesles op te bouwen. Daardoor komt hij wat los van de taalmethode en heeft hij de vrijheid om zelf teksten te kiezen. Hij probeert nu ook om elke week met de leerlingen naar de bibliotheek te gaan om hen inspraak te geven in de leesactiviteiten. Op deze manier is het ook makkelijker om interactie tussen de leerlingen op gang te brengen. Het lukt echter niet om elke dag een sterke activiteit te organiseren.</i></p>	<p>enthousiasme van de deelnemers tijdens de workshops groot was. De leerkrachten stelden zich nieuwsgierig op en wisselden ook ideeën en materialen uit tussen de verschillende scholen. We zijn ervan overtuigd dat de deelnemers zich open stelden om bij te leren, maar het moeilijker vonden om zelf materialen volledig uit te werken, uit te voeren en weer in te leveren. Dit verliep tijdens projectjaar 2 gelijkaardig. We vrezen dat de verhoogde werkdruk tijdens de coronajaren hier mee aan de oorzaak lag.</p>
H. Aandachtspunten en randvoorwaarden	
<p>Noodzakelijke randvoorwaarden die de projectcoördinator aangeeft om een dergelijk project tot een succes te maken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leesscan op niveau van kleuteronderwijs en secundaire scholen. - Goede interne communicatie wanneer er personeelwissels zijn. - Goede externe communicatie naar de partners. - Duidelijke rolverdeling binnen het project. - Goede afspraken rond kwaliteitsbewaking en opvolging. - Grote betrokkenheid van de bibliotheek. - Tijd voor leerkrachten om binnen de lesuren aan materiaal te werken en workshops te volgen. <p><i>Aandachtspunten en randvoorwaarden volgens de bezochte school om zo'n project succesvol te maken:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Voldoende tijd (in schooljaren) om focus te houden op leesonderwijs.</i> - <i>Tijd tijdens de lesuren om leesactiviteiten goed voor te bereiden.</i> - <i>Een gevarieerd aanbod om de interesse van leerlingen te behouden.</i> - <i>Sessies waarbij de mogelijkheid bestond tot uitwisseling en brainstorm.</i> - <i>Duidelijke, concrete en praktisch informatie.</i> - <i>De mogelijkheid om vragen te stellen aan iemand met expertise over lezen.</i> 	

PROJECT 21. Lezen is fun! (Vrije Basisschool Pius X Zele)

Bron gewone tekst : projectaanvraag + interview met projectcoördinator en projectmedewerker – d.d. 7 september 2021 Bron <i>tekst italic</i> : interviews met zorgcoördinator en leerkracht – d.d. 15 maart 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
In 2017 werd op niveau van de gemeente Zele een talenbeleidsplan opgezet omdat de nood van de centrumsscholen – waar Pius X er één van is – rond taal heel precair is. Deze nood dwong zich op omwille van de groeiende diversiteit van de schoolkinderen. Vanuit dit gemeentelijk talenbeleidsplan werkte de school samen met de pedagogische begeleiding aan het schooleigen talenbeleidsplan dat loopt van 2019 tot 2022. De projectaanvraag die de school schreef voor hun project “Lezen is fun!” is een versterking van hun taalbeleidsplan. <i>Aangezien dit een schooleigen project is, zijn alle personen die werden geïnterviewd werkzaam op Pius X: de projectcoördinator (tevens zorgcoördinator), de leerkracht van het tweede leerjaar en de directie. De geïnterviewden geven aan dat de school veel aandacht heeft voor lezen omdat een groot deel van de leerlingen zwak is in het Nederlands (om verschillende redenen). Daarom wordt op de school al lang nagedacht over een manier om lezen aan te pakken.</i>	Derde leerjaar
B. Doelstellingen	
Het hoofddoel is van alle leerlingen van 2,5 tot 12 jaar (en ouder) sterkere en meer gemotiveerde leerlingen te maken door de ontwikkeling van brede leesvaardigheid. Dit strategisch doel wordt in de projectaanvraag gespecificeerd aan de hand van volgende operationele doelen: <ol style="list-style-type: none">1) De leraar zet in op leesplezier en boekpromotie.2) De leraar creëert een krachtige leesomgeving.3) De leraar is een rolmodel en motiveert de leerlingen om te lezen. Het ZILL leerplan is de basis voor de activiteiten.4) Lezen is de opdracht van het hele team.5) De school betreft de ouders door te informeren en te stimuleren.6) De school zet in op de professionaliteit van het team. Deze operationele doelen gelden voor beide projectjaren.	
C. Partners en samenwerking	
Vrije Basisschool Pius X in Zele is zowel indiener, coördinator als spilfiguur van dit schooleigen leesproject. Er is binnen de school een kerngroep taal die aan de kar trekt om leesbevorderende activiteiten te organiseren (zie D. Geplande en uitgevoerde acties). De samenwerking met Zeelse openbare bibliotheek wordt verder uitgebouwd. Alle klassen brengen een geleid bezoek en de leerlingen ontlenuen regelmatig boeken. De school streeft er naar dat elke leerling over een eigen bibkaart beschikt zodat de drempel verlaagd wordt om de bibliotheek ook buiten de schooltijd te bezoeken. Ook zal men verder gebruik maken van de boekenboxen en worden ouders van de 1 ^e kleuterklas uitgenodigd om kennis te maken met de bib. De ouderraad van de school wordt ingeschakeld zodat het project ook gedragen wordt door een vertegenwoordiging van de ouders. De ouderraad helpt mee om het leesproject bekend te maken bij de ouders, bijvoorbeeld tijdens het eerste oudercontact in september. De samenwerking met de brugfiguur en het Huis van het Kind bestaat eruit dat zij de school ondersteunen om alle ouders en meer specifiek moeilijk bereikbare ouders te sensibiliseren over taal.	

<p>Het Agentschap Integratie en Inburgering speelt een coachende en activerende rol bij de organisatie van het netwerk rond leesstimulerende projecten voor ouders en gezinnen. Men biedt aan het schoolteam vormingen aan om ouders te betrekken bij lees- en taalactiviteiten. Het agentschap ondersteunt ook bij het opzetten van de activiteit 'ontbijt met een verhaal' door mee gesprekstheema's en voorleesonderwerpen te kiezen, sprekers te selecteren en ouders te begeleiden naar deze activiteit.</p>	<p>Binnen het agentschap is de klemtoon veranderd en konden zij geen ondersteuning meer bieden. We hebben het wel zelf 1 keer opgenomen in de school en zullen het volgende schooljaren opnemen met de brugfiguur.</p>
<h3>D. Geplande en uitgevoerde acties</h3>	
<p>Aangezien de school al voor het project inzette op lezen, gingen er al verschillende activiteiten door zoals:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De kerngroep maakte fiches aan zodat leerkrachten kant-en-klare activiteiten had om rond lezen te werken zoals boekenoriëntatie en verhaalbegrip, relatie gesproken en geschreven taal, ontluikende geletterdheid, ... - Kwartiermakers: In elke klas wordt een kwartier per dag (voor)gelezen. - Er werd gekozen voor een taalmethode die rijk is aan teksten (Talent). - De Verhalenkonink komt in de klassen vertellen. <p>Tijdens de looptijd van het project worden volgende activiteiten georganiseerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lezen wordt zichtbaar in en buiten de school. Er komt een muur met favoriete boeken leerkrachten en leerlingen en ook op de website, op de Facebookpagina en in de maandelijkse nieuwsbrief van de school heeft men aandacht voor lezen. - Het jaarthema handelt telkens rond lezen gedurende de twee projectjaren: "Lezen is fun!" en "Lang zullen we lezen". - Per boek dat een leerling leest, wordt een scrabbleletter in de doorzichtige buis – die aan de ingang van de school staat – gestopt. Op die manier ziet iedereen hoeveel gelezen wordt op school. - Er werd een meeneemkast in de hal van de school geplaatst voor kinderen die thuis geen boeken hebben. - Elke leerling heeft aan de stoel een boekenzak met daarin vijf boeken uit de klasbibliotheek of uit boekenbox van de openbare bibliotheek. Op die manier hebben ze altijd een boek ter beschikking. De boeken blijven gedurende twee weken bij de leerlingen en de leerkracht probeert de leerlingen soms ook andere tekstsoorten aan te reiken. - Op de ouderavond begin september geeft de school uitleg rond Kwartiermakers en roept men ouders op tot participatie aan het leesproject. - In de kleuterklas werkt men met verteltassen met daarin een prentenboek en tips om thuis met het boek aan de slag te gaan. Er zit eveneens een evaluatiedocument in zodat ouders met kind een boekenpraatje kunnen houden. - Woordenschat wordt in de kleuterschool onder meer aangeleerd via de methode "Woorden leren met Lana". - Tweemaandelijks organiseert de school leesmotiverende activiteiten: <ul style="list-style-type: none"> o september – oktober 2020: Boekenpluimen: promotie van boeken o november – december 2020: Wie beweegt?: stellingname over lezen en boeken o januari – februari 2021: Boekendans: leren snuffelen en het verschil tussen snuffelen en lezen ervaren) o april – mei 2021 Boekencafé: gezellig praten over boeken o september – oktober 2021: Prentenboeken en strips in de kijker zetten o november – december 2021: Blind date: nieuwe genres leren kennen o januari – februari 2022: Speeddaten: vertellen aan elkaar over hun favoriete boek o maart – april 2022: Voorlezen in de kijker 	<p>De muur hebben we nog niet gerealiseerd, we hebben wel ingezet om boekenboxen voor de boomhut per graad samen te stellen</p> <p>Ook in het eerste leerjaar wordt met de verteltas gewerkt. Omdat dit project succesvol is, werd het doorgetrokken in het eerste leerjaar. De ouders kennen ook al het systeem van in de derde kleuterklas, waardoor we een win-win hebben</p>

<ul style="list-style-type: none"> ○ mei – juni 2022: De leesbewegingskring: praten over leesgedrag ○ september – oktober 2022: Lezen op een leuke plek - Taal is een vast item op elke personeelsvergadering. Dit punt wordt voorbereid door de kerngroep Taal en verschillende onderwerpen komen aan bod: <ul style="list-style-type: none"> ○ 2020 – 2021: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rijk voorlezen via modeling ▪ Voorlezen: Wat doe je voor, tijdens en na het voorlezen? Interactief voorlezen. ▪ Via modeling kennis maken met luister- en leesstrategieën/woordenschatverwerving ○ 2021 – 2022: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Taxonomie van Bloom ▪ In 6 stappen naar beter begrijpend lezen ▪ De 5 sleutels voor effectief begrijpend lezen (Vlor) - Men organiseert voorleesmomenten waarbij ook aandacht is voor de verschillende thuistalen. - De klasbibliotheken worden gescreend aan de hand van een kijkwijzer. Oude boeken verdwijnen en het aanbod wordt aangevuld met boeken die de wereld van de kinderen verruimt. Hiervoor doet men beroep op de openbare bibliotheek en worden ook boeken aangekocht. - Er worden in samenwerking met de brugfiguur koffiemomenten georganiseerd waarbij men met ouders in gesprek gaat over het belang van lezen. - Ouders worden uitgenodigd om deel te nemen aan de activiteit ‘ontbijt met een verhaal’. Elk trimester worden de ouders van een andere leeftijdsgroep uitgenodigd om naar een verhaal te luisteren. Deze verhalen komen uit verschillende culturen en nadien werd in gesprek gegaan over de inhoud. - Er wordt een bezoek aan de bibliotheek gebracht met ouders van de eerste kleuterklas. - Leerkrachten volgen vorming om het leesonderwijs te verbeteren. - Met behulp van een zelfobservatielijst reflecteren leerkrachten over hun aanpak bij begrijpend luisteren/lezen. - Op de speelplaats werd een grote leesboomhut geplaatst. <p>Omwille van corona konden bepaalde activiteiten niet doorgaan (zie F. Mate van realisatie)</p>	<p>Niet alle activiteiten konden aan bod komen maar worden in het volgende schooljaar verder opgenomen</p> <p>Nog 1 sleutel wordt volgend schooljaar opgenomen</p> <p>In het kader van het schoolfeest maart 2022 werd in elk leerjaar een boek uitgekozen waarrond gewerkt is. De uitwerking hiervan werd tentoongesteld voor ouders, kinderen en sympathisanten. Er werd op dat moment ook een boekenbeurs georganiseerd in samenwerking met Pardoes. Er werd een wedstrijd georganiseerd waarbij leerkrachten een boek voorlezen, en de kinderen moesten raden wie er voorlas, ‘The Masked Reader’ Er werden in de loop van het derde trimester ook workshops georganiseerd rond boeken: Geronimus Stilton op bezoek – tekenaar van de smurfen Jeroen De Koninck</p>
<p>E. Monitoring en evaluatie</p>	

<p>De school monitort zowel het leesniveau als het leesgedrag.</p> <p><u>Leesniveau:</u> In schooljaar 2019 – 2020 vond de nulmeting plaats aan de hand van de SALTO-toets, de AVI-toetsen en de IDP begrijpend lezen voor het zesde leerjaar.</p> <p>In schooljaar 2022 - 2023 maakt de school de eindevaluatie om te bekijken of de inspanningen voldoende resultaat hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> - oktober 2022: vergelijken van de resultaten van de SALTO-toetsen van de voorbije 3 schooljaren - oktober 2022: De IDP-proef van juni 2019 wordt gedurende 3 opeenvolgende jaren afgenomen bij de leerlingen van het 6de leerjaar. In oktober 2022 worden de resultaten vergeleken en geïnterpreteerd - november 2022: opvolging van begrijpend lezen aan de hand van de TALENT-toets door de resultaten van het 2de, 4de en 6de leerjaar te vergelijken met de resultaten van november 2019 - december 2022: vergelijken van de AVI-toetsen van de voorbije 3 jaren in het derde leerjaar <p>De zorgmodule van Bingel laat toe om zowel op klasniveau als op kindniveau grafieken aan te maken van de leesniveau.</p> <p><u>Leesgedrag:</u> Elk schooljaar worden in september de leesgewoontes en leesmotivatie van de leerlingen in kaart gebracht aan de hand van een digitaal formulier.</p>	<p>De evolutie resultaten worden bijgehouden in een excel-bestand</p>
<p>F. Mate van realisatie</p>	
<p>In projectjaar 1 ondervond de school veel hinder omwille van corona. Er was het voornemen om veel met de bibliotheek en de ouders samen te werken, maar deze waren niet toegelaten op school. De samenwerking met de bibliotheek beperkte zich tot het uitlenen van boekenboxen en auteurslezingen vonden online plaats. De ouderbabbels over taal en het 'ontbijt met een verhaal' vielen eveneens weg.</p> <p><i>Dankzij de subsidies heeft de school op korte termijn veel kunnen realiseren en investeren. Het taalbeleidsplan is uitgebreid en het was mogelijk om zaken concreet uit te werken. Zonder dit project had de school heel wat meer jaren en schoolfeesten nodig om de leesboomhut te realiseren. Ook waren er voorheen klassen waar geen leeshoek aanwezig was en die nu wel over een leesplek beschikken. En alle klassen beschikken nu over een mooi boekenaanbod in tegenstelling tot vroeger toen het aantal boeken verschillend was van leerkracht tot leerkracht.</i></p>	
<p>G. Ervaren effecten</p>	
<p>Het invoeren van kwartierlezen zorgt ervoor dat de leerlingen al meer lezen dan wanneer een bepaalde tekst wordt opgelegd. De leesbevorderende activiteiten brengen hen dan weer in contact met de verscheidenheid aan boeken. Alle leerkrachten staan open voor wat de kerngroep aanbiedt.</p> <p><i>De directie stelt vast dat leerlingen genieten van het kwartier lezen per dag. De leerkracht beaamt dit en vult aan. Volgens haar zijn het alle kleine impulsen die de school geeft die ervoor zorgen dat kinderen graag lezen: toneeltjes, boeken op de speelplaats, een rustige leesplek, the masked reader, Ze ziet in haar klas dat de leerlingen nu ook beter in staat zijn om een boek te kiezen.</i></p> <p><i>Uit de online bevraging blijkt dat de leerkrachten van deze school meer stilstaan bij de manier waarop ze met het leesonderwijs aan de slag gaan. Er wordt meer tijd vrijgemaakt om te lezen en dit niet enkel in de taalles. Teksten worden soms herhaald gelezen en de leerkracht denkt na over wat je voor, tijdens en na het (voor)lezen van een tekst kan doen zodat de tekst begrepen wordt. Er is aandacht om op verschillende manieren te lezen zoals coöperatief lezen en interactief lezen.</i></p>	

H. Aandachtspunten en randvoorwaarden

Aandachtspunten vanuit het project en de school:

- Een kerngroep die de activiteiten bedenkt, uitwerkt en opvolgt.
- Kant-en-klaar materiaal zodat leerkrachten snel aan de slag kunnen.
- De activiteiten moeten gedragen worden door het team.
- Budget voor de aankoop van boeken en de inrichting van een leesplek.
- Een aanbod dat de leerlingen aanspreekt op hun niveau en interesses.
- Goede communicatie tussen school en bibliotheek.
- Lezen moet zichtbaar zijn in de school.
- Het taalbeleid is een vast item op de personeelsvergadering.
- De leerkracht moet een rolmodel zijn voor de leerlingen.
- Duidelijke afspraken op schoolniveau, bijvoorbeeld over kwartierlezen.

PROJECT 22: Bib als anker in een duurzaam leesbeleid (Bibliotheek Westerlo)

Bron gewone tekst: projectaanvraag + interview met projectcoördinator – d.d. 14 september 2021 Bron <i>tekst italics</i> : interviews met directeur en leerkracht – d.d. 3 mei 2022	Aanvullingen projectcoördinator
A. Aanleiding	
Bibliotheek Westerlo heeft een jarenlange, sterke samenwerking met zowel het kleuter-, lager als secundair onderwijs in hun gemeente opgebouwd. De bib tracht daarbij als anker te fungeren voor scholen om hun leesonderwijs mee vorm te geven. Deze ankerrol vult ze in door enerzijds zelf door middel van continue professionalisering van de educatieve medewerkers de nodige expertise op te bouwen (bv. het volgen van het postgraduaat Leescoach van ODISEE) en anderzijds door een breed netwerk uit te bouwen met externe experts, zodat hiernaar kan worden doorverwezen bij specifieke vragen (zie ook C. Partners en samenwerking). Vanuit de rol van anker die de bib al jaren opneemt, kwam in 2016 de vraag van twee gemeentelijke scholen of ze met de overschot van hun budget een boekencollectie mochten aankopen voor hun school. Vanuit Gemeentebestuur Westerlo werd besloten om hen een basiscollectie te laten aanschaffen, maar tegelijkertijd met de bib in zee te gaan om de bruggen tussen bib en school verder te versterken. Zo schreven de scholen zich in in een traject waarbij (1) een project werd uitgewerkt tijdens de voorleesweek om uitwisselingen rond lezen op te zetten met andere scholen, (2) leerkrachten een pedagogische studiedag volgden in de bib waarin werd gewerkt rond het belang van lezen en het samenstellen van een goede klasbib en (3) inspanningen werden geleverd om ouders het belang van lezen te doen inzien en hen te betrekken in het leesonderwijs van hun kind. Dit traject werd in de jaren nadien uitgebreid naar alle negen basisscholen in de gemeente van Westerlo. Dit traject vormde de start voor een sterke, centrale rol van de bib in de Westelse scholen. Intussen weten scholen de bib te vinden met allerhande vragen rond hun leesonderwijs. Tegelijkertijd merkt men dat er onvoldoende middelen en personeel zijn om deze grote vraag van scholen op te vangen. De subsidie-aanvraag voor het huidige Lezen op School (LoS)-project komt voort vanuit deze nood, en zorgt ervoor dat de bib haar rol als anker verder kan uitwerken, uitdiepen en bestendigen.	2016: Het Gemeente bestuur keurde de aankoop van een basiscollectie af omdat de scholen gebruik moesten maken van de bib. De bib wilde hen een basiscollectie geven op voorwaarde dat de scholen zouden instappen in een coachingstraject van de bib. De traject bestaat uit 3 onderdelen.
B. Doelstellingen	
De bib wil tegemoet komen aan vier doelgroepen, met name scholen, leraren, leerlingen en ouders. Volgende doelstellingen stelt ze voorop binnen dit project, waarbij ondersteuning, begeleiding en stimulering vanuit de bib door drie educatieve medewerkers wordt geboden om deze doelen te bereiken: <ol style="list-style-type: none">(1) Scholen schrijven een krachtig leesbeleid uit; De bib begeleidt directies met het opstellen van een visie rond begrijpend lezen en een doorlopende leerlijn 'lezen'. Ze maken samen een plan van aanpak op waarbij wordt stilgestaan bij o.a. volgende vragen: Welke prioriteiten worden er gesteld binnen het opgestelde leesbeleid? Wat is onze beginsituatie? Waaraan hebben we nood om het leesbeleid haalbaar te maken? Welke activiteiten laten we jaarlijks aan bod komen? Hoe ziet de school/klasbib eruit? Hoe brengen we de resultaten en de vooruitgang van de leerlingen m.b.t. lezen in kaart?(2) Leerkrachten zetten dit leesbeleid om in hun lespraktijk; De bib begeleidt leerkrachten om zich de visie rond lezen en het plan van aanpak eigen te maken, verder aan de slag te gaan met hun taalmethodes en zicht te krijgen op het aanwezige boekenaanbod. Daarbij krijgen ze ook handvatten aangereikt om de leesvoorkeuren van leerlingen te ontdekken en het leesplezier van hun leerlingen te verhogen.(3) Leerlingen komen tot meer leesplezier en tot meer lezen om uiteindelijk tot beter begrijpend lezen te komen;	1: directies : eigenlijk is de "taalwerkgroep", vertegenwoordigd door directies en een groep leerkrachten.

<p>De bib wil acties uitwerken waarbij kinderen meer keuzevaardig worden gemaakt, ze het boekenaanbod van de bib kennen, kunnen praten over boeken en liever en meer gaan lezen.</p> <p>(4) Ouders laten hun kinderen meer lezen in hun vrije tijd; De bib wil ouders ondersteunen rond hoe ze het leesproces van hun kind in het eerste leerjaar op een positieve manier kunnen ondersteunen. Ze willen ouders bewust maken van het belang van leesplezier en het belang van vrijetijdslezen.</p> <p>Voor doelstellingen 1 en 2 wordt een basisaanbod vooropgesteld voor alle 9 scholen. Daarnaast wordt een intensief begeleidingstraject opgezet voor 2 scholen gespreid over twee projectjaren. Het doel is dat deze scholen na twee jaar zelf verder kunnen, met zo nu en dan een opvolgingsgesprek. Doelstelling 3 wil men in projectjaar 1 uitwerken, uitproberen en bijsturen in het derde leerjaar van het lager onderwijs in vier scholen (de twee scholen van het intensieve begeleidingstraject + twee andere scholen). Eenmaal alles voldoende op punt staat, is het doel om dit in projectjaar 2 uit te breiden naar alle leerjaren en alle scholen. Bij doelstelling 4 wil men alle ouders van leerlingen in de 9 scholen bereiken.</p>	<p>3: Enerzijds werkte de bib een programma uit voor de kinderen uit de 3^e leerjaren waarbij kinderen meer keuzevaardig worden gemaakt,... (het vervolg klopt) Anderzijds krijgen alle klassen vanaf het 3^e leerjaar de kans om 1x per trimester zelf boeken te komen kiezen in de bib. Busvervoer, gefinancierd door het project, zorgt dat alle leerlingen in de bib geraken.</p> <p>Doelstelling 1 en 2 wordt vooropgesteld in twee van de negen basisscholen. Dit is een zeer intensief begeleidingstraject gespreid over twee projectjaren. Het doel is dat deze scholen na twee jaar zelf verder kunnen, met zo nu en dan een opvolgingsgesprek. Doelstelling 3 is in projectjaar 1 uitgewerkt en uitgeprobeerd met dezelfde twee scholen. In projectjaar 2 wordt dit uitgebreid naar het 3^e leerjaar van het lager onderwijs in vier scholen (de twee scholen van het intensieve begeleidingstraject + twee andere scholen). Nu eenmaal alles op punt staat, herwerkt de bib deze acties tot uit te lenen koffers waarmee de leerkrachten zelfstandig aan de slag kunnen. Dit omdat na projectjaar 2 de subsidies en dus ook personeel van de bib wegvalt om dit te begeleiden.</p> <p>Onder doelstelling 3 vallen ook de klasuitleningen: alle klassen vanaf het 3^e leerjaar kunnen dankzij busvervoer zelf boeken komen kiezen. Ze komen elk trimester naar de bib. Bij doelstelling 4 wil men alle ouders van kinderen uit het eerste leerjaar van de 9 scholen bereiken.</p>
<p>C. Partners en samenwerking</p>	
<p>Naast de 9 basisscholen op het grondgebied van Gemeente Westerlo, stelt Bibliotheek Westerlo in de projectaanvraag voorop om met een aantal partners samen te werken, elk met hun eigen expertise:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Iedereen Leest vzw; - Projecthuis de Dreef en Huis van het Kind Westerlo (OCMW): deze instanties hebben expertise m.b.t. kansarme en/of anderstalige gezinnen; - Diverse organisaties die professioneel onderlegd zijn in navorming van leerkrachten en ondersteuning en begeleiding van scholen (waaronder Hilde Van Keer van U Gent, Jona Hebberecht van ODISEE, Iris van Steelandt van AP Hogeschool). <p>De aansturende rol in het project ligt bij de bibliotheek, die fungeert als tussenpersoon (anker). Zij zorgt voor een goede afstemming van de vragen van scholen met de nodige antwoorden en oplossingen. Educatieve stafmedewerkers in de bibliotheek blijven door opleiding en vakliteratuur op de hoogte van de nieuwe ontwikkelingen rondom het lezen en schakelen waar nodig en wenselijk externe expertise in. Zo blijkt uit het interview dat experts en ervaringsdeskundigen</p>	

<p>regelmatig gecontacteerd worden om zaken op een informele manier af te toetsen. Dit netwerk waarop men kan terugvallen, breidt ook uit gedurende het project. Zo is er op basis van het LoS-project bv. ook een samenwerking ontstaan met de projectcoördinator van het LoS-project van de Gemeente Liedekerke ('Leesfun (begint) op de speelplaats') en vormen ook de samenwerking met en de samenkomsten vanuit de Taalunie i.k.v. de LoS-projecten een welkome input voor het verdere verloop van het project. De gemeente wil de rol die de bibliotheek nu inneemt in de gemeente blijvend faciliteren.</p>	<p>Dit is niet helemaal waar: de gemeente neemt enkel het busvervoer voor zijn rekening.</p>
<p>D. Geplande en uitgevoerde acties</p>	
<p>Projectjaar 2020/2021 Acties opgezet in het kader van doelstellingen 1 en 2 (cfr. B. Doelstellingen – school- en leerkrachtniveau):</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de bib wordt een extra educatief medewerker aangenomen om het project mee vorm te geven (in totaal drie educatieve medewerkers). • Introductiebezoek van de bibliotheek door twee educatieve medewerkers (met name de mediacoach en de leescoach) aan alle negen scholen op het gebied van uitschrijven van het leesbeleid. De bibliotheek begeleidt directies met het opstellen van een visie op lezen, waarbij het belang van een doorlopende leerlijn van begrijpend luisteren bij kleuters naar begrijpend lezen bij lager onderwijs wordt uitgewerkt. • In 2 scholen wordt een intensiever traject gelopen, waarbij intensieve begeleiding is van de bibmedewerkers om de leesvisie in de school vorm te laten krijgen. Op basis van een analyse van de beginsituatie maakt de bib samen met de school een plan van aanpak: welke prioriteiten worden er gesteld binnen het opgestelde leesbeleid? Hebben de leerkrachten nood aan professionalisering? Hoe ziet de school/klasbib eruit? Welke leesactiviteiten laten we jaarlijks terugkomen? Wat zijn de resultaten voor begrijpend lezen van de kinderen en hoe kunnen we hun vooruitgang opvolgen? • De twee scholen van het intensieve begeleidingstraject richten een taalwerkgroep op en stellen twee leerkrachten aan als verantwoordelijken van het project. • Op vraag van scholen kan de bib ook vormingen verzorgen aan leerkrachten. Mogelijke inhoud zijn o.a. belang van lezen en voorlezen; Kwartierlezen; Hoe richt ik mijn klasbib in?; Hoe zorg ik voor een rijk en divers boekenaanbod? • De bib houdt leerkrachten op de hoogte van hun boekenaanbod (via personeelsvergaderingen, een digitale nieuwsbrief, ...). Ook via het project "verrassingen in je valies" kunnen leerkrachten het boekenaanbod verder verkennen. Leerkrachten krijgen in de zomervakantie een koffer met daarin vijf jeugdboeken die de moeite waard zijn. • In de twee scholen van het intensieve begeleidingstraject worden 2 pedagogische studiedagen georganiseerd waarin wordt ingegaan op het belang van lezen en hoe een klassenbibliotheek moet worden samengesteld. • Er is gezorgd voor een aantrekkelijke leesomgeving met een actuele boekencollectie in de twee scholen van het intensieve begeleidingstraject. • Tijdens het najaar van 2020 heeft er tijdens de voorleesweek tussen de twee scholen van het intensieve samenwerkingstraject een inspirerende uitwisseling plaatsgevonden. <p>Acties opgezet in het kader van doelstellingen 3 en 4 (cfr. B. Doelstellingen – leerling- en ouder niveau):</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Extra halftijds educatieve medewerker (educatieve krachten in de bib: 50% FTE+ 80% FTE + 75% FTE) • Introductiebezoek voor de 3^e leerjaren + klasuitlening voor 3,4,5,6elj door de educatieve medewerkers (dit kan ook de nieuwe zijn en niet enkel de lees- en mediacoach). De bib begeleidt directies en taalwerkgroep met het opstellen van een visie,... van 2 scholen. • Dit valt dus samen met het intensieve traject van de 2 scholen; <p>Er is in 2020 geen intensieve uitwisseling geweest.</p> <p>DRIE keer, dus elk trimester!</p>

- Door subsidie van het project is er busvervoer voor bibliotheekbezoek van en naar alle scholen gezorgd (voor leerlingen vanaf het derde leerjaar), zodat leerlingen vier keer in het schooljaar kennis kunnen maken met het diverse boekenaanbod en komen uitlenen. Leerlingen van alle leerjaren en alle scholen krijgen een introductiebezoek waarbij de werking van de bib wordt uitgelegd en wordt ingegaan op het keuzevaardig maken van leerlingen (Hoe kies ik een boek dat aansluit op mijn leesvoorkeuren?).
- De leerlingen uit de scholen van het intensieve traject bezochten vijf keer per schooljaar de bib waarbij tijdens het bibbezoek workshops en activiteiten werden opgezet. Een eerste introductiebezoek ging over het keuzevaardig maken van de leerlingen en hoe je een boek kan kiezen dat aansluit bij jouw leesinteresses. In de bezoeken nadien werd steeds een thema verder uitgediept, met name poëzie, weetjes-, doe- en moppenboeken en strips en prentenboeken. Telkens wordt daarbij een activiteit voorzien in de bib, en een vervolgactiviteit voor thuis (bv. een gedichtenbundel wordt meegegeven en leerlingen duiden het gedicht aan dat zij het mooist vinden). Als afsluitende workshop werden alle thema's opnieuw overlopen, en konden kinderen een verlanglijstje maken van die boeken die ze in de vakantie willen lezen.
- Het tweede, vierde en zesde leerjaar neemt deel aan auteurslezingen in de bib. Kinderen krijgen op voorhand een auteursboekje met info, interviews en een filmpje mee van de auteur of illustrator en nadien krijgen ze een boekenpakket.
- Bibliotheek geeft informatie op ouderavonden in alle scholen aan ouders van het eerste leerjaar om hun kinderen tot lezen te stimuleren. Op deze avond worden ook (voor)leesrugzakken meegegeven waarbij ouders twee boeken mogen kiezen (ook indien ze geen lid zijn van de bib) die ze nadien terug inleveren via de school.
- Er zijn vakantiepakketten voor kinderen samengesteld met leuke en speelse elementen om het vrijetijdslezen te stimuleren.

Projectjaar 2021/2022

- Verderzetting en verder uitdiepen van de acties uit het eerste projectjaar.
- Evaluatie binnen de scholen van het project.
- Leesvisie wordt verder ingebed in concrete klas- en schoolpraktijk.
- Bibliotheek bekijkt samen met de scholen waar ze verder ondersteuning kan bieden.
- Rol van ouders om het lezen van hun kinderen te stimuleren uitbreiden naar andere leerjaren. Hiervoor worden extra voorleesrugzakken gemaakt. Een online inschrijvingstool om deze voorleesrugzakken uit te lenen wordt opgezet en bekendgemaakt via de website van de bib en de school en via gemeentelijke brochures.

De geïnterviewde directie geeft aan dat er binnen de school een werkgroep is opgezet die zich over de visie op lezen buigt. Leerkrachten werken een actieplan voor lezen uit en er wordt samengewerkt met één aanspreekpunt in de school die voor de communicatie zorgt en voorstellen van de werkgroep verder uitwerkt. Daarnaast werkten leerkrachten hun boekenaanbod- en hoek in de klas verder uit. De school koos voor het jaarthema 'Lang zullen ze lezen. Bib bib hoera!' tijdens het schooljaar 2021-2022, om zo lezen en boeken extra in de kijker te zetten. Her en der in de school zijn boeken en leesplekken te vinden en tal van leesactiviteiten zijn opgezet (vb. tijdens de jeugdboekenmaand). Ook werd een leesklas ingericht in de school, waar leerkrachten met hun leerlingen gebruik van kunnen maken om tijdens de lessen te komen lezen.

De leerlingen van alle 3e leerjaren van alle scholen krijgen een introductiebezoek. Voor elk leerjaar is er wel een activiteiten voorzien (2e- 4e 6e krijgen een auteurslezing, 1e l.j krijgt apart bibbezoek, 5e komt tijdens jeugdboekenmaand) maar dit alles is standaard, dus staat los van het project.

Verlanglijstje:

- Dit hebben we niet gedaan o.v.v. te arbeidsintensief: dit kunnen we helemaal niet waarmaken na het project. Dit is vervangen door het laatste activiteit waarbij de kinderen een verlanglijstje kunnen maken met boeken die ze in de zomer kunnen komen uitkiezen. Ze krijgen ook een cadeaubon om een goodiebag op te halen (hierin zitten spel- en leesmateriaal en iets lekkers).
- Telkens wordt daarbij een activiteit **voorzien ter voorbereiding** van het bezoek in de klas, dan de activiteit in de bib en een vervolgactiviteit voor thuis.

Vakantiepakketten: dit is een project met BLO Tongelsbos en staat los van het project. We bieden dit niet aan aan de andere scholen.

(Voor)leesrugzakken: Dit was een experiment, maar is niet staande gebleven. In de toekomst gaat de info avond door in de bib en kunnen ouders direct materialen ontlenen.

E. Monitoring en evaluatie

<p>De verschillende activiteiten die op het gebied van kwaliteitsbewaking en evaluatie worden opgezet bevinden zich op verschillende niveaus: (1) schoolniveau: directies bepalen of er wordt voldaan aan de voorwaarden die zijn vastgelegd in het plan van aanpak, (2) leerkrachtniveau: evalueren in hoeverre leerkrachten zich competent voelen om het leesbeleid in de praktijk te brengen en (3) leerlingniveau: bepalen of het leesniveau zich evolueert, evaluatie van of kinderen komen tot meer keuzevaardigheid en leesplezier in relatie tot thuissituaties en het bevragen van kinderen over het hebben van een grotere beschikbaarheid van boeken in hun vrije tijd.</p> <p>Door middel van verscheidene bevragingen tracht de bib de vinger aan de pols te houden en de resultaten van hun project op te volgen. Via de taalwerkgroep in de twee scholen houden ze zicht op de vooruitgang van het leesbeleid. Daarbij merkt de bib dat er in de twee scholen een duidelijk leesbeleid voorligt nu, waarbij in projectjaar 2 voornamelijk gefocust wordt op het concretiseren van dit beleidsplan. Ook worden bevragingen georganiseerd bij leerkrachten om na te gaan in welke mate ze aan de slag kunnen met het gegeven aanbod, of ze een verschil merken bij de leerlingen (bv. Merk je dat leerlingen nu meer lezen?). Bij leerlingen werd zowel bij het begin als het einde van het jaar een bevraging georganiseerd waarbij wordt gekeken in welke mate leerlingen keuzevaardiger worden. Op basis van de reacties die de bib krijgt uit de bevragingen kan de bib stellen dat het project heel wat zaken in gang heeft gezet en dat er succesvol naar de doelen toegewerkt wordt.</p> <p>Tot slot wordt door de bibliotheekmedewerker bijgehouden hoeveel leerlingen terug komen naar de bibliotheek na het introductiebezoek. Daarbij zien ze dat ca. de helft van de leerlingen ook nadien terugkeert, maar er is onvoldoende houvast om uitspraken te doen over de mate waarin dit succesvol te noemen is.</p> <p><i>De geïnterviewde directie geeft aan dat het moeilijk is om concrete effecten aan te duiden. Wel is merkbaar dat leerlingen een stuk liever lezen. Daarnaast merkt hij ook dat het schoolteam veel structurelere acties neemt rond lezen. Waar ieder vroeger zijn/haar eigen ding deed, is iedereen er nu van overtuigd dat ze tijd moeten maken voor lezen en worden nu gezamenlijke leesprojecten uitgewerkt.</i></p>	<p>Tot nu toe hebben we een respons van 41%, misschien komen er in de vakantie nog andere kinderen naar de bibliotheek.</p>
F. Mate van realisatie	
<p>De vooropgestelde activiteiten zijn allen kunnen doorgaan zoals gepland. Omwille van corona konden de auteurslezingen - waarbij kinderen naar de bib zouden komen - niet doorgaan in projectjaar 1. Het budget dat daardoor vrijkwam, werd ingezet om scholen busvervoer aan te bieden om bibbezoeken te laten plaatsvinden.</p> <p>Daarnaast zijn er verschillen tussen de twee scholen die intensief begeleid werden m.b.t. hoe ver hun leesvisie en het in praktijk brengen daarvan, is gevorderd.</p> <p>Tot slot merkt de bibliotheek dat de acties die ze opzet naar leerlingen en ouders toe, voornamelijk aanslaan bij die leerlingen en ouders die al enthousiasme hebben voor lezen (bv. het uitlenen van de voorleesrugzakken). De bib is zoekende hoe ze ook leerlingen en ouders die niet naar de bib komen, over de streep kunnen trekken.</p>	
G. Ervaren effecten	
<p>De bibliotheekmedewerker geeft aan dat ze het project als succesvol ervaart. Beide scholen hebben een (start van) leesbeleid uitgeschreven en hebben dat concreet gemaakt en gaan aan de slag om dit verder uit te diepen. Op die manier weten de scholen ook veel duidelijker welke acties ze waarom opzetten. Daarbij ziet ze ook dat scholen de bril van 'lezen' meer als vanzelfsprekend opzetten, zoals bv. de keuze voor het jaarthema 'Lang zullen ze lezen' waarmee leerlingen op 1 september welkom worden geheten. Ook dat wordt als zeer succesvol aangehaald.</p>	

<p><i>De directie van de bezochte school geeft aan dat door het project de weg naar de bibliotheek is gevonden: omdat de bibliotheek de scholen ondersteunt, er is een verankering binnen de school ontstaan. Hierdoor bracht de school veel bibliotheekbezoeken. De betrokkenheid en het enthousiasme van de mensen in de bibliotheek werken aanstekelijk. Verder heeft de bibliotheek voor visie gezorgd. Er was twee jaar geleden wel al een visie op lezen, maar dat waren losse initiatieven met weinig structuur. Dat is nu gebundeld en samengebracht.</i></p> <p><i>De leesklas en de hal zijn uitgebouwd tot een leesomgeving. Er ook is een nieuwe boekencollectie gekomen door de samenwerking met de bibliotheek, wat voor een positief leesklimaat zorgt.</i></p> <p><i>Uit de online bevraging bij leerkrachten komt naar voren dat het Lezen op school project nieuwe ideeën heeft opgebracht, er een meer gelijkgestemde visie is op lezen is gekomen, kinderen meer zijn gaan lezen en de samenwerking met de bibliotheek goed verliep.</i></p>	
<p>H. Aandachtspunten en randvoorwaarden</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Voor het welslagen van het project loont het dat één leerkracht tijd vrij krijgt in zijn onderwijspakket om de activiteiten die in het kader van het project wordt opgezet, uit te werken. • Hoewel er een taalwerkgroep werd opgesteld in de twee scholen om een leesvisie op te stellen, is het van belang dat dit meteen van bij de start gedragen wordt door (en gecommuniceerd wordt naar) het hele schoolteam. Het eerst uitwerken van een visie in het beperkte team van de taalwerkgroep om dit vervolgens te verspreiden in de school (top down), lijkt moeizamer/minder effectief dan meteen met de hele school te werken rond lezen, om dan vervolgens dit systematisch(er) uit te werken in de taalwerkgroep (bottom up). Dit merkt de bib vanuit het intensief werken met de twee scholen. • Om de ingeslagen weg voort te zetten na het project is het van belang dat er extra personeel en opvolging in de scholen en in de bib aanwezig is. <i>Dit wordt ook vanuit de directie van de school aangehaald.</i> • <i>Een goede en gedegen visie op schoolniveau van directies op het gebied van begrijpend lezen en een bijbehorende doorlopende leerlijn.</i> • <i>Betrokken mensen met verstand van zaken die het project trekken zijn nodig voor het slagen van het project.</i> • <i>Voldoende budget voor busvervoer van en naar de bibliotheek.</i> 	

3.3 Horizontale analyse

In dit hoofdstuk van het onderzoeksrapport wordt een overkoepelende beschrijving van de 22 LoS-projecten gegeven (horizontale analyse). De horizontale analyse is gebaseerd op de projectspecifieke verticale analyses, waarin alle verzamelde gegevens verwerkt zijn (o.a. projectaanvraag, interview met projectcoördinatoren, data verzameld tijdens schoolbezoek ...). Net zoals bij de verticale analyses, geven we de horizontale analyse vorm aan de hand van een beschrijving van de acht relevante inhoudelijke aspecten, met name aanleiding, doelstellingen en doelgroepen, partners en samenwerking, acties, monitoring en evaluatie, mate van realisatie, ervaren effecten, en randvoorwaarden. Deze overkoepelende beschrijving van de projecten wordt gemaakt tegen het licht van de LoS-oproep van de Vlaamse Overheid. Dit laat ons toe om uitspraken te doen over hoe het praktijkmodel ‘Lezen op school’ door het Vlaamse onderwijslandschap onthaald werd en vertaald werd in concrete projecten.

3.3.1 Aanleiding

Doorheen de 22 LoS-projecten zien we verscheidene aanleidingen voor het indienen en opzetten van een LoS-project. Enerzijds vermelden heel wat projectaanvragers inhoudelijke elementen die voor hen aanleiding vormden om een projectaanvraag in te dienen. Daarbij gaat het om elementen die inhoudelijk nauw met het LoS-thema verbonden zijn (m.n. leesvaardigheid en -motivatie). Anderzijds worden ook projectmatige elementen genoemd als aanleiding voor het vragen van een LoS-projectsubsidie. Het gaat daarbij om voornamelijk projectspecifieke elementen van praktisch-organisatorische aard.

Allereerst zijn er een aantal **inhoudelijke aanleidingen** die leidden tot het aanvragen van subsidies voor een LoS-project. De LoS-oproep van de Vlaamse Overheid vindt zijn grond in belangrijke mate in de vaststelling dat de Vlaamse leerlingen steeds minder goed en graag lezen. Daarbij wordt o.m. verwezen naar de resultaten van zowel internationale (met name PIRLS 2016 en PISA 2018) als nationale (o.a. peilingstoetsen) vergelijkende toetsen. Zo vermeldde de LoS-oproep dat de peilingstoetsen uitwijzen “dat deze leerlingen niet in staat zijn om teksten functioneel te gebruiken en er de nodige informatie uit te halen” (p.1). Uit de projectaanvragen en de interviews met de coördinatoren van de LoS-projecten blijkt dat deze aanleiding voor de LoS-oproep, weinig verrassend, sterk wordt doorgetrokken naar de individuele LoS-projecten. Bij nagenoeg alle projecten werd aangegeven dat de vaststelling of het aanvoelen dat de leesvaardigheid en -motivatie stelselmatig afneemt in de leerlingenpopulatie een van de belangrijkste aanleidingen was voor het indienen van hun LoS-project. Daarbij werd vaak ook de verwijzing naar de (internationale) peilingsproeven uit de oproep overgenomen. In een enkel project werd dit verder gespecificeerd binnen de eigen specifieke context en ondersteund door beschikbare gegevens (bv. uit het leerlingvolgsysteem). Zo was bv. de aanleiding voor het opzetten van het project Leeshelden door de Provincie Vlaams-Brabant de vaststelling dat er zich bij de plaatselijke bibliotheken steeds meer kinderen met een zwakker leesniveau aanmeldden voor deelname aan de Kinder- en Jeugdjury.

Naast het versterken van de leesvaardigheid en -motivatie, hadden een aantal projecten de wens om met het opzetten van een LoS-project ook een *specifieke doelgroep (extra) te kunnen bereiken* en de

leesvaardigheid en -motivatie bij risicoleerlingen te stimuleren. De projecten die zich richten op leerlingen in centrumsteden zijn hier voorbeelden van, met o.a. het project Leesrijk Brussel van het Vlaams Gemeenschapscentrum. Maar ook in kleinere steden herkende men de nood om extra in te zetten op het bereiken van risicoleerlingen, zoals bv. het project Bib op School van de Stad Ronse, waar maar liefst 42,7% van de kinderen thuis geen Nederlands spreekt en men van daaruit de nood om een Lezen op School-project op te zetten ervoer. Ook deze focus op een specifieke doelgroep ligt in lijn met de projectcall van de Vlaamse Overheid, waarin opgeroepen werd om specifiek aandacht te besteden aan het opzetten van leesbevorderingsinitiatieven waarvan risicoleerlingen optimaal profiteren. Risicoleerlingen omvatten hierbij leerlingen “met een lagere sociaaleconomische status, met een migratieachtergrond en/of leerlingen van die de thuistaal niet het Nederlands is” (LoS-oproep, p. 2).

Daarnaast kunnen we in de 22 LoS-projecten een drietal **projectmatige aanleidingen** onderscheiden. Een eerste vaak vermelde aanleiding was dat de aanvragers altijd al iets rond lezen hadden willen ondernemen en via de oproep nu de kans kregen om dit concreet uit te werken en te financieren. Voor deze aanvragers was de publicatie van de Lezen op School-oproep door de Vlaamse overheid een belangrijke stimulans om tot concrete actie over te gaan. Het ging daarbij dus om nieuwe initiatieven die opgezet werden, wat ook in de LoS-projectoproep werd aangemoedigd. Zo bood bv. het project Mechelen Leesstad van Thomas More Hogeschool aan de bib Het Predikheren de gelegenheid om boekenkoffers uit te werken die aan scholen konden worden uitgeleend. Binnen het LoS-project ‘LeesbelevingsLab en Leesankernetwerk Kempen’ zorgden de projectmiddelen ervoor dat er lerende netwerken konden worden georganiseerd waar scholen tijd kregen om input te verzamelen over mogelijke leesbevorderingsactiviteiten en terecht konden voor vragen, inspiratie en bijsturing. Binnen een heel aantal projecten was het LoS-project een kans en stimulans om de klas- en/of schoolbibliotheek in een meer hedendaags jasje te kunnen steken. Een tweede projectmatige aanleiding was dat de oproep voor sommige aanvragers de kans bood om reeds bestaande initiatieven en samenwerkingsverbanden rond leesvaardigheid en leesmotivatie verder te zetten, uit te breiden of uit te diepen. Waar bv. de bib van Westerlo al geruime tijd een vaste waarde is in het uitwerken van een leeslandschap binnen de gemeente konden zij in het kader van hun LoS-project ‘Bib als anker in een duurzaam leesbeleid’ verdere expertise voorzien en intensieve begeleiding bij het vormgeven van het leesbeleid aanbieden aan de scholen binnen hun gemeente. Een derde projectmatige aanleiding die meermaals opgegeven werd, is dat het project de aanleiding vormde om bestaande losse initiatieven, vaak op kleinere schaal, te lijmen tot één geheel en op elkaar af te stemmen. Zo zagen vzw De Rand en Toekomstforum Halle-Vilvoorde dit project als een kans om de handen in elkaar te slaan en door middel van een gemeente-overschrijdende samenwerking tot een meer gecoördineerde aanpak van de taalproblematiek in de Vlaamse rand te komen.

Deze laatste twee aanleidingen liggen in het verlengde van het uitbreiden of versterken van een reeds bestaande leesmotiverende initiatieven zoals in de LoS-oproep ook als mogelijke aanleiding naar voren geschoven werd.

In alle projecten – met uitzondering van één project dat enkel een projectmatige reden opgaf – werd een combinatie van zowel inhoudelijke als projectmatige aanleidingen vermeld. Via de inhoudelijk vermelde aanleidingen werd de nood om aan leesvaardigheid en/of -motivatie te werken expliciet

gemaakt. De vermelde projectmatige aanleidingen maken duidelijk dat de aanvragers de oproep als een opportuniteit zagen om aan deze inhoudelijke nood tegemoet te komen.

3.3.2 Doelstellingen en doelgroepen

Als startpunt hernemen we hier de vier na te streven doelstellingen die in de LoS-projectoproep werden geformuleerd. De Vlaamse Overheid stelt met de Lezen op School-projecten volgende doelstellingen voorop:

1. De creatie van kwaliteitsvolle leesomgevingen en het opzetten van leesstimulerende activiteiten voor schoolgaande kinderen en jongeren uit het basis- en secundair onderwijs (inclusief leerlingen in het buitengewoon onderwijs en al dan niet leerlingen met een taal/leesachterstand Nederlands), als onderdeel van een sterk taalbeleid op school en in samenspraak met de openbare bibliotheek;
2. Bijdragen tot een succesvolle schoolloopbaan;
3. Enthousiasme, kennis van en waardering voor het Nederlands verhogen via het versterken van leesbeleid en leesmotivatie;
4. Kennisdeling tussen de initiatiefnemers.

Dit zijn zeer ambitieuze en tegelijkertijd zeer brede doelstellingen, waarbij een veelheid aan mogelijke initiatieven denkbaar is om (een deel van) deze doelstellingen te bereiken. Tegelijkertijd stellen we vast dat de formulering van de doelstellingen ruimte biedt tot interpretatie (bv. wat is een kwaliteitsvolle leesomgeving?) en merken we dat binnen één doelstelling soms uiteenlopende zaken vervat zitten (bv. bereiken van enthousiasme, kennis van en waardering voor het Nederlands via versterken van zowel leesbeleid als leesmotivatie, cfr. doelstelling 3). De geformuleerde doelstellingen in de LoS-projecten moeten uiteraard tegen het licht geplaatst worden van de doelstellingen die in de project-oproep vooropgesteld worden.

Wanneer we de door de LoS-projecten geformuleerde doelstellingen in ogenschouw nemen, was de **belangrijkste strategische doelstelling van de LoS-projecten als volgt samen te vatten: leerlingen meer, beter en liever laten lezen**. Elk project beoogt dus expliciet het verbeteren van de leesvaardigheid en verhogen van de leesmotivatie bij de betrokken leerlingen. Dit stemt overeen met de tweede respectievelijk derde doelstelling in de LoS-projectoproep.

Om deze hoofddoelstelling te bereiken, werden **diverse operationele doelstellingen** vooropgesteld. Allereerst wilden heel wat projecten *het lees- en taalbeleid* van de deelnemende scholen versterken en optimaliseren. Dit kadert binnen de hierboven vermelde eerste en derde doelstelling uit de LoS-projectoproep. Doorgaans werd dit beleid uitgewerkt op schoolniveau, maar soms werd ook op overkoepelend niveau (bv. stedelijk, regionaal) beoogd om tot een meer structurele en duurzame aanpak te komen door in te zetten op een gedragen beleid waar al dan niet meerdere partners bij betrokken werden.

Een tweede operationele doelstelling was het hanteren van een *effectieve leesdidactiek* als krachtige basis in scholen. Inzetten op een effectieve leesdidactiek kunnen we linken aan de tweede doelstelling uit de LoS-projectoproep, vanuit de idee dat een hogere leesvaardigheid de schoolloopbaan ten goede

zal komen. Samenhangend met het hanteren van een effectieve leesdidactiek werd *professionaliseren van betrokken actoren* – doorgaans leraren, maar soms ook bibliotheekmedewerkers – inzake lezen vaak als doelstelling naar voor geschoven, wat gelinkt kan worden aan de eerste doelstelling uit het LoS-project, m.n. het bevorderen van de creatie van kwaliteitsvolle leesomgevingen. Hier merken we dat een aantal scholen zich sterk bewust zijn van een aantal belangrijke voorwaarden voor het kwaliteitsvol stimuleren van lezen op school, waaruit aandacht voor het voeren van een sterk onderwijskundig beleid blijkt.

Ook het uitwerken van een *kwalitatief sterker boekenaanbod* – waarbij beoogd wordt het aanbod meer recent, divers, uitdagend te maken en te laten aansluiten bij de leefwereld van de leerlingen – werd in bijna elk project als doelstelling als doelstelling nagestreefd en kan gelinkt worden aan de eerste doelstelling uit de LoS-oproep. In heel wat projecten was het het uitdrukkelijke doel om klas- en/of schoolbibliotheken te voorzien van een actueel en divers boekenaanbod.

“Heel veel scholen hebben ook al een eigen collectie, een verzameling van over de jaren, heel veel jaren en wij zijn daar begonnen ook met wieden, dus wat staat er op de scholen? Wat kan er behouden worden om een kwalitatieve collectie te bekomen? En daar zijn we echt mee gestart. En wat dat ook heel belangrijk is, we wouden niet zo maar een nieuwe collectie plaatsen. We hebben ook inspraak van leerkrachten en leerlingen gevraagd om de nieuwe collectie samen te stellen, dus dat zijn allemaal zaken die we in het eerste jaar hebben kunnen verwezenlijken.... Dus daarom dat we daar eerst op investeren en een goede collectie en kinderen kansen geven tot lezen, ook vanuit het oogpunt van gelijke kansen.” (Interview projectcoördinator)

Dit boekenaanbod kon zowel schoolgebonden als op niveau van de plaatselijke bibliothe(e)k(en) uitgewerkt worden. Ook wou zo goed als elk project inzetten op het creëren van *betere en meer uitnodigende leesplekken* in zowel de betrokken scholen als op lokaal en bovenlokaal niveau (bv. in de bibliotheek of in de stad). Deze doelstelling werd doorgaans in één adem genoemd met de doelstelling om een *positief leesklimaat* te realiseren op scholen. Ook de *ouderbetrokkenheid versterken* rond lezen en het *optimaliseren of opstarten van samenwerkingen* tussen scholen en lokale en/of bovenlokale organisaties, worden als operationele doelstellingen naar voor geschoven.

Naast de doelen die de LoS-projecten voor ogen hadden, merken we dat er in ongeveer de helft van de projecten ook of vooral **vraaggestuurd** met de scholen werd gewerkt. Daarbij werd niet zozeer vertrokken van een strak en doelgericht plan van aanpak uitgewerkt door het projectteam, maar kregen de deelnemende scholen de kans om in belangrijke mate zelf aan te geven welke noden ze zagen en welke doelen ze via deelname aan het LoS-project wilden bereiken. Vervolgens probeerde het LoS-project optimaal aan deze vraag tegemoet te komen. Zo konden er bv. in eenzelfde project scholen zijn die in hoofdzaak het uitwerken van een leesvisie wilden bereiken door deelname aan het LoS-project, daar waar andere scholen in hetzelfde project voornamelijk hun boekencollectie op punt wilden stellen.

Als we kijken naar de **doelgroep** waarop de projectdoelen betrekking hadden, is een tweedeling merkbaar. Enerzijds vormen leerlingen doorgaans de belangrijkste doelgroep waarop de strategische doelstellingen van de LoS-projecten betrekking hadden. Dit komt uiteraard voort vanuit de

hoofddoelstelling om leerlingen meer, beter en liever te laten lezen. Daarnaast zien we ook dat er gericht ingezet werd op lezen bij twee kwetsbare groepen, m.n. anderstalige leerlingen en leerlingen uit kwetsbare thuissituaties enerzijds en leerlingen met leesmoelijkheden anderzijds.

Als we echter naar de vertaling van de strategische doelen naar operationele doelstellingen kijken, dan blijken deze zich in hoofdzaak op leraren, leden van het bredere schoolteam en bibliotheekmedewerkers te richten, ... of kortom op *alle betrokkenen die rechtstreeks met de leerlingen in contact staan*, eerder dan de leerlingen zelf. Zij staan in om het meer, beter en liever lezen van leerlingen te realiseren. De link naar de leerlingen werd in bijna alle projecten verondersteld, maar bijna nergens rechtstreeks meegenomen in de vooropgestelde operationele doelen, alsook niet in de ondernomen activiteiten (cfr. Acties) of evaluatie.

Aanvullend moet vermeld worden dat we in het algemeen vaststellen dat **LoS-projecten vaak vertrekken van eerder onduidelijk en vaag geformuleerde doelstellingen.**

Allereerst wordt er soms weinig onderscheid gemaakt tussen de aanleiding voor een project en de doelstellingen die de projectaanvragers met datzelfde project wilden bereiken. Zo worden in een aantal projecten doelstellingen als 'het verhogen van de leesmotivatie van leerlingen' en 'het verbeteren van de leesvaardigheid van leerlingen' als strategische doelstellingen vooropgesteld, welke evenzeer als aanleiding van het project werden aangehaald.

Belangrijker echter is de vaststelling dat doelstellingen vaak onvoldoende concreet werden geformuleerd. We stelden vast dat bijna in geen enkel project de operationele doelstellingen SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden) werden geformuleerd. Enkele operationele doelstellingen die we terugvinden in de LoS-aanvragen zijn o.a. het stimuleren van de taalvaardigheid van leerlingen; het verhogen van competenties van leerlingen; enthousiasme, kennis van en waardering voor het Nederlands verhogen via het versterken van leesbeleid en leesmotivatie.

Tot slot merken we op dat er in sommige projecten weinig inhoudelijke afstemming is tussen de operationele doelstellingen en het bovenliggende strategische doel. Zo worden bv. 'het dissemineren van projectresultaten en output' en 'het ondersteunen van het implementatietraject' geformuleerd als operationele doelstellingen bij het strategische doel 'het verhogen van de leesmotivatie van leerlingen'. Ook hebben niet alle projectindieners het even gemakkelijk om een duidelijk onderscheid te maken tussen beide niveaus van doelstellingen. Zo zien we bv. als strategische doelstelling 'ontwikkelen van een positief leesklimaat op school met de bedoeling om op termijn een doorlopende leeslijn te ontwikkelen', met als bijhorende operationele doelstelling 'de school zet zich in om duurzame activiteiten op te zetten die een positief leesklimaat bevorderen'.

Bovenstaande zorgde er allicht voor dat de doelen die sommige projecten voorop stelden onvoldoende duidelijk waren voor de verschillende betrokkenen. Onduidelijke doelen zijn vatbaar voor verschillende interpretaties en bieden bijgevolg (mogelijks) **onvoldoende houvast voor het verdere verloop van het project** (met name het uitstippelen van acties die tegemoet komen aan de doelen, het opvolgen in welke mate de doelstellingen bereikt worden, ...). We merken dus dat vaak niet werd voldaan aan het participatief creëren van een gezamenlijke doelgerichtheid, als een van de voorwaarden voor het voeren van een onderwijskundig beleid inzake LoS.

3.3.3 Partners en samenwerking

In dit deel bespreken we eerst welke partners in de projecten betrokken werden en vervolgens hoe de samenwerking tussen deze partners verliep. In de LoS-projectoproep wordt aangegeven dat een samenwerkingsverband onder de vorm van een partnerschap tussen diverse actoren vooropgesteld moet worden, waarbij bibliotheken en scholen steeds betrokken zijn.

Bij de **partners waarmee projectaanvragers samenwerking opzetten**, zien we eenzelfde verscheidenheid als bij de indieners van de projectaanvragen (zie paragraaf 3.1.1). Samenwerkingsverbanden werden aangegaan met en tussen scholen(groepen), onderwijskoepels, instellingen voor hoger onderwijs, openbare besturen (vaak via bibliotheken), en sociaal-culturele organisaties. Scholen en bibliotheken zijn in alle projecten vertegenwoordigd, conform de LoS-projectoproep. In nagenoeg alle projecten werden samenwerkingsverbanden opgezet zodanig dat binnen de constellatie van alle betrokkenen 3 grote rollen konden verdeeld en opgenomen worden. Zo zagen we in de projecten betrokkenen die in hoofdzaak instonden voor:

- 1) Het bereiken van de doelgroep, met name leerlingen en de directe betrokkenen (cfr. doelstellingen en doelgroep). Dit gaat om de scholen, scholengroepen en onderwijskoepels die als projectaanvrager hetzij partner in het project zitten. Maar ook over diensten die kwetsbare leerlingen of kinderen en hun naasten (o.a. ouders) trachten te bereiken en ondersteunen (vb. Huis van het Kind, Jeugddienst, Ouderverenigingen, Agentschap Integratie en Inburgering).
- 2) Het opzetten van leesbevorderingsinitiatieven. Deze rol zien we in de projecten vnl. opgenomen worden door bibliotheken, daarbij ondersteund door organisaties als Iedereen Leest vzw en het Lezerscollectief.
- 3) Het aanbieden van specifieke expertise met betrekking tot lezen aan alle betrokkenen die met de primaire doelgroep (cfr. leerlingen) aan de slag gaan, m.n. leraren, lerarenteams, bibliotheken, enzoverder. In deze groep vinden we zowel kleinere opleidingsaanbieders (o.a. private opleiders) als grotere opleidingsaanbieders zoals instellingen voor hoger onderwijs. Deze rol overlapt in een aantal projecten met de rol van organisator van leesbevorderingsinitiatieven. Denk bv. aan de situatie waarin de bibliotheek veel expertise heeft m.b.t. het verkennen van de leesvoorkeur van leerlingen en deze expertise niet enkel inzet tijdens een schoolbezoek van leerlingen aan de bibliotheek, maar ook tijdens het geven van vormingen aan schoolteams.

Over het algemeen werden **sterke samenwerkingen** gerapporteerd tussen alle betrokkenen bij de projecten. Bij de meest hechte samenwerkingen waar respondenten een grote mate van tevredenheid en resultaat van de samenwerking toonden, werd aangegeven dat er een *overeenstemmende visie* bestond over hoe het leesonderwijs verbeterd kon worden. Daarnaast bleek een *duidelijke rolverdeling* tussen de verschillende betrokkenen waarbij verantwoordelijkheden en taken werden toegekend en expliciet gemaakt, de samenwerking ten goede te komen. Ook het hebben van *één of een beperkt aantal trekkers* die het project coördineerden en in goede banen leidden, droeg positief bij aan de samenwerking. Doorgaans was deze taak weggelegd voor de projectaanvrager(s). Daarbij gaat het onder meer over praktische aspecten zoals het samenbrengen van alle projectpartners, maar ook meer inhoudelijk zoals alle neuzen in dezelfde richting krijgen.

“Ik heb soms het gevoel dat ik daar als bemiddelaar zit, de bibliotheek denkt op een bepaalde manier over onderwijs en onderwijs denkt op een bepaalde manier over de bibliotheek en dat is, dat gaat over heel onnozele dingen, maar die dan wel heel fundamenteel zijn.” (Interview projectcoördinator, project 15)

In een enkel project werd deze coördinatie- en brugfunctie niet opgenomen door de projectaanvragers, waardoor men zeker in het begin erg zoekende was om het project op gang te brengen en alle partners geactiveerd te krijgen om te starten. Daarnaast speelde waarschijnlijk ook de *specifieke expertise van de betrokkenen* een rol. Eerst en vooral dient er voldoende specifieke expertise te zijn binnen de projectpartners. Wanneer deze expertise aansluit bij de nood van de partner die werkt met de doelgroep (cfr. scholen en leraren), dan komt dit de samenwerking ten goede. Ook het voeren van een *open communicatie* en inplannen van de nodige formele *overlegmomenten* of mogelijkheid tot informele ad-hoc overlegmomenten komen de samenwerking ten goede. Tot slot wijzen de verzamelde gegevens erop dat de samenwerking vlotter verliep wanneer het project opgezet werd vanuit een *reeds bestaande samenwerking*. Bijkomend lijkt in dit geval de kans op een duurzame samenwerking, m.n. bestendiging en doorlopen van de samenwerking na afloop van het LoS-project, ook groter.

In slechts een beperkt aantal projecten verliep de samenwerking met een enkele betrokkene eerder stroef of kwam het in een enkel geval tot stopzetting van de samenwerking. Moeilijkheden in de samenwerking zien we in hoofdzaak opduiken bij partners die betrokken werden bij het project omwille van hun specifieke expertise omtrent lezen (cfr. supra). Redenen voor stopzetting konden onder meer liggen in te sterke verschillen tussen projectcoördinatoren en experts op vlak de inhoudelijke invulling van het LoS-project. Scholen haakten in hoofdzaak af wanneer het (vormings)aanbod vanuit het LoS-project onvoldoende op de onderwijspraktijk werd toegespitst, zoals onderstaande citaten van bevroegde leraren aangeven:

“Wat we wel vonden is dat ze zo soms zware benamingen hebben gebruikt voor sommige methodes en werkvormen en dat was wel zo, daar hebben we nog wel mee gelachen van ah, we gaan de dingen, ik kom er nu niet direct op, ja, we vonden dat wel grappig dat daar soms precies Latijnse benamingen aan gegeven werden, terwijl dat dat misschien iets...” (Interview leerkracht bezochte school, project 20)

“Dat is denk ik een hele belangrijke om mee te nemen ook hé, van als er iets wordt gegeven en zeker voor het team ook hé, het moet concreet bruikbaar zijn. Al die theorie daarachter, alle, ik denk dat we daar toch al aandacht aan besteden. OK, je moet weten waar dat alles van komt, maar mensen hebben graag kant-en-klare zaken om mee aan de slag te gaan.” (Interview leerkracht bezochte school, project 3)

Daarnaast werd minder sterke samenwerking ervaren wanneer de inzet van betrokkenen (te) sterk beperkt bleef tot hun eigen expertisedomein of praktijk, waardoor weinig verbindingen werd gelegd en er weinig oog was voor elkaars context. In een aantal projecten werd zo aangegeven dat het soms moeilijk was om een echte brug tussen bib en school te bouwen, waarbij in een enkel project de afstand tussen de verschillende betrokkenen eerder groot bleef:

“Eén van de laatste sessies die wij gehad hebben, daar waren medewerkers van de bib en eigenlijk was ons dat wel een beetje tegengevallen, want wij dachten dat die van de bib ons veel tips en tricks gingen geven en eigenlijk hebben die gewoon hun programma overlopen van wat er te doen is, maar eigenlijk waren wij allemaal al op de hoogte vanop school, alé, van wat er allemaal was.” (Interview leerkracht bezochte school, project 20)

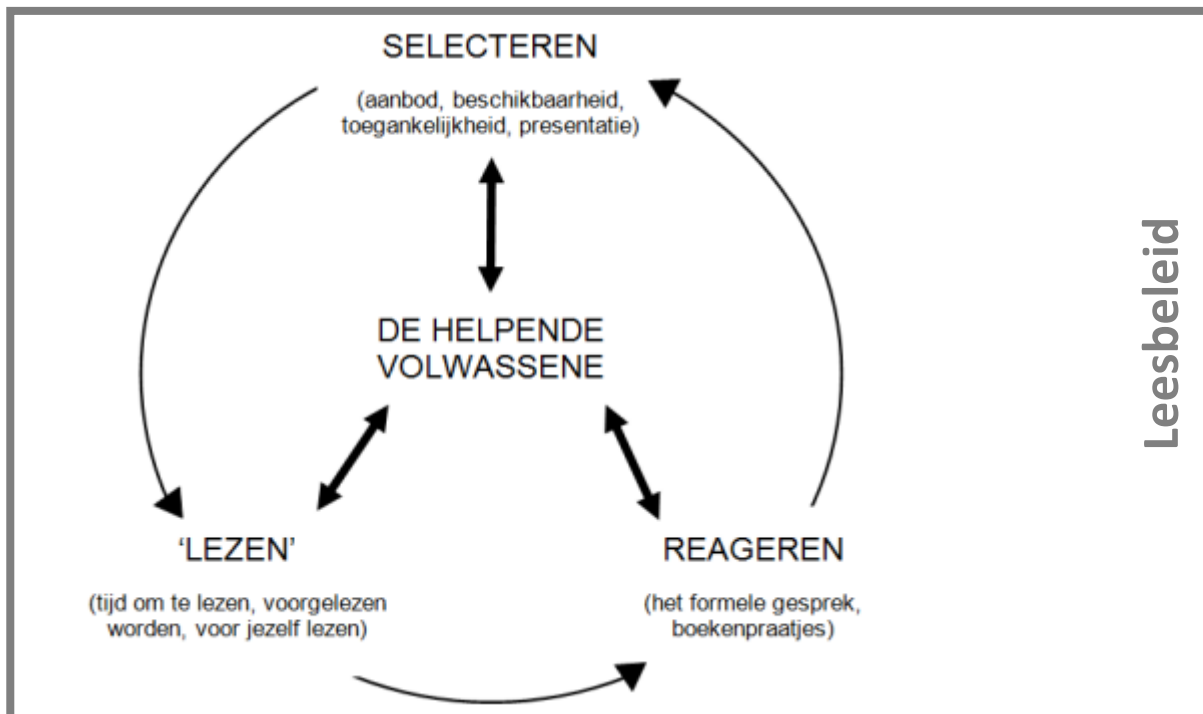
We benadrukken opnieuw dat deze stroevere samenwerking slechts in enkele projecten en met enkele partners werd waargenomen. In het overgrote deel van de LoS-projecten werd de onderlinge samenwerking door de betrokkenen als positief, constructief, vruchtbaar en inspirerend ervaren. Over het algemeen kan dan ook gesteld worden dat de LoS-projecten een bijdrage hebben geleverd aan het opbouwen van nieuwe samenwerkingsverbanden en dat reeds bestaande samenwerkingsverbanden werden verbeterd en geïntensifieerd. Dit sluit aan bij de nood aan het gericht binnenbrengen van externe expertise en ondersteuning voor het voeren van onderwijskundig beleid, omwille van verschillende redenen: verhelpen aan lacunes in aanwezige expertise, enthousiasmeren, taken verdelen, externe sociale stimulansen creëren. Het wijst echter ook op de noodzaak om dit voldoende concreet en aansluitend bij de klaspraktijk te doen, deze samenwerking geleidelijk en participatief op te bouwen en hierbij ook duurzaamheid in te bouwen.

3.3.4 Acties

Ten eerste dienen we te benadrukken dat de concrete acties die ondernomen werden in de projecten heel uiteenlopend en divers zijn. Om toch wat lijn in de beschrijving van de LoS-acties te brengen, hanteren we in wat volgt de ‘leescirkel’ van Aidan Chambers (2012). Chambers onderscheidt in zijn Leescirkel vier aspecten van lezen: (1) selecteren (van wat je gaat lezen), (2) het lezen zelf, (3) reageren op wat je gelezen hebt, en (4) de helpende volwassene die je doorheen dit proces ondersteunt. De eerste drie aspecten zijn opeenvolgende stappen die blijvend herhaald worden.

Omdat LoS-acties gericht op het bredere leesbeleid op school minder eenvoudig in het kader van de leescirkel van Chambers ingepast kunnen worden, bedden we het model van de leescirkel in het bredere leesbeleidskader in (zie Figuur 2). De concrete acties gelinkt aan de vier aspecten uit de leescirkel worden idealiter immers in belangrijke mate mee gestuurd door een overkoepelend leesbeleid op school.

In wat volgt bespreken we hoe verschillende acties werden opgezet die passen binnen de verschillende aspecten van de aangepaste leescirkel. Bij elk aspect geven we eerst een globale beschrijving van de meest opgezette acties. Vervolgens voegen we bij elk aspect een kader toe met voorbeelden die hierbinnen passen en die aanwezig waren in de LoS-projecten.

Figuur 2. Aangepaste leescirkel, sterk gebaseerd op Chambers (2012)

Acties gericht op het selecteren

Opdat leerlingen leesmateriaal kunnen selecteren dient er uiteraard een *leesaanbod* aanwezig te zijn. In bijna alle projecten werd het boekenaanbod verrijkt door de verkregen budgetten te gebruiken om boeken aan te kopen. Deze boeken werden vervolgens *beschikbaar* gesteld via de school of bibliotheek, waarbij de *toegankelijkheid* tot deze boeken zo laagdrempelig mogelijk gemaakt werd (bv. kosteloos, klasbib). Daarenboven werd in veel projecten ingezet op een doordachte *presentatie* van deze boeken om de selectie van een boek voor de leerling te vergemakkelijken. In bibliotheken worden boeken stevast gelabeld, bv. volgens genre, (technisch) leesniveau en/of leeftijd. Ook in sommige projecten waar de boeken op school bleven, werd ervoor geopteerd om een labeling in categorieën aan te brengen. In meerdere projecten werd ervoor gekozen om boeken te laten roteren in de scholen, waarbij dus vooraf een selectie gemaakt werd voor de leerlingen. Een voorbeeld van een nog meer gerichte selectie op voorhand zijn acties zoals het opmaken van boekenkoffers of -boxen waarin nog minder boeken opgenomen zijn. Ook werd lezen op zich in het algemeen meer in de kijker gezet door bijvoorbeeld verteltheaters of verhalenwandelingen te organiseren. Eveneens werd ingezet op het creëren van extra leesplekken op school, maar evengoed bij de deelnemende organisaties zoals bibliotheken of specifieke openbare ruimtes, waardoor leerlingen meer en fijnere plekken krijgen die uitnodigen om te lezen. Opvallend is echter dat er vaak geen visie werd ontwikkeld, laat staan met het volledige schoolteam samen, inzake de keuze voor een bepaalde aanpak én de rol van (alle) leerkrachten hierbij.

Voorbeelden van acties rond het selecteren van leesmaterialen

- In het project 'Samen L.O.S.' van Wilde Raven werden thematische boekenkastjes ontworpen met daarin een gevarieerd boekenaanbod met bijbehorende lessuggesties en educatief materiaal (bv. verteldobbelsteen). Zo ging een boekenkastje over het thema wonen en familie, een ander boekenkastje ging over natuur. Ook werd een leesdagboekje ontwikkeld waarmee leerlingen konden bijhouden welke boeken ze gelezen hebben, wat ze daarvan vonden en welke boeken ze in de toekomst zouden willen lezen.
- In het project Boekboxen van PBD GO! werden boekboxen ontwikkeld. Drie keer per schooljaar wordt een boekbox aangeleverd met 3 boeken per leerling. De boeken worden geselecteerd op basis van de leespasspoorten van elke leerling. Bij de boekboxen werd ook een TikTok-filmpje opgenomen om de boekkeuze toe te lichten. En een unboxing filmpje werd opgenomen om de reacties van jongeren op de boekbox te captureren en bestuderen. Daarnaast waren er activiteiten gericht op het motiveren van leerlingen, zoals het maken van een TikTok met als thema '5 boeken die mijn leven veranderd hebben', het in beeld brengen van een verhaal in een korte filmclip, stopmotionfilmpjes maken, Ook werden leespasspoorten van individuele leerlingen gemaakt, waarbij ze leesvoorkeuren en -allergieën alsook leesmogelijkheden en -moeilijkheden beschreven. De verschillende leesprofielen kregen een gezicht in de vorm van een avatar zodat meteen duidelijk is welke talenten en moeilijkheden leerlingen hadden.
- In het project 'Leesrijk Brussel' werden heel wat initiatieven opgezet rond het kiezen van boeken en om leerlingen warm maken voor boeken, o.a. De Bonte Bib (een boekenzak met twee boeken per leerling), secret cupido (elke klas heeft een andere klas 'geloofd' en moet op een ludieke manier de boeken die de klas had gekozen via boekenzoeker.org overhandigen), het maken van een wishlist van boeken, ...
- In projecten als Mechelen Leesstad 2022 van Thomas More Hogeschool en Bib op School van Gemeentebestuur Ronse werden mobiele wisselcollecties samengesteld met een gevarieerd aanbod van boeken voor scholen, die meermaals per jaar wisselen. Binnen Mechelen Leesstad werd de inhoud van de boekenkoffers afgestemd op een extra-muros bezoek aan één van de partners (bv. het Speelgoedmuseum). Bij Bib op School werd in de collectie specifieke aandacht gegeven aan leerlingen met een leesbeperking of taalachterstand om hen plezier te laten beleven met lezen en hun woordenschat en taalgevoel te vergroten.
- In de bezochte school van het project 'Lees Wijzer' van POV werd een gezellig leeshuisje ingericht op een centrale plaats op school. Hierin staan telkens boeken in een bepaald thema. Daarnaast worden tal van leesbevorderende activiteiten opgezet zoals boekenrestaurants, boekpromotiefilmpjes, poëzieweek, theaterlezen, bibliotheekbezoeken, ... om boeken en lezen te stimuleren bij leerlingen en hen te helpen een boek uit te kiezen.
- In het project 'Lezen is fun' van Basisschool Pius X worden tweemaandelijks activiteiten georganiseerd die gericht zijn op lezen. O.a. boekenpluimen om boeken te promoten, boekendans om kennis te maken met verschillende literatuur, in de kijker zetten van prentenboeken en strips, blind date met boeken, speeddaten met boeken, voorlezen in de kijker, de leesbewegingskring waarbij gepraat wordt over je eigen leesgedrag, ...

Acties gericht op het effectief lezen

In een tweede soort acties werd ingezet op het *verhogen van de effectieve (voor)leestijd* voor leerlingen. Hiervoor werden in schoolse context diverse methodieken ingezet zoals duolezen, leestutoring, kwartierlezen, toneellezen, enzovoort. Deze methodieken werden doorgaans structureel in het lessenrooster ingepland en kregen dus vaste momenten per week of per maand toegewezen. In een aantal projecten werden er ook acties gericht op het verhogen van de effectieve (voor)leestijd buiten de school. Zo werden leerlingen aangemoedigd om in de voor- en naschoolse opvang, alsook tijdens de speeltijden en middagpauzes aan vrijetijdslezen te doen.

Voorbeelden van acties rond het stimuleren van effectief lezen

- In het project 'Leeshelden' van de Provincie Vlaams-Brabant werden in elke deelnemende bibliotheek leesgroepjes georganiseerd. Een leesgroepje bestond uit een 15-tal leerlingen met een leesachterstand en/of een lage leesmotivatie. Elk leesgroepje werd in kleinere deelgroepjes van 5 leerlingen verdeeld, afhankelijk van het leesniveau van de betrokken kinderen. Tijdens 10 bijeenkomsten van 1,5u las elk deelgroepje in totaal drie voor hen geselecteerde boeken onder de begeleiding van een vrijwilliger. Deze boeken werden geput uit een lijst van 20 voor het project geselecteerde boeken, waarvan elke bibliotheek indien nodig ook een aantal exemplaren kon aankopen met steun van het project.
- In de projecten 'Lees Wijzer' en 'Boekboxen' van respectievelijk POV en de PBD GO! werden minilesjes georganiseerd. Daarbij lezen leerlingen vrij in een boek en geeft de leraar een leesvraag mee. Intussen wordt daarbij ook gewerkt aan woordenschatverwerving en modelleert de leraar leesstrategieën. De leraar start telkens met het voorlezen van een tekst, met nadien een korte bespreking. Nadien gaan de leerlingen 20 tot 30 minuten aan de slag, waarna ook een nabespreking of oefening volgt.
- In het project 'Boeken Troef!' van ODISEE werd duolezen georganiseerd in de deelnemende scholen. De leerling-voorlezer (de boekentroeffer) is een leerling die veel en graag leest en die wordt gekoppeld aan een leerling die jonger en minder gemotiveerd voor lezen is (de boekenproeffer). Dit kan ook onderwijsniveau-overstijgend worden georganiseerd, waarbij schotten tussen kleuter en lager en/of tussen lager en secundair worden weggehaald. Daarbij worden leerlingen ook opgeleid tot leesbegeleider volgens de Samen Lezen-methodiek.

Acties gericht op reageren

Diverse acties werden ook opgezet om in interactie te gaan over boeken. Deze kunnen een meer formeel (het formele gesprek) of informeel karakter (boekenpraatjes) hebben (bv. boekenrestaurant, boekenbabbels, ...) en kunnen gesprekken zijn tussen leerlingen, tussen een leerling en een leerkracht en een kind en een ouder. Ook hiervoor werden specifieke materialen ontwikkeld zoals de leessuggesties die bij boekboxen verstrekt werden of ander educatief passend materiaal zoals bijvoorbeeld een verteldobbelsteen. Daarnaast werden ook specifieke activiteiten ingericht zoals bijvoorbeeld auteurslezingen.

Voorbeelden van acties rond het stimuleren van interactie rond boeken en lezen

- In het project 'Lezen in Actie' van Katholiek Onderwijs Vlaanderen werden boekenarrangementen uitgewerkt. Daarbij wordt één boek in de kijker gezet en herhaald aan de klas voorgelezen en/of samen gelezen. Tijdens dit proces neemt de begeleidende leerkracht een zo weinig mogelijk sturende rol op en maakt hij/zij vooral gebruik van open vragen om het gesprek met en tussen de leerlingen te stimuleren. Aanvullend worden in een arrangement één of meerdere activiteiten voorzien die de interactie rond dit boek verder moeten stimuleren. Principes en technieken die in de arrangementen verwerkt moesten worden omvatten onder meer interactief voorlezen, goede vragen stellen, woordenschat en achtergrondkennis uitbreiden, modelleren en uitlokken van verschillende leesstrategieën, kinderen mogelijkheid bieden om tekst mee te lezen tijdens voorlezen.
- In het project 'Bib op school' van Gemeentebestuur Ronse werd tweewekelijks een thema gekozen waarbij een boek gepromoot werd en nadien in de boekenhoek boeken rond dat thema te vinden zijn. Verschillende werkvormen worden daarbij gebruikt om de verhalen te verkennen, bv. het beluisteren van verhalen met bijhorende prenten (Fundels), kamishibai, vertelshort, verteltafel, ... Centraal staat daarbij dat interactie over boeken wordt gestimuleerd in de klas, waarbij idealiter per 2 gewerkt wordt.

Acties gericht op een helpende volwassene

Om de helpende volwassene (leraar, bibliotheekmedewerker, ...) te versterken in het leesbevorderend werken met leerlingen, werden ook diverse acties die hierop focusten uitgewerkt. Zo werden er vormingen, coaching, en lerende netwerken opgezet waarin werken met leesbevorderende activiteiten aan bod kwam. Ook werden soms pedagogische studiedagen besteed aan praktijken rond effectief lezen. Daarnaast werden acties opgezet om het geleerde van diverse individuen binnen en buiten het schoolteam te verspreiden. Bijvoorbeeld via een studiedag of gerichte uitwisselingsmomenten op bijvoorbeeld een personeelsvergadering. Opvallend hierbij is dat in een aantal van onze casusscholen mooie voorbeelden van een sterk ondersteunend schoolbeleid ontstaan (denk aan interne lerende netwerken, co-creëren en delen van sterk materiaal) terwijl dit in andere scholen veel minder aanwezig was.

Voorbeelden van acties rond de ondersteuning door een helpende volwassene

- In de bezochte school van het project 'Liever Lezen!' van PXL kregen leerkrachten de opdracht om de nieuw geleerde werkvormen tijdens een studiedag in de klas uit te proberen. Daarna werden deze besproken tijdens de personeelsvergadering en dacht men na op welke manier bepaalde zaken ook in andere klassen konden worden toegepast.
- Binnen het project 'Lezen in actie' van Katholiek Onderwijs Vlaanderen werden vormingssessies aan bibliotheekmedewerkers gegeven met onderwerpen als: de leessleutels van de VLOR, het stimuleren van interactie rond een boek, hoe leerlingen en hun (groot)ouders enthousiast maken voor een boek, ...

- In het project 'Leesbelevingslab en leesankernetwerk Kempen' van Stuifzand vzw werden vijf leesLABs georganiseerd die de deelnemende scholen konden volgen. Het doel van de labo's was om elkaars noden te leren kennen, concrete praktijkvoorbeelden uit te wisselen, ontwerpen en uit te testen. Volgende onderwerpen kwamen o.a. aan bod: bibliotheekbezoeken door scholen vormgeven, hoe een kwaliteitsvolle boekencollectie op school realiseren?, scholen stimuleren om kinderen hun leesvoorkeuren te laten ontdekken, de aankleding van fysieke leesplekken op school, ...
- In een heel aantal projecten werden intensieve begeleidingssessies opgezet van projectmedewerkers aan de deelnemende scholen. Zo ook in het project (Mee®lezers in Gent' van het Onderwijcentrum Gent. 15 scholen volgden een intensief coaching- en professionaliseringstraject, waarbij de focus lag op het opmaken en implementeren van een sterk en geïntegreerd taal-leesbeleid.
- In het project 'BIB-ber en lees' van UCLL wordt een blauwdruk voor Leesnetwerken ontwikkeld op basis van de ervaringen van de steden en gemeenten die deelnemen. Hierin wordt algemeen omschreven welke stappen dienen te worden gezet voor het oprichten van een Leesnetwerk, welke rol de partners spelen en wat de valkuilen zijn.
- Ook ouders worden in een aantal projecten betrokken. Zo ook in het project 'Lezen in actie', waarbij boekarrangementen worden gemaakt voor ouders die ze thuis met hun kind konden uitvoeren. Daarbij werd het boek zelf niet altijd mee naar huis gegeven, maar werden er wel activiteitenfiches gemaakt die ouders konden inspireren en helpen om thuis rond het (thema van het) boek in interactie te gaan.

Leesbeleid

In veel LoS-projecten werd ervoor geopteerd om binnen de deelnemende scholen een leesbeleid uit te werken of verder te verfijnen en dit al dan niet te integreren in het taalbeleid. Soms werd ook expliciet beoogd om een leesbeleid over meerdere scholen en/of organisaties heen uit te werken. Een andere vaak genomen actie die hierop aansluit, is het formuleren van een duidelijke visie op lezen. Op basis hiervan werd het verdere beleid vorm gegeven. In zo goed als elk project werd een kernteam samengesteld dat als opdracht kreeg het verankeren van de leesvisie- en het bijhorende beleid in de school of organisatie. Even opvallend is dat er in verhouding veel minder wordt geïnvesteerd in de wisselwerking tussen dit kernteam en de rest van het schoolteam, waardoor een kernaspect van sterk onderwijskundig schoolbeleid - enthousiasmeren, professionaliseren, ondersteunen, responsabiliseren van het volledige schoolteam - vaak te weinig aandacht krijgt.

Voorbeelden van het ontwikkelen van een leesbeleid

- Binnen het project 'Liever lezen!' werd door hogeschool PXL in een sjabloon van een actieplan voorzien dat de school gebruikte om het leesbeleid uit te werken vanuit de algemene schoolvisie. De schooleigen visie kwam tot stand in samenspraak met het hele leerkrachtenteam. Eerst maakte men tijdens een brainstorm een lijst van alle acties die men al deed en ook waarom dit werd gedaan. Vervolgens bekeek men wat nog ontbrak. Met deze gegevens schreef men een sneuveltekst die van feedback werd voorzien door o.a. de coach van hogeschool PXL.
- De bibliotheek van Westerlo zette in het project 'Bib als anker in een duurzaam leesbeleid' een intensief begeleidingstraject op waarbij de school ondersteund werd door een educatieve medewerker van de bib. Op basis van een analyse van de beginsituatie maakte de school samen met de bibmedewerker een plan van aanpak: welke prioriteiten worden er gesteld binnen het opgestelde leesbeleid? Hebben de leerkrachten nood aan professionalisering? Hoe ziet de school/klasbib eruit? Welke leesactiviteiten laten we jaarlijks terugkomen? Wat zijn de resultaten voor begrijpend lezen van de kinderen en hoe kunnen we hun vooruitgang opvolgen?

De overgrote meerderheid van de opgezette acties in de projecten waren doorgaans gericht op het leesbeleid en de helpende volwassene en minder op de leerlingen, waardoor effectieve leestijd of het eigenlijke lezen minder vaak als actie opgenomen werd. Een mogelijke reden hiervoor is dat het versterken van het leesbeleid onderdeel was van doelstelling drie uit de LoS-projectoproep: "Enthousiasme, kennis van en waardering voor het Nederlands verhogen via het versterken van leesbeleid en leesmotivatie."

3.3.5 Monitoring en evaluatie

In dit onderdeel bespreken we – parallel aan het aspect 'monitoring en evaluatie' in de verticale analyses – twee vormen van monitoring, met name de monitoring van de voortgang van het project en de monitoring van het effect op leerlingen van het project.

Met betrekking tot de **monitoring van de voortgang van het project** stelden we vast dat in zo goed als elk project inspanningen werden geleverd om op regelmatige basis de voortgang te evalueren. In de projectaanvraag moest door de indieners verantwoord worden welke activiteiten op het vlak van kwaliteitsbewaking en evaluatie binnen het LoS-project zouden worden opgezet. Doorgaans werd een stuurgroep of projectraad opgericht die enkele malen per schooljaar samenkwam om de vinger aan de pols te houden en de voortgang in functie van vooropgestelde doelen af te toetsen. Aan deze bijeenkomsten namen vertegenwoordigers van alle betrokken partners deel en de vergaderingen werden meestal geleid door de projectcoördinator. Uit de interviews met de projectcoördinatoren en medewerkers bleek dat de inhoud van de bijeenkomsten meestal eerder operationeel van aard was, waarbij nieuwe concrete acties werden voorbereid, een stand van zaken werd opgemaakt, ervaringen werden gedeeld werden, materialen werden uitgewisseld, ...

“We proberen ook maandelijks eens een uurtje stand van zaken om te zien van hoe verloopt het en moeten er nog zaken afgesproken worden? Dan is er daarnaast ook een projectraad 3 keer per jaar, waarbij dus de primaire partners die daarnet genoemd zijn tussentijds evalueren hoe het loopt en soms komt men voor bepaalde problemen en dat is het wel makkelijk en handig dat we met een aantal daarover komen brainstormen. En dan hebben we ook nog twee keer per jaar de leesraad en daar zitten echt alle partners in.” (Interview projectcoördinator, project 4)

Als we kijken naar de **monitoring van het effect op de leerlingen** betrokken bij het project stellen we vast dat dit voornamelijk gebeurde op basis van buikgevoel en individuele getuigenissen, waarbij vaak niet werd nagegaan in hoeverre deze een betrouwbaar en representatief beeld gaven. Vermoedelijk speelt het gebrek aan SMART geformuleerde doelen hier een rol, omdat projectdoelen zelden meetbaar (M) geformuleerd werden. Daarnaast gaven sommige betrokkenen aan dat de effecten van de ondernomen acties pas op langere termijn zichtbaar zullen zijn, aangezien acties zich in hoofdzaak richtten op de omkadering van de leerlingen (bv. leraren, bibliotheekmedewerkers), eerder dan rechtstreeks op de leerlingen zelf (zie ook Doelstellingen en doelgroep). Ten derde gaven betrokkenen bij verschillende projecten aan dat ze geen zicht hebben op de manier waarop het monitoren of meten van effecten dan wel zou kunnen verlopen en welke instrumenten hiervoor voorhanden zijn. In veel projecten wordt aangegeven dat ze weliswaar op zoek zijn naar goede instrumenten om de effecten op de leerlingen te monitoren van hun leesprojecten, maar deze dus moeilijk vinden.

“Heel moeilijk is om in te schatten, omdat bijna alle coachingsoverleggen (sic) de laatste maanden online zijn geweest en dan spreek je met leerkrachten en die geven wel een inschatting via via, maar die impact op leerlingen was heel moeilijk te peilen. Dat is iets wat ik genoteerd heb voor mezelf om daar in het tweede jaar een beter zicht op te proberen krijgen om daar een beter zicht op te hebben en meer leerlinggericht te werken, zodat dat hen meer bereikt, want mijn gevoel is omdat wij nu heel fel op dat beleid hebben ingezet en dat plan maken dat de gemiddelde leerling in die scholen niet zoveel gemerkt zal hebben van wat er tot nu toe is gebeurd. We hebben heel hard op leerkrachtniveau gewerkt.” (Interview projectcoördinator, project 9)

In een beperkt aantal projecten zien we wel gerichte monitoring aan de hand van instrumenten die hiervoor bedoeld zijn. Te denken valt aan toetsen die het leesvaardigheidsniveau van leerlingen in kaart brengen (bv. AVI-toetsen, intonatietoetsen, ...), het in kaart brengen van de motivatie van leerlingen d.m.v. bevragingen en observaties, het bijhouden van het leesgedrag van leerlingen d.m.v. leeslogboeken, ... Waar deze data in één enkel project systematisch werden geanalyseerd, werd dit in de andere projecten eerder als een ad-hoc spiegel gebruikt om te bekijken of bijsturing nodig was. Zo wordt in één project aangegeven dat ze een leesmotivatievragenlijst hadden afgenomen bij de leerlingen en dat hieruit wel een goede motivatie bleek.

Als we kijken naar de **evaluatie** van de projecten, dan zien we dat dit doorgaans gepland stond op slotdagen en/of via korte informele evaluatiemomenten. Dit gebeurde dus veelal niet systematisch en het valt op dat veel projectevaluatie voornamelijk lijken in te gaan op de tevredenheid van de betrokkenen ten aanzien van organisatorische aspecten en weinig of niet op het effect van projectacties op leerlingen en/of leraren. De dataverzameling binnen huidig project werd afgerond

voordat de LoS-projecten eindigden. We hebben er dan ook geen zicht op of gevolg gegeven werd aan de inzichten verkregen via de evaluatie.

Een instrument dat wel in heel wat projecten als evaluatieinstrument ingezet werd was de Leesscan. Dit frequent gebruik is niet onlogisch aangezien het gebruik van de Leesscan in de LoS-projectoproep sterk werd aanbevolen: “Het project vertrekt van een ‘leesfoto van de school’ zodat het aanbod vraaggestuurd is. Een leesfoto brengt de leesnoden van de leerlingen en de leesopportunities van de school en de schoolomgeving in kaart” (p.4). Bij het gebruik van de Leesscan als manier om de effecten van LoS-projecten in kaart te brengen kunnen de nodige vraagtekens geplaatst worden. De Leesscan wordt door de ontwikkelaars ervan immers als reflectietool voorgesteld en niet als een evaluatietool. De vraag is dan ook of de Leesscan op deze manier niet op een oneigenlijke manier ingezet werd. In de projecten waarin de Leesscan niet werd afgenomen, werd expliciet aangegeven dat dit kwam door de laattijdige beschikbaarheid van de Leesscan.

“De belangrijkste is dat we de leesscan hebben ingezet, een instrument, die nog niet ter sprake is gekomen, dat zegt ook veel, als een startpunt. We gaan die ook afnemen als eindpunt, op het einde van volgend schooljaar om een goed beeld te krijgen van wat gebeurt er allemaal in een school? Dat was de beginsituatie een beetje, een nulmeting. Om op het einde te kijken of er dingen zijn geëvalueerd. We merken dat dat geen makkelijk proces was. Dat heeft ook veel te maken met dat die leesscan gemaakt was voor basisonderwijs en dat dat moest omgemaakt worden voor secundair, wat geen evident is geweest. Je voelt dat dat nog altijd niet helemaal zat waar het moet zijn, maar om de situatie in de scholen vast te krijgen was het op zich wel bruikbaar en gaan we het op het einde ook wel kunnen gebruiken om te zien hoe we daar zijn vooruitgaan.” (Interview projectcoördinator, project 9)

Tot slot stellen we vast dat de haalbaarheid van monitoring en evaluatie op projectniveau lijkt samen te hangen met de mate waarin het LoS-project in verschillende scholen op een verschillende manier vorm krijgt. Wanneer in alle betrokken scholen hetzelfde doel (bv. leesvaardigheid versterken) beoogd wordt, kan in elke school een zelfde wijze van monitoring of evaluatie plaatsvinden, ook al ondernamen scholen verschillende concrete acties. In projecten waarvoor dit het geval is, lijkt de kans groter dat monitoring en evaluatie vanuit de projectcoördinatie werd aangestuurd. Wanneer er evenwel in verschillende scholen verschillende doelen worden nagestreefd, dan werd monitoring en/of evaluatie op projectniveau vaak als een veel grotere uitdaging ervaren en bleven initiatieven op dat vlak vaak beperkt tot individuele pogingen van scholen.

3.3.6 Mate van realisatie

Zoals uit de verticale analyses al bleek, werd in de meeste projecten de vooraf opgestelde projectplanning vrij getrouw uitgevoerd. Voor het niet realiseren van sommige zaken, werden hoofdzakelijk twee oorzaken aangegeven.

Een eerste factor die duidelijk van invloed is geweest op de uitvoering van de projectplannen is **Covid-19**. De impact van Covid-19 en de daaraan verbonden maatregelen en beperkingen is doorgaans negatief, bv. omdat het niet mogelijk was om fysieke samenkomsten te organiseren of omdat fysieke

toegang tot scholen voor externen beperkt werd. Deze beperkingen hadden ingrijpende gevolgen voor de organisatie van vormingen, het samenbrengen van scholen in lerende netwerken, het organiseren van bibliotheekbezoeken voor leerlingen en ouders, het uitwisselen van leerlingen over klassen en graden heen, enzoverder. Dit vormde voornamelijk een probleem in het eerste projectjaar (schooljaar 2020-2021).

“Eigenlijk vorig jaar hebben wij heel veel hinder ondervonden door corona. We hadden ons voorgenomen om met de bib veel samen te werken, met ouders samen te werken, maar doordat dat eigenlijk, door corona mochten ouders niet binnen op school, dus dat was moeilijker. Externe partners, zoals bijvoorbeeld de verhalenkoning, die we gingen vragen naar school, die is wel eens geweest, maar niet zo uitgebreid als we voorzien hadden. Dat was dan eind schooljaar, toen al iets meer mocht. Bij de bib ook, dat heeft zich eigenlijk beperkt tot het uitlenen van boekenboxen en de auteurslezingen ook in beperkte mate, soms digitaal als het kon en we hadden ook ouderbabbels voorzien rond taal, maar die zijn ook dus weggevallen rond corona.”
(Interview projectcoördinator, project 21)

Hoewel de impact van Covid-19 voornamelijk als negatief werd ervaren, werd door sommige betrokkenen ook aangegeven dat er soms winst gehaald werd uit de digitale alternatieven voor fysieke bijeenkomsten. Digitale samenkomsten vergen immers geen fysieke verplaatsingen en bereiken vaak meer deelnemers. De kleinere organisatorische belasting maakte het ook mogelijk om meer samenkomsten in te plannen, wat in een aantal projecten dankbaar is aangegepen. Zo gaf de projectcoördinator van het project van Iedereen Leest aan dat er meer begeleidingssessies zijn kunnen plaatsvinden dan oorspronkelijk gepland. Omdat digitale samenkomsten de norm werden, heeft men ook bij scholen die geografisch minder bereikbaar zijn, vaak korte overlegmomenten kunnen inplannen zodat de scholen meteen met hun vragen terecht konden bij het projectteam.

Een tweede oorzaak waarom minder gerealiseerd werd in de projecten dan oorspronkelijk vooropgesteld, is het gegeven dat enkele projecten minder **geld** hebben gekregen dan ze hadden aangevraagd. In functie daarvan werden vervolgens strategische keuzes gemaakt om binnen de verkregen subsidie de vooropgestelde doelen optimaal te bereiken, o.a. door een samenwerking niet op te zetten of zich te focussen op een nauwere doelgroep. Denk bijvoorbeeld aan een project dat in de projectaanvraag de ambitie had om zich zowel op het basis- als het secundair onderwijs te richten en dat uiteindelijk enkel in het basisonderwijs gerealiseerd is.

Tot slot stellen we vast dat er tussen de projecten grote verschillen bestaan in de manier waarop zij met de vermelde beperkingen (covid-19 of kleinere subsidie dan verwacht) zijn omgegaan. Waar sommigen projecten zijn overgegaan tot het schrappen van doelen en daaraan verbonden acties, zonder duidelijke alternatieven te voorzien, hebben de coördinatoren van andere projecten heel wat creativiteit aan de dag gelegd om binnen de geldende beperkingen toch zo goed als mogelijk de vooropgestelde acties uit te voeren. Daarbij werd er soms ook voor gekozen om acties uit het eerste projectjaar uit te stellen naar het tweede projectjaar.

3.3.7 Ervaren effecten

Het overgrote deel van de bevroegde betrokkenen geeft aan dat ze **de bijdrage van hun LoS-project als positief tot zeer positief ervaren**. Projectcoördinatoren lijken daarbij over het algemeen positiever te zijn dan schoolteamleden.

De ervaren effecten zijn te bundelen in drie grote thema's, in volgorde van frequentie: (1) bewustzijn rond lezen, (2) aankoop of ontwikkeling van materialen, en (3) versterkte samenwerkingen.

Het effect dat het vaakst werd vermeld, is dat er volgens de betrokkenen dankzij het LoS-project in de deelnemende scholen een **bewustzijn** is gegroeid **rond het belang van lezen en van het inzetten op leesvaardigheid en leesmotivatie**. Zo werd in veel projecten ingezet op het uitwerken van een lees- en/of taalbeleid, vertrekkend vanuit een nieuwe of hernieuwde visie op lezen (zie Acties).

“Dat [de leesvisie van de school] was heel weinig gestructureerd eigenlijk. Wij werken normaal twee jaar aan een leergebied en de voorbije jaren was al muzische vorming aan de beurt geweest, WO was aan de beurt geweest, wiskunde was aan de beurt geweest en nu was eigenlijk de noodzaak om rond taal iets te doen, maar dat was al een heel lang geleden, dus er waren wel zo losse initiatieven, zoals leesouders in het eerste en tweede leerjaar, we hadden tandemlezen in het vijfde, maar voor de rest was het iedereen deed eigenlijk allemaal zo zijn goesting eigenlijk daarin. En nu hebben we dat wat gebundeld en samengebracht.” (Interview directie bezochte school, project 22)

“Het leeft nu wel in de school, terwijl dat vroeger niet was. De werkgroep heeft bij de jeugdboekenmaand, dat werd vroeger ook wel gedaan, maar nu met die helden en schurken de afgelopen maand, hebben ze iets geweldig op poten gezet en die initiatieven die waren er vroeger niet en nu is het wel de bedoeling dat dat blijvend is.” (Interview directie bezochte school, project 22)

“Voor leraren en schoolteams die coaches zijn daar heel belangrijk geweest, dus je voelt wel dat we daar zowel op beleidsvlak als op klasniveau leraren veel hebben proberen ondersteunen, veel hebben proberen inspireren om dingen uit te proberen, om dingen anders aan te pakken, om hun eigen aanpak tot dan toe kritisch onder de loep te nemen en ik hoor uit die gesprekken die ze in juni gevoerd hebben al die schoolteams dat dat wel wat teweeg gebracht heeft, dat dat bewustzijn daarrond toch vergroot is en dat leerkrachten veel meer kansen zien of proberen te zien om elke mogelijkheid die zich daar voordoet om die toch te benutten. Dat is bijvoorbeeld de leerkracht Nederlands die de krachten bundelt met de leerkracht elektriciteit, omdat daar ook teksten en dingen aan bod komen, want daar moet ook met instructies en veiligheidsvoorschriften gewerkt worden. Dat is een tekstsoort die ook in het Nederlands voorkomt, dus ‘we gaan samenwerken’. Dus dat soort dingen zien we opeens in scholen oppoppen, waar dat we dat voorheen nooit zagen gebeuren.” (Interview projectcoördinator, project 9)

Een tweede positieve bijdrage van het LoS-project die bevroegde betrokkenen vermelden, is de **aankoop of ontwikkeling van boeken en materialen** die kunnen ingezet worden in het kader van leesbevordering. Zo werd bijvoorbeeld het boekenaanbod verruimd of werden lesfiches of leeswijzers ontwikkeld waarmee leraren konden werken. Voornamelijk schoolteamleden vonden het een

meerwaarde wanneer er concrete materialen werden ontwikkeld waarmee zij aan de slag konden gaan. De directe positieve bijdrage die zij hiervan ervaarden, moedigden hen aan om hier verder op in te zetten.

“In het eerste jaar zijn we hebben we ingezet op hoe zien de boekenhoeken eruit in de verschillende klassen. Is er overal een boekenhoek? Ook het budget geïnvesteerd in het boeken kasten te maken, dus we hadden budget gekregen om wat dan daar staat die kast hebben we laten maken. De tweede derde kleuterklas heeft dezelfde. We hebben ook attributen gekocht om daar in te zetten vergrootglazen, zaklampen die dingen. Maar dat is dan de lagere school we zijn ook gaan kijken naar de boekenhoek infrastructuur en dan zijn we ook een stap verder gegaan om het boekenaanbod te gaan bekijken. Dus dan hebben we met alle leerkrachten een inventaris gemaakt met alle boeken die dat ze hadden op school. En dan hebben we ook lijsten opgesteld van welke boeken willen we aanbieden en eigenlijk ook door de invloed van het LoS-project zijn we gaan kijken naar de diversiteit van boeken.” (Interview beleidsondersteuner bezochte school, project 1)

“Ze [de projectcoördinatoren] hebben wel wat dingen aangehaald. Die hebben heel veel werkvormen ons gegeven en dat was ook heel mooi uitgeschreven. Dat waren echt werkformulieren, waar wij mee aan de slag kunnen gaan en uittesten.” (Interview leerkracht bezochte school, project 20)

“Dus momenteel is dat met leesboxen dat we werken, per graad, dus die worden om de twee maanden gewisseld. En da's telkens van een boekenbeest, dus elke twee maand is dat een ander boekenbeest zodat kinderen met verschillende boekengenres in aan- (euh), in aanraking komen en de bedoeling is, nu zijn we bezig met een Bib op school te creëren. Daar is een bibmeubel al gemaakt en dat zijn ze nu aan 't maken en dat hebben we helemaal uitgetekend, samen, in samenwerking met de Bib. En nu zijn we bezig met de boeken, de inhoud van die Bib te concretiseren door aan de leerlingen ook te vragen welke boeken zij willen; aan de leerkrachten en ook met de lijst van de Bib, die zij voorhanden hebben van... en dus gaan we nu boeken aankopen en dan zoeken we nog een uitleensysteem om die boeken uit te lenen.” (Interview zorgcoördinator bezochte school, project 5)

Als derde thema merken we op dat de **versterkte samenwerking** tussen de betrokken partners gewaardeerd werd. Door deze samenwerking hebben de partners naar eigen zeggen meer zicht op elkaars expertise en noden, wat maakt dat ze beter op elkaar kunnen inspelen.

“Je merkt wel dat de expertise wat verbreed. En ik denk ook dat het langetermijneffecten zijn en dat ook de samenwerking op langere termijn, dat dat niet gaat stoppen met het einde van het project. We hebben onze contacten gelegd. Ons netwerk is verbreed.” (Interview projectcoördinator, project 8)

“Maar als het gaat om succesfactoren in dit project, dan is het echt wel die duurzaamheidsfactor, die samenwerking met de bibliotheek, met de stad en gemeente.” (Interview projectcoördinator, project 14)

“Maar als wij daaruit komen, dan zeggen wij altijd “Ja, dit en dit moeten we gaan doen op school”, dus we leren daar zelf heel veel uit, plus het netwerk op zich, je leert heel veel van je andere collega’s en we delen ook op een hele eerlijke manier onze bezorgdheden, zonder dat er concurrentie is.” (Interview zorgcoördinator, project 14)

3.3.8 Schoolbeleidsmatige randvoorwaarden

Tijdens de dataverzameling werden betrokkenen bij alle 22 LoS-projecten gevraagd naar aandachtspunten en randvoorwaarden die volgens hen een belangrijke rol spelen om te komen tot een kwaliteitsvol en effectief LoS-project. Op basis van de verzamelde input, kunnen we aandachtspunten en randvoorwaarden formuleren die te maken hebben met (1) het aanvatten van een dergelijk project, (2) een succesvol projectverloop, en (3) de verduurzaming van het project.

We willen echter verder gaan dan het aangeven van randvoorwaarden bij het opzetten van een (vaak eenmalig, tijdelijk) project. Gebaseerd op het gehanteerde theoretische kader inzake voeren van onderwijskundig beleid verwoorden we ook meer algemene schoolbeleidsmatige randvoorwaarden op langere termijn, zoals deze uit de casussen en uit de analyse van de voorgaande aandachtspunten naar voor kwamen.

A. Randvoorwaarden voor het aanvatten van een project/het opstarten van schoolbeleid rond leesbevordering

A.1. Bewustwording, visieontwikkeling, sense of urgency

Een **eerste randvoorwaarde** is de nood of sense of urgency die schoolteams, maar ook de andere partners, voelen om op lezen in te zetten. Indien deze nood hoog is en gedeeld wordt onder schoolteamleden, dan verhoogt dat de kans dat het project voldoende voedingsbodem zal vinden in het schoolteam en stijgt de kans op een succesvolle implementatie.

Sense of urgency ontstaat echter vaak niet vanzelf of is vaak nog niet voldoende concreet aanwezig. Daarom lijkt het ook belangrijk om vanuit het schoolbeleid voldoende te investeren in processen van geleidelijke bewustwording die ook gelinkt worden aan participatieve visieontwikkeling waarbij het volledige schoolteam betrokken is. Deze bewustwording kan ondersteund worden door data, zowel overkoepelende data op Vlaams niveau (bv. resultaten van peilingproeven, PIRLS-/PISA-onderzoeken,...), maar best ook schoolspecifieke data (bv. evolutie qua thuistaal, resultaten op leestoetsen, ervaringen met percepties van leerlingen op lezen,...) en door voorbeelden van didactisch goede praktijken die een verschil maken. Bewustwording moet dus duidelijk (doelgericht) geïnformeerd worden, ook door een groeiend inzicht in wat kan werken. Daarom staat bewustwording nooit los van visieontwikkeling en eerste stappen in een gericht professionaliseringsbeleid. Op dat vlak merken we bij verschillende casussen uit dit onderzoek dat deze voorbereidende stappen niet of beperkt genomen worden, wat dan gepaard gaat met uitdagingen om het hele schoolteam erbij te betrekken. Uit de analyse bij 3.3.1. Aanleiding merken we ook dat er bij heel wat initiatiefnemers een duidelijke sense of urgency wordt gevoeld, maar dat dit niet bij iedereen de aanleiding vormt en dat het bij de projecten waar het de aanleiding vormt niet dadelijk gelinkt wordt aan het (creëren van en inspelen op) een sense of urgency bij alle betrokkenen.

A.2. Afbakening en gezamenlijke doelgerichtheid

Een **tweede randvoorwaarde** die naar voren geschoven wordt door de meerderheid van de betrokkenen is het prioriteren van inzetten op lezen binnen schoolteams. Scholen hebben vaak heel wat plannen en ambities, die vaak concurreren om de aandacht en de tijd van de leden van het schoolteam. Sterk beleidsvoerend vermogen moet er voor zorgen dat er voldoende lijn komt in deze plannen en ambities (zie bv. schoolwerkplan) en dat schoolteamleden voldoende tijd en middelen krijgen om geplande acties kwaliteitsvol uit te voeren. Prioriteit geven aan een effectief leesbeleid is volgens veel betrokkenen dan ook een sleutel tot succes.

“ik denk een paar trekkers die dat dat een beetje op hun nemen en dan ook dat de directie zegt van “ja, je moet daar twee jaar rond werken en dat moet nu in de focus en daar wordt echt rond gewerkt”.” (interview leerkracht bezochte school, project 22)

Hierbij aansluitend merken we echter dat het creëren van doelgerichtheid bij heel wat projecten vaak nog onvoldoende aandacht krijgt (zie ook 3.3.2. Doelstellingen en doelgroepen) en dat op verschillende niveaus, bijv. afbakenen van waar de focus zal komen te liggen, deze focus ook helpen vertalen in operationele doelstellingen die voldoende evalueerbaar zijn, neuzen in dezelfde richting krijgen via visieontwikkeling die ook leidt tot een basis aan afspraken en vormen van aanpak. Het wijst op een vaak voortkomend manco bij het voeren van onderwijskundig beleid, namelijk het creëren van mogelijkheden om sterker doelgericht te kunnen werken, concrete verwachtingen te kunnen stellen en dit ook te kunnen opvolgen. Bij 3.3.4. Acties merken we dat er vele verschillende (vaak heel relevante) acties worden ondernomen, maar dat deze vaak niet ingebed werden in een bredere visie, laat staan dat deze met betrokkenheid van het schoolteam samen werd ontwikkeld, waardoor de keuze voor een bepaalde aanpak én ook de rol van (alle) leerkrachten hierbij niet duidelijk is.

B. Randvoorwaarden voor een succesvol verloop van een project/het verder ontwikkelen van schoolbeleid rond leesbevordering

Een randvoorwaarde voor een succesvol projectverloop die uit de interviews met de betrokkenen blijkt, werd hierboven beschreven: het hebben van duidelijke doelen en een gedeelde visie rond lezen in de school en/of met de andere projectpartners. Het moet duidelijk zijn waarnaar gestreefd wordt en welke acties uitgerold worden om de gestelde doelen te bereiken. De vertaling van visie naar de concrete (klas)praktijk vindt echter niet vanzelf plaats, wat logisch is gezien de mogelijke afweermechanismen die hierbij kunnen ontstaan. Vanuit ons theoretisch kader inzake het voeren van een onderwijskundig beleid (zie Bijlage) veronderstellen we verschillende mogelijk te ondernemen acties, bijvoorbeeld:

- Als school(leider) concrete verwachtingen stellen, die voldoende gedragen worden vanuit een participatieve visieontwikkeling
- Zorgen voor een praktijkgerichte professionalisering waarbij bredere kaders worden verbonden met het aanreiken van didactisch goed uitgewerkte voorbeelden.
- Contexten creëren waarin het schoolteam wordt aangezet en ondersteund om er concreet mee aan de slag te gaan, te leren van en met elkaar, te co-creëren.
- Naast het werken met deze teacher teams als leergemeenschappen, zorgen voor verdere ondersteuning via zowel interne als externe expertisedeling.
- De vertaling van de concrete verwachtingen naar de praktijk blijven opvolgen en ondersteunen (vanuit de directie of personen die werden gedelegeerd om dit te doen).
- Zorgen voor concrete ondersteuning via het creëren van de benodigde professionaliseringstijd en ondersteunende (materiële en infrastructurele) middelen hierbij.

Op dit vlak zien we grote verschillen tussen de 21 casussen, met zowel voorbeelden van goede praktijk als casussen waarin belangrijke te ondernemen acties weinig of geen aandacht kregen. Hieronder formuleren we een aantal bijkomende randvoorwaarden zoals we deze uit de analyse konden afleiden.

B.1. Visie helpen vertalen naar de (klas)praktijk – algemene ondersteuning

Een **derde randvoorwaarde**, slaat op het algemeen **zorgen voor ondersteuning**, onder meer vanuit de directie, opdat het project ook schoolbreed draagkracht krijgt. Het gaat hierbij ook over het (blijven) stellen van verwachtingen.

“Als er schoolbrede interventies opgezet worden of opgestart worden, in welke mate doet elke leerkracht daaraan mee in een klas? We proberen dat via het leesteam te laten doorstromen naar het volledige team, maar het is moeilijk om daar echt vat op te krijgen of om daar feedback over te krijgen. [...] En veel hangt daar af van je school, van je directie, hoezeer zij een punt maken van een aantal zaken.” (Interview projectcoördinator, project 18)

Een **vierde randvoorwaarde** is dat er een **sterke projectcoördinator** dient aangesteld te worden. Deze moet van alle betrokken partijen het mandaat krijgen om het project te trekken. Belangrijk is verder dat de projectcoördinator goed in staat is om de projectdoelen te bewaken, de kwaliteit en voortgang van het project in beeld te houden en de communicatie en samenwerking tussen de projectpartners te bevorderen. Ook uit de analyse bij 3.3. Partners en samenwerking blijkt het belang van het hebben van één of een beperkt aantal trekkers die het project coördineerden en in goede banen leidden, waardoor de samenwerking en rolverdeling hierbij helder bleef.

Een **vijfde aandachtspunt** is de **professionalisering** van leraren. Opdat leraren ook effectief meer tijd aan lezen besteden en effectieve leesdidactiek toepassen, dient ingezet te worden op gerichte professionaliseringsinitiatieven. Een pluspunt hierbij is het verstrekken van concreet uitgewerkt materiaal waarmee de leraren aan de slag kunnen gaan of werken aan de hand van concrete voorbeelden. Te denken valt bv. aan een leesdagboek dat leerlingen helpt om hun leesvoorkeuren te ontdekken, een lesfiche om een les begrijpend lezen vorm te geven, een boekenkoffer waar leerkrachten gebruik van kunnen maken, ...

B.2. Visie helpen vertalen naar de (klas)praktijk – ondersteuning via teacher teams

Een **zesde randvoorwaarde** is het samenbrengen van een **kernteam** binnen de school dat instaat voor het opmaken en implementeren van een effectief leesbeleid op school. Dit kernteam bestaat bij voorkeur zowel uit leraren als uit leden van het directieteam en fungeert als aanspreekpunt en inspiratiebron voor de rest van het schoolteam. Het kernteam verzamelt nieuwe kennis (bv. door deelname aan vormingen uit LoS-project), ontwikkelt materialen en nieuwe initiatieven en zorgt voor volgehouden aandacht voor het thema lezen. Verschillende bevraagde betrokkenen geven aan dat de vorming van een kernteam rond lezen veel meer verandering kan teweegbrengen dan een individuele leerkracht, directeur of beleidsondersteuner die lezen op school op de kaart moet krijgen.

“En het kernteam dat is ook iets belangrijk. Dat is iets dat ik wel al geleerd heb, dat als de volgende keer dat we zo’n project invoeren, dat we moeten vragen dat de scholen een kernteam voorzien waar dat iemand inzigt van het kader, dat kan een leerkracht of coördinator zijn, liefst iemand van kleuteronderwijs en iemand van lager en als het kan, dan nog iemand van onderbouw die echt bezig zijn met aanvankelijk lezen en dan ook iemand van de oudere klassen.” (Interview projectcoördinator, project 4)

Bij de wisselwerking van het kernteam met de rest van het schoolteam zijn er echter grote verschillen tussen de casussen: in heel wat scholen blijft het uitwerken van acties inzake LoS veeleer beperkt tot dit kernteam en is de rol van de andere leraren in het schoolteam veeleer beperkt. Dit kan voor een aantal specifiek operationele acties een logische keuze zijn, voor andere acties waarbij duidelijkheid de betrokkenheid van alle leraren basisonderwijs, of alle leraren talen in het secundair onderwijs nodig is, is dat duidelijk minder het geval.

C. Randvoorwaarden voor het verduurzamen van het project/ het verder inbedden van LoS in het schoolbeleid

Een **zevende randvoorwaarde** is het verduidelijken van de **rolverdeling**. Zowel binnen een kernteam dat samengesteld wordt in een school als een projectteam dienen rollen zo duidelijk mogelijk omschreven en op elkaar afgestemd te worden. Het gaat meer specifiek over het verduidelijken van de taken die personen opnemen en verantwoordelijkheden die daarbij komen kijken, evenals verwachtingen die daartegenover gesteld worden.

Een **achtste aandachtspunt** dat in alle projecten werd genoemd zijn de **middelen** die voorhanden zijn om een project rond leesbevordering tot een goed einde te kunnen brengen. Meer specifiek gaat het om tijd (bv. om in een kernteam te zetelen), geld (bv. om nieuwe boeken aan te kopen, leesplekken in te richten, het vormingsaanbod te continueren), en ruimte (bv. voor een fysieke leesplek).

Een **negende randvoorwaarde** ter verduurzaming is het **inzetten op lokale verankering** van het project. De respondenten haalden bij wijze van voorbeeld aan samen te werken met partners uit de buurt van de school die expertise hebben met (lees)onderwijs (bv. de bibliotheek). Zij raadden aan een goede en duurzame verstandhouding op te zetten tussen scholen en deze externe partners. Goede communicatie is daarvoor cruciaal. Dit kan bijvoorbeeld door te werken met vaste aanspreekpunten.

“We hebben inderdaad gedacht van we gaan gewoon die meerwaarde die er is, samenbrengen en vanuit het perspectief van duurzaamheid hebben we daarom ook de steden en gemeenten er structureel bijgevraagd, want die krijgen een percentage om ervoor te zorgen dat in principe, dat echt qua infrastructuur dat wordt opgenomen dat wordt opgenomen door stad of gemeenten. Ook de bedoeling is, de communicatie gaat altijd uit vanuit de bib of wel van de stad of de gemeente, zodat wij onszelf als het ware overbodig maken. Dat is geen simpele oefening, want uiteindelijk blijf je de initiatiefnemer, maar het is echt erop gericht om iets zo duurzaam mogelijk op te richten dat werkt en blijft werken.” (Interview projectcoördinator, project 14)

Tot slot werd in een meerderheid van de projecten ook voor het verduurzamen van de projecten middelen genoemd, met name tijd en personeelsinzet, als cruciale factor. In één adem werd in een aantal gevallen meteen ook de vrees uitgesproken dat initiatieven zullen verwateren bij afloop van het project.

4. Conclusies en aanbevelingen

Op basis van voorliggend rapport kunnen we onderstaande conclusies en aanbevelingen formuleren.

Allereerst blijkt uit de uitgebreide analyse van de 22 Lezen op School-projecten dat er **in Vlaanderen hard gewerkt wordt om de leesvaardigheid en leesmotivatie van kinderen te versterken**. Nagenoeg alle projecten konden verder bouwen op eerdere initiatieven rond lezen, waardoor in het verleden opgebouwde expertise minder kans heeft gekregen om weg te vloeien. De LoS-oproep werd bovendien door vele betrokkenen dankbaar aangegrepen om bestaande initiatieven te versterken, uit te diepen of met elkaar te verbinden. Bovendien zagen ook interessante nieuwe leesinitiatieven het levenslicht en werden heel wat scholen mee het leesbad ingetrokken. Daarbij was vaak een groot enthousiasme en een sterke actiebereidheid bij de betrokkenen merkbaar. We kunnen dan ook stellen dat de nood om het leesonderwijs in Vlaanderen te verbeteren breed erkend wordt en dat heel wat actoren er mee hun schouders onder zetten.

Dat enthousiasme toont zich ook in de **partnerschappen** die in de LoS-projecten werden opgezet en/of verder uitgediept. Losse samenwerkingsverbanden werden versterkt en/of nieuwe partnerschappen werden aangegaan, waardoor leesnetwerken werden geïntensifieerd en uitgebreid. Op basis van de succesvolle samenwerkingen die uit onze dataverzameling naar voor kwamen, durven we stellen dat de LoS-projecten een bijdrage hebben geleverd aan het verder uitwerken van duurzame samenwerkingsverbanden rond lezen.

Echter, uit het onderzoek komen ook een aantal aandachtspunten naar voor. Zo is het momenteel niet mogelijk een eensluidend antwoord te bieden op de vraag of de Lezen op School-projecten een aantoonbaar en positief effect hebben gehad op de leesvaardigheid en leesmotivatie van de betrokken kinderen. Onze studie levert zowel aanwijzingen voor een positief antwoord op deze vraag als aanwijzingen voor twijfel.

Zo blijkt allereerst dat heel wat Lezen op School-projecten het moeilijk hebben met het **concreet en helder formuleren van doelstellingen**. Nochtans zijn SMART doelstellingen van fundamenteel belang om een doelgerichte en haalbare koers voor alle betrokken partners te kunnen bepalen. Bovendien leggen dergelijke doelstellingen de basis voor een systematische en transparante documentatie van de effecten die door de LoS-projecten en de daarin vervatte acties gerealiseerd worden. Dit is niet in het minst van belang voor de projectaanvragers zelf (scholen, organisaties die expertise aanleveren, en socioculturele organisaties en gemeentebesturen) omdat zij zo kunnen nagaan of en bewijzen dat hun acties wel degelijk het verschil maken. Aanvragers kunnen daarin door de overheid ondersteund worden middels een voldoende heldere projectoproep waarin precies en eenduidig vermeld staat wat projecten dienen te beogen en te bereiken.

Het formuleren van duidelijke en haalbare doelen zorgt er dus onder meer voor dat het **opvolgen van (de bijdrage van) het project** makkelijker kan verlopen. Deze systematische en doelgerichte monitoring en evaluatie kregen slechts een beperkte plaats binnen de bestudeerde LoS-projecten. Dit is in het bijzonder het geval voor de evaluatie van de effecten op leerlingenniveau. Evaluatie gebeurde over het algemeen weinig systematisch, te weinig uitgebreid en bijna uitsluitend op basis van buikgevoel. Zo werden in heel wat LoS-projecten bv. acties opgezet die gericht waren op het professionaliseren van de directe betrokkenen in het leesonderwijs, waaronder leraren en bibliotheekmedewerkers. Het effect van deze bijscholingen werd echter in vele gevallen niet in kaart

gebracht en beperkte zich in vele gevallen tot de gepercipieerde tevredenheid van de betrokkenen. Op deze manier blijkt het niet alleen zeer moeilijk, zometertijd onmogelijk, om ineffectieve of weinig beloftevolle praktijken te identificeren en bij te schaven, maar ook om aantoonbaar effectieve en beloftevolle praktijken voor het voetlicht te brengen, te ondersteunen en verder te laten groeien.

Deze vaststelling heeft onder meer implicaties voor de **duurzame verankering** van de acties na afloop van de LoS-projecten. In heel wat projecten werden acties opgezet waaruit de intentie blijkt om deze acties ook na afloop van het project verder te zetten. Tegelijk geven veel betrokkenen aan dat het structureel inbedden van acties niet alleen investering van tijd en middelen bij de opstart vraagt, maar ook blijvende recurrente investeringen. Er dient dan ook zowel op school-, project- en beleidsniveau nagedacht worden over manieren om de duurzaamheid van succesvolle initiatieven te bevorderen.

Het al dan niet kunnen realiseren van deze duurzame verankering hangt sterk samen met **de aard van het gevoerde onderwijskundig beleid** inzake LoS. Een opvallende vaststelling is dat er in bijna alle casusscholen zinvolle initiatieven worden genomen, maar dat er slechts in een beperkt aantal scholen aandacht wordt besteed aan een strategische planning van de implementatie op langere termijn, waardoor meer leerkrachten en leerlingen zouden kunnen worden bereikt. We merken hierbij ook beperkte aandacht voor een grondige integratie van verschillende belangrijke aandachtspunten bij het voeren van onderwijskundig beleid (zie ook bijlage *Randvoorwaarden bij onderwijskundig beleid*). Zo zijn er casussen waar er aandacht is voor visieontwikkeling, maar veel minder voor het verder ondersteunen van het omzetten van deze visie naar de praktijk. Er zijn casussen waar ruim ingezet wordt op professionalisering, maar minder of niet op het afbakenen van de acties die op basis hiervan dan zullen worden genomen en het stellen van verwachtingen op dat vlak. Er zijn casussen waar sterk wordt ingezet op het creëren van leergemeenschappen, in verschillende vormen, maar veel minder op het coachen en doelgericht laten werken van deze teams. Er zijn verschillende casussen waar een beperkte groep leraren (bijv. via een kernteam) heel intens betrokken is bij het leesonderwijs, maar waarbij het betrekken van, het stellen van verwachtingen naar andere belangrijke stakeholders in de organisatie veel minder (of niet) aanwezig is. Dit gebrek aan het uitwerken van een meer omvattend beleid kan uiteraard te maken hebben met de korte duurtijd van dit project. Toch zou er dan verwacht kunnen worden dat de betrokken directeurs en projectcoördinatoren dit wel zouden voorzien in een verdere strategische planning op langere termijn, wat meestal niet het geval is. Een aanbeveling hierbij is dat naast professionalisering van schoolleiders en betrokken coördinatoren inzake kwaliteitsvoorwaarden voor leesdidactiek, ook opleiding en coaching op het vlak van het voeren van onderwijskundig beleid het LoS-beleid kan versterken.

Een vierde bedenking betreft het gegeven dat vele initiatieven gericht waren op de **omkadering van het leesonderwijs aan leerlingen**, eerder dan op het effectief (leren) lezen van leerlingen. Zo merkten we dat heel wat LoS-projecten in hoofdzaak inzetten op (1) het creëren van een krachtige leesomgeving (o.a. door het inrichten van gezellige leesplekken op school, door de brug te vormen tussen school en bib, ...) en (2) het professionaliseren van actoren die direct betrokken waren bij het leesonderwijs aan leerlingen, waaronder leerkrachten, bibliotheekmedewerkers, ... en dit door middel van een veelheid aan manieren met onder meer formele professionaliseringsinitiatieven, lerende netwerken, coachingssessies en informele leermomenten. Daardoor/bijgevolg werd in alle LoS-projecten een eerder indirecte bijdrage van het LoS-project verondersteld op de leesmotivatie en de leesvaardigheid van leerlingen, wat vaak wel als ultieme hoofddoelstelling werd geponeerd.

Op basis van de focus en de opgezette activiteiten van de LoS-projecten - die zich in hoofdzaak richtten op de omkadering van het leesonderwijs - kan enerzijds de vraag gesteld worden in welke mate we effecten op de leesmotivatie en leesvaardigheid kunnen verwachten in de korte looptijd van het project. Anderzijds geven scholen en projectbetrokkenen aan dat ze niet weten welke instrumenten hiervoor voor handen zijn, op welke manier dergelijke metingen kunnen gebeuren, en dat ze ondersteuning nodig hebben bij het verwerken en interpreteren van dergelijke data.

Tot slot willen we de kritische vraag opwerpen in welke mate de initiatieven de vooropgestelde **doelgroep** bereikt hebben. De LoS-oproep wilde door het opzetten van leesbevorderende initiatieven in hoofdzaak risicoleerlingen – met name leerlingen met een grotere kans op een lage leesmotivatie en lage leesvaardigheid – bereiken. Vele initiatieven die enigszins gericht waren op leerlingen, kaderen binnen het opzetten van een krachtige leesomgeving. Te denken valt aan het inrichten van knusse leesplekken, het stimuleren van bibbezoek (ook na de schooluren), het uitbreiden van het aanbod aan boeken, ... Kan het zijn dat dergelijke initiatieven in hoofdzaak het lezen aantrekkelijker maken voor kinderen die al een bepaalde mate van leesvaardigheid hebben en die de leesmicrobe al te pakken gekregen hebben? Of zorgen deze initiatieven ervoor dat kinderen die al graag en goed lezen, nog liever en beter gaan lezen? De vraag is dan ook: leiden de projecten ertoe dat *alle* kinderen meer, liever en beter lezen?

Bovenstaande conclusies en aandachtspunten kunnen van meerwaarde zijn om in rekening te brengen bij het uitschrijven van en intekenen op komende gelijkaardige projectoproepen.

Referentielijst

- Bowen, G.A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method, *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi:10.3316/QRJ0902027
- Eisenhardt, K.M. (1989). *Building theories from case study research*. *Academy of Management Review*, 14(4), 532-550.
- Kelchtermans, G., & Ballet, K. (2009). *Geef eens een voorbeeld. Naar een methodiek van goede praktijkvoorbeelden*. Mechelen: Plantyn.
- Nayak, M. S. D. P., & Narayan, K. A. (2019). Strengths and weaknesses of online surveys. *Technology*, 6(7), 0837-2405053138.
- Ritchie, J., & Spencer, L. (2002). Qualitative data analysis for applied policy research. In M. Huberman & M.B. Miles (Eds.), *The Qualitative researcher's companion* (pp. 305-330). Thousand Oaks, London, New Dehli: SAGE.
- Swanborn, P. (2010). *Case study research: what, why and how?*. Los Angeles: Sage.
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (g.d.). Metadata: Leerlingenkenmerken. Verkregen via <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/onderwijs-en-vorming/leerlingenkenmerken/metadata-leerlingenkenmerken#referenties>
- Yin, R. K. (2017). *Case Study Research: Design and methods (fourth edition)*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.
- Yin, R. K. (2011). *Qualitative Research from Start to Finish*. New York: The Guilford Press.

Bijlagen

Bijlage 1: Interviewleidraad coördinator(en) Lezen-op-School-project

Naam LoS project	Locatie LoS project	Datum
Naam geïnterviewde	Functie in LoS-project	
Organisatie geïnterviewde	Functie geïnterviewde in eigen organisatie	

Introductie

- Doel en verloop van het gesprek toelichten:
 - Achtergrond.
 - Doel.
 - Duur gesprek.
- Aanvullend bij inlichtingenblad en toestemmingsformulier, volgende zaken nog eens benadrukken:
 - Alle informatie uit het gesprek zal strikt vertrouwelijk behandeld worden, een anonieme verwerking is dus verzekerd.
 - Vindt u het goed als het gesprek opgenomen wordt met een opnamerecorder? Dit dient om de latere verwerking ervan te vergemakkelijken.
- Hebt u nog vragen of bedenkingen?
- Starten van audio-opname

Deel 1: Inleidende vragen

1. Wat zijn de exacte startdatum en de geplande einddatum van jullie project?
2. Wat was de concrete aanleiding om dit project op poten te zetten en een projectvoorstel in te dienen?
3. Bouwt jullie project voort op eerdere projecten en/of op bestaande partnerschappen?
 - a. Zo ja, in welke mate?

Deel 2: Kernvragen

Concrete organisatorische aanpak

4. Beschrijf de organisatorische werking van het project.
5. In welke mate zijn de partnerschappen zoals jullie die hebben beschreven in jullie projectvoorstel gewijzigd doorheen het eerste projectjaar?
 - a. Zijn er partners weggevallen of bijgekomen?
 - b. Wat is de specifieke rol van elk van de partners in het project?
 - c. Welke meerwaarde zag u in de partner(s) toen jullie deze bij het project betrokken?
 - d. Op welke manier werken de verschillende partners concreet met elkaar samen?

6. Hoe werd tijdens het eerste projectjaar kennisdeling tussen de projectpartners bevorderd?

Concrete pedagogisch-didactische aanpak

7. Zet jullie project expliciet in op het versterken van ontluikende geletterdheid bij kleuters?

Zo ja, op welke manier gebeurt dat concreet?

Doorvraagthema's:

- a. In welke mate zet het project rechtstreeks in op het verhogen van letterkennis en fonologisch bewustzijn bij de betrokken kinderen?
- b. Op welke manier werken jullie concreet aan het vergroten van achtergrondkennis en taalbegrip bij kleuters?
- c. Hoe biedt het project ondersteuning aan gezinnen in functie van het ondersteunen van ontluikende geletterdheid?

8. Zet jullie project expliciet in op het versterken van de technische leesvaardigheid?

Zo ja, op welke manier gebeurt dat concreet?

9. Zet jullie project expliciet in op het versterken van het tekstbegrip

Zo ja, op welke manier gebeurt dat concreet?

Doorvraagthema's:

- a. In welke mate zet het project rechtstreeks in op het verwerven van woordenschat? Op welke manier?
- b. Hoe werken jullie aan het vergroten van de achtergrondkennis van leerlingen?
- c. In welke mate zetten jullie expliciet in op het aanleren van specifieke leesstrategieën (zoals voorspellen, hardop denken, samenvatten en vragen stellen)?

10. Zet jullie project expliciet in op het versterken van de leesmotivatie?

Zo ja, op welke manier pakken jullie dit dan concreet aan?

11. Zet jullie project expliciet in op leesinterventies buiten de school (bv. vrije tijd, thuis, ...)?

Op welke manier pakken jullie dit concreet aan?

12. Gebruiken en/of ontwikkelen jullie specifiek (didactisch) materiaal in kader van jullie project?

- a. Welk (type van) materiaal?
- b. Op welke manier zetten jullie dit materiaal concreet in?

13. Op welke manier ondersteunt jullie project de deelnemende scholen?

- a. Waarvoor kunnen scholen op jullie een beroep doen?

14. Open vraag: is er nog een belangrijk aspect van de praktische of pedagogisch-didactische aanpak dat u graag nog wil vermelden?

Doelen en doelgroep

15. In jullie projectvoorstel schuiven jullie voor het eerste projectjaar een aantal strategische doelstellingen naar voor. *[overlopen]* In welke mate hebben jullie in de loop van het project gesleuteld aan deze doelstellingen? Waarom?

16. Welke doelgroep hadden jullie voor ogen bij het opstellen van de aanvraag? Licht toe.

Monitoren en evalueren

17. Op welke manier hebben jullie het afgelopen jaar de voortgang van het project gemonitord?

- a. Welke indicatoren hebben jullie gebruikt?

- b. Hebben jullie de voortgang van het project op één of andere manier geregistreerd?
18. Op welke manier hebben jullie getracht om de effecten van jullie project in kaart te brengen?

Mate van realisatie

19. In hoeverre is het eerste projectjaar volgens u een succes geweest?
- Hebben jullie de doelgroep van het project in voldoende mate bereikt? Licht toe.
 - In welke mate hebben jullie de strategische doelstellingen voor het eerste projectjaar bereikt? (doelstellingen na eventuele wijzigingen – zie vraag 16)
 - Is de concrete projectaanpak bijgestuurd in de loop van het eerste projectjaar?
Zo ja, hoe en waarom?
20. Welke effecten van jullie project ervaart u na het eerste projectjaar?
- ... bij de betrokken leerlingen?
 - ... bij de betrokken leraren en lerarenteams?
 - ... bij de betrokken partners?

Aandachtspunten en randvoorwaarden

21. Wat is er zeker nodig om de praktijk(en) die jullie in het project uittesten succesvol te implementeren?
22. Wat zijn belangrijke aandachtspunten om de praktijk(en) die jullie in het project uittesten succesvol te implementeren?

Afsluiting

- Heel erg bedankt voor uw medewerking!
- Hebt u nog verdere vragen of opmerkingen?

Bijlage 2. Feedback buitenlandse experts

1. Feedback Joyce Gubbels

Lezen op School – Project Mechelen Leesstad (Thomas More Mechelen-Antwerpen)

De verticale analyse van het project Mechelen Leesstad beschrijft de inhoud en opzet van het project op een heldere manier. Bij het onderdeel aanleiding blijft het onduidelijk dat het project zich specifiek richt op het lager onderwijs. Ook is het slechts impliciet te lezen dat het project gericht is op het stimuleren van *begrijpend* lezen en leesmotivatie. Bij de beschrijving van doelstellingen wordt dit wel duidelijk uitgewerkt. In de algemene beschrijving van de ambitie mist echter de nadruk op *duurzame* samenhang en *effectieve* acties, die ik wel terugzie in de projectaanvraag. De strategische en operationele doelstellingen worden helder weergegeven. Ook de beschrijving van de partners en samenwerking is duidelijk en in lijn met de aanvraag.

In de beschrijving van de geplande en uitgevoerde acties mis ik de belangrijke rol van de boekkoffers die uitgedeeld werden aan de scholen. Zowel uit het interview met de coördinatoren als de interviews met medewerkers van scholen blijkt dat dit één van de meest concrete acties uit het project is geweest, hoewel onduidelijk blijft in hoeverre de scholen de boeken uit de boekkoffers ook daadwerkelijk ingezet hebben. De beschrijving van de geplande en uitgevoerde acties lijkt zich in het algemeen meer te richten op de geplande acties, dan op de uitgevoerde acties. Uit het interview met de coördinatoren blijkt bijvoorbeeld dat het analyseren van de uitkomsten van de leesscan en het maken van een ondersteuningsplan voor een aantal scholen nog moet gebeuren, omdat de snelheid waarmee scholen werken aan dit project verschilt per school. Ook wordt hier niet benoemd dat er vanwege beperkende coronamaatregelen minder bezoeken aan de bibliotheek en de partnerorganisaties hebben plaatsgevonden dan oorspronkelijk gepland en dat de actieve communicatie met de Mechelse bevolking minder aan bod is gekomen. Deze verschillen ten opzichte van de geplande acties worden wel benoemd onder 'Mate van realisatie'. In hoeverre de leesbuddy's naschoolse leesondersteuning hebben geboden en of het slotevenement heeft plaatsgevonden wordt echter niet duidelijk uit de verkregen documenten.

De monitoring vond inderdaad op vrij informele wijze plaats binnen de projectraad en de leesraad, met enkel spontane input vanuit de scholen. De coördinatoren verwachten overigens ook dat de effecten niet binnen twee jaar zichtbaar zullen zijn. Uit de interviews blijkt dat het project vooral bewustwording heeft gecreëerd en tot aanpassingen heeft geleid van acties die al liepen of al gepland waren. Als concrete opbrengsten van het project worden met name de beschikbaarheid van de boekkoffers en het bezoek aan de partnerorganisaties genoemd.

De aandachtspunten en randvoorwaarden worden helder beschreven. De beschikbare tijd, ruimte en geld worden inderdaad genoemd als belangrijke voorwaarden voor een succesvolle uitvoering van het project. Voor scholen is het belangrijk dat er voldoende draagvlak is. Zelfs met een kernteam lijkt het soms lastig om de rest van het team mee te krijgen in het uitvoeren van een leesbeleid of effectieve leesdidactiek en leesbevordering.

Lezen op School – Project Boekboxen (Pedagogische begeleidingsdienst GO!)

De verticale analyse geeft een goed beeld van het inhoud en uitvoering van het project. Bij de aanleiding en doelstellingen wordt beschreven dat het project zich richt op leesvaardigheid en een sterk leesbeleid. Dat het hier leesvaardigheid en leesbeleid betreft in de breedste zin van het woord, dus zowel tekstbegrip als technisch lezen, woordenschat, leesmotivatie, etc., is minder duidelijk. De doelen worden hier opgesomd, maar niet genummerd of expliciete beschreven als strategische doelen, waardoor de latere beschrijving van het wel of niet realiseren van de doelen lastig te duiden is. Bovendien is het inzetten om te leren soms het derde doel en soms het vierde doel, wat het interpreteren van de realisatie nog iets lastiger maakt.

Bij de beschrijving van de partners en samenwerking zou meer benadrukt mogen worden dat er keuzes gemaakt zijn op basis van bestaande expertise. Het niet doorgaan van de samenwerking met Universiteit Gent en HoGent wordt genoemd, maar daarbij wordt niet aangegeven dat de Universiteit Antwerpen en de lerarenopleiding VUB een vergelijkbare rol vervullen. Dit maakt het ontbreken van de samenwerking met Universiteit Gent en HoGent mogelijk minder hinderlijk.

Bij de beschrijving van geplande en uitgevoerde acties is onduidelijk in hoeverre de in het eerste jaar uitgevoerde acties overeenkomen met de voor dat jaar geplande acties, maar uit de beschrijving van het projectplan maak ik op dat de acties grotendeels in lijn zijn met de aanvankelijke ideeën. Wat ontbreekt in de beschrijving van de acties is de aandacht voor maatwerk. Uit het projectplan en de interviews met betrokkenen maak ik op dat het project zowel op schoolniveau als op leerlingniveau veel aandacht heeft voor maatwerk. Op schoolniveau betekent dit dat de ondernomen acties en de snelheid van deze acties afhangt van de reeds aanwezige initiatieven en het talenbeleid van de school. Voor leerlingen is er veel aandacht voor differentiatie, zowel naar interesses als niveau. Een voorbeeld is tutoring op maat, waarbij uit wordt gegaan van het leespaspoort van de leerling. Tot slot ontbreekt bij de beschrijving van acties de aandacht voor de thuiscontext. Volgens het projectplan wordt er ook een poster ontworpen voor ouders en krijgen ouders tips. In de geplande en uitgevoerde acties is daarover niets terug te zien. Uit het interview met de coördinator maak ik op dat dit gepland staat voor het tweede jaar.

De mate van realisatie en de effecten van het project worden intensief gemonitord en de beschrijving hiervan komt overeen met de informatie uit de verschillende documenten. Met name uit de interviews en online bevraging van de school wordt duidelijk dat niet alleen de leerlingen, maar ook de leraren meer aandacht hebben voor lezen en meer leesmotivatie ervaren. Wat slechts impliciet duidelijk wordt is dat de samenwerking tussen de verschillende partijen vooral verloopt via de projectcoördinatie, met uitzondering van de samenwerking tussen scholen en bibliotheken. Die is op de meeste scholen snel opgestart. De goede samenwerking tussen projectcoördinatie, begeleiders en externe partners is dus terecht een aandachtspunt. Wat daarbij volgens de geïnterviewde school zou helpen, zijn vooraf vastgelegde momenten waarom overleg plaats kan vinden. De samenwerking tussen partijen is daarnaast ook van belang bij de data-analyse. Scholen zouden gestimuleerd moeten worden om dit bij te houden en te gebruiken (voor hun eigen kwaliteitszorg en voor het project). De betrokken hogeschool en universiteit zouden daar wellicht een rol in kunnen spelen.

Lezen op School – Project Boeken Troef! (ODISEE)

De verticale analyse biedt inzicht in de doelstellingen, uitvoering en effecten en randvoorwaarden van het project. De aanleiding wordt helder beschreven. Bij de expliciete beschrijving van de doelstellingen ontbreekt echter de strategische doelstelling ‘kennisdeling en samenwerking tussen de verschillende actoren van een leesnetwerk (SD4 in aanvraag). Deze doelstelling komt impliciet wel aan de orde bij de toelichting op de doelstellingen. Omdat de beschrijving van de doelstellingen vrij abstract blijft, is het lastig te duiden wat de concrete werkwijze en doelen van het project waren. Wat bijvoorbeeld onvoldoende duidelijk wordt uit dit deel van de verticale analyse, is de focus op voorlezen en (begeleid) brij lezen en de aansluiting bij de concrete individuele noden van leerkrachten, klassen en scholen. Ook de opleiding tot leesbegeleider die genoemd wordt onder partners en samenwerking wordt niet eerder geïntroduceerd, terwijl dit volgens de aanvraag en de interviews met de coördinator en scholen een belangrijke pijler van het project is.

De samenwerking met de verschillende partners is helder beschreven. De toelichting op de bestaande expertise en daaraan gekoppelde inzet maakt het duidelijk waarom bepaalde partners bepaalde taken hebben gekregen. Het onderdeel geplande en uitgevoerde acties lijkt enkel de geplande acties te beschrijven. Pas bij de beschrijving van de mate van realisatie blijkt dat bijna alle geplande acties, ondanks de extra uitdagingen vanwege de coronapandemie, ook daadwerkelijk uitgevoerd zijn. Sterker nog, er zijn meer (basis)schoolteams betrokken bij het project dan aanvankelijk gepland. Uit het interview met de coördinator blijkt namelijk dat het project kan verschillen per team binnen een

school. Daarom is het belangrijk elk team als aparte projectteams te zien, in plaats van de hele school als 'team'.

Hoewel onder monitoring en evaluatie wordt genoemd dat er regelmatig overleggen plaatsvinden, blijkt dit minder uit de rest van de verticale analyse. Uit de interviews blijkt echter dat er, opnieuw ondanks de coronapandemie, zeer intensief overleg was tussen de projectpartners onderling en met de scholen. Ook was er veel contact in de vorm van intervisie, informatiesessies en begeleidingstrajecten en werd er kennis gedeeld via bijvoorbeeld artikelen en werkmappen. Deze werkwijze en opbrengst van het project wordt naar mijn idee te weinig benadrukt in de verticale analyse. Doordat de opbrengsten van het project met name in deze overleggen zijn besproken en onbekend is of het ook via een bevraging is geëvalueerd, is het onduidelijk wat de exacte opbrengsten van het project zijn geweest. De beschrijving van de ervaren effecten blijft erg oppervlakkig, ook omdat de koppeling met de strategische doelen ontbreekt. Uit het interview met de scholen blijkt dat de scholen de effecten evalueren op basis van paralleltoetsen, observaties of checklists, maar dat er geen (cijfermatige) evaluatie plaatsvond met instrumenten vanuit het project.

Bij de aandachtspunten wordt genoemd dat elke leerkracht vrijwillig mee moet doen en dat de directie erachter moet staan. Dat is een terecht punt, blijkt op basis van de interviews, dat uitgebreid kan worden naar het projectteam. Ook van hen wordt een grote inzet verwacht, dus het is belangrijk dat zij achter het project staan.

2. Feedback Kees Vernooij

Project 'Lezen op school' nader bekeken.

1. Doel Leesoffensief Vlaanderen

Het in 2021 gestarte leesproject 'Lezen op school' heeft tot doel zowel de leesvaardigheid als de leesmotivatie te vergroten. Met de 'taalstimulerende' projecten van 'Lezen op school' wil het Vlaamse ministerie van onderwijs 'extra kansen aan kinderen en jongeren in heel Vlaanderen' bieden (zie Weyts 2021). De doelstelling van de Vlaamse overheid over het project 'Lezen op school' kan als zeer ambitieus worden gezien. De minister vindt dat de proefprojecten de leesvaardigheid in heel Vlaanderen moeten versterken (Weyts, 2021). Daarvoor is nodig dat uiteindelijk moet worden nagegaan in welke mate de Lezen op school-projecten beantwoorden aan kenmerken die tot effectief leesonderwijs leiden.

De projecten hadden een looptijd van twee jaar.

2. De wetenschap en leesverbetering

Er bestaat wetenschappelijke consensus, dat gemotiveerde lezers doorgaans betere lezers zijn (zie o.a. Guthrie e.a. 2016). Gemotiveerde lezers lezen dikwijls meer waardoor ze een grotere woordenkennis verwerven en betere begrijpende lezers zijn. Overigens is motivatie een complex begrip. Het gaat bij leesmotivatie niet alleen om plezier in lezen, maar dikwijls ook om de motivatie, inspanning om een tekst te willen begrijpen.

Onderzoek uit de afgelopen jaren toont dat vooral intrinsieke motivatie bijdraagt bij aan leesmotivatie, leesgedrag en leesvaardigheid; slechts een kleine bijdrage van extrinsieke leesmotivatie leidt tot leesgedrag en leesvaardigheid (Schiefele e.a. 2012; Guthrie 2019). Volgens Van Bergen e.a. (2022) geldt dat 'Direction-of-causation modelling showed that skills impacted enjoyment. The influence in the other direction was zero'.

2. Informatie over het project

Er zijn 22 projecten 'Lezen op school' waarmee 80.00 kinderen en jongeren bereikt zouden worden.

Het project startte in het schooljaar 2021-2022, waarbij opgemerkt moet worden dat corona en lerarentekorten belemmerende factoren voor een goede projectuitvoering zijn geweest.

De invulling van de leesprojecten is zeer divers en wordt in de meeste gevallen georganiseerd door samenwerkingsverbanden tussen scholen, lokale besturen en andere organisaties die ervaring met lezen hebben (zie Weyts 2021).

Door de Vlaamse minister van onderwijs is ruim 2 miljoen euro in de 22 projecten geïnvesteerd, waarbij ook 235.000 euro voor onderzoek is uitgetrokken. De wetenschappelijke component had tot doel na te gaan welke aanpak het beste werkt, waarbij de bevindingen gerelateerd zullen worden aan internationale inzichten.

3. Opvallend: veel doelen en deeldoelen

De ambitieuze inzet van de projecten om aan het verhogen van de leesvaardigheid en de leesmotivatie te gaan werken leidde er in de praktijk toe dat er veel doelen en deeldoelen werden gesteld. Een toonaangevend schoolverbeteringsdeskundige als Mike Schmoker (2006) merkt echter op dat te veel doelen geen of geen goede resultaten geven. Ook geldt, dat 'In spite of all the many strategies used to turn around low performance: Nothing Changes Unless Teaching and Learning Changes' (Johnson e.a., 2010).

Illustratie:

Consensus schoolteam → Effectief lesgeven en leren → Leerlingresultaten
Reageren op data (datamuur)

Daarnaast zijn goed geoperationaliseerde doelen van belang voor de monitoring van de uitvoering en het ijken van de projectresultaten (zie Kappen en Vernooy, 2016).

4. De rol van de leraar bij leesverbetering

Veel onderzoek toont dat de rol van de leraar cruciaal is voor verbeteringsactiviteiten. Verandert er niets in de klas, dan veranderen de resultaten ook niet. Onderzoek laat volgens Allington (2001, 2013) de geweldige impact van kwalitatief hoogstaande groepsinstructie zien:

'Risicoleerlingen deden het bij goede leraren net zo goed als gemiddelde leerlingen bij zwakke leraren. Niets was effectiever voor risicoleerlingen dan de kwaliteit van de leraar; de kwaliteit van de leraar voorspelt de resultaten van de kinderen. Te lang hebben we dit fundamentele aspect van het onderwijs genegeerd door het invoeren van meer remediërende programma's, meer klassenassistenten en extra-leraren en door het inzetten van computerprogramma's. Al deze maatregelen halen het niet bij kwalitatief hoogstaande instructie'. De belangrijkste factor voor het leren van alle leerlingen is niet de sociaal-economische achtergrond of geld, maar de instructie van de leraar (zie Schmoker 2006; Hattie 2012). De leraar heeft namelijk een direct effect op de leerresultaten.

Kortom: De instructie van de leraar is belangrijker dan het milieu waaruit de kinderen komen.

5. De rol van de schoolleiding

De schoolleiding wordt door Bender Sebring e.a. (2006, 2013) als de belangrijkste voorwaarde voor schoolverbetering gezien. Het gaat dan om een schoolleiding die gericht is op instructie (lesgeven en leren) en strategisch (doelgericht) functioneert.

Hattie (2015) toont dat de activiteiten van de schoolleiding er voor de leerkrachten en leerlingen toedoen.

Hattie (2015) benadert de rol van de schoolleiding vooral vanuit de vraag: Wat maakt een schoolleider effectief? De schoolleiding is volgens hem een cruciale factor voor het functioneren van een school maar ook voor de leerlingresultaten. Veel onderzoek toont dat verschillen tussen scholen

samenhangen met de schoolleiding. Wat kenmerkt een goede schoolleiding? is een veel gestelde vraag.

Kortom: Dertig jaar onderzoek naar de rol van de schoolleiding toont dat er een sterke relatie bestaat tussen schooleffectiviteit en de effectiviteit van de schoolleiding.

6. De rol van het team

We kunnen volgens Schmoker (2006) niet langer het feit negeren dat “samenwerking” de resultaten verbetert. Een strategie voor scholen om deskundigheid rondom belangrijke zaken op te bouwen, heeft een sterk effect. Door samenwerking worden de resultaten van een schoolteam beter. Daarbij geldt dat het realiseren van uitdagende instructie van de leraar in de groep centraal moet staan (Bender Sebring, e.a , 2006; Bryk, A.S., Sebring, P.B., Allensworth, E., Luppescu, S., & Easton, J.Q. (2010).

7. De rol van tijd

De rol van tijd wordt dikwijls bij schoolverbeterende activiteiten onderschat, terwijl voldoende tijd inzetten cruciaal is voor een goede projectuitvoering, maar ook voor de kwaliteit van het leesonderwijs. Volgens onderzoekers van de Universiteit van Chicago (2016) heeft toename van de instructietijd positieve effecten voor het leren van leerlingen.

Bij lezen gaat het zowel over de ingeroosterde tijd voor leesinstructie als de taakgerichte leestijd van leerlingen. Is er op scholen te weinig tijd voor lezen ingeroosterd, dan zullen er meer kinderen uitvallen. Wanneer volgens Torgesen (2004) risicolezers niet meer instructie/leermogelijkheden per dag krijgen dan andere kinderen, is de kans groot dat hun leesvaardigheid zich zo langzaam ontwikkelt, dat ze in een neerwaartse spiraal terecht komen.

8. De rol van de wetenschap

Volgens Vaughn en Fletcher (2020) weten we meer over de ‘science of reading’ dan over de ‘science of reading instruction’. Vaughn en Fletcher willen daarmee zeggen dat we meer weten over de componenten die verbonden zijn met elke fase van de leesontwikkeling (zoals fonemisch bewustzijn, de letter-klankkoppeling, woordenkennis, leesstrategieën etc.) dan dat we weten hoe we het beste die componenten kunnen onderwijzen aan een klas kinderen met uiteenlopende leesbehoeften. Volgens Torgesen (2002) krijgen zogenaamde ‘hoe’-factoren, zoals ‘instructional conditions’ binnen de leeswetenschappen niet altijd de aandacht die nodig is. Voor het realiseren van effectief leesonderwijs is het wenselijk dat evidence-based leesinzichten gekoppeld worden aan evidence-based instructie-inzichten.

9. Wat laten de vooral kwalitatieve data van de drie LOS-projecten zien?

- Vooraf

De beschikbare kwalitatieve gegevens maakten het niet altijd goed mogelijk om een duidelijk beeld van de uitvoering en het effect van die uitvoering voor de leesresultaten te krijgen. Bovendien hebben de gegevens vooral betrekking op het eerste projectjaar. Een eerste projectjaar dat zich o.a. kenmerkte door:

- Een late start – rond de drie maanden - op de scholen, o.a. omdat men het project moest voorbereiden en scholen moest werven;
- De belemmerende rol van corona.

-De behoefte aan effectief leesonderwijs

De behoefte aan effectief leesonderwijs wordt in het project **Boekboxen** als een urgente kwestie gezien. Zo is men op de scholen van het project Boekboxen al in 2016 met het LIST-project gestart, maar in het Lezen op school-project staat vooral de leesbevordering centraal. Bij het verbeteren van de leesvaardigheid in de eerste graad secundair onderwijs worden als middelen daarvoor gezien:

- . Een sterk leesbeleid

. Leesbevorderende acties aan de hand van de LIST-didactiek. LIST- en DENK worden als cruciale middelen gezien, o.a. om tegemoet te komen aan de 5 sleutels voor effectief begrijpend lezen. Concreet wil men de betrokken leerlingen ook kwalitatief beter laten lezen door een technisch leesniveau na te streven van AVI-niveau hoger dan E 7. Men probeert de projectdoelen vooral te realiseren door met (veel) partners samen te werken.

De effecten van **Boekboxen** lijken groot, maar het ontbreekt aan kwantitatieve gegevens om te verifiëren wat de effecten op de leesresultaten en leesmotivatie daadwerkelijk waren, o.a. in de zin van: in welke omvang gingen de leesresultaten en de leesmotivatie van de leerlingen vooruit. Daarnaast kwam in het project het beoogde coöperatief leren door gebrek aan tijd weinig aan bod.

Een belangrijk uitgangspunt in het project is, dat boeken en leesstrategieën 'genietend' moeten zijn. Een opmerking die tijdens een gesprek wordt gemaakt, is dat iets verplichten een belemmering voor het genieten zou zijn.

Een probleem is, dat cijfers over de beginsituatie van het project niet boven water komen. De meeste effecten van het project worden gezien bij projectpartners en dus niet bij leraren, waardoor de vraag kan worden gesteld: wat was de doorwerking van de activiteiten op de leesresultaten in de klas? Wel wordt in een gesprek de wenselijkheid van scholing van leraren aangegeven.

Uit een gesprek blijkt, dat leerlingen sneller een boek zouden uitlezen. Expliciete informatie daarover ontbreekt. In een interview wordt gezegd, dat het boekenaanbod vooral bepaald wordt door wat leraren en ondersteuners zelf graag lezen. Bovendien vond men het lastig boeken te vinden die zwakke lezers interesseerden.

In een gesprek wordt ook aangegeven dat wat leraren doen met de gewenste aandacht voor strategieën moeilijk te beantwoorden is. Er wordt opgemerkt dat de rol van LIST voor zwakke lezers beperkt is. Ook wordt er geen aandacht besteed aan de relatie tussen Boekboxen en LIST.

- Zorgpunten

Het project kent de nodige zorgpunten, waaronder het ontbreken van onderwijskundig leiderschap in de scholen en in het verlengde daarvan het niet expliciet aan de orde komen van de rol van de leraar. In het project gaat het vooral over de rol van de ondersteuning.

Informatie over wat de leraren van het project vinden ontbreekt, terwijl juist de betrokkenheid en de uitvoering op leraarniveau voorwaardelijk voor het succes van het project zijn. Het ontbreken van onderwijskundig leiderschap moet als een sterk belemmerende factor worden gezien. In termen van resultaatgericht onderwijskundig leiderschap is het morele doel van de schoolleiding ervoor te zorgen dat de kinderen het beste onderwijs krijgen dat we ze kunnen bieden. Internationaal wordt er vanuit gegaan (zie Fullan, Hattie, Schmoker, etc), dat de schoolleiding van cruciaal belang is voor het verbeteren van de kwaliteit van het onderwijs van een school.

Het lijkt dat het project randvoorwaarden als samenwerking tussen partners op het gebied van lezen heeft gerealiseerd. Informatie over het realiseren van de geformuleerde doelstellingen op het niveau van de klas ontbreekt. Ook wordt gesproken over het ontbreken van materialen voor de vakken. Wel vindt men dat door LIST en het project de aandacht voor de bibliotheek is toegenomen.

In het **Mechelse project** wordt de daling van de leesvaardigheid vooral toegeschreven aan het gegeven dat verschillen in leesvaardigheid en leesmotivatie vooral samenhangen met de achtergrondkenmerken van de leerlingen. Verder stelt men dat scholen ondersteuning nodig hebben bij het komen tot een effectief leesbeleid en dat scholen moeite hebben om de ouders van kwetsbare leerlingen te bereiken.

In het project worden als doelstellingen gehanteerd:

. Vooral aandacht voor leesbegrip

- . Het realiseren van 5 strategische doelstellingen voor begrijpend lezen
- . Lezen om te leren

Het project ziet als sleutelfactoren voor succes: tijd, geld en ruimte.

Het is opmerkelijk is, dat het project 9 partners telt, die opgedeeld worden in drie groepen. Veel van die partners hebben vooral aandacht voor de organisatie van het project en niet voor de uitvoering van het project op klassenniveau.

In het project vinden geen lessen over leesstrategieën plaats, maar is er wel aandacht voor het omgaan met 'tekstsoorten'. Daarnaast wordt er sterk ingezet op leesmotivatie, o.a. door nieuwe boeken in te zetten en een groter aanbod van prentenboeken te realiseren .

Er blijkt ook dat niet alle deelnemende scholen inzetten op begrijpend lezen; bovendien zijn er nog 'zoekende' scholen.

- Zorgpunten

Het project vindt dat de effectieve uitvoeringstijd beperkt is vanwege de voorbereidingstijd, maar vooral door corona waardoor er minder schoolbezoeken en bezoeken aan partners waren. In de praktijk was er door de vele partners veel aandacht voor de organisatie van het project en niet voor de uitvoering op klassenniveau. Bij de uitvoering op klassenniveau constateerde men dat elke leraar eigen accenten legt en dat voor elke school de rol van de ouders geen aandachtspunt was. Daarnaast zetten niet alle scholen op begrijpend lezen in en had men met 'nog zoekende scholen' te maken.

Het project **Boeken Troef** hanteert als doelstellingen: het inzetten op leesplezier en leesbevordering. Concrete doelstellingen waren in dat verband:

- . Het verhogen van de leesmotivatie staat centraal

- Het uitbouwen van een duurzaam leesnetwerk

Het is zorgelijk, dat er tijdens een gesprek over het project wordt opgemerkt dat achterstanden in het eerste leerjaar nooit meer ingehaald zullen worden.

In de praktijk werd het vergroten van de 'leescultuur' beklemtoond, o.a. voor kleuters. Het inzetten op een rijk en gevarieerd leesaanbod stond centraal.

De leraren in het project worden vooral gericht op het verbeteren van de leesomgeving en niet op het verbeteren van de leesinstructie om tot betere leesresultaten te komen.

In het project is alleen leesmotivatie gemeten, maar men weet niet of de bevraging daadwerkelijk heeft plaatsgevonden!

Een ervaren effect van het project is, dat er mismatch (hoe groot?) was tussen de verwachtingen van de deelnemende scholen en het projectaanbod. Een dergelijke mismatch heeft negatieve effecten voor de uitvoering van het project.

- Zorgpunten

Het is opmerkelijk dat men ook aangeeft dat het ontbreekt aan een trekker in het project die verantwoordelijkheid voor het project neemt. Een probleem is dan ook, dat er weinig uitwisseling tussen scholen over ontwikkelde zaken plaatsvindt. Daarnaast blijft de wens om met ouders samen te werken een groot probleem.

Verder mocht elke leerkracht vrijwillig meedoen en de directie zou achter het project moeten staan. Het is ook niet duidelijk hoeveel leraren daadwerkelijk met het project meedoen.

Kortom: het ontbreken van leiderschap, de genoemde mismatch en het vrijwillige uitvoeringskarakter hebben waarschijnlijk negatieve effecten voor het niet van de grond komen van de uitvoering gehad.

10. Wat kan erover de opbrengsten en resultaten worden gezegd?

Vooraf

Het ging over een betrekkelijk korte projectduur. Het project startte 1 september 2020 en wordt beëindigd op 1 september 2022. In die periode wordt het project ook nog door corona getroffen. De effecten van het project worden in de projecten dikwijls als effecten op de langere termijn gezien. Ook ziet men in de projecten de 'toename van partners' rondom leesbevordering als effect.

Bovendien laat internationaal onderzoek zien, dat het in zo'n kort tijdsbestek lastig is om bijvoorbeeld betere resultaten voor begrijpend lezen activiteiten te realiseren, o.a. vanwege de grote complexiteit die begrijpend lezen kenmerkt. Overigens was men in het project Boekenboxen al in 2016 gestart met LIST- en DENK-activiteiten op het gebied van begrijpend lezen, ofschoon men wel spreekt over diversiteit in de uitvoering. De ene leraar werkt 1 keer per week met LIST en een andere leraar 5 keer. Dergelijke verschillen in uitvoering hebben ook gevolgen voor de leesresultaten. Kwantitatieve gegevens over de effectiviteit van deze projecten ontbreken.

Opmerkingen over de projectuitvoering

- Het project is eigenlijk pas recent gestart en heeft qua uitvoering ook problemen vanwege corona gehad. Door de corona vonden er ook minder schoolbezoeken en minder bezoeken aan de partners plaats. Daarnaast hadden de projecten met 'lerarentekort' en lerarentekort te maken. Dit alles maakt het lastig om iets over de effectiviteit van de projecten te zeggen. Bovendien ontbreekt het aan kwantitatieve gegevens over de leesvaardigheid en leesmotivatie;
- Niet alle projecten zijn het eens met de uitgangspunten van het ministerie van onderwijs;
- Dikwijls zijn niet alle leerjaren bij de projecten betrokken. Bovendien laten de projecten grote verschillen in uitrol van het project in de scholen zien. In de projecten wordt over grote tempoverschillen tussen scholen gesproken. Daarnaast zijn er natuurlijk ook binnenschoolse tempoverschillen;
- Overall wordt de urgentie voor effectiever leesonderwijs gevoeld, maar concrete invulling aan de urgentie van een betere leesvaardigheid geven is in verschillende projecten niet uit de verf gekomen. Er is vooral ingezet op leesbevordering. Het stimuleren van competentie kreeg minder aandacht en werd dikwijls ook als minder evident gezien (Van der Gucht, 2022);
- De projecten kennen dikwijls veel en veel vragende doelen (ambitieuze doelen), wat realisatie in een korte tijd (met belemmeringen) moeilijk maakt. De doelstellingen van de projecten variëren en zijn dikwijls omvangrijk, waarbij opgemerkt kan worden dat er meestal niet expliciet werd gewerkt aan het verbeteren van de leesvaardigheid van leerlingen;
- Het meest succesvol lijken de activiteiten waarbij reeds bestaande materialen en methoden werden ingezet, zoals de LIST-activiteiten. Het project bouwt verder op die activiteiten. Inzet op het verbeteren van de technische leesvaardigheid van leerlingen vindt vrijwel niet plaats. De relatie technische leesvaardigheid versus leesbegrip krijgt weinig of geen aandacht;
- Leraren leggen in de klassen hun eigen accenten, wat ook gevolgen voor de effectiviteit, implementatie en het onderhoud van de verbeteringen heeft;
- Er bestaat in de projecten dikwijls weinig samenhang tussen activiteiten op het gebied van leesvaardigheid en leesmotivatie en de leesvaardigheid komt weinig expliciet aan de orde;
- Het ontbreekt aan toetsresultaten en beantwoorde vragenlijsten om iets over de effecten van de uitvoering te kunnen zeggen. Hierdoor ontbreekt ook de rol van data feedback bij het verbeteren van de resultaten;
- Er stond in de projecten vooral de samenwerking tussen partners over met name leesbevordering centraal en niet de rol van scholen en de leesinstructie van de leraren. Er is vooral gewerkt aan het creëren van een brug tussen school en de bibliotheek. Juist samenwerking tussen verschillende organisaties kreeg in de projecten veel aandacht, maar dergelijke aandacht heeft slechts indirecte invloed op de leesresultaten (zie o.a. Hattie 2016). De vele partners hadden in de praktijk ook veel overlegmomenten tot gevolg;

- De rol van de schoolleiding was in de projecten niet altijd duidelijk en aanwezig, terwijl vanuit de optiek van leesverbetering en implementatie het onderwijskundig leiderschap van de schoolleiding cruciaal is voor het realiseren van effectief leesonderwijs;
- Het voorkomen van een mismatch tussen de aanpak van de projectleiding en de participerende scholen, maar in de praktijk waren er ook scholen die eigenlijk niet 'wilden' of 'zoekende' waren;
- De boekstimulerende activiteiten worden in de drie projecten als positief ervaren.

11. Aanbevelingen voor de praktijk

Voor de praktijk is gewenst,

- Beperking en aanscherping van de doelen, waarbij het creëren van effectief leesonderwijs centraal staat door het verbeteren van de leesinstructie (zie o.a. Colmar Andersen e.a. 2016). Duidelijke richtinggevende doelen over wat men bij de leerlingen op het gebied van leesvaardigheid en leesmotivatie wil bereiken, zijn gewenst. Scholen en leraren met hun leesinstructie dienen centraal te staan en er moet expliciete aandacht voor het onderwijskundig leiderschap van de schoolleiding zijn; . Bijzondere aandacht is gewenst voor interventies voor zwakke lezers; . De noodzaak van monitoring van de leesresultaten die gepaard gaat met data feedback voor de scholen.

12. Literatuur

- Allington, R. (2013). What really matters when working with struggling readers. *The Reading Teacher*, 66 (7), 520 -530.
- Bender Sebring, e.a (2006). *The Essential Supports for School Improvement. A report of the Consortium on Chicago School Research at the University of Chicago.* <http://ccsr.uchicago.edu>.
- Bergen, Elsje van Margaret J. Snowling, Eveline L. de Zeeuw, Catharina E.M. van Beijsterveldt, Conor V. Dolan, Dorret I. Boomsma (2018). Why do children read more? The influence of reading ability on voluntary reading practices. In: *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, Volume 59, 10 Apr 2018.
- Bergen, E. van , Hart, S., Latvala, A., Vuoksima, E., Tolvanen, A. & Torppa, M. (2012 (2021, September 22). Literacy skills seem to fuel literacy enjoyment, rather than vice versa. <https://doi.org/10.31234/osf.io/3kfgd>.
- Bryk, A.S., Sebring, P.B., Allensworth, E., Luppescu, S., & Easton, J.Q. (2010). *Organizing Schools for Improvement: Lessons From Chicago*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Calmar Andersen, S, Knot Hurnlum, M. & Brink Nandrup, A. (2016). Increasing instruction time in school does increase learning. Chicago: University of Chicago.
- Catts, H. (2021/22). Rethinking How to Promote Reading Comprehension. In: *AFT*, Winter 2021/22.
- Hattie, J. (2015). *High-Impact Leadership*. Educational Leadership, Februari 2015.
- Hattie, J. (2015). *What doesn't work in education: the politics of distraction*. London: Pearson.
- Hattie, J. (2015). *What works best in education: the politics of collaborative expertise*. London: Pearson.
- Johnson, J. (2010). *Lessons from High-Performing Schools*. Michigan Teaching and Learning Institute
- Johnson, J. , Uline, C. & Perez, L. (2011) Expert Noticing and Principals of High-Performing Urban School. April 2011, *Journal of Education for Students Placed at Risk (JESPAR)* 16(2):122-136. DOI:10.1080/10824669.2011.559903
- Kappen, A. en Vernooy, K. (2016). De Leereffecten van het Enschedese Lees- en rekenverbeterplan. *Basischool Management*, nr. 03, 2016.
- Schiefele, U. (1999). Interest and learning from text. *Scientific Studies of Reading*, 3(3), 257-279.
- Schiefele, U., Schaffner, E., Möller, J., & Wigfield, A. (2012). Dimensions of reading motivation and their relation to reading behavior and competence. *Reading Research Quarterly*, 47(4), 427-463.
- Schiefele, U., Stutz, F., & Schaffner, E. (2016). Longitudinal relations between reading motivation and reading comprehension in the early elementary grades. *Learning and Individual Differences*, 51, 49- 58.

- Schmoker, M. (1999). Results: The Key to Continuous School Improvement. Alexandria, Virginia, United States: ASCD
- Schmoker, M. (2003). Using Data to Improve Student Achievement . In: Educational Leadership, February 2003 | Volume 60 | Number 5
- Schmoker, M. (2006). Results Now: How We Can Achieve Unprecedented Improvements in Teaching and Learning . Alexandria, Virginia, United States : ASCD.
- Schmoker, M. (2018). Focus: Elevating the Essentials to Radically Improve Student Learning. Alexandria, Virginia, United States : ASCD.
- Van der Gucht, Fieke (2022). 36 scholen blikken terug op anderhalf jaar bouwen aan een kwalitatieve leesomgeving.
<https://www.iedereenleest.be/over-lezen/nieuws/de-praktijk/terugblik-traject-leesomgeving-verslag-en-praktijkvoorbeelden#:~:text=Met%2036%20basis%2D%20en%20secundaire,bib%20en%20de%20pedagogische%20begeleidingsdienst.>
- Vernooy, K. (2013) Het verbeteren van de leesvaardigheid nader bekeken. In: Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk, 52 (5), pag. 210-223.
- Vernooy, K. (2017). Het belang van onderwijskundig leiderschap. In: Basisschool management, nr. 1/2017.
- Vernooy, K. (2016). John Hattie voor de schoolpraktijk nader bekeken. Krustocht tegen onderwijsvernieuwingen die onvoldoende effect voor de leerlingen hebben. Zorgbreed (2016). Dec-feb., pagina 22-28.
- Vernooy, K. (2019). Meerderheid basisonderwijs heeft het lees- en spellingonderwijs niet op orde. In Komenskypost: <https://komenskypost.nl/?p=4660>
- Weyts, B. (2021). Proefprojecten moeten de leesvaardigheid in heel Vlaanderen versterken.
<https://www.benweyts.be/Proefprojecten-moeten-leesvaardigheid-in-heel-Vlaanderen-versterken->

Dr. Kees Vernooy is emeritus lector Effectief taal- en leesonderwijs. Hij was wetenschappelijk projectleider van leesprojecten in Nederland die positieve effecten voor risicolezers hadden. Het gaat daarbij o.a. om het LISBO-project, Het Enschedese Lees- en verbeterplan en het Expertis-project Stap voor stap beter begrijpend lezen.